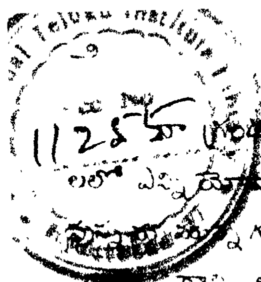
ద్వితీయ ముద్రణ పీఠిక.

మొదటి తడవ ప్రచురించిన ఈ హిందువుల పండుగల ప్రతులన్నియు ఒక్క సంవత్సరములోనే అమ్ముడుపోయెను. అప్పటినుండియు గ్రంథమునకై యెందరో విచారించిరి. తుదకు మరల ప్రకటింపక తప్పదయ్యెను. "పండుగు" లేక "పండువు" శబ్దము సరియైన రూపమేయైనను వాడుకలో "పండుగ" అనియే యుండుటచేత నేను ఆపదమునే గ్రహించితిని. నా గ్రంథముపై కొన్ని పత్రికలు విమర్శనలు చేసెను. ఆవిమర్శనములను ఈ ద్వితీయావృత్తి ప్రతిలో ముద్రించినాడను. అందలి మంచిచెడ్డలను పాఠకులే నిర్ణయించుకొనగలరు. అయినను ఇందు ఒకటి రెండు విషయములను సూచించెదను. ఆంధ్రపత్రికలోను భారతిలోను విమర్శించిన విమర్శకుడు హిందువుల పండుగలలోని నా విమర్శన భాగములను నిరసించుచు "గ్రంథకర్త మన పండుగుల గాథలను తెలియజేసి నందుల కెంతయు స్తవనీయులే, కాని స్వంతవిమర్శనలను గావింపకున్న బాగుండెడిది" అని సెలవిచ్చెను. ఎందులకు స్వంతవిమర్శనలుకూడదో తెలుపలేదు. నాయభిప్రాయములు సరిగావని వ్రాసెను కాని ఎట్లు సరిగావో తెలుపకపోయెను. విమర్శనలకు భయపడువారికి ఆవాచే అవసరములేదు.

హిందువుల పండుగలు

నా గ్రంథము ముద్రించిన తర్వాత ఆంధ్ర దేశ పత్రిక లలో ఎన్నియో పండుగలు దీపావళి, విజయదశమి, ఏరువాక పున్నమ మొదలగు వాటిని గూర్చి యెందరో వ్యాసములు వ్రాసిరి కాని అన్నియు పునర్వ్యాఖ్యలుగానే! నాగ్రంథము ముద్రించిన అనుమానాల తర్వాత నొకరు భారతిలో కృష్ణునికి మీసములేయుండెనని సమర్థించుచు వ్రాసిరి. అది కాక తాలియముగా నాచెప్పను సమర్థించుటయయ్యెనని తలతును! నాగ్రంథము వెలువడిన ని సంవత్సరము తర్వాత ఒక వర్తమాన పత్రిక వారు నా కృష్ణుని పటమును ప్రకటించి నాగ్రంథములోని కృష్ణునిగురించిన వాక్యములను పూర్తిగా మార్పులేకుండ యథాతథముగా ప్రకటించిరి. గ్రంథము పేరైన నుదహరించక పోయిరి. ఇది కేవల లోపమని వారికి వ్రాయగా వారికి ఒక ముఖపత్రములేని ప్రతి దొరికెనందుచేత అందుచే గ్రంథకర్త యెవ్వరైనది తెలియనందున ఉదహరింపలేదనియు ముఖ పత్రములోనుండు నితరోక గ్రంథమును పంపవలెననియు తెలిపిరి! గ్రంథకర్తపేరు తెలియరాకున్న ప్రతిపుటలో గ్రంథము పేరుండెనుకదా!

దేశమునేను కృషిని ఎవ్వరును గమనింపకపోవుట దౌర్భాగ్యము. ఈ తేడనమైనను పాఠకులు ఏమిచూడకుం ను అనుగ్రహించి—దీపావళి, విజయదశమి, భీష్మైకాదశి, శివరాత్రి, గణేశచతుర్థి. నాగపంచమి, ఏరువాకపున్నమ, అన్న

వంపుగలవారై నను చదివి తమ అభిప్రాయముల నిత్తురని కోరుచున్నాను.

“గ్రంథము ఉచితముగ ముద్రించినను, గ్రంథముద్రణవ్యయము వారే భరించినను గ్రంథము వెల అత్యధికముగ నిర్ణయించినారు. లేనిచో గ్రంథకర్త ఉద్దేశము నెరవేరజాలదు” అను భావముతో విమర్శకుని వింతవాదమునకు శ్రీయుత వెంకటరామన్న అవధానిగారు అనాడే జవాబిచ్చిరి. గ్రంథముద్రణ భృతిక్రింద ౫౦౦ రూపాయలను గ్రహించినవారు శ్రీరాజా ధనరాజగిరిగారు. ఆ రూపాయలను నాకే యిచ్చినను నా మొత్తమును గోలకొండ పత్రికాలయమునకే యిచ్చితిని. పైగా గ్రంథముల విక్రయమువలన వచ్చిన ద్రవ్యమంతయు పత్రికాలయమునకే చెందినది. కావున పత్రికాలయమునకు లాభము కలిగినందున పత్రికాసేవ చేయవలెననెడి యీ “గ్రంథకర్త ఉద్దేశము” నెరవేరినందులకు అత్యంతముగా సంతసించుచున్నాను. అయినను ఆ వింతవిమర్శకుని విపరీతవిమర్శనను పరిహాసవిజల్పితమని భావింపక పరమార్థముగానే గ్రహించి యీతడవ గ్రంథము వెల తగ్గించబడినది. ఈ వెలయు “అత్యధికము” గానే యున్నదని యేవిచిత్ర విమర్శకుడైన మరల బయలుదేరి “లేనిచో గ్రంథకర్త యుద్దేశము నెరవేరజాలదు” అని నిందింపకుండుటకై యీమారు తడవకూడ గ్రంథవిక్రయము వలని లాభములన్నియు గోలకొండ పత్రికాలయము వారిదే యని తెలుపుకొనుచున్నాను.

ప్రథమ ముద్రణకగు వ్యయమున కని ౧౦౦ రూపా యీల విరాళమును దయచేసియుండిన శ్రీరాజా ధనరాజగీర్జీ గోస్వామిగారి యుపకృతిని నేరుగాని గోలకొండ పత్రికాలయ మువారుకాని ఎన్నటికిని విస్మరింపజాలము. మరల వారికి మాకృతజ్ఞతలను తెలుపుకొనుచున్నాము

జగద్విఖ్యాతపండితులగు డాక్టరు సర్. యస్. రాధా కృష్ణన్‌గారు నాయందనుగ్రహముంచి ప్రథమముద్రణ పీఠికను ప్రసాదించి యుండిరి. దానినే మరల యీ యావర్తమందు పునః కృతజ్ఞతతో ముద్రించుకొనినారము.

ప్రథమ ముద్రణకు ముఖ్యకారకులు శ్రీరాజా వేంకట రామారెడ్డి బహద్దరు ఒ. బి. ఇ. గారని యిదివరకే మనవి చేసికొని యుంటిని. ఈ ద్వితీయముద్రణమునకును వారే కారకులు. హిందువుల పండుగల వ్రతులను కోరి లభింపని వారు శ్రీవారివద్ద చూపి నేరము [illegible]గా రాజాబహద్దరు గారు ఈ ద్వితీయముద్రణమును [illegible]గావించునటుల తీర్పుచెప్పి పరిష్కరించినారు. [illegible] గుణములచే మేము సర్వదాబద్ధులమని తెలుపుకొనుచున్నాము.

[illegible] సంఖ్య...

శా. శ. ౧౮౫౭

ఈశ్వర. మాఘము.

ఫిబ్రవరి. ౧౯౩౮

దక్షిణహైద్రాబాదు.

సురవరము ప్రతాపరెడ్డి.

హిందువుల పండుగలను గురించిన అభిప్రాయములు

౧

హిందువుల పండుగలు.

గ్రంథకర్త. సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, బి. ఏ. బి. యల్.

హైదరాబాదు, దక్కన్ వెల ౧-౧౨-౦

(ఆంధ్రపత్రికలోను భారతి ఏప్రెల్ ౧౯౩౨ సంచికలోను గావింపబడిన విమర్శ)

ఈగ్రంథమున హిందువులపండుగులన నేమివిశేషమో యేమియు తెలియని మనుజులకై వ్రాయబడిన దని గ్రంథకర్త తెలియజేసెను. మనపండుగుల విషయమై విద్యాధికు లనేకాను వారికే చాలమందికి తెలియదు. వారు తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించరు. ఆంగ్లవిద్యాభ్యాసమువలన మన నవనాగరికులు విశ్వసింపరు వానిని. అందులకు కొంతవరకు గ్రంథకర్తయే దృష్టాంతము. తులసీవ్రతమాహాత్మ్య సందర్భమున జలంధరుని వధించుటకు విష్ణువు బృందతో రమించెనను వృత్తాంతమును వీరు శంకించుటయేగాక పరిహసించుచున్నారు. జలంధరుని చంపుటకు విష్ణువు బృంద పాతివ్రత్యమును చెరచుటను

నట్టి స్త్రీయొక్క చెట్టుగా జన్మించుటను నాజడ పదార్థమును మానవులు పూజించి విష్ణువ్రతో నైక్యమొందుటను మనము నమ్మవలయునట యని గ్రంథకర్త ఆక్షేపించెను. విష్ణుడే ఇట్టి చర్యను గావించుట నమంజనము కానేరదట. తులసిని బూజించిన నాతనికి ముక్తి కలుగుననుట దురాహ్యామట. తులసి పూజామహాత్మ్యమును నిర్వచించుట జనులమతమును భక్తిని వంచించుట యగునట.

ఆధ్యాత్మికదృష్టితో యోజించిన ఈ అవిశ్వాసము పటాపంచలగును. మనబుద్ధినిట్టి భౌతిక ప్రపంచములో మునిగి తేలుచున్న మనము ఇందలి పరమార్థమును గ్రహింపజాలము.

మరియు జన్మాష్టమినిగూర్చి వ్రాయుచు కృష్ణుని పరమభక్తులే భక్తకోటిక్కై యీపరమపురుషునిచే చిన్నతనమున దొంగతనము చేయించినారు. వయసున వ్యభిచారమును చేయించినారనియు, ఇట్లు వర్ణించుటచే శూద్రాదిజనులలో శ్రీకృష్ణుని గౌరవము తగ్గుచున్నదనియు గ్రంథకర్త వ్రాయదొడంగెను. శ్రీకృష్ణుని గౌరవము శూద్రులలో తగ్గుచున్నదన్న విషయమునకు ఈతరగతివారే గ్రంథకర్తకు తగిన ప్రత్యుత్తరమీయగలరు. భౌతికదృష్టిపరులకు తగ్గనేమో గాని ఆధ్యాత్మిక చింతగలవారికే పాటియు శ్రీకృష్ణునియందు [illegible] మరింత హెచ్చుచున్నది. గౌరవ[illegible]చున్నది. స్థూలదృష్టితో మానవమా

త్రునిగ శ్రీకృష్ణుని తలంచిచూడ ఆయనలీలలు అటులనే పొడ గట్టును. మఱియు శ్రీకృష్ణపదమునుబట్టి శ్రీకృష్ణుండు నీలవర్ణుడని వర్ణించిరనియు అయ్యది తప్పనియు శ్రీకృష్ణపదమునకు నలుపు రంగనే అర్థముకాదని మనోకల్పితమనియు అందుచే శ్రీకృష్ణుని నీలవర్ణుడనుట సరికాదనియు గ్రంథకర్త వ్రాసెను. కాని శ్రీకృష్ణ శబ్దమునకు ఎవరును అట్టి యర్థమును కల్పించలేదు.

గ్రహణ సిద్ధాంతమును, రాహు కేతువుల విషయమై, నేను శంకించుచున్నాను.

గ్రంథకర్త మన పండుగల గాథలను తెలియజేసినందు లకెంతయు స్తుతనీయులే. కాని శాస్త్రోపహాస్యమును గావింప కున్న బాగుండెడిది.

గ్రంథమును ఉత్తమముగ ముద్రించినను, గ్రంథముద్రణ వ్యయమును తామెవరు భరించినను గ్రంథమూల్యము అత్యధికముగ నిర్ణయింపబడినది. లేనిచో గ్రంథకర్త ఉద్దేశ్యము నెరవేరజాలదు. గ్రంథమునకు పీఠికను సర్, సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్య పంతులుగారు వ్రాసిరి.

జరుగుమిల్లి సాంబశివరావు బి. ఏ.

౨౫-౧-౩౨.

౨

ఆర్యా,

దీపావళి పండుగనుగూర్చిన వ్యాసము నిప్పుడే చదివి ముగించితిని. పరిశ్రమించి శాస్త్ర పురాణములు లశోధించి, మన

జనులు అర్థములేక చర్విత చర్వణముగ ననుష్ఠించు పండుగల మూలతత్త్వమును పైకెత్తి వెలయించుట లోకహితము. తమ విమర్శనా స్వాతంత్ర్యము నాకు మిక్కిలి నచ్చినది. నాయభి వందనముల గైకొనుడు.

టి. శివశంకరరంగారు (పెనుగొండ)

గోలకొండ పత్రిక. ౩౦-౧-౩౨.

౯

గ్రంథము చాల బోధప్రదముగ నున్నది. శైలిసులభ ముగ నుండి, ఎంత చదివినను విసుగు కలుగకుండ మనోహర మై అచ్చటచ్చట శ్రీరెడ్డిగారికి సహజమగు హాస్యరసోద్దీపక ములగు భావములతో సొంపు నింపుచున్నది.

గ్రంథము నందుల్లేఖింపబడిన పూర్వగ్రంథముల సంఖ్య మిక్కుటముగ నున్నది. దీనినిబట్టి చూచినచో గ్రంథకర్త యొక్క పరిశ్రమ విశదమగుచున్నది. ఇట్టి గ్రంథము నిశ్చయ ముగా నవసరమై యుండెను. ఈ యవసరమును శ్రీరెడ్డిగారు తీర్చి ఆంధ్ర వాఙ్మయమున కొక యమూల్యాలంకారమును సమ కూర్చినవారైరి.

పుస్తకములోని పటములలో గొన్ని చారిత్రికవిఖ్యా తిగలవి వామనుడు భీష్ముడు అను పటములు మొగలుచిత్ర లేఖనాపద్ధతిననుకరించునవై యింపుగూర్చుచున్నవి. శ్రీకృష్ణుని త్రివర్ణచిత్రము ఇదివరకెచ్చటను కానరానిపద్ధతితో చిత్రింప

బడినది. ఇట్టి మంచి గ్రంథమును రచించి భాషాసేవయొనర్చిన శ్రీరెడ్డిగారిని మనఃపూర్వకముగ నభినందించుచున్నాను.

మాడపాటి హనుమంతరావు,
గోలకొండ పత్రిక, ౨౩-౧-౩౭.

౪

దక్షిణ హైదరాబాదునుండి శ్రీయుత సురవరము ప్రతాపరెడ్డి, బి. యే. బి. యల్. గారు రచించిన హిందువుల పండుగలు అను గ్రంథము సులభశైలిని వ్రతపరుల కత్యంతో పయుక్తముగనుండ రచితమయిన నూతనాశయభరితమగు గ్రంథము. ప్రతాపరెడ్డిగారు పాశ్చాత్య విమర్శనవిధానమును బాగుగ నాకళించి చారిత్రిక పరిశోధనలకు బూనిన విద్యాధికులును, సూక్ష్మబుద్ధులు నని యీగ్రంథమే వేయినోళ్ల చాటుచున్నది. హిందువుల కుటుంబములలో నిత్యవిషయము లనదగిన యీపండుగలను గురించి సవిమర్శకముగ వ్రాసిన వారు భారతీయులలో ననేకులులేరు. కావున ప్రతాపరెడ్డిగారి గ్రంథమాంధ్రుల కెంతయు సమాదరణీయము. విజయదశమి దీపావళిలోనగు కొన్ని పండుగులకు రెడ్డిగారు చాల విపులములగు విమర్శనలను చేసియుండిరి. అయ్యవి యెంతయు ప్రశంసాపాత్రములు. ఇట్టి గ్రంథముల నీదినములలో వ్రాయుటచాలకష్టకార్యము. నేను హిందూమతమున ప్రచారమునందున్న పండుగులలో ననేకము లీయిండియాలోనివి కావని యు విస్మృత కాలమున నితరులతో నార్యులును మెలగియుండిన దినములలో సంపర్కాదికారణముల నీసంఘమున సంక్ర

మించినవనియు నొకబలీయమగు వాదన గలదు. ఈవాదనను త్రోసిరాజు చేయుట చాలకష్టమనియే మానమ్మకము. కావున మన దేవతలను గూర్చిగాని, పండుగలను గూర్చిగాని వీనికి సంబంధించిన విషయములను గూర్చిగాని రచించునప్పుడు భారతీయవాఙ్మయమును మాత్రము దృష్టినిబెట్టికొనినచో మనకార్యమసమగ్రమే యగునని మనవి చేయుచున్నారము. రచయితవిమర్శనదృష్టి యత్యంత పురాతనములయిన ఈజిప్టు బాబిలోనియా అస్సీరియా ఖాల్డియాలోనగల సంప్రదాయముల నన్వేషింప నుత్సహింపవలయును.

వివిధదేశ విమర్శకుల పరిశోధనాఫలితముగ నిప్పుడనేకవిషయములు బయల్పడుచున్నవి. హిందూసంప్రదాయముల నేమియు నెఱుంగని యీ విదేశీయవిమర్శకులు చిత్రవిచిత్రములగు సిద్ధాంతములను చేయుచున్నారు. సంస్కృతజ్ఞానమును భారతీయసారస్వతములను బాగుగ నెరింగిన కుశాగ్రబుద్ధులు నూతనోద్ధానములను పరిశీలించి శ్రద్ధవహించినచో భారతవర్షమునకే కాక ప్రపంచమునకంతటికి నొక యమూల్యసేవ నొనరించిన వారగుదురు. శ్రీ శెట్టిగారి యీగ్రంథమట్టి విమర్శకాగ్రగణ్యులకు చేయూతనొసంగజాలి శ్లాఘ్యాపాత్రమగునన్నయది యసంశయము. చక్కని పరిశ్రమనొనర్చి యిట్టి గ్రంథముల నింకను రచించి శెట్టిగారు ఆంధ్రమును నలంకరించి ధన్యులుగా నీశ్వరు డనుగ్రహించుచుగాక.

సమదర్శిని, ౨౮-౨-౩౨.

"హిందువుల పండుగలు"

హిందువులలో నేఁడనేకులు వారిపండుగల విషయము విశేషముగా తెలియరు. అట్టివారికి పండుగల పరిచయము గలిగించుటయు, విమర్శబుద్ధితో నాలోచించువారికి తగిన యవకాశమును గలిగించి మూఢవిశ్వాసాంధకారము నుండి తొలగించుటయు నీగ్రంథము చేయు ముందుపనులు. పండుగలవిషయము తెలుపునట్టి గ్రంథము లాంధ్రవాఙ్మయమున లేని కొఱతను దీర్చి యిట్టి యుత్కృష్టగ్రంథము నాంధ్రలోకమునకు సమర్పించిన గ్రంథకర్తగారెంతయు ధన్యులు.

ఇట్టి గ్రంథమును రచించి హిందువులకెంతో సేవచేసియున్న శ్రీరెడ్డిగారి ధర్మసేవ మెంతయు శ్లాఘనీయము. ఈ గ్రంథమును వ్రాసినందులకు శ్రీరాజా ధనరాజగీర్జి బహాదురుగారు గ్రంథకర్తకైదువందల రూప్యములు బహుమతినియ్యుటయే కాక దానిని గోలకొండ పత్రికాలయమునకు దానపూర్వకముగా నిచ్చి గ్రంథస్వామ్యములను నొసంగి తమ యవ్యాజ భాషాసేవను ప్రకటించియున్నారు.

ఈ గ్రంథమునందైదు చిత్రపటములు గలవు. అందు ముఖ్యముగా మూడు—శ్రీకృష్ణునిది, వామనునిది, ధన్వంతరిది— చేర్పఁబడియున్నవి. ఎంతయో వ్యయప్రయాసలకోర్చి యీ చిత్రపటములు సేకరింపఁబడినవి. అందు శ్రీకృష్ణుని మీసముగల కృష్ణునిగ జూపుట యొకింతవిశేషము.

ఇటీవల అంగీరస చైత్రమాస "భారతి" యందీ గ్రంథమును జనుగుమిల్లి శాంబశివరావు బి. ఏ. గారు విమర్శించినది చూచితిని. దానిని జూచి విమర్శనాపద్ధతి కాశ్చర్యము కలిగినది. అందు వారికుత్తేజమును గలిగించిన వీక్రింది విషయములు:—

౧. ధర్మస్థాపకుడగు శ్రీవిష్ణువుబృందవంబోలు పతివ్రతను జెఱచలేదట!

౨. తులసీపూజమాత్రము సఫలముగలుగక ఆయుర్వేదప్రకాశము వాడుటలో ఫలమున్నదనుట!

3. శ్రీకృష్ణుని వ్యభిచారిగా నెంచుటవలన నతనిగౌరవము శూద్రాదులలో దగ్గుచున్నదనుట!

౪. శ్రీకృష్ణుని నీలవర్ణుడు కాడని నల్లనివానిగా పేర్కొనుట.

౫. రాహుకేతువుల విషయము శంకించుట!

౬. అచ్చుతప్పుల పొంతి విమర్శనలు గావించుట!

౭. ప్రకాశకులు గ్రంథమునకు రు ౧-౮-౦ వెల నిర్ణయించుట.

అవతారపురుషులాచరించు ప్రతిపనియు నతని నారాధించువారి కాదర్శప్రాయముగ నుండును. వారునట్లే యొనరించుచుందురు. వ్యభిచారము, వంచన యిత్యాదులే శాస్త్రములందు "సర్టిఫై" చేయబడజాలవు. అట్టికృత్యములు నింద్యములును, దూష్యములగుచున్నవి. జనులు మంచిని గ్రహించుట కంత యాలస్యమౌ చెడుగు నంత త్వరగా సులభముగా గ్రహింతురు. మానవుని ప్రవృత్తి మంచిపనులకన్న చెడుపనులందే యెక్కుడుండును. ఆరాధ్య దైవతములనుగూడ వ్యభిచారాది పనులనొనరించు వారిగా భావించిన పామరులు దుష్కృత్యములను దేవతలనే "స్టాండర్డ్" గాదలచుట విశేషముకాదు. తారాశశాంక విజయములో చంద్రుని వ్యభిచార ప్రవృత్తునిజేయు తారచేసినట్టి పురాణగాథలే ప్రమాణముగా జూపబడినవి. తత్ఫలిత మేమయ్యెనో వేఱుగా జెప్పబనిలేదు. దేవతలుగా భావింపబడు తారాచంద్రులే శ్రీవిష్ణువుయొక్క వ్యభిచారములోని "యాధ్యాత్మిక తత్త్వము"ను గ్రహింపలేక చెడుత్రోవలను బట్టునప్పుడు మానవులు—అందును బ్రాహ్మణులచే వేదాధికారస్వత్వమును హరింపబడిన స్త్రీ శూద్రద్విజ బంధువులు ఏమిచేయజాలరో దురూహ్యము! ౧౯౨౫ వ సంవత్సరమున కలకత్తానగరమున పోలీసుచేతను, ప్రజలచేతను గమనింపబడిన గోవింద భవనపు గాథను నింతత్వరలో మఱచిపోజాలిన హిందూసమాజ "యాధ్యాత్మిక" దృష్టిని నెంత వైశాల్యపరచుకొని నను కొందిరో. ఆ శ్రీకృష్ణుడు పదియారువేల గోపికలతో రాసక్రీడసలిపి

యాధ్యాత్మిక బోధనగావించినాడని పాం. శివరావు ప్రభృతులచే గొనియా
డబడిన, వతని శిష్యుడని యనిపించుకొనిన నీయభినవకృష్ణుడు—గోవిం
దలాలు—ఎనిమిదిగంటల యుపన్యాసమున మన్మథసామ్రాజ్యవైభవము
ను నేటి యపూర్వాభిన వాధ్యాత్మిక పాఠమును గఱపినాడు!! ఇది భారత
దేశములోని యొకానొక నగరములో మాత్రము జరిగినసమాచారము!!!
ఇట్టి "యాధ్యాత్మిక" కర్మను ప్రతియూరను జరుగుటలేదా! అసలింకే
శ్రీవిష్ణువంతటి మహాపురుషుడు బృందావనమునందుండి గృహిణీసంగమునంతటి నీచ
కృత్యమునకు బాల్పడెనని గట్టిగా జెప్పక గ్రంథకర్త "సర్వసర్వస్వాంతకు
డగు విష్ణువే యొక పతివ్రతను జెఱచుట తప్పు కాదు సాయముగా ననర్యాన
ముట సమంజసము గానేరదని చల్లగా జాటినాడు!! ఇందు సమంజసమేమి
యో తెలియదు.

౨. ఇక తులసీపూజామహాత్మ్యము! తులసియొక యుత్కృష్ట
గుణములుగల యోషధి. దాని సేవవలన నాయుర్వేదగ్రంథములలో
జెప్పబడిన ఫలమును బడయవచ్చును. గాని దానికి బసుపు కుంకుమ
రాచి యలంకరించిన నేమిఫలమో యాధ్యాత్మికాభిరుచిగలిగిన మన విమ
ర్శకులవారే తెలిపిన బాగుండెడిది. "క్వైనీన్" జ్వరహారి కావున వాని
వృక్షమును బూజింపసాగిన ఫలముండునా! ఇట్టి వ్యర్థపుటాధ్యాత్మిక యూ
హాలు జీటికిమాటికి బుట్టింపబడుటచేతనే యేకేశ్వరోపాసన యడుగంటి
జడారాధన మారంభమైనది. ముక్తికి సాధన మీశ్వరోపాసనమని యా
ధ్యాత్మికవిదులు దెలుపుచుండ ప్రకృత్యారాధనమున నెట్టి యాధ్యాత్మిక
ఫలముగలదో విమర్శకులు నిరూపింతురుగాక! ఈశ్వరశక్తి, యతనిసేవ
మోక్షమార్గములు, జడోపాసనాసాధన విశ్వాసమును, మనబుద్ధినిబట్టి
భౌతికప్రపంచములో మునిగి తేలుచున్న మనము ఇందలి పరమార్థమును
గ్రహించి "పటాపంచలో"నర్చుకొన నెట్టి యాధ్యాత్మిక దృష్టియవస
రమో చూపింప శ్రీరావుగారిని ప్రార్థించుచున్నాను. ఉపనిషదాది
సద్గ్రంథములెన్నియో యాధ్యాత్మిక విద్యను బోధించుచున్నవి. అందు

దులసిపూజలో గల యాధ్యాత్మిక సూత్ర మెంతైనగలదేమో కూడ తెలుప ప్రార్థన.

3. శ్రీకృష్ణుని వ్యభిచారిగా నెంచుటవలన "భౌతికదృష్టిపరులకు తగ్గనేమోగాని ఆధ్యాత్మిక చింత గలవారికే పాటియు శ్రీకృష్ణునియందు గౌరవము తగ్గలేదు సరికదా మరింత హెచ్చుచున్నది.........స్థూలదృష్టితో మానవమాత్రునిగ శ్రీకృష్ణుని తలంచిచూడ ఆయనలీలలు అటులనే పొడగట్టును" అని సెలవిచ్చియున్నారు శాస్త్రులు. వేదపఠనమునకే యర్హులని యాటంకపఱుపబడియు నింతటి "యాధ్యాత్మిక దృష్టిని గలిగి" భౌతికదృష్టినివీడి యతనివ్యభిచారాదులలోగల యాధ్యాత్మిక భావమును, యతని గౌరవాతిశయమును తెలిసికొనజాలుటెట్టులో తెలియకున్నది. సర్వాధికారములు గలిగియు లౌకికములందు తెనగులాడు బ్రాహ్మణులకే యట్టిది గలుగనప్పుడు శాస్త్రులకట్టి కలిగినవారు శ్రీకృష్ణుని వ్యభిచారము నాధ్యాత్మికదృష్టితో సమర్థింపజాలుటెటులు? హిందువుల పండుగల గ్రంథకర్తయగు శ్రీరెడ్డిగారివంటి నిష్కామసోదర ప్రేమ పూరితుల ప్రయత్నమువల వారు విద్యావంతులై యాధ్యాత్మికదృష్టిని గడించునంతవఱకు శ్రీరావుగారే యట్టివానిని సమర్థింతురని నమ్ముచున్నాను. "శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వము"ను గ్రంథమునందే శ్రీకృష్ణుని యట్టిపనులు సమర్థింపబడజాలవు ఇవి మనము నమ్మవలసినవే కాని కారణములడుగ కూడదు" అని వ్రాయబడియున్నది. కాని శ్రీరెడ్డిగారట్లానర్పక శ్రీకృష్ణుడు "తపోదానమార్జవమహింసా సత్యవచన"ములందు ప్రఖ్యాతివహించినవాడని సప్రమాణముగా నిరూపించియున్నారు. ఇదియు విమర్శనార్హమగు లోపమే నేమో?

4. శ్రీకృష్ణుని నీలవర్ణుడనుట సరికాదనియు నల్లనివాడనియు గ్రంథకర్త వ్రాసెను. అందే శ్రీరాజారవివర్మ శ్రీకృష్ణుని నీలవర్ణునిగా నెంచి చిత్రించినాడనియు దరుశాతివారెతని ననుసరించిరనియు, నీకల్పనకుగల కారణములను ప్రతాపరెడ్డిగారు చూపియున్నారు. హిందువుల పండుగలలోని పటముగాక తదితర శ్రీకృష్ణపటములలో నతని నీలవర్ణ

దుగాని చిత్రించియుండుటవల్ల నెట్టి వస్తువు కల్పించిరో యుండునని విమర్శకునికి బోధపడియుండదా. కావున నీవిషయమును వారేమని విమర్శించిరో తెలియకున్నది. శ్రీకృష్ణుడు నల్లనివాడుగను ఆజానుబాహుండుగను నుండుటయే సరియని తోచుచున్నది.

౫. గ్రహణ విశ్రాంతియను రాహుకేతువుల విషయమై సెను శంకించుచున్నారని, విమర్శగ్రంథకర్తగారి సమాధానము శంకించుచున్నట్టులు తోపదు. ఏలన అగ్రంథమునందే జ్యోతిశ్శాస్త్ర గ్రంథమగు గణకానందము నుండి ప్రమాణములను గ్రహించి గ్రహణములకు కారణము రాహుకేతువులుగాక సూర్యచంద్రభూముల నడకయని నిరూపించియున్నారు. వీరే గాక శ్రీమహర్షి స్వామి దయానంద సరస్వతులవారుకూడ నీవిషయమును వేదాది ప్రమాణములవలన నిరూపించియున్నారు. వారిగ్రంథములు జూచిన నిది తేటపడగలదు.

౬. సొంత విమర్శనలు గావించుట యొక దోషముగా పరిగణించియున్నారు. మన హిందూశాస్త్రము వంటి ౧౯౫ కోట్ల సంవత్సరములతో పెక్కు మార్పులు గలిగియున్నదో యసత్యసిద్ధాంతములు ప్రచారమునందున్నవి. అందు ముఖ్యముగా పండుగల విషయమై నెన్ని భేదాభిప్రాయములు మన మత గ్రంథములందున్నవో యీ గ్రంథమును జూచిన తెలియగలదు. కావున వాని నిజతత్త్వమును గ్రహింప సరియగు విమర్శనము లాభకారియగును. ఈగ్రంథములోని కొన్ని విమర్శనలు అసమగ్రములని వారియభిప్రాయము. ఏలన విషయమునూరక విమర్శించినంతనే జిజ్ఞాసువునకు గలుగు లాభమేమియులేదు. దానిని విమర్శించి నిజమైన ప్రకారమును తెలుపుటావశ్యకము. పండుగలను విమర్శించుటతోడనే విడువక వాని స్వరూపమిప్పుడెట్లుండిన హిందూసమాజమునకు ధార్మికాధ్యాత్మిక లాభము చేకూరునో వ్రాసియుండిన నింకను బాగుండెడిది.

౭. "గణితము నుచితముగ ముద్రించినను, గ్రంథముద్రణావ్యయమును దాతలెవరు భరించినను గ్రంథమువెల యత్యధికముగ నిర్ణయింపబడినది. లేనిచో గ్రంథకర్త యుద్దేశ్యము నెరవేరజాలదు" అని యొక్క కల

ముపోటుతో తమ హృదయ భావమును విమర్శకులు వెడల్రగక్కి యున్నారు. గ్రంథమునకు వెలనిర్ణయించినది ప్రకాశకులుగాని గ్రంథకర్తగారుకారు. గ్రంథకర్తగారికిని తమకు బహుమానముగా నొసగబడిన (౫౦౦) ల రూప్యములను ముద్రాలయాధికారుల కొసంగియున్నారు. గ్రంథము ౩౨౦ పుటలది వెల ఒకరూపాయి యెనిమిదణాలు. పదకొని మిదణాలకన్న తక్కువ వెల యత్యధికమేమో పాఠకులూహింపగలరు. "లేనిచో గ్రంథకర్త ఉద్దేశ్యము నెరవేరజాలదు." అను మాటలకర్థమేమి? ఉదరపోషణోద్దేశ్యము వా గ్రంథకర్తగారగు శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారట్టి కోటిలోనివారు గారు. భగవదనుగ్రహమువలన వారి యార్థిక స్థితి బాగుగానున్నది. వేలకొలది రూప్యములను ప్రజాసేవకు వినియోగించుచున్న త్యాగశీలురు. ప్రతి సంవత్సర మమితనష్టమునకోర్చి నిజాం రాష్ట్రీయుల కేకమాత్రాంధ్రపత్రికయగు గోలకొండపత్రికను నిర్వహించుచున్న యుదారహృదయులు. నిజాంరాష్ట్రములోని ప్రతిప్రజాహిత జీవనమునకు తమతమ ధనములతో వినియోగించుకొనిన దేశసేవాపరాయణులు అస్పృశ్యాదిజాతుల నుద్ధరించుటకు ముందంజవేసి కార్యరూపమున చురుకుగా పనిచేయజాలిన సంస్కారప్రియులు. అట్టివారిపై యుదర పోషణ కొఱకు గ్రంథమూల్యమును హెచ్చుగా నుంచిరని నీచారోపణ చేయుట మూర్ఖ్య మమియుటవంటిది. ఇట్టి విమర్శనలవలన వారి గ్రంథమున కేకొరంతయు రాజాలదు. శ్రీరెడ్డిగారికి పరమేశ్వరు డాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నెక్కుడుగా నిచ్చి దేశసేవ కవకాశము కలిగించుగాక యని ప్రార్థన.

వేంకటరాజన్న అవధాని.

ప్రథమ ముద్రణపీఠిక.

ప్రతిమతమందును పండుగలు గలవు. అవి యనేక కారణములచేత జరుపఁబడుచున్నవి. హిందువులందును పండుగలు పెక్కుగలవు. బహుశ హిందువులలోనున్నన్ని పండుగలు లేయితర మతస్థులందును లేవని చెప్పవచ్చును. అయినను హిందువులలో ననేకులనాదాము పండుగల నేల చేయుచున్నారో తెలియదని చెప్పవచ్చును. సుప్రసిద్ధములైన విజయదశమి దీపావళి పండుగలు వినియున్న పండితులు సహితము సరియైన కారణములు చూపించుటలేదు. అంధపరంపరగా వాడుకొను కారణములే చెప్పుదురు కాని యవి సరియైనవా కావా యను విషయమును విచారించు శ్రమపడఁబోరు. ఈ గ్రంథరచనమున కిదియొక కారణమని మొదలే విన్నవించుకొనుచున్నాము.

సాధారణముగా పండుగలను హిందువులు వ్రతములుగా నెంచుచున్నారు. ప్రతి వ్రతమును మంత్రపూర్వకముగ జరుపుచున్నారు. మంత్రముల నుచ్చరించుటకు పురోహితుల యావశ్యకముండును. హిందువులలో బండుగలు బహుప్రాచీనమునుండి యేర్పడుచు వచ్చినవి. వీని విషయమై బహుపురాణములందు చర్చించియున్నారు. ఇంతియగాక కొన్ని స్మృతి గ్రంథములందును వీని చర్చగలదు. హారీతస్మృతియం దిట్లున్నది.

శ్లో॥ మహానవమ్యాం ద్వాదశ్యాం భరణ్యామపి పర్వసు।
తథాక్షయతృతీయాయాం శిష్యాన్నాధ్యాపయేద్ద్విజః॥
శ్లో॥ మాఘమాసేతు సప్తమ్యాం రథాఖ్యాయాంతు వర్జయేత్।
అధ్యాపనం సమభ్యంగే స్నానకాలేచ వర్జయేత్॥

అనగా,

మహానవమియందును (దేవీ నవరాత్రములు) ద్వాదశి యందును, భరణీ నక్షత్రమందును, పర్వముల యందును, అక్షయ తృతీయయందును, రథసప్తమినాడును, మాఘసప్తమి యందును, గురువు శిష్యులకు అధ్యాపనము చేయరాదు.

మన పండుగలను నాలుగు భాగములుగా విభజింప వచ్చును. పూర్వము లోకోపకారార్థమై యీ ప్రపంచ మందు లోకహితార్థముగ యద్భుతమగు కార్యములను చేసిపోయిన మహానుభావుల జన్మదినోత్సవములు కొన్ని గలవు. శ్రీరామ కృష్ణాది జయంతు లిందులకు నిదర్శనములు.

రెండవ వర్గమందు ఋతుసంబంధమయిన యుత్సవములు చేయుదురు. ఉగాది, సంక్రాంతి, హోళి, రథసప్తమి వంటివి యీశాఖయందు చేరును. హిందువులు ప్రకృత్యారాధకులుగా నొక కాలమునందుండిన వారని వేదకాలమందార్యులు ద్యావాపృథివీ మహేంద్రాది దేవతలను బూజించిన విధానమే సూచించుచున్నది.

మూడవ వర్గమందు శైవవైష్ణవ సంబంధమగు వ్రతములు చేరుచున్నవి. శైవవైష్ణవ భేదములు వేదకాలమందు

లేకుండెను. పురాణకాలమందివి యేర్పడజొచ్చెను. ఇట్లు శైవవైష్ణవ సాంప్రదాయానుసారముగ గొన్ని పండుగ లేర్పడినవి. వైష్ణవులకు అనంత చతుర్దశి, ఏకాదశి ముఖ్యమైనవి. శైవులకు వినాయకచతుర్థి, మహాశివరాత్రి నవరాత్రులు మున్నగునవి ముఖ్యము.

[illegible] పండుగలను [illegible] జేయుచున్నారు. [illegible] కేవలము రాజులకు [illegible] మున్నగు [illegible] నాచరించు చున్నారు.

కొన్ని పండుగలు సర్వజనులలో ప్రసిద్ధమయి స్త్రీలకును [illegible] స్త్రీలకే ముఖ్యమైనవై యున్నవి. [illegible] ముఖ్యమైనది. మరియు స్త్రీలు విశేషముగా వ్రతములు సేయుచుందురు. నోము వ్రతములు (అనగా, సోమవార వ్రతములు) అశ్వత్థగౌరీ వ్రతములు [illegible] వ్రతము, సత్యనారాయణవ్రతము మున్నగునవి స్త్రీలచే విశేషముగా నాచరింపబడును.

స్త్రీలాచరించు వ్రతములను గురించి [illegible] (Hindu Holidays and Ceremonials) హిందువుల వ్రతములు అను గ్రంథమందలి యుపోద్ఘాతమందిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.

“ప్రపంచమంతటను స్త్రీలే పురోహితుల వ్యాపారమునకనుకూలమైనసరకు, కావున నే హిందూస్త్రీల ప్రత్యేకవినోదార్థమై గోపద్మ, పంచదేవ, శుక్రవారవ్రత, నాగపంచమి మొదలగు యనేకవ్రతములు కల్పింపబడినవి. శాస్త్రములందు కొన్నియే

పండుగలు సూచింపబడినవి. పురాణములా సంఖ్యను బెంచినవి. తర్వాత జనసామాన్య మనేక గాథలు త్రవ్వి పైవాని నపరిమితముగా బెంచినది. ఈ కడపటివర్గము పురోహితులందును స్త్రీలయందును విశేషముగా దాగియున్నది."

పై పండితుని యభిప్రాయమందు గొంత సత్యము లేకపోలేదు. బౌద్ధమతయుగము నాటికే హిందువులు తమ పూర్వౌన్నత్యమును గొంత గోల్పోయిరి. ఆకాలము వఱకే స్త్రీకి జ్ఞానమియ్యగూడదని కొన్ని శాస్త్రములు బయలుదేరెను. అట్లు స్త్రీ శూద్రులను మూర్ఖావస్థయం దుంచుటయే గాక వారికి మతవిషయములగు సిద్ధాంతము లంతగా బోధింపకపోయిరి. ఇట్లు స్త్రీ శూద్రులు పరార్థ్యధనులై యుండ వారి నెట్లు చేయదలచిన నట్లు చదివినవారు చేయవచ్చునుగదా! కావుననే వ్రతములు పెచ్చుపెరిగిపోయెను. మఱియు నిజమగు వస్తుతత్త్వమును బోధింపనందున నెవ్వరికి దోచినట్లు వారు పురాణములఁగల్పింప మొదలిడిరి. అనేక వ్రతముల కనేక కథలు కల్పింపఁబడెను. శౌనకాదిమునులో, నారదుఁడో, వైశంపాయనుఁడో, వ్యాసుఁడో, శ్రీకృష్ణుఁడో యెవరోయొకరు బోధకులగుదురు. ధర్మరాజో, జనమేజయుఁడో యెవ్వరో యొకరు శిష్యులై భక్తిపూర్వముగా విందురు. అట్టి గురుశిష్యుల సంవాదమును హిందువులందఱు కిమ్మనక యాదరించి భక్తిశ్రద్ధాయుక్తులై యాచరించి కొనవలయును. ఇట్లుత్సవము లనేకము లుత్పత్తియయ్యెను.

ప్రకృతము నేను వ్రాసిన గ్రంథమందలి విషయములు పండుగలన నేమి విశేషమో యేమియు దెలియని జనులకై వ్రాయఁబడినవి. ఈ గ్రంథమును వ్రాయుట కింకొక కారణము కూడఁగలదు, అది వినఁదగిన యంశము. వినోదకరమగు నంశమును. విభవసంవత్సర విజయదశమీ దివసమున మహాఘనత నహించిన శ్రీనిజాము ప్రభువుగారు శ్రీ రాజా వెంకటరామా రెడ్డి బహద్దరు (కొత్వాలు) గారిని విజయదశమిని హిందువు లెందుకు జేయుదురని విచారింప వారిది అర్జును డుత్తర గోగ్రహణమునందు శత్రువుల జయించిన కారణమునఁ జేయఁబడు చున్నదని నడివిరట. "ఇంతకు పూర్వ మొకరిని విచారింప నతఁడిది శ్రీరాములు రావణునిపై జయముపొందిన సందర్భమున జరుగునదని చెప్పెను. ఎవరిమాటనిజము" అని మ॥ ఘ॥ శ్రీ నిజాంప్రభువుగారు విచారింప శ్రీ రెడ్డిగారు నిరుత్తరులై అదే దివసమందే శ్రీరాజా ధనరాజగిర్జీగారితో యీవిషయమును గుఱించి ముచ్చటించిన వారఁట. శ్రీధనరాజగిర్జీగారును హిందువులు తమ తమ పండుగుల సంగతి నేమియు నెఱుఁగకుండుట యెంతటి హాస్యాస్పదమో కదా యని విచారించి యెవరిచేనైన నీవిషయికమగు గ్రంథ మొక దానిని వ్రాయించినఁ జాలబాగుండెడి దని సెలవిచ్చిరట. అప్పుడు శ్రీరాజా వేంకటరామారెడ్డి బహద్దరుగారు నన్నీపని నెరవేర్చుమని యాదేశించిరి. అందులకు సామర్థ్యము లేకున్నను వారి యక్షిలాష యనుల్లంఘనీయమగుటఁ జేసి యీగ్రంథమును వ్రాసితిని.

ఆంధ్రమందిట్టి గ్రంథముండినట్లు నాకు గానరాలేదు. మఱియు నాంగ్లమందును రెండు మూడు గ్రంథములున్నను

నయ్యవి యీవిషయమును తృప్తికరముగాఁ జర్చించినవిగావు.

ప్రతి పండుగను గుఱించి కొన్ని విమర్శనలు వ్రాసినాడ అవి యెంతవఱకు సమంజసముగా నున్నవో పాఠకులే నిర్ణ యింపగలరు. ఏది యెట్లున్నను నాసాహసమును గుణగ్రహణ పారీణులు మన్నించి యిందు విశేషమున్న గ్రహించి తప్పు లను జూపించిన రెండవ ముద్రణ మీగ్రంథమున కల్పనేని యందు కృతజ్ఞతావందన పూర్వకముగా సవరించుకొందునని విన్నవించుచున్నాఁడ.

ఈ గ్రంథమందు వ్రాసిన విషయములలో పండుగ, ఉత్సవము, వ్రతము, జయంతి, మున్నగునవన్నియుఁ జేరినను సౌకర్యార్థము గ్రంథనామము "హిందువుల పండుగలు" అని యే నిర్ణయించితిని.

ఈ పండుగల విషయమై యింకను విశేషముగా తెలిసి కొనగోరువారి క్రింది గ్రంథములు చూడగలరు.

౧. వ్రతచూడామణి.

౨. వ్రతరాజము.

౩. జయసింహ కల్పద్రుమము.

౪. ధర్మసింధువు.

౫. నిర్ణయసింధువు.

౬. భవిష్యత్ పురాణము.

౭. స్కాందపురాణము

౮. Hindu Holidays and Festivals

by B. A. Gupta

౯. ఆర్యపర్వపద్ధతి (హిందీ)

ఈ యుపోద్ఘాతమును ముగించుటకు బూర్వ మొక ముఖ్య విషయము మనవి చేసికొనవలసియున్నది. ఈ గ్రంథమునకుఁ గారకులును, కోటీశ్వరులును, నుదారాశయులును, భూరిదాతలును నగు శ్రీరాజా ధనరాజగిర్జీగారు ౫౦౦ హాలీ రూపాయీలు ఈ గ్రంథముద్రణ వ్యయమునకని గోలకొండ పత్రికా కార్యాలయమువారికి అనుగ్రహించి యున్నారు. వారికి నేనెంతయు గృతజ్ఞుడను. వారికిఁ బరమేశ్వరుఁ డితోధికాయు రారోగ్యైశ్వర్యముల బ్రసాదించుగాత.

ఈ గ్రంథమునకు పీఠికను వ్రాసియిచ్చిన డా॥ సర్. యస్. రాధాకృష్ణగారికి నేనత్యంత కృతజ్ఞుడను.

ఇట్లు

క్రీ.శ. ౧౯౪౧. సురవరము ప్రతాపరెడ్డి.

చిత్రపటముల వివరము.

శ్రీకృష్ణుడు:-త్రివర్ణచిత్రము. ఇది కే. రామాచార్యులుగారు అను చిత్రలేఖకులచే నాభావముల ననుసరించి వ్రాయఁబడినట్టిది.

వామనుడు:-ఇది సుమారు ౨౦౦ ఏండ్లక్రిందటి చిత్తరువు దీనిని నేను హైదరాబాదు నగరములో కొని యుంటిని.

భీష్ముడు:- ఈ పటమందు భీష్ముడు అంబ, అంబిక, అంబాలికను గొనిపోవుచు నాపడుచుల చుట్టములతో యుద్ధము చేయుట చిత్రింపబడినది. ఈ చిత్తరువు సుమారు ౨౦౦ ఏండ్లనాటిది. మొగలాయి చిత్రము (Mogul school) ఇది గద్వాల సంస్థానపు రాజుల గ్రంథాగారముది.

త్రిమూర్తివిగ్రహము:-ఇది ఎలిఫెంటా ద్వీపములోని శిల్ప ప్రతిబింబము. దత్తాత్రేయుని నిరూపించునది.

శివలింగము:—ఇదియు ఎలిఫెంటా ద్వీపములోనిది.

వ్రతమనగా నేమి

వ్రతమను పదమునకు వాచస్పత్యనిఘంటు కారుడగు తారానాథ తర్కవాచస్పతి యిట్లర్థము చేసియున్నాడు.

ప్రజభుజస్మృతిః । భక్షణభేదే ఉణాది పుణ్యసాధనే ఉపవాసాది నియమభేదేచ॥

అనగా పుణ్య సాధనమునకై యుపవాసాది నియమములచే జేయు కార్యమునకు వ్రతమని యర్థము.

దీనినే వివరించుచు పైనిఘంటున నిట్లు వ్రాయబడినది.

“వ్రతం చసమ్యక్ఞం కల్పజవితానుక్తయా క్రియా విశేషరూపం తచ్చప్ర వృత్తినివృత్త్యర్థయరూపం తత్రద్రవ్య విశేష భోజన పూజాదికం ప్రవృత్తి రూపం ఉపవాసాదికంచ నివృత్తిరూపం తచ్చనిత్యం నైమిత్తికం కామ్యం చ నిత్యమేకాదశ్యాదివ్రతం నైమిత్తికం చాంద్రాయణాది వ్రతం కామ్యం తత్తత్ఫలప్రకాశరూపం”

దీనియర్థమేమనగ వ్రతమనసంకల్ప పూర్వకముగా సమ్యగనుష్ఠానము చేయుట.

ఈవ్రతము ప్రవృత్తి నివృత్తి రూపములని రెండు విధములు. భోజన పూజాదికములతో గూడినది ప్రవృత్తి రూ

పము. ఉపవాసాదిక మైనది నివృత్తి రూపము. వ్రతములు మూడు విధములయినవి. ౧ నిత్యవ్రతములు. (౨) నైమిత్తిక వ్రతములు (౩) కామ్యవ్రతములు.

౧. ఏకాదశీ వ్రతముల వంటి త్రికాలము లందును జేయఁద గినవి గాన నట్టివి నిత్యవ్రతము లనఁబడును.

౨. చాంద్రాయణాది వ్రతములు నైమిత్తికములనఁబడును.

౩. ఆయాతిథులందుపవాసముండి చేయువ్రతములు కామ్యము లనఁబడును.

వ్రతములలో నింకను ననేక విధములయినవి కలవు. అందుమానసిక వ్రతములను గుఱించి వరాహ పురాణ మంది ట్లున్నది.

శ్లో॥ అహింసా సత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యమకల్మషం।
ఏతానిమానసాన్యాహు ర్వ్రతానివ్రత ధారిణాం॥
ఏకభుక్తం తథానక్త ముపవాసాది కంచయత్।
తత్సర్వం కాయికంపుంసాం వ్రతంభవతి నాన్యథా॥

వ్రతములు మానసికములు కాయికములని రెండు విధములు. అందు అహింస, సత్యము, దొంగతనముచేయకుండుట, బ్రహ్మ చర్యము, అకల్మషత్వము, ఈగుణముల గలిగియుండుట మాన సిక వ్రతములనఁబడును. ఇఁక యొక్కప్రొద్దు రాత్రికాలమందు పవాసముండుట, మొదలగునవి కాయిక వ్రతము లనఁబడును.

వ్రతానుష్టానముల పద్ధతి బహు ప్రాచీనమునుండివచ్చి నట్లు కొన్నిపురాణ ప్రమాణముల వలనఁ దెలియవచ్చెడి.

ప్రాచీన కాలమందు రాజులు తమ యభీష్టముల సిద్ధిగోఁ వైు వ్రతములఁ జేయుచుండిరని మనము పురాణగాథలందుఁ జదువుచుందుము. గరుడ పురాణమందుఁ బూర్వము నానారాజులు వ్రతముల వలన నెట్టిఫలమును బొందిరో వర్ణింపఁ బడినది. ఆశ్లోకముల నీక్రింద నుదహరించుచున్నాను.

శ్లో॥ దుంధుమారస్తు రాజర్షి శ్శేఖేపుత్ర శతంవరాః।
దానేన నియమేనైన తపసా వ్రతేనచ॥
సగరో నామరాజర్షి ర్గత్తుస్సర్వాసువిశ్రుతిః।
పుత్రాణాంచ శతంప్రాప్తం తేన రాజ్ఞామహాత్మనా॥
తథాదశర, రాజ, వ్రతేషునిరతస్సదా।
యజ్ఞదానతపోయోగైః సంతుష్టః పురుషోత్తమః॥
స్వయం పుత్రత్వమాపేశ, తస్యరాజ్ఞో మహాత్మనః।
జనకో నామ రాజర్షి స్తపోవ్రతవిధిస్స్వయం॥
ఐశ్వర్యమతులం ప్రాప్య, యోగినాంగతి మాప్తవాన్।
ఏవ మేవ మహారాజ రాజానో బ్రాహ్మణస్తథా
ఐశ్వర్య మతులం ప్రాపుర్గతిం వైవ్రత వైభవాత్॥

దీనిభావ మేమన. దాననియమ తపోవ్రతములచేత బూర్వము ధుంధుమారుడను రాజు నూర్గుర కుమారుల గనెను. దశరథ మహారాజు వ్రతములకుఁ బురుషోత్తముడు మెచ్చి తానే యాతని పుత్రుఁడై జన్మించెను. జనక మహారాజు తపోవ్రతములచేత నైశ్వర్యవంతుఁడై యుత్తమగతిని బొందెను. ఈప్రకారమే పూర్వము రాజులును బ్రాహ్మణులును వ్రతవైభవముచే నైశ్వర్యములను బొందిరి. వ్రతములవలని లాభములనుగుఱించి ఆదిత్యపురాణమిట్లు చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ వ్రతోపవాసాన్ ఖలుయోవిధత్తే
దారిద్ర్యపాశం సభినత్తిచాశు,
వ్రతోపవాసేషు రతస్యపుంసః
నైవాపదస్స్యంతి మహాంతితస్య॥

వ్రతములు ఉపవాసములు చేయువాడు తనదారిద్ర్యమును బోగొట్టుకొనుచున్నాడు. మరియు వాని కేయాపదలును నుండవు. అని దీని అభిప్రాయము

గుణములందునీచుఁడై కేవలము వ్రతోపవాసములుచేసి నఫలములేదు. వ్రతమునకు దగినట్లుగా నుత్తమగుణములు కూడ గలిగి యుండినవానికిఁజాల శ్రేయస్సుగలుగును. ఈయంశమునే స్కాందపురాణమిట్లు బోధించుచున్నది.

శ్లో॥ నిజవర్ణాశ్రమాచార నిరతశ్శుద్ధమానసః
వ్రతేష్వధికృతో రాజన్ అన్యథావిఫలః శ్రమః
అలుబ్ధస్సత్యవాదీచ సర్వభూతహితేరతః।
వ్రతేష్వధికృతో ... ...
శ్రద్ధావాన్ న్యాయభీరుశ్చ మదదంభ వివర్జితః।
వ్రతేష్వధి ... ...
సమస్సర్వేషు భూతేషు శివభక్తో జితేంద్రియః
వ్రతేష్వధి ... ...

నిజకులాచారములను విడువని వాఁడును శుద్ధమానసుఁడును, లోభి కానివాఁడును, సత్యవాక్పరిపాలకుఁడును, సర్వభూతముల మేలుకోరువాఁడును, న్యాయశీలుఁడును, మదదంభాది దుర్గుణరహితుఁడును, దేవభక్తుఁడును, జితేంద్రియుఁడును నగు వాఁడే వ్రతములు చేయఁదగినవాఁడు కాని యితరుఁడు చేసిన

నదివిఫలమగును అని దీనిభావము. దేవలుఁడు తనస్మృతి గ్రంథమందును నిట్లుసెలవిచ్చి నాఁడు.

శ్లో॥ వ్రతోపవాస నియమైః శరీరోత్తాపనైస్తథా
వర్ణాస్సర్వేపి ముచ్యంతే పాతకేభ్యోన సంశయః॥

అనగా వ్రతోపవాస నియములచేతమనుష్యుడు తనపాపములనుండి విముక్తి చెందుచున్నాడు.

ఇక వ్రతములు నెవ్వరెవ్వరు చేయవచ్చునో విచారింతము బ్రాహ్మణాది ద్విజాతులకు మతమందు సర్వాధికారములుండు మాటనిస్సందేహము. ఇక మిగిలినవారు శూద్రులు.

శ్లో॥ తస్మాద్వేదః పరోమంత్రో నమంత్రో వేదవర్జితః।
నమంత్రాధికారోస్తి శూద్రాణాం నియమః పరః॥
మంత్రాభావాద మంత్రేణ భాషితం సర్వకర్మహి॥

అనగా వేదముకన్న వేరుమంత్రము లేదు. వేదమేమంత్రము. శూద్రునికి మంత్రాధికారములేదు. మంత్రాధికారము లేనందున వానికి సర్వకర్మలు అమంత్రకముగానే యుండవలెను. ఈశూద్రులకుతోడుస్త్రీలు. స్త్రీశూద్రులకు మనమతమందు హక్కులేనాఁడు తద్దినోనాటి నుండియు మతముక్షీణించి పోయెననుటలో సందేహములేదు. శూద్రులు కూడ వ్రతములు చేయవచ్చునని వ్రతగ్రంథకారులు వ్రాసియున్నారు. కాని శూద్రులవ్రతములు అమంత్రకముగానుండవలెనని పైయుదాహృతశ్లోకమువలన విశదము. ఒకవేళ కొన్నివ్రతములకు మంత్రము లవసరమైన వారికి పౌరాణిక మగు మంత్రములే

చెప్పవలెను. కాని వేదమంత్రములు చెప్పి వైదికముగ వ్రత
ములు చేయింప గూడదని చెప్పుదురు. స్త్రీలు శూద్రులకన్న
గనిష్ఠులు. మనయాచారమందు స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యమే లేదని
యనేక నీతిగ్రంథములు శాస్త్రగ్రంథములు బయలుదేరెను.

ఆజన్మమరణము స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యమే లేని కార
ణమున స్త్రీకి వ్రతాధికార మున్నదా లేదా యను సంగతి విచారించవల
ముగాక.

మార్కండేయ పురాణమందిట్లున్నది.

శ్లో॥ నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో
న వ్రతం నాప్యుపోషణం
భర్తృశుశ్రూషయైవైతా
లోకానిష్టాన్ వ్రజంతిహి

ఆదిత్యపురాణమందును మనుస్మృతియందును నిదే
శ్లోకము కించిద్భేదముతో వ్రాయబడియున్నది ఇట్టి యభి
ప్రాయమే యితర పురాణములందును గనబడుచున్నది. దీని
భావమేమన స్త్రీలకు యజ్ఞముగాని, వ్రతముగాని, నుపవాస
ముగాని నవసరములేదు. భర్తయొక్క శుశ్రూషయే వారికి
ముఖ్యవ్రతము. దీనిచేత వారి కిష్టమైన లోకములను వారు
పొందగలరు-

మన్వాది ధర్మశాస్త్రములందును స్త్రీలకువ్రతాధికార
ములులేవని స్పష్టీకరింపబడినవి. పరాశరస్మృతియందీ క్రింది
శ్లోకములుగలవు.

శ్లో॥ పత్యౌ జీవతి యా నారీ ఉపోష్య వ్రతమాచరేత్
ఆయుష్యం హరతే భర్తుస్సా నారీ నరకం వ్రజేత్ ॥
అస్పృష్ట్వా శ్రీకరధ్రారం యా నారీ కురుతే వ్రతం
పర్యంత వ్రాస్య సా గచ్ఛేత్ దేశం మనురబ్రవీత్ ॥

అనగా భర్త యుండగా నే స్త్రీ యుపవసించి వ్రతము చేయునో యామె భర్తయాయుస్సును క్షీణింపజేయును. మఱియు నామె నరకమునకు బోవును. భర్తయనుమతి లేక వ్రతముచేయు స్త్రీ యొక్క వ్రతఫలమంతయు రాక్షసుల పాలగునని మనువు సెలవిచ్చియున్నాడు. మనువు నుడివిన చొప్పున ధర్మశాస్త్రములో నున్న నిషేధము కలదని స్పష్టము.

అంతేకాక స్వతంత్రముగా స్త్రీ స్వేచ్ఛ ప్రకారము తానుగా తన యిచ్ఛ ముచేత వ్రతములు చేయవలయునని యెవరికి యిచ్ఛ కలిగినప్పటికిని దాను కన్యగానుండిన తండ్రి యనుజ్ఞను పొంది, భార్యగానుండిన మగని సెలవు పొంది విధవయైనచో పుత్రుని యనుమతిని బొంది వ్రతములు చేయవలయును. ఇది స్త్రీల విషయము

ఇంక వ్రతము చేయువారు వ్రతదినమునాడే ట్లాచరించి కొనవలయునో విచారింతము. సాధారణముగా వ్రతమునకు పూర్వదినము రాత్రి భుజింపకుండ, వ్రతదినమునాడు ప్రాతఃకాలమునే శిరస్స్నానము చేయవలయును. పిమ్మట దేవతా పూజలు సలుపవలెను. అయితే యీ నియమము లన్నిటికిని వర్తింపవు. సాధారణముగ జయంతుల కన్నిటికిని పూర్వదిన మొకపూట యుపవాసముందురు. మఱియు సంక్రాంతి వంటి కొన్ని పండుగులనాడు తిలపిష్టముతో శరీరము రుద్దు

కొన స్నానముచేయుదురు. పూజావిషయములలో నన్నిపూజ లను బ్రొద్దుననేచేయుటకువీలులేదు. శివరాత్రి, ఏకాదశివంటి పండుగలనాడు రాత్రియంతయు జాగరణముచేసి యారాత్రి యంతయు దేవధ్యానము తద్దేవకథా శ్రవణము చేయవల యును. పూజలలో మనుష్యపూజయు, పితృపూజయు దేవపూ జయునని మూడువిధములైనవి కలవు. ఈపూజల విషయమై నరసింహ పురాణమిట్లు చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ దైవత్యంతుపూర్వాహ్ణే మనుష్యాణాంచ మధ్యమే।
అపరాహ్ణేపితౄణాంచ కార్యాణ్యేతునియత్నతః॥

అనగా ప్రాతఃకాలమందు దేవపూజయు మధ్యాహ్న మందు మనుష్యపూజయు అపరాహ్ణమందు పితృదేవతల పూజ యు గావింపవలయును.

వ్రతము లనుష్ఠించుచుండియు బ్రిమత్తతచేత దానిని బూర్తిగావింపక పోయినవాడు మహాపాతక మనుభవించుచుం డునని పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

శ్లో॥ యోగృహీత్వా వ్రతంమోహాత్ నాచరేత్ కామమోహితః,
జీవన్ భవతిచండాలో మృతశ్శ్వాప్యభిజాయతే॥

ఎవ్వాడు వ్రతమారంభముచేసి మోహముచే దాని నాచరింపడో వాడు బ్రతికియుండగనే చండాలుడగును. మఱియు చచ్చిన పిదప కుక్కయై పుట్టును. అని పై శ్లోకముయొక్క యర్థము.

ఇవివ్రతముయొక్క ముఖ్యాంశములు.

ప్రతిపండుగ నకును గాల నిర్ణయముకూడకలదు. దీపావళినాడు చీకటిలోనే స్నానముచేసి దీపములు వెలిగించవలెను. హోలీపండుగను రాత్రిపూటనే చేయవలెను. పగలు చేసిన ప్రైన రాజును రాజ్యమును నాశనమగుట నిశ్చయమని వ్రాసినారు. విజయదశమిని సాయంకాలమే చేయవలెను. ఈప్రకారముగా నాయా పండుగలు చేయు విషయమై కాలనిర్ణయమును వ్రతగ్రంథకారులు నిర్ణయించినారు.

వ్రత స్వరూపమును గురించి అగ్ని పురాణమందు వ్రత పరిభాష యను శీర్షికలో విపులముగా వ్రాయబడినది. వ్రతస్వరూపమును గురించి మరియు పైగాను విషయములు వివరింపబడినవి. కాని ప్రతిపదాద్య మావాస్య పర్యంతము నుండు పండుగలు మాత్రము సూచింపబడినవే కాని వివరింపబడలేదు. ఈపురాణము బౌద్ధ మైన మహావ్యాప్తి నంతరము వ్రాయబడినదని యీ పురాణమందలి "బుద్ధాద్యవతార ప్రకరణము" లోని యంశములే చాటుచున్నవి.

ఇక వ్రతములవలని ఫలములను గురించి వ్రతకారుల యభిప్రాయమును విమర్శింతును. ఒక్కొక్క వ్రతమును వర్ణించుచో పౌరాణికులా వ్రతమున కన్నివ్రతములకన్న నెక్కుడు ప్రాముఖ్యత నొసగినారు. ఆవ్రతముతో సమానమగు వ్రతము మరొక్కటి లేదని వర్ణించినారు. "వ్రతానా ముత్తమం వ్రతం"

అని శ్లాఘించినారు. ప్రతివ్రతమున కేదోయొక మహాఫలమును వ్రాసినారు. సాధారణముగా నన్నివ్రతములఫలములు దీర్ఘాయువు ధనధాన్య సమృద్ధి, సుఖసంపద, సర్వపాపవిముక్తి కలుగునని వ్రాయబడినది. మఱికొన్ని వ్రతములకు స్వర్గప్రాప్తి యైయున్నది. కొన్నివ్రతముల ఫల మనంతమని వర్ణింపబడినది.

దీనివలన ఇంతమాత్రము మన మూహింపవచ్చును. వ్రతగ్రంథకారులు ప్రతివ్రత మందును విశ్వాసము, శ్రద్ధాభక్తులు జనసామాన్యమున నుత్పత్తి కావలెనని యిట్లు వ్రాసిరే కాని వేరభిప్రాయముతో కానేరదు.

దీపావళి.

ఈ పండుగను నరక చతుర్దశియని కూడ వ్యవహరింతురు. ఇది ప్రతి సంవత్సరము ఆశ్వయుజ కృష్ణ చతుర్దశి దినమున చేయబడును.

ఈ పండుగ విషయమై యనేక కథలు చెప్పబడుచున్నవి అందులో ముఖ్యమైనవి.

1. శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామా సహాయుడై నరకాసురుని చంపుట,
2. బలిచక్రవర్తి వామనునిచేత దన సామ్రాజ్యమును గోలుపోవుట,
3. శ్రీరాములు రావణవధానంతరము రాజ్య పట్టాభిషిక్తుడైన దినమగుట.
4. నరకమునుండి విముక్తి పొందుటకై యమునిగూర్చి ప్రార్థించుట,
5. విక్రమార్క చక్రవర్తి యాదినమున పట్టాభిషిక్తుడగుట,

పై కారణములచేత నీ దీపావళి జరుపబడుచున్నదని తెలియుచున్నది.

వీనిలో నేది నిజమో పిమ్మట నిరూపించెదను.

మొదలు పై కథ లేవియో క్లుప్తముగా సూచింతును

1. నరకాసురవధ — ఈకథ యాంధ్ర దేశమందంతటను దక్షిణమునను దీపావళికి ముఖ్యకారణముగా భావింపబడుచు

న్నది. కావుననే యీచతుర్దశి "నరక" చతుర్దశియని చెప్పబడుచున్నది. నరకాసురవధను గురించినకథ భాగవతమందును హరివంశమందును చెప్పబడియున్నది. నరకాసురుడు లోకకంటకుడు కాగా శ్రీకృష్ణుడు వాని వధింప బ్రయాణమయ్యెను. సత్యభామయు నాతని వెంబడించెను. శ్రీకృష్ణుడు మొదలు మురరాక్షసుని వాని పుత్రులను జంపెను. నరకుడిదిమాదికోపోద్రిక్తుడై కృష్ణునిపై యుద్ధమునకు వచ్చెను. అప్పుడు సత్యభామ నరకాసురునితో ఘోరయుద్ధము జేసి యలసిపోయెను. శ్రీకృష్ణుడామెకు సహాయుడై నరకాసురుని వధించెను.

౨- బలిచక్రవర్తికథ:— బలిచక్రవర్తికథ భాగవతమందు విపులముగా వర్ణింపబడినది. బలియనురాజు దానమందు బ్రఖ్యాతి వహించినవాడు. వేడిన యర్థులకు లేదనువాడుకాడు. అప్పుడు విష్ణువు వామనావతారమెత్తి బలిచక్రవర్తిని మూడడుగుల భూమిని వేడి రెండుపాదములచే భూమ్యాకాశముల నావరించి మూడవ పాదమునకు తావు లేక దానిని బలిచక్రవర్తి శిరముపైనుంచి యతనిని పాతాళమునకు ద్రొక్కెను. ఆకారణము చేతనే యీచతుర్దశి దినము పుణ్యదినముగా భావింపబడుచున్నదని చెప్పుదురు. వ్రతరాజము మున్నగు వ్రతగ్రంథములందు దీపావళినిగురించి వ్రాయుచోట సత్యభామా కృష్ణుల కథయొక్క సూచనయే లేదు. వానిలో బలిచక్రవర్తికథయే యున్నది ఎట్లన.

శ్లో॥ చతుర్దశీ దినే రాజ్యం బలేర స్త్వితియాచరేత్।
పురా వామన రూపేణ ప్రార్థయిత్వా ధరామిమాం॥
దదావ తిథి రింద్రాయ బలిం పాతాళ వాసినం।
కృత్వా దైత్య పతిం దద్యా దహోరాత్రత్రయం హరిః॥
తస్మాత్మహోత్సవం చాత్ర సర్వైరేవ హి కారయేత్।
మహారాత్రిస్స ముత్పన్నా చతుర్దశ్యాం మునీశ్వరాః॥

... ...

దీపదానాది కార్యేషు గ్రాహ్యమధ్యాహ్న కాలికా।
తతః ప్రదోష సమయే దీపాన్ దద్యాన్మనోరమాన్॥

౭. శ్రీరామ పట్టాభిషేకము—ఇందును గురించి ప్రమాణము లెవ్వియు లేవు. రాముడీదినమున పట్టాభిషిక్తుడయ్యెనట.

౮. నరకవిముక్తి:—నరక చతుర్దశియను పదములోని నరకమునకు యమలోకము అని యర్థము. దానినుండి విముక్తి పొందుటకై ఈయుత్సవము చేయవలెనని దీని భావము.

వ్రతచూడామణియందీ సూచనయున్నది.

శ్లో॥ "యమాయ ధర్మరాజాయ మృత్యవేచాంతకాయచ॥"

ఇందు యమపూజా విధి చెప్పబడి యున్నది. గుప్త అనువారు ఈయంశమునే ఇట్లు అన్వయించినారు. "నరకమనగా ముక్తి యనియు కార్తీక మాసమందే సూర్యుడు తులారాశి చేరుననియు దానివలన రాత్రులు దీర్ఘమగు ననియు, నీనరకమును పరిశుభ్రపఱచుట కిదియే యదననియు నరకాసురుడు భూదేవీ కుమారుడనుటచేత భూమినుండియేముక్తి యుత్పన్న

మయ్యేనని చెప్పుట కిదియొక కథగా గల్పింపబడె ననియు వ్రాసియున్నారు* ఈ వివరణయంతయు ఒకయుక్తిగా దోచుచున్నది.

౫. విక్రమార్కునికథ:—విక్రమార్కశకమును లెక్కించువారి కీ దినమునుండియే సంవత్సరారంభ మగుచున్నదని చెప్పెదరు. విక్రమార్కుడను రాజు క్రీస్తువునకు పూర్వము ౫౫ సంవత్సరముల క్రిందట అనగాసుమారు ౨౦౦౦సంవత్సరముల క్రిందట యుద్భవించి యార్యావర్తము నంతయు నేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగ నేలిన మహారాజు. ఈరాజు మహా సాహసికుడనియు నిసాడనేక మనుష్యాతీతమైన కార్యములచేసి విరాజిల్లె ననియు ననేక గాథలు వ్రాయబడియున్నవి. ఈవిక్రమార్కుడు ఉత్తర హిందుస్థానమందే రాజ్యము చేసెను. ఇతని ముఖ్యపట్టణము "ఉజ్జయని" ఇతడు కొంతకాలమునకు దక్షిణదేశపు రాజును, నాంధ్రచక్రవర్తియు, నగు శాలివాహనునిచే నోడింపబడెను. ఈ విక్రమార్కశకము దక్షిణములో బ్రచారమందులేదు, ఉత్తర హిందుస్థానమందిది విశేషముగా వాడబడుచున్నది.

ఆచారము.—మొత్తముపై యీ మహోత్సవము హిందూదేశ మంతటను బ్రచారమందు దున్నది.

విశేష సంఖ్యాకులు సత్యాకృష్ణులు లోక కంటకుడగు నరకుని సంహరించిన సందర్భముయొక్క జ్ఞాపకార్థముగా నిది నేటికిని పుణ్యదినముగా భావింపబడుచున్నదని నమ్మెదరు. ఈదిన

ఒక స్త్రీ బాణప్రయోగముచే శత్రునాశన మొనర్చగా
నేడు మన యువ్యులును బాణములుకాల్చి (పటాకులు) తమ
కేళిని కలిగించుకొనుచున్నారు. ఈపటాకులు కాల్చుటవలన
విదేశములకు మన ద్రవ్యము పోవుట యొకటి. మనచేతులు పద
లుట రెండు. మన ఇండ్లలో మంటలచే నష్టములు సంభవిం
చుట మూడు. మనప్రాణముల మనమీవిధమున నగౌరవపరచుట
నాల్గు—ఇవి వీని ఫలితములు. ఈపండుగనాడు పటాకులు
కాల్పవలయునని యేగ్రంథమందును వ్రాయబడలేదు.

ఏదియెట్లున్నను మన దేశములో ఆశ్వయుజకృష్ణ చతు
ర్దశినాడు చీకటితోనే యందరును లేచి శిరస్స్నానముచేసి దీప
పములు వెలిగించి పటాకులు కాల్చి పూజాదికము లొనర్తు
దురు.

ఈ దీపావళిపండుగ మార్వాడీలకు చాలాముఖ్యమై
నది. ఆయుత్సవమునాటికి వారు తమ లెక్కల నన్నిటిని పరి
ష్కరించి క్రొత్త ఖాతాపుస్తకములు తెచ్చి పూజించి బ్రాహ్మ
ణామంత్ర ములతో నాశీర్వాదములంది స్నేహితులకు
విందులొసగి చాల యానందముతో నుందురు. వ్యాపారస్థు
లచే నీపండుగ సంవత్సరాదిగా నెంచబడినది.

భవిష్యత్పురాణోత్తర భాగమందు శ్రీకృష్ణుడు ధర్మ
రాజుతో జెప్పినట్లుగా బలిచక్రవర్తి గౌరవార్థము దీపావళిపం
డుగ చేయబడుచున్నదనియున్నది. ఆపురాణమున నీపండుగను
"దీపాలికోత్సవము" అని పేర్కొని యున్నారు. శ్రీకృష్ణుడిట్లు

చెప్పెను:—"పూర్వము బలిచక్రవర్తిని దేవుడు వామనరూపియై భూమిని యాచింప నాతడు సర్వలోకమును నాతనికి ధారవోసెను. అప్పుడు కృతజ్ఞుడై దేవు డీవిషయమున బలిని బూజించు నట్లేర్పాటు చేసెను.

శ్లో॥ విష్ణునా వసుధాలబ్ధ్వా ప్రీతేనబలయేపునః
ఉపకార కరోదత్త స్త్వసురాణాం మహోత్సవః॥

ఈ యుత్సవమును "కౌముది" యని పిలుతురు. కార్తికమాసమును కౌముదీమాసమనియు పిలుతురు. ఈ పండుగ కార్తికాదిలో బలిపాడ్యమి యను పేరగూడ చేయబడుచుండుట చేత దీనిని కొన్ని పురాణములలో కౌముదీ మహోత్సవమని పేర్కొనిరి. ఈపండుగనాడు సర్వస్థలములందు—దేవాలయమ తవృతుల గృహాది స్థలముల యందంతటను దీపములు పెట్టవలయును.

ఈ పండుగ విషయములో "నరకచతుర్దశి" యనుచో నరకయను పదమువలన ననేక సందేహములు కలుగుచున్నవి. నరకాసురుని కర్థముచేసి యాతనివధకై లోకము నేటికిని సంతసించుచున్నదని కొందరు చెప్పుచున్నారు. ఈభవిష్యత్పురాణ

మందలి పైశ్లోకమందు "నరకభీరుభిః" అనుచో నరకమునుండి భయపడువారండ ఱానాదుస్నానము చేయవలెనని యున్నది. కావున నరకమును పొందకూడదను నిష్టముతో నీచతుర్దశి నాడు యమపూజను చేసియు బలిపూజను విస్మరింట చేయవలె నని చెప్పు పైపురాణ ప్రమాణము చాల ముఖ్యమైనది. దీని విషయమై ముందువిమర్శింతును.

ఈ పండుగనాడు ధనికుల యొక్కయు, దొరలయొక్కయు, రెండు డబ్బులనే ఘబ్బునవైన సంపాదించిన కుబేర కుమారుల యొక్కయు, నిండ్లకు వేశ్యవాటికయును వచ్చి యలంకరించుకొని భోగపుసానులు నీరాజనములిచ్చి పూజింతురు. ఈ యాచార మనేక నగరములందున్నది. దీనికిని మన భవిష్యత్పురాణమున నాధారమున్నది. ఈశ్లోకమును చిత్తగింపుడు.

వేశ్యావిలాసినీ సార్థం స్వస్తి మంగళకారిణీ
గృహాద్గృహం వ్రజంతీచ పాదాభ్యంగప్రదాయినీ

భోగముసానులు, మంగళ వాక్యాలతో ఇంటింటికి వెళ్ళి పాదపూజ చేయవలెనని దీని తాత్పర్యము.

వి మ ర్శ న ము.

నరకాసుర వధకారణమున నీపండుగ యేర్పడినదని యేప్రమాణమగు వ్రతగ్రంథమందును లేనందున నీకథను త్రోసివేయవలయును. మరియు విక్రమార్క ప్రశంసగాని శ్రీరామపట్టాభిషేక ప్రశంసగాని, యీపండుగను చర్చించిన గ్రంథములం

దెండును లేనందున అవియు పరిత్యాజ్యములే. ఇక బలిచక్రవర్తి విషయమే గ్రాహ్యమైనట్టిదని భావింపవలయును. ఈపండుగ నాడు,

ప్రభాతయేత్ స్నానమఖ్యేతు నరకస్యక్షయాయవై

అనగా నరకక్షయముకొఱకై స్నానముచేయవలయును అనుటచేతను

నరకాయ ప్రదాతవ్యో దీపస్సం పూజ్యదేవతాః

అనగా నరకమునకై దీపముల బెట్టి దేవతలను బూజింపవలయును అనుటచేతను

చతుర్దశ్యాంతుయే దీపా - నరకాయ దదంతిచ
తేషాం పితృగణా స్సర్వే నరకాత్స్వర్గ మాప్నయుః

అనగా చతుర్దశి దివసమున నెవ్వారు యమరాజును (నరక) దీపముల బెట్టి పూజింతురో వారి పితరులు నరకమునుండి విముక్తులై స్వర్గమును బొందుదురు అనుటచేతను, నీపండుగ నరకాసురుని సంబంధమైనదు కాదనియు నరక విముక్తికై యముని పూజచేయుటకేర్పడి నట్టిదనియు విశదమగును. అయితే

చతుర్దశీ దినేరాజ్యం బలే రస్త్వితి యాచయేత్.

అనగా చతుర్దశీ దివసమునాడు మరల బలిరాజ్యము వచ్చుగాకయని పూజింపవలయును అనుదానికి సమన్వయము చేయవలసి యున్నది. బలిచక్రవర్తికథలో బూర్వము వామ

నుడు బలిని మూడుపాదముల భూమిని వేడి రెండుపాదములచే భూమ్యాకాశములావరించి మూడవపాదము బలి శిరస్సుపై నుంచియాతనిని పాతాళమున కణగి ద్రొక్కెనని యున్నది. పాతాళమన నరకలోకము. అది చీకటి యుండును. విష్ణువు మూడు పాదములు గలిగినవాడుగా ఋగ్వేదమందు వర్ణింపబడి నాడని లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలకుగారు తమ ఆర్కిటిక నిలయమను గ్రంథము నుదాహరించుచు నిట్లు వ్రాసి యున్నారు.

“విష్ణుని త్రిపాదములను గూర్చి ఋగ్వేదమందు పలు తావులలో వర్ణింపబడియున్నది.....సూర్యుని యుదయ మధ్యందిన, అస్తమయములే యీ మూడు పాదములుగ వర్ణింప బడినవని యాస్కునివలె పండితులు తలంచుచు న్నారు. ఈ విష్ణుపాదములే పురాణములో వామనమూర్తి యొక్క మూడడుగులుగ వర్ణింప బడియున్నవి. ఇచ్చట విష్ణు వనగ సూర్యుడని పండితులందఱును ఒప్పుకొనియే యున్నా రు ...... ఈ విష్ణుపాదములలో రెండు మాత్రమే మాన వులకు గాన్పించుననియు మూడవది నరులకుగాని పశుపక్ష్యా దులకుగాని గాన్పించదని, ఋగ్వేదము ౧, ౧౫౫, ౫లో చెప్పియున్నారు (అనగా విష్ణువు మూడవపాదము అధోలోక మందున్నదని దీనియర్థము) ఈ యధోలోకము చీకటిమయ మగను నుండి నరుల కదృశ్యముగా నుండును .... వేదముల సూర్యుని వార్షికగమనమే మూడు విష్ణుపాదము

లుగ వర్ణింపబడినవి. సూర్యుడు దక్షిణముపైనుండి జనులకు గాన్పించు కాలము విష్ణుని రెండు పాదములగును. తదుపరి సూర్యుడు క్షితిజముక్రిందకు గ్రుంకిపోయి దీర్ఘరాత్రినికల్పిం చినప్పుడు అస్పృశ్యమగు విష్ణుని మూడవపాద మేర్పడును"

పై వాక్యములవలన వామన కథలోని రహస్యము కొంత వెల్లడియయ్యెను. కడపటి వాక్యమందు దీర్ఘరాత్రియన నేమియో గ్రహించిన తక్కిన యంశములు సులభమగును.

ఆర్యులు పూర్వ కాలమందు అనగా సుమారు ౧౦ వేల సంవత్సరములకు పూర్వము ఉత్తరధృవమండలప్రాంతభూము లందు నివసించిరని తిలకుగారు "వైదికనిలయము" అను గొప్పగ్రంథము వ్రాసి నిరూపించినారు. ఆమండల మందు నాటికిని నేటికినిమన దేశమునకు భిన్నముగానుండు ప్రకృతి వైపరీత్యములు చాలగలవు. అందు మనకిప్పుడవసరమగు సంశ మొకటి. అదేదన నాభూభాగమందు ఆఱునెలలు పగలును ఆఱునెలలు చీకటియును నుండును. దీనినే దేవతల కొక దిన మని మనవారనేక గ్రంథములందు వర్ణించిరి. ఈయాఱునెలల పగటిని దీర్ఘదినసమనియు, ఆఱునెలలచీకటిని దీర్ఘరాత్రి యని యు తిలకుగారు వర్ణించినారు. ఈదీర్ఘదివస దీర్ఘరాత్రులెప్పు డారంభమగునో యాయంశమును తిలకుగారు తమ గ్రంథమం దిట్లు వ్రాసియున్నారు. "ఉత్తరధృవము మేరుపర్వతమని మన వారు తెలిపియున్నారు. మఱియు సూర్యసిద్ధాంతము ౧౨ వ అధ్యాయము ౬౭వ శ్లోకములో నీవిధముగా వర్ణింప బడినది.

మేరుపర్వతమువద్ద దేవతలకు మేష సంక్రమణమునాటిసూర్యో
దయ మొక్కటే సూర్యోదయము. ఆదినము మొదలుకొని
సూర్యునియొక్క అర్థావృతమునకు అనగా ఆరు నెలలవరకును
వారు సూర్యుని చూచుచునే యుందురు .... మేరు
పర్వతమువద్ద మేషసంక్రమణమునాడు సూర్యోదయమగును.
తిరిగి ఆరునెలలవరకు అనగా తులా సంక్రమణమువరకుసూర్యు
డాకాశముననే వెలుగుచుండును. తులాసంక్రమణమునాడు అస్త
మయమగును. తులాసంక్రమణము మొదలు తిరిగి మేష సంక్ర
మణమువరకు సూర్యుడడుగునకు క్రుంకుటవలన ఆరునెలల
వరకు చీకటి వ్యాపించును. దీనిభావ మేమనగ, మేషసంక్రమ
ణము మొదలు తులాసంక్రమణమువరకు ఉత్తరాయణము.
తుల మొదలు మేషమువరకు దక్షిణాయనము. అందువలననే
ఉత్తరాయణకాలము దేవతలకు పగలుగనున్నదని చెప్ప
బడియున్నది. కాని భాస్కరాచార్యుల కాలములో ఉత్త
రాయణ దక్షిణాయన సంజ్ఞలను వారు మార్చిరి. మకర సంక్ర
మణము మొదలు కర్కాటక సంక్రమణమువరకు ఉత్తరా
యణమని వారు నిర్ణయించిరి*

ఈ పై ప్రమాణమువలన ఉత్తర ధృవమండల వాసు
లుగా నుండినప్పుడు మనపూర్వులగు నార్యులకు తులాసం
క్రమణమునాడు దీర్ఘరాత్రి ప్రారంభ మగుచుండెనని తెలి
యును. నాటినుండి తిరిగి యారునెలలవఱకు వారుచీకటి

లోనే కాలము గడుప వలసివచ్చెను. కావున నాచీకటి ప్రవే
శించినతోడనే వామనోత్సవమును జేసి "బలి" యనుశత్రువు
ను పాతాళమునకు తన మూడవపాదముచే నడగద్రొక్కి యచ్చ
టనే తాను బహుకాలముండు వాడగుటచే సూర్యుడు మరల
తమ కగుపడుగాకయని ప్రార్థించుటకై యేర్పాటుచేసిన పం
డుగ యీ దీపావళియని తోచుచున్నది. తులాసంక్రమణము
నాడే దీపావళియనుటకు ప్రమాణముగా ధర్మ సింధు విట్లు
వ్రాయుచున్నది.

తులా సంస్థే సహస్రాంశౌ ప్రదోషే భూతదర్శయోః
ఉల్కాహస్తానరాః కుర్యుః పితౄణాం మార్గదర్శనం.

సూర్యుడు దీపావళినాడు తులారాశిని పొందుచున్నా
డనియు నాడు లోకులు దివిటీలతో తమ పితృదేవతలకు
మార్గదర్శనము జేయువలయుననియు దీనియర్థము. తిలకు
గారు తులా సంక్రమణమునుండి దీర్ఘరాత్రి ప్రారంభమగు
చున్నదని వ్రాసిన ప్రమాణమిదివరకే విపులముగా నుదహ
రించినాడను గావున ధర్మసింధు ప్రమాణము దాని కను
కూలముగా నుండుటచే దీపావళీదినము ఉత్తర ధృవవా
సులకు దీర్ఘరాత్రి ప్రారంభ దినముగా నుండెనని నిశ్చయ
మయ్యె. అందుచేతనే యేపండుగకు లేనట్లు "దీపావళి" నీయు
త్సవమందు వెలిగించునాచారమై యున్నది. చీకటియెడ తెగక
ప్రారంభమగుటచేత నా కష్టకాలము త్వరగా బోవుటకు

ప్రార్థించుటకై యేర్పడినవి. అంతియకాక పై నిర్ణయింపు శ్లోకమందానాడు దివిటీల (దీపములు)చే పితృదేవతలకు మార్గము చూపించవలెను అను దాని శ్రద్ధమేమో విచారించిన తక్కినదంతయు విశదమగును. ఈ[illegible]

యమాయ ధర్మరాజాయ మృత్యవే చాంతకాయ చ

అని యమధర్మరాజును పూజింపవలెననియు పితృదేవతలు నరకమునుండి స్వర్గమునకు పోవుటకై యముని ప్రార్థింపవలెననియు నిదివరకే ప్రమాణములు వ్రాసితిని. గనుక యథార్థమేమన [illegible] రాత్రి కాలమునుండి ([illegible] కాలమునుండి) చనిపోయిన వారికి కర్మాదులు చేయక [illegible] వచ్చిన తర్వాత [illegible] నాలుగునెలల తర్వాత వారికి కర్మాదులుచేయుచుండిరని నిరూపించినారు. ఈక్రింది వాక్యములు వారి గ్రంథమునుండి యుదహరించుచున్నాను. "ఎప్పుడైనను దక్షిణాయనము అనగా పితృయాన కాలమునందు చనిపోవుట అశుభ సూచకమని మన హిందువులెన్నుకొనుచుండెదరు. మహాభారతయోధ వీరుడైన భీష్ములవారు దక్షిణాయన కాలమంత మొంది ఉత్తరాయణపుణ్యకాలము వచ్చువరకును ప్రాణములను విడువక అంపశయ్యమీద నిరీక్షించు చుండెననియు మనకందరకును తెలిసినవిషయమే"

ఇచ్చట యొక్క విషయము గమనింపవలెను. ఇదివరకు తిలకుగారు నిరూపించినట్లు మన దేశములో నుత్తరా

యణము మకర సంక్రాంతినాడు వచ్చును. కాని యుత్తర ధృవమందు తులాసంక్రాంతినాడు వచ్చును. తులాసంక్రాంతి నాడే దీపావళియనుట నిరూపించినారము. కావున దీపావళి నాడు ధృవమండల మందు దక్షిణాయనము ప్రారంభమగును. దక్షిణాయనమందు చీకటియుండుటచే చీకటిలో (రాత్రికాల మందు) శ్రాద్ధ కర్మాదులుచేయరు. కావున నీ దక్షిణాయనములో చనిపోవువారికి నుత్తరాయణము వచ్చినతర్వాత శ్రాద్ధకర్మములను మన పూర్వు లుత్తరధృవమందుండినప్పుడు చేయుచుండిరని తిలకుగారు వ్రాసినారు. ఈక్రింది వాక్యము లను చిత్తగింపుడు. "చీకటి కాలములో (పితృయాన కాలములో) చనిపోయినయెడల తిరిగి దేవయానము అనగా వెలుతురు వచ్చునారకు అపరకర్మలను చేయుటకు వీలుండదు. అంతకాల మపరకర్మలను చేయకుండ నిలిపియుంచుటయే చని పోయినవానియాత్మకు యుతిభయదాయకము. ఎప్పటిమాటలో యేల యీకాలములో సైతము ఎవరైన రాత్రికాలములో చనిపోయిన యెడల సూర్యోదయ కాలమువరకు నాపయుంచుదుముకద. ఇట్టి సందర్భములో పితృయానకాలములో చని పోవుట యశుభ సూచకమని మన పూర్వులు తలంచుటలో నేమియును వింతలేదు".

ఇప్పుడు మనము దీపావళినాడు దీపము లెందుకు పెట్టు టయు, యమపూజ నెందులకు చేయుటయు, పితృలకు సద్గతి

నెందుకీ పండుగనాడే కోరుదురు, మున్నగు సంశయములు విశదమగును. ఈయమావాస్యనాటి నుండి పితృదేవతలు ప్రాణాధారమై యాలయమునందుండుటచే నరకమునకు వచ్చినవారు (పితృదేవతలు) యమదర్శనమొందనైన యమ్మిను లోకములనుండి దప్పినవారై నరకమందే నివసించుచుండిరని మనవారు విశ్వసించిరి. దీపావళి పర్వమున తమ వారలు ప్రాయశ్చిత్తములు చేయకుండిన వారలకు పుణ్యలోకప్రాప్తి లేదనియు, నరకమునందే వారు కష్టింతురనియు పెద్దలు చెప్పుచుందురు. శాస్త్రములును దక్షిణ చెప్పుచున్నవి.

ఇట్లు పితృదేవతలు యమలోకమునకు పోవుచుండుటచే వారికి నరకబాధ యుండనట్లుగా యముని ప్రార్థించుటయు, దివిటీలతో నాదివిటీలతో పితరులకు స్వర్గము చూపించుటయు నీపండుగ వలన గలుగునని మన పూర్వులూహించి యీ యుత్సవము నేర్పాటుచేసిరి.

ఇంతియ కాక మన దేశమందింకొక యాచారమున్నది. దీపావళినుండి మొదలుకొని కార్తిక మాసాంతము వఱకు గూడ దీపోత్సవములు పెట్టుదురు. ఆకాశదీపములని కొందరు మేడలపై దీపములు పెట్టుటయు మఱికొందఱు ఎత్తైన గుట్టల మీద దీపముల వెలిగించుటయు కలదు. ఇదియు నాదీక్ష రాత్రిలో పితరులకు మార్గదర్శకముగా నుండుటకై పెట్టుదురని భావించవలయును.

ఇట్లాలోచించి చూచిన నాకీపండుగ యుత్తర ధ్రువ నివాసుల దక్షిణాయన ప్రారంభపు పండుగగా గానవచ్చు చున్నది. కాని నరకాసుర కథకుగాని శ్రీరాముల జయమునకు గాని, విక్రమార్కునికిగాని నీపండుగ యే మాత్రముకు సం బంధించదని నా యభిప్రాయము. విజయదశమి యనుపద ములో "విజయ" అనుట కర్థము అర్జునుడనిచేసి యర్జునుని యుత్తర గోగ్రహణ యుద్ధమునాటి సంబంధపు పండుగయని తప్పుడర్థము చేసినటుల నరక చతుర్దశి యను పదమునకు నర కమునుండి పితృదేవతలకు విముక్తి కలిగించుటకై చేయబడిన పండుగ యని యర్థము చేయుటకు మారుగా "నరక" యను పదమును నరకాసురుని కర్థముచేసి వాని వధను శ్రీకృష్ణుని కంటుగట్టి యీ సందర్భమున నీ పండుగను జేయుచున్నారని వ్యాఖ్యానముచేసినారు.

కావున పై విమర్శన సారాంశ మేమన నీ నరకచతు ర్దశి దీర్ఘరాత్రి కాలమందు జచ్చిన పితృలకు నరక విముక్తి చేయు పర్వదివసమని బలి, యమ, వామన, దీప,నరక, పాతా ళయను పదములు సాక్ష్యమిచ్చు చున్నవి.

దీర్ఘరాత్రులను మన సాధారణ రాత్రులకన్న నొకటి రెండు గడియలు హెచ్చుగా నుండుటయని భావింపజనదు.

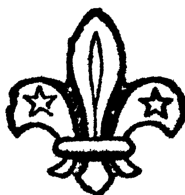
"మహారాత్రి ప్పముత్పన్నా చతుర్దశ్యాం మునీశ్వరాః"

అనగా నీచతుర్దశినాడు మహారాత్రి యుద్భవించెను. ఈ మహారాత్రి పద మేకవచనముగా వాడినారు. మఱియు

మహారాత్రియనుట మన దీర్ఘరాత్రి కర్థమన్వయించుచున్నది. ఉత్తరధృవ పరిస్థితులు పురాణకారులకు తెలియనందున వారు మహారాత్రియని వాడినను దాని యాథార్థ్యమును గమనింపక పోయిరి. వామనుడు బలిని పాతాళమునకు త్రొక్కెనని వర్ణించుచో బలి రాక్షసులకు రాజని చెప్పబడెను. రాక్షసులు రాత్రించరులని ప్రసిద్ధి నొందినవారు. మఱియు బలి నివాసమి వ్వడు పాతాళమని చెప్పుదురు. పాతాళము చీకటితో నిండి నట్టిది. ఈయంశమువలన బోధయగుట యేమన సూర్యుడు (విష్ణువు) బలిని పాతాళమునకు ద్రొక్కుటను వెంబడించె ననుటచే చీకటిలో నిలిచి ప్రపంచమునకు చీకటి గలిగించెనని యర్థము కలుగుచున్నది. కావున బలిపూజచేయుచు

చతుర్దశ్యాం దినేరాజ్యం బలేరస్త్వితి యాచయేత్.

అని వ్రాసియున్నారు. అనగా మరల బలి రాజ్యము కలుగుగాక! లేక మరల సూర్యుడు బలిని విడిచి మా కగపడుగాక యని దీని రహస్యము.

విజయ దశమి.

ఈ పండుగ హిందువుల పండుగలలో జాల ముఖ్యమైనది. ఈ యుత్సవమును దసరాయనియు వ్యవహరింతురు. ఇది ఆశ్వయుజ శుక్లదశమీ దినమున జరుపబడును. విజయదశమి యనుట కనేక కారణములు అనేక రీతులు సూచింపబడు చున్నవి.

> అశ్వినస్య సితే పక్షేదశమ్యాం తారకోదయే.
> సకాలోవిజయోనామ సర్వకామార్థ సాధకః.

అనగా ఆశ్వయుజ శుక్లపక్ష దశమీ దినము సాయంకాలము (సంధ్యాకాలము) విజయకాల మనబడును. ఆకాలము సర్వకామ సాధకమై యున్నది. ఈ దశమీ దినము శ్రవణానక్షత్రయుక్తముగా నుండవలెనని జ్యోతిష్కులు నిర్ణయించినారు. ఈదినమందు ప్రతిగ్రామమందును హిందువులు శమీవృక్షమును మంగళ వాద్యములతో పూజింతురు. శమీపూజ (జమ్మిచెట్టుపూజ) యీక్రింది మంత్రములతో జేయబడును.

> శమీశమయతే పాపం శమీ శత్రువినాశనీ
> అర్జునస్య ధనుర్ధారీ రామస్య ప్రియవాదినీ
> శమీశమయతే పాపం శమీ లోహితకంటకా

ధారిణ్యర్జున బాణానాం రామస్య ప్రియవాదినీ
కరిష్యమాణ యాత్రాయాం యథాకాలం సుఖంమయా
తత్రనిర్విఘ్న కర్త్రీత్వం భవ శ్రీరామ పూజితే.

అనగా—శమీవృక్షము పాపమును శమింపచేయుచున్నది. ఇది శత్రువుల నాశనము చేయును. ఇది అర్జునుని ధనువును ధరించి యుండెను. శ్రీరామునికి ప్రియమొనరించెను. ఇది పూజించేయు వారికి సౌఖ్యము నిచ్చును. కార్యములను నిర్విఘ్నముగా సాగించును.

ఇచ్చట "యాత్ర" అనుపదమును కొంత వివరించవలసి యున్నది. ఈపండుగ ప్రధానముగా రాజులకు సంబంధించినట్టిది. పూర్వకాలములో వర్షాకాలము యుద్ధములకు ప్రతికూలమగు సమయమై యుండెను. ఎందుకనగా వర్షము విశేషముగా వచ్చుటచేత యుద్ధశిబిరములకును అందలి భటులకును చాల యిబ్బంది కలిగెడిది. మరియు ప్రయాణమునకు ప్రతిబంధకములగుచుండెను. ఇంతేకాక వాగులు, వంకలు, నదులు అన్నియు పరిపూర్ణమై యుండుటచే యుద్ధసామగ్రితో నుండు బండ్లతోను తోపులతోను వాటిని దాటుట దుస్తరముగా నుండెను. అందుచేత రాజులువర్షాకాలపు చాతుర్మాస్యములో యుద్ధములు మాని వర్షాకాలము ముగిసి నదులుతీసిన తర్వాత యుద్ధ "యాత్ర" కు బయలు దేరుచుండిరి. ఈయాత్రకు "దండయాత్ర" యని ప్రసిద్ధనామము కలదు. కావున యాత్రాశబ్దమును ప్రధానముగా దండయాత్రార్థమున గ్రహించవలయు-

వలన ధర్మశాస్త్రములందును రాజులకు సంబంధించిన యాత్రా శబ్దము సర్వత్ర శత్రుదేశములపై వెడలు దండయాత్రకే యుపయోగింపబడినది. ఎట్లన మనుస్మృతిలో శత్రువులపై యెప్పుడు దాడివెడలవలయునో నిర్ణయించుచు ఇట్లు చెప్పబడియున్నది.

“మార్గశీర్షే శుభేమాసి యాయాద్యాత్రాం మహీపతిః.

ఇచ్చట మార్గశీర్షమాసము ఉత్తమయాత్రా కాలముగా నిర్ణయించినారు. ఇతరత్ర ఆశ్వయుజమాసమే నిర్ణీతమైనట్లు ముందు చర్చించుచున్నాను.

విజయదశమీ దినమున పూజలుజరుగును. సాయంకాలమందు శమీపూజకై పోవునపుడు సీమోల్లంఘనము చేయవలయును. అనగా ప్రతిగ్రామజనులును తమ గ్రామపు పొలిమేర వఱకు పోయిరావలయును. ఈ సీమోల్లంఘనమునే నిజాం రాష్ట్రపు హిందువులు అపభ్రంశముచేసి “సిలంగణ” అని నేటికిని వ్యవహరించుచున్నారు.

ఈ దసరా యొక్క ప్రారంభ మెట్లయ్యెనో అనేకులనేక విధముల జెప్పుచున్నారు. కొందఱిది శ్రీరాముని విజయమునుండి ప్రారంభ మయ్యెననియు, కొందఱు విజయుని (అర్జునుని) విజయము నుండి యేర్పడెననియు వచింతురు.

శమీ పూజయందు అర్జునుని పేరును, శ్రీరాముని పేరును నుదహరింప బడుటచే నీయిద్దఱి మహాపురుషులతో నీయుత్సవము సంబంధించినదని యెంచి యీగాథ లేర్పడియుండును.

శ్రీరాముల సంబంధమిటుల చెప్పబడు చున్నది.

శ్రీరాములు రావణునితో యుద్ధముచేయుతఱి రావణుని తలలు తునిమిన కొలది మఱల యుత్పత్తి యగుటను చూచి శ్రీరాములు భీతిజెంది నిద్రించి యుండిన దేవిని (శక్తిని) పూజించెను. దేవియు మేల్కాంచెను. మేల్కాంచిన సమయము ఆశ్వయుజ శుద్ధ ప్రథమ. ఆనాడు దేవి శ్రీరాముల పూజకు సంతసించి వారికి విజయము కలుగునట్లు చేసెను. నాటి నుండి పదియవ దినమందు శ్రీరాములు సంపూర్ణ విజయమందిపుష్పక విమానమెక్కి యయోధ్యా ముఖుడయ్యెను. అయోధ్యకు బోవుటకు బూర్వము శ్రీరాములు శమీపూజ చేసెను. ఆకారణముచే నీపది దినము లుత్సవము జరిపి పదియవ దినమున లోకులందఱును శమీ పూజ చేయుచున్నారు.

భారత పరముగా నిట్లు చెప్పుదురు.

పాండవు లజ్ఞాతవాసము చేయుటకు బూనికొని నప్పుడు తమ యాయుధముల నొక జమ్మిచెట్టుపై దాచి యచ్చటినుండి మారు వేసములతో విరాట నగరము జొచ్చిరి. మరల యుత్తరగోగ్రహణ కాలమందు తమ సమయము పూర్తికాగా, ఉత్తర సహాయముచే శమీ వృక్షమును పూజించి యర్జునుడు తన ధనుస్సును దీసికొని శత్రువులపై విజయము పొందెను. ఈ కారణముచే శమీ పూజ చేయుచున్నారు.

చారిత్రికముగా నాచార మిట్లున్నది:—

పై పురాణగాథానుకూలముగా తర్వాతి రాజులు సహితము ప్రతి సంవత్సరమున దమ శత్రువులపై జయము పొందగోరి యీ యాశ్వయుజ మాసారంభమునుండి తొమ్మిది దినములు దేవీపూజలు సలిపి పదవ దినము తమ సిబ్బంది గుఱ్ఱములు, ఏనుగులు, ఆయుధములు మున్నగువానితో నూరేగింపుచేసి శమీవృక్షపూజ చేయదొడగిరి. నేటికిని హిందూ రాజులు తమ తమ రాజ్యములలో దేవీపూజలతో బాటుగా నొక దినము ఆయుధపూజను సలిపి కడపటి దినమూరేగింపు తర్వాత దర్బారు చేయుదురు.

ఈ పండుగ క్షత్రియుల సంబంధమగు పండుగ యనుటకు

తస్మిన్ నరై ర్విధాతవ్యా యాత్రా విజయకాంక్షిభిః

అను దానిచే దీనిని రాజులు శత్రువులపై జయమును పొందగోరి చేయుచుండిరని తెలియవచ్చెడి. రామాయణ భారతవీరు లందఱికును నాదర్శపురుషులు కావున నావీరు లీమాసమందే యుద్ధసన్నద్ధులైనందున రాజులందఱును నిదియే జైత్రయాత్రకు దగిన కాలమని నిర్ణయించిరి.

శమీవృక్ష పూజయందు:—

"అర్జునస్య ధనుర్ధారీ రామస్య ప్రియదర్శినీ"

అని యుండుటచే లోకమందు పైనుదహరించిన రీతిగా రాముని పరముగను నర్జును పరముగను నెవ్వరికి ప్రియమగు నట్లు వారు చెప్పదొడగినారు. కాని ముఖ్యముగ రామాయణ

మునకే యీపండుగ సంబంధించినదని నాయభిప్రాయము. ఎట్లన రామాయణమందు శ్రీరాముడు శరదృతువు ప్రారంభ మగుట తడవ, విరహార్తుడై నానావిధముల బరితపించి, యీ ఋతువు, రాజులకు జైత్రయాత్రకు జాల యనుకూలమైన దని ఇట్లు లక్ష్మణునితో తెలిపెను.

సూర్యాతపక్రామణ నష్టపంకా
భూమిప్రముత్పాదిత సాంద్ర రేణుః
అన్యోన్యవైరా మర్షాయుతానా
ముద్యోగకాలోద్య వరాధిపానామ్.
అన్యోన్య బద్ధవైరాణాం, జిగీషూణాం నృపాత్మజా
ఉద్యోగ సమయస్సౌమ్యః పార్థివానా ముపస్థితః
ఇయం సాప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజా

మఱియు హనుమంతుడు సుగ్రీవునితో నీశరదృతువు యొక్క యారంభమందు రాజులు శత్రువులపై దండెత్తుదురని ఈ క్రిందివిధముగ నివేదించెను.

"ప్రాప్తముద్యోగ కాలంతు నావైషి హరిపుంగవ"

అనంతరము సుగ్రీవునిచే వానర సైన్యమును పది దిన ములలో కూడుట కాజ్ఞ యీశ్లోకి మందీయబడినది.

"అహోభిర్దశ భిర్యేహి నాగచ్ఛంతి మమాజ్ఞయా
హంతవ్యాస్తే దురాత్మానో రాజశాసన దూషకాః"

అనగా వానర సైన్యమంతయు పది దినములలో సర్వ దిక్కులనుండి తన నగరము చేర రావలసినదనియు, నైదడసిన

వారిని శిరచ్ఛేదము చేయుదుననియు నీవిధముగ నాజ్ఞ ప్రక
టించెను. శరదృతువు ఆశ్వయుజ మాసారంభము ననే ప్రారం
భమగును. వానర సైన్యము లన్నియు నాశ్వయుజ దశమి
నాడు సుగ్రీవుని పట్టణమందు సమకూడెను. ఇది రామాయణ
సంబంధము.

ఇట్లు రామాయణ పరముగా ప్రమాణము లున్నను
హిందువు లంగఱును భారత పరముగనే, యందును నర్జునుని
పరముగనే, యీ పండుగ నన్వయించు చున్నారు. ఇందులకు
గారణ మేమన విజయ దశమియను దానిలో విజయమను పద
మునకు జయమను నర్థమే కాక అర్జునుడను నర్థము కూడ గలదు.
కావున నీపండుగ అర్జునుడు తన పేడి రూపమును వదలి నిజ
రూపము దాల్చిన దినమనియు, పాండవులు శమీ పూజజేసి
తమ యాయుధములు తీసికొని పోయిన దినమనియు, అర్జునుడు
ఉత్తర గోగ్రహణము చేసినదీ దివసమే యనియు, బలువురు
పలువిధముల జెప్పెదరు. ఇందెవ్వి యథార్థములో మఱెవ్వి
యయథార్థములో విచారింతెము.

ఉత్తర గోగ్రహణ మీశుద్ధదశమి నాడనుటకు భారత
మందు ప్రమాణముండుటకు మారుగా దానికి విరుద్ధమగు
ప్రమాణ మున్నది. తెనుగు భారతమున నుత్తర గోగ్రహణ
మును గుఱించి యిట్లున్నది. సుశర్మతో దుర్యోధను డిట్లు
పలుకుచున్నాడు.

క. బహుళాష్టమి నీతడు స
 న్నాహనముతో పసులబట్టు, నవమిని మన గో
 గ్రహణమని నిశ్చయించిన
 నహి కేతనుపలుకులకు మహోహ్లాదమునన్.

దీనినే సంస్కృతమునం దిట్లు వ్రాసియున్నారు.

ఆదాతుంగాః సుశర్మోథ కృష్ణ పక్షస్యసప్తమీం
అపరేదివసేసర్వే రాజన్ సంభూయ కౌరవాః
అష్టమ్యాం తేన్యగృహ్ణంత గోకులాని సహస్రశః

తెనుగు భారతమందు బహుళాష్టమీ నవమీ తిథులు దక్షిణోత్తర గోగ్రహణములకై నిర్ణయింప బడెనని యుండ సంస్కృత మూలమున బహుళ సప్తమ్యష్టమీ తిథులు నిర్ణయింప బడెను. ఏది యెట్లున్నను, నీ తిథు లేమాసమందు వచ్చిన నైనను, శుక్లపక్షమందు గాక బహుళ పక్షమందు వచ్చుటచే, విజయదశమి యుత్తర గోగ్రహణ సంబంధమైనది కాదని నిశ్చయమైనది.

ఇక శమీపూజ యీ దినము చేసినట్లు భారత మందే నిదర్శనములును లేవు. శమీ పూజచేసి పాండవులు తమ యాయుధములను దీసికొనిన యనంతరమే యభిమన్యుని పెండ్లి యయ్యెను. ఈ యభిమన్యుని పెండ్లి యెప్పుడైనది నిర్ణయించిన, శమీ పూజా దివసము కూడ నిర్ణయ మగును. భారత యుద్ధ మెప్పుడు జరిగినది నిర్ణయించిన, అభిమన్యుని పెండ్లి నిర్ణ

యమగును. కావున ముందు భారతయుద్ధ ప్రారంభ దినమును నిర్ణయించెదము.

శ్రీకృష్ణుని రాయబార ముద్యోగపర్వమందు జరుగును. అతడు రాయబారిగా బోవు సప్పుడిట్లు వర్ణింప బడినది.

> తతో వ్యపేత తమసి సూర్యేవిమల ఉద్గతే
> మైత్రేముహూర్తే సంప్రాప్తే మృద్వర్చిషి దివాకరే
> కౌముదేమాసి రేవత్యాం శరదంతే హిమాగమే
> స్ఫీతసస్య సుఖేకాలే కల్యఃసత్వ వతాంపరః

అనగా శ్రీకృష్ణుడు సూర్యోదయమయిన వెంటనే మైత్రీ ముహూర్తమందును కార్తిక మాసమందును శరత్కాలాంతమందును హేమంతర్తు ప్రారంభమందును రాయబారియై బయలు దేరెను. ఈశ్లోకమున నీలకంఠ వ్యాఖ్యానమందు కౌముదేమాసి అనగా కార్తిక మాసము అనియర్థము వ్రాయబడినది. అంతియకాక శరదంతమును హిమాగమమును కార్తికమాసాంతమందేవచ్చును. ఈపై ప్రమాణమునకు ప్రోద్బలముగాశ్రీకృష్ణుడు తానుతిరిగి పాండవుల దగ్గఱకువచ్చుచు కర్ణునితో చెప్పినవాక్యములందు గానవగును. శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితో నిట్లనెను.

> బ్రూయాత్కర్ణ ఇతోగత్వా ద్రోణంశాంతనవం కృపం
> సౌమ్యోయం వర్తతేమాసః సుప్రాప యవసేంధనః
> సర్వౌషధివనస్ఫీతః ఫలవానల్పమక్షికః
> నిష్పంకో రసవత్తోయో నాత్యుష్ణ శిశిరస్సుఖః

సప్తమా చ్చాపిదివసా దమావాస్యా భవిష్యతి
సంగ్రామోయుజ్యతాం తస్యాంతామా హుశ్శక్ర దేవతాం

అనగా ఓకర్ణ! నీవుపోయి భీష్మద్రోణ కృపాచార్యుల సన్నిధిలో నిట్లనుము. ఈమాసము సౌమ్యమయి పొట్టుకట్టెలు సులభముగా దొఱకుకాలమై నానాఘనౌషధి సంయుతమై ఈగలులేనిదై సమశీతోష్ణస్థితికలదై బురదలేనిదై యున్నది. కావున నింక ఏడుదినములకు అమావాస్య వచ్చును. నాడెల్ల భంగుల భండనము గాగలదు.

ఇట్లుచెప్పుటచే నమావాస్యనాడు యుద్ధముప్రారంభ మయ్యెనని విశదమగును. శ్రీకృష్ణుడు కార్తికమాసాంతములో రాయబారిగా బోయియుండెనని పైన జూపియుంటిమి. మఱి యిప్పటిశ్లోకమువలన శ్రీకృష్ణుడు కార్తిక బహుళ షష్ఠినాడు పాండవుల పక్షమున రాయబారిగా కౌరవుల దగ్గఱకు బోయి బహుళాష్టమినాడు తిరిగివచ్చెనని యర్థమగుచున్నది. ఏలన షష్ఠినాడుబయలుదేరి రాత్రి కుశస్థలములోనిద్రించి సప్తమి నాడు కరినగరముచేరి యారాత్రివిదురునింట నిద్రించి అష్టమి నాడు ప్రొద్దున రాయబారము జరిపి విఫలీకృతుడై తిరిగి పాండవుల పాలికిబోవుచు కర్ణునితో పైవిధమున జెప్పినట్లు భారతమందు వర్ణింపబడినది. కావున కృష్ణుడు బహుళాష్టమి తిరిగివచ్చుటయు కార్తికామావాస్యనాడు యుద్ధము ప్రారంభ మగుటయు నిశ్చయమయ్యె. కార్తికామావాస్యనాటి వర్ణనయు గమనింపదగినది. హేమంతారంభమందే నిష్పంకము, నిర్మ

ర్తికము నాత్యుష్ణము నాతిశీతలము ఫలసమృద్ధిమున్నగునవి కాననగును. భారతయుద్ధము కార్తికామావాస్య నాడేయను విషయము నితరాధారముల చేతను నిర్ణయింపవచ్చును. శాంతి పర్వమందు భీష్ముని సందర్శించినప్పుడు శ్రీకృష్ణు డాతనితో నిట్లనెను.

పంచాశతం షట్చ కురుప్రవర శేషం దినానాం తవ జీవితస్య

తతశ్శుభైః కర్మఫలోదయైస్త్వం సమేష్యసే భీష్మవిముచ్యదేహం

ఈ శ్లోకమనేక శంకలకు మూలమైనట్లున్నది. కావున గ్రంథవిస్తరమైనను నిచ్చట చర్చించుట యవశ్య కర్తవ్యమై యున్నది.

ఈ పై శ్లోకమునకు సాధారణముగా నందఱకునుగోచరించు నర్థమునే తిక్కన సోమయాజిగారర్థముచేసికొని యీక్రింది విధముగా వ్రాసినారు.

తే. అనఘ యినుడింక యేబదియాఱు దివస
ములకు దానుత్తరాయణమున జరింప
దొడగు నీవప్డు దేహంబు విడిచి యేగు
దపునరావృత్తి పదమున కభిమతముగ.

శాంతి ౨ ఆ. ౧౧౫ ప.

శాంతి పర్వాదియందు పాండవులు యుద్ధము ముగించిన యనంతరము నిఖిల జ్ఞాతులకు సంస్కారము గావించి "గంగాతీరంబున నశుచిత్వం బపన యించుటకై యచ్చట

మాసమాత్రంబు నిలిచిరి" అనియున్నది. సంస్కృతమూలమందు నిదేవిధముగా నున్నది. ఈనెల దినముల యనంతరము శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిర సహితుడై భీష్ముని పాలికరిగి యాయనతోనింక ౫౬ దివసముల కుత్తరాయణము వచ్చుననియు నప్పుడాతడు ప్రాణములు వదల వచ్చుననియు చెప్పెను. అనగా యుద్ధానంతరము ౮౬ దినములకు భీష్ముడు చచ్చుటయని నిశ్చయమయ్యెను. భీష్ముడు మాఘ శుక్లాష్టమి నాడు చచ్చెనని నిరూపింతురు. ప్రకృతము ఆతిథిని సిద్ధాంతులు గుర్తించి దాని నుంచి ౮౬ దివసములు తీసివేసి కార్తిక శుద్ధ ఏకాదశి నాడు భీష్ముడు యుద్ధభూమిపై యంపశయ్యపై బడెనని నిర్ణయించిరి. ఈలెక్క ప్రకారము అర్ఘ్యం చేయవలసి వచ్చును. కావున వ్రత గ్రంథములలో నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

> కార్తికస్య సితేపక్షే స్నాత్వా సమ్యగ్వ్రత వ్రతః
> ఏకాదశ్యాం గృహ్ణీయాత్ వ్రతం పంచదినాత్మకం
> ఏకాదశ్యాం కార్తికస్య యాచితంచ జలంత్వయా
> అర్జునేన సమానీతం గాంగం బాణస్య వేగతః
> తుష్టాని తవ గాత్రాణి తస్మాదద్య దినావధి
> పూర్ణిమాంతం సర్వలోకా స్తర్పయంత్వర్ఘ్య దానతః.

అనగా కార్తిక శుద్ధైకాదశినాడు భీష్ముడంపశయ్యపై బడి దప్పిగొని నీరడుగ అర్జునుడు బాణముచే భూమినిగొట్టి జలధార నుబికించి భీష్ముని తృప్తుజేసెను. ఈపై కార్తికా

జశి సరియైనదో కాదో విచారింతము. భీష్ముడు చనిపోవు నాడిట్లనుచున్నాడు.

> ద్విష్ట్యా ప్రాప్తోసి కౌంతేయ సహామాత్యో యుధిష్ఠిర
> పరివృత్తోహి భగవాన్ సహస్రాంశుర్దివాకరః
> అష్టపంచాశతం రాత్ర్యశ్శయానస్యాద్య మే గతాః
> శరేషు నిశితాగ్రేషు యథావర్షశతం తథా
> మాఘోయం సమనుప్రాప్తో మాసస్సౌమ్యో యుధిష్ఠిర
> త్రిభాగశేషః పక్షోయం శుక్లో భవితు మర్హతి

అనగా నేను శరపంజరముపై బడి ౫౮ దినములయ్యెను. ఈ ౫౮ దినముల కష్టము నాకు నూరేండ్లుగా గనబడినది. నేను మాఘ శుక్లాష్టమి కాన నిది నాకు మృతించుటకుత్తమ దినము.

అనగా మాఘ శు॥ ౮ నుండి ౫౮ దినములు తీసివేసిన మార్గశిర శు॥ ౧౧ వచ్చును. ఆనాడు భీష్ముడు శరపంజరసుప్తుడయ్యెను. ఇదియే సరియయిన ముందు జూపిన ౮౬ దివసముల లెక్క యెట్లు కుదురును కావుననే యీమతభేదములను సమన్వయించుటకై నీలకంఠ వ్యాఖ్యానముపై

శ్లో॥ పంచాశతంషట్చ....................

అనుశ్లోకమునకు తిక్కన "అనఘ యిమడింక నేబదియారుదివసములకు దానుత్తరాయణమున జరింప" అను నర్థము చేసినట్లు చేయక వేరు విధముగా నర్థముచేసి సమన్వయము చేసినది—ఎట్లన

పంచాశతంషట్చైవ శతజీవిత సంబంధినాం దినానాం

శేషం పంచషట్సు పంచవార మాసర్తితాః షడితిరీత్యా
త్రింశతిర్జ్ఞేయం తావదేవ అశతశతా సధియుద్ధివావాంశతేన
కస్తుంశక్యం త్రింశతాంకస్తుః శక్యమిత్యర్థః తత్రత్రింశ
తాపరిశిష్టాః అష్టావింశతిః ఇతః పూర్వం వ్యతీతాః
తథాహి భీష్మస్య శరతల్పశయనానంతరం అష్టాదినాని
యుద్ధం తతోదుర్యోధన నాశౌచం యయుత్సోః షోడశ
దినాని తేనసహాపురం ప్రవిశతాం పాండవానామపి తాసంతి
దినాని గతాని పంచవింశే సర్వేషాం శ్రాద్ధదానం
షడ్వింశే పురప్రవేశః సప్తవింశే రాజ్యాభిషేకః అష్టా
వింశే ప్రకృతిసాంత్వనం అభ్యుదైకం దానంచ ఊనత్రింశే
భీష్మం ప్రత్యాగమనం తద్దినం అరభ్యత్రింశతి దినానీతిజ్ఞేయం॥

దీని భావమేమన శాంతి పర్వాదిలో ౩౦ దినములు పాండవులుండి పిమ్మట భీష్ముని దర్శింపుకొని యాతనితో నింక ౫౬ దినముల కుత్తరాయణమందు భీష్ముడు చావగలడని చెప్పుటయు భీష్ముడు చచ్చునాడు తాను యుద్ధానంతరము ౫౮ దినములు శరతల్ప మందుంటినని చెప్పుటయును పనమంజనము గావున దానిని సమన్వయించుటకై ౫౬ దినములకు అనుటకు సంస్కృతములో "పంచాశతం షట్చ" అను దానికి ౫౬ అను నర్థము కాదనియు అయిదార్ల ముప్పది యను నర్థమేయనియు నీలకంఠులవారు వ్యాఖ్యానము చేసినారు, ఇట్లు చేయుటచేత గంగా తీరమందుండిన ౩౦ దినములు కృష్ణయుత్తరాయణము "పంచాశతంషట్చ" (౩౦ దివసముల్లను)

వచ్చునని చెప్పుటయు కలిపిన ౧౮ దివసములకు మారుగా ౬౦ దివసములే వచ్చును. ఇవి భీష్ముడు చెప్పిన ౫౮ దినముల లెక్కకు సరిపోవును. ఇట్లుపాయముచేసి సమన్వయము చేసినారు. యుద్ధము కార్తికా మావాస్యనాడు ప్రారంభమైనది నిస్సందేహము. భీష్ముడు మాఘ శుక్లాష్టమినాడు చచ్చినది నిస్సంశయముగా అను శాసనిక పర్వమందు బైశ్లోకములందు జెప్పబడినది. ఇక సందేహము కలిగినది ౫౮ దినముల లెక్కయే. ఇది తిక్కన సోమయాజుల వంటి వారికి గూడ ౫౮దినములుగా నర్థమగుచుండ దానిని సమన్వయించుటకై న్యాఖ్యాతకు ౬౦ దినములను నర్థముచేయవలసి వచ్చినది. ఈపదముల అర్థభేదము చేతనే పొరపాటులు జరిగినవి. కావున తెనుగు భారతము ప్రకారము నేనిదివఱకు లెక్కించి వ్రాయగా ఆశ్వయుజా మావాస్యనాడు యుద్ధమయ్యెనని నిశ్చయింప వలసి వచ్చెను. సంస్కృత భారతమును జూచిన యనంతరము లెక్క తప్పనియు కార్తికా మావాస్యయే యుద్ధారంభ దివసమనియు నిశ్చయ మయ్యెను. ఇక అభిమన్యుని పెండ్లి నిశ్చయింపవలెను.

స్త్రీ పర్వమందు కౌరవ స్త్రీలు తమ యాప్తుల శరీరముల పైబడి విలపింతురు. అందుత్తర యభిమన్యుని కళేబరముపై బడి యిట్లు విలపించును.

సీ॥ దేవలోకంబున నీవిప్పుడెవ్వతె
దీపారుపలుకుల దేర్చికురులు

* * * *

యంగనాగోష్ఠి నున్నపుడు నాసడనడి
బుద్ధిదలంతె, నిన్నొందఁ గాంచి
యేఁటునెలలు వోయె.

యని యభిమన్యుని నుత్తరపొంది యేఁటు నెల లయ్యె నని విలపించుచున్నది.

సంస్కృత శ్లోకమందలి భావమిట్లున్నది:—

"నిన్నుబొంది యేఁటునెల లయ్యెను. నీవు పదవ నెలయందు చంపఁబడితివి." మనము కార్తికాంతము యుద్ధాంతమని నిశ్చయించితిమి కదా! నాటికి పదు నెలల పూర్వము యుత్తరాభిమన్యుల పెండ్లియయ్యెనని యుత్తర మాటలచే దెలిసెకదా! అట్లైన వీరివివాహము వైశాఖ మాసమందని తెలియగలదు.

ఇక శమీపూజా దినమును విచారింతము. అభిమన్యుని పెండ్లికి బూర్వము పాండవులు ప్రకాశులై శమీపూజచేసి తమ యాయుధములు దచ్చికొనిరని యున్నది. అనగా వైశాఖ మాసమందో లేక చైత్ర మాసాంతమందో వీరిట్లు చేసిరని చెప్పవలెను. అటుకాక నీ యాశ్వయుజ శుద్ద దశమినాడె శమీ పూజ చేసిరనిన వీరిట్లు పూజచేసిన ౭, ౮ నెలల తర్వాత నభిమన్యుని పెండ్లిచేసిరని చెప్పవలెను. ఇట్లు లెక్కించిన వీరు శమీపూజచేసి యొక్క సంవత్సరమయిన తర్వాత యుద్ధము

చేసిరని చెప్పవలెను. ఇట్లు చెప్పుటకు ప్రమాణములులేవు. మఱియు నింత యవధిజరిగినట్లు కథా సందర్భములబట్టి మనకు గనుపింపదు.

కావున పాండవులు చైత్రమందు శమీపూజచేయుటయు వైశాఖమందు అభిమన్యుని పెండ్లిచేయుటయు నిశ్చితములగుటచే పెండ్లి యనంతర మాఱునెలల కాలమందు పాండవులు సైన్యమును సమకూర్చుటయు రాయబారము లంపుటయు గావించిరని చెప్పవలెను. మూడు రాయబారము లీయంతరాళమున జరిగెను. కౌరవుల పక్షమున సంజయ రాయబారము పాండవుల పక్షమున పురోహితుని రాయబారమును శ్రీకృష్ణుని రాయబారమును జరిగెను.

సారాంశము

మొత్తముపై రామాయణమందే సరియగు ప్రమాణములుండుటచేత నీపండుగ రామపరముగనే యెంచవలసినదని నాయభిప్రాయము. వాడుకలో "విజయ దశమి" అనుటచేతను "అర్జునస్య ధనుర్ధాత్రీ" అనుటచేతను భారతమున కర్థమేర్పరచి యిట్లు లోకము విశ్వసించుచున్నది. అర్జునస్య ధనుర్ధాత్రీ యనునది శమీవృక్ష వర్ణనలోనొక విశేషణముగానే భావింపవలెను. మఱియు విజయ దశమి యనుదానికి విజయకాలమందు చేయబడు దశమి యని అర్థము.

విజయ కాలమును గుఱించి వ్రతగ్రంధ కారులందఱు నిట్లు వ్రాసినారు.

శ్లో॥ అశ్వినస్య సితేపక్షే దశమ్యాంతార కోదయే
సకాలో విజయోనామ సర్వకామార్థ సాధకః॥

అనగా ఆశ్వయుజ శుద్ధదశమీ దివసమునాటి సాయం కాలము విజయ కాలమనబడును. ఆకాలమందు పూజ లెవ్వరు చేయుదురో వారు తమ కార్యములందు విజయము పొందుదు రని దీని యర్థము.

కావున విజయ దశమికిని అర్జునునకును సంబంధము లేదు. మొత్తముపై యీ విజయదశమి భారతమునకన్న రామాయణమునకే యెక్కుడు సంబంధము కలదైయున్నది.

ఈ విజయదశమి క్షత్రియుల పండగ యని ప్రారంభ మునసే తెలిపియుంటిని. ఇంకను కొన్ని విశేషములు మనవి చేసికొందును. అతి ప్రాచీనకాలములో ఆర్యుల దేవతలలో "అపరాజితా దేవి" ముఖ్య దేవతయై యుండెను. ఈ యపరా జితా పదమున కర్థము పరాజయము లేనట్టి దేవత. రాజులు తమకు పరాజయము లేకుండుటకై యీ యపరాజితా దేవిని పూజించుట సమంజసమే. ఈ దేవీపూజా విషయమై స్కాంద పురాణ మిట్లు శాసించుచున్నది.

"దశమ్యాంచ నరైస్సమ్యక్ పూజనీయా పరాజితా
మోక్షార్థం విజయార్థంచ పూర్వోక్త విధినా నరైః

నవమీ శేషయుక్తాయాం దశమ్యా మపరాజితా
దదాతి విజయం దేవీ పూజితా జయవర్ధినీ''

నవమీ శేషయుక్తమైన దశమీ దివసమున అపరాజితా దేవిని పూజించిన ఆదేవి "విజయ" ము నిచ్చును. ఈ అపరాజితా దేవి చాణక్యుని కాలములో గణనీయమై యుండెనది. చాణక్యుడు తన అర్థశాస్త్రములో అపరాజితా దేవితో నహా అప్రతిహాత, జయంత, వైజయంత, అను దేవతల పేరుల నుదహరించినాడు. విశేషమేమన ఈ పేరులన్నియు "విజయ" ము సూచించు నర్థములే యిచ్చుచున్నవి. కావున పైయంశముులవలన నిర్ణయమైన దేమన పూర్వకాలమందు రాజులు ఈదశమీ దివసమునాడు అపరాజితా దేవిని పూజించి విజయ యాత్ర లేక జైత్రయాత్రకు బయలుదేరెడివారు.

ఇంకొక చిత్రమున్నదీ యపరాజితా పూజా విషయములో. అపరాజితా శబ్దమునకు దేవీశక్తి అను నర్థమున్నను ఇంకొక యర్థముకూడ కలదు. వైద్యగ్రంధములలో అపరాజితా శబ్దమునకు "శమీవృక్ష భేదము" అనియు నొక యర్థముకలదని శబ్దకల్పద్రుమ నిఘంటులో వ్రాసియున్నారు. ఈ యర్థమును కనిన తర్వాత ఒక ఊహ తట్టుచున్నది. ఏమన అపరాజితా దేవిపూజ తర్వాతి కాలములో శక్తిపూజగా మారినను, దాని పర్యాయ పదార్థమగు శమీవృక్ష పూజ కూడ తర్వాత యేర్పడి యుండవచ్చును. జనసామాన్యములో అపరాజితా దేవిపూజలు ఆచారమందు లేనందున తత్పర్యా

యుపదార్థమగు శమీవృక్షపూజ ఆచరణలోనికి తీసికొని వచ్చి రేమో!

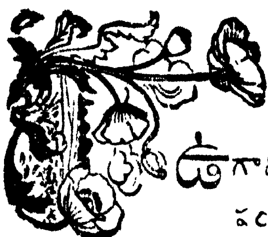
వైదిక పద్ధతిలో రావిచెట్టు, ఉదుంబరము, ముఖ్యమైనవే కాని శమీవృక్షము ముఖ్యమైనదిగా గోచరించదు. అట్టిచో ఈపండుగనాడు దీనికి ప్రాధాన్యము కలుగుటకు కారణమేమో? నేనుపైన సూచించినదొక కారణమైయుండునేమో పరిశోధకులు నిర్ణయింతురుగాక.

ఎన్నియో వృక్షములుండగా నీ శమీ వృక్షమున కెందులకు ప్రాధాన్యమిచ్చినారో యని పండితులు శమీవృక్షగుణములు, దాని శక్తిని, వర్ణింప మొదలిడిరి. ఎన్ని చెప్పినను తృప్తికరమగు సమాధాన మగుపడుటలేదు.

ఏదియెట్లున్నను ఇది పూర్వము క్షత్రియుల పండుగయైనను ఇప్పుడు హిందువులలో అన్ని వర్ణములవారు తమ తమ వృత్తిలో విజయము కలుగవలెనని యీ దినమునాడు తమ కభిమానమగు వస్తువుల పూజింతురు. కాపులు నాగండ్లను, కమ్మరి కొలిమిని, వడ్రంగి తన ఉలి బాడిసను, సాలెవారు తమ మగ్గములను, విద్యార్థులు తమ పుస్తకములను, ఈప్రకారముగా ప్రతివృత్తివారును పూజించుట పరిపాటియైపోయినది.

ఉగాది.

ఉగాది యాంధ్రులకు చాల ముఖ్యమైన పండుగ. దక్షిణ దేశ మంతటను గూడ రెండు మూడు దినములు హెచ్చు తచ్చుగా నీపండుగ చేయ బడుచున్నది. దీనినే సంవత్సరాది పండుగని యందురు. ప్రతి సంవత్సరము చైత్ర శుక్ల పాడ్యమి దినమున నీ పండుగ చేయ బడును. ఇదియే యన్ని పండుగలలో మొదటి పండుగ. ఈ దినమున ప్రతి జాతివారును శిరస్స్నానముచేసి క్రొత్త బట్టలు కట్టుకొందురు. సాయంకాలమున దేవాలయమందు జేరి బ్రాహ్మణాశీర్వాదమును బొంది ప్రతివాడును తన పేర నాసంవత్సరమం దెన్ని సున్న లుండునది విచారించును. బ్రాహ్మణుడు పంచాంగము నూచి యేయేవ్యక్తి కెన్ని సున్న లుండునది చెప్పును. ఎన్ని సున్న లుండిన నన్ని మారులా సంవత్సరమందా మనుష్యుడు రోగార్తుడగునని దీని భావము. నిజాము రాష్ట్రి మండలి కొన్ని భాగములలో సాయంకాలమం దూరి బండ్లన్నియు నలంకరింపబడి మంచి యెడ్లచే నీడ్పింప బడును. ఉగాది పండుగుయొక్క భోజనములలో జాల ముఖ్యమైనది

"ఉగాది పచ్చడి" లేక గొజ్జు. ఈ గొజ్జును వేపపూత చేతను లేతమామిడికాయల ముక్కల చేతను క్రొత్త చింతపండుపులుసు క్రొత్త బెల్లము పానకము గసాలు, పప్పులు మున్నగు వానిని కలిపి సిద్ధము చేయుదురు. అనగా క్రొత్త సంవత్సర ఫల పుష్ప ములచే నిది సిద్ధము చేయబడు చున్నది. ప్రకృతి యంతయు నప్పుడే ప్రాత యాకులను డుల్చి క్రొత్త చివురులచేతను ఫల పుష్పముల చేతను వికసించు చుండు సమయ మాంధ్రులకు సంవత్సరాది. ఈ పండుగ సర్వ వర్ణముల వారికిని ముఖ్య మైనట్టిది.

పూర్వము "యుగాది" (యుగ+ఆది) (యకారాది పదము) పండుగను నొక దానిని చేయుచుండి నట్లుల భవి ష్యత్ పురాణోత్తర భాగమందలి కథనము వలన తెలియ వచ్చెడి. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో నిట్లు చెప్పుచున్నాడు.

కృతయుగము వైశాఖ తృతియనాడు ప్రారంభ మయ్యెను. కార్తీక నవమినాడు త్రేతాయుగ ముద్భవించెను. నభత్రయోదశినాడు ద్వాపరము వచ్చినది. మాఘపౌర్ణిమ కలికాలాది యని చెప్పబడుచున్నది. ఈ తిథులు యుగాదులని పండితులచే పేర్కొన బడియున్నవి.

శ్లో॥ యుగాదయశ్చ కథ్యంతే తథైతాః సర్వసూరిభిః.

ఈ నాలుగు యుగముల యాది తిథులందు నాయా

దేవతలను బూజించి బ్రాహ్మణులకు నానా దానము లియ్య వలెను.

కలియుగము మాఘ మాసమందు ప్రారంభ మయ్యె నని పై పురాణము చెప్పుచున్నది. మన ఉగాది చైత్రమందు జరుగునట్టిది. కావున పై పురాణము మనకు బ్రమాణము కాదు.

ధర్మసింధు కారుడును నిర్ణయ సింధు కారుకును నీ యుగాది పండుగ సంవత్సరారంభపు బండుగయని నిర్ణయించి నారు. ధర్మసింధు కారుడు విశేషించి యిట్లు వ్రాయుచు న్నాడు.

> ఆత్రశుక్ల ప్రతిపదాది దమాంత ఏవమాసః
> ప్రాయేణ దాక్షిణాత్యై రాద్రియ తే.

అనగా నీపండుగు దాక్షిణాత్యులచే నాదరింపబడుచు న్నదని వీరి యభిప్రాయము. ఈ పండుగనాడు ఈ ప్రకారము చేయవలయునని ధర్మసింధువు చెప్పుచున్నది.

"నూతన సంవత్సరకీర్త నాద్యారంభం—ప్రతిగృహ ధ్వజారో హణం నింబపత్రాశనంవత్సరాది శ్రవణం నవరాత్రారంభో"

అనగా నీదివసమున ప్రతియింటికి దోరణములుకట్టి వేపపూతచే గొజ్జుచేసి భుజించి సంవత్సరఫల శ్రవణమునుచేయ వలయును. కొందఱు ఉగాదినుండి శ్రీరామ నవమివఱకు శ్రీరా మనవరాత్రులు చేయుదురు.

"చైత్రశుక్ల ప్రతిపన్మత్స్య జయంతీత్యేకః"

అనుటవలన నీ దివసమునాడు మత్స్యజయంతి యని కొందఱందురని యనుమానముగా జెప్పినాడు.

"ఆర్యపర్వపద్ధతి" యను గ్రంథమొకటి పండిత భవానీ ప్రసాదు (ఆర్య) గారిచే హిందీలో బ్రకటింపబడినది. అందు గొన్ని పండుగల చర్చగలదు. ఈ గ్రంథములో గొన్ని విషయములు చాల యుత్తమములుగా నున్నవి. దీనిలో "నవసంవత్సరోత్సవము" లేక సంవత్సరేష్టి, యను శీర్షికయందీ యుగాదిపండుగ విషయమున నిట్లు వ్రాయబడినది.

"మధుశ్చ మాధవశ్చ వాసంతికా వృతూ"

—యజుర్వేదము.

అనగా యజుర్వేదమందు సంవత్సరము వసంతముతో బ్రారంభమగుననియు నా ఋతుమాసముల పేర్లు మధువు మాధవము అని యుండెననియు వీరి యభిప్రాయము. కాని కాలక్రమేణ చైత్రాది మాసములే వ్యవహారసిద్ధములయ్యెనట.

ఈ విషయమై హేమాద్రి యిట్లు వ్రాసియున్నాడు.

చైత్రేమాసి జగద్బ్రహ్మ ససర్జ ప్రథమేఽహని
శుక్ల పక్షే సమగ్రంతు తదా సూర్యోదయే సతి||

అనగా బ్రహ్మదేవుడు చైత్రశుక్ల ప్రతిపత్తునాడు జగత్తుయొక్క ప్రథమ దివసమును ప్రారంభించెను.

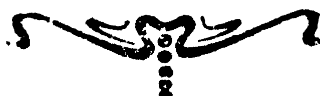
భాస్కరాచార్యులు సిద్ధాంతశిరోమణి యను జ్యోతిషగ్రంథమం దిట్లు సెలవిచ్చినారు.

లంకానగర్యాముద యాచ్చభానా తస్యైవవారే ప్రథమంబభూవ
మః స్సితాదేర్దివమాసవర్షం యుగాదికానాం యుగపత్ప్రవృత్తిః

అనగా లంకానగరమందు భాను డుదయించుటజేసి మధుమాసము (చైత్రము) యొక్క శుద్ధ పాడ్యమినాడు గాదులయొక్క ప్రారంభమయ్యెను. పైశ్లోకమందలి "యుది" అను పదము గమనింప దగినది. ఈ ఉగాది ప్రారంభమున యకారాది పదమగు యుగాదిగానేయుండి యుండవలెను. అది తర్వాత నపభ్రంశము కాకున్న తద్భవమైనదని యెన్నవలెను. హిందీగ్రంథకారుడు రెండు మూడు విశేషములీపండుగను గుఱించి సూచించియున్నాడు. ఔరంగజేబు తన కొడుకగు మొఅజ్జమ్ అను వానికి వ్రాసిన జాబులో నీ పండుగను గుఱించియిట్లువార్సిశో వ్రాసెను. "ఈదినము అగ్నిపూజకులగు పారసీకుల పండుగ. మఱియు నిది కాఫరులైన హిందువుల విశ్వాసాను సారముగ ధిక్కృతుడైన విక్రమాదిత్యుని రాజ్యాభిషేక దివసము. మఱియు హిందూదేశములో నిది సంవత్సరాదిగా నున్నది." పై యౌరంగజేబు ధిక్కార వాక్యములలో నొక్కటి గమనింప దగినదియున్నది. ఈపండుగ పార్సీలకుగూడ సంవత్సరాది పండుగుగా నున్నదనుటలో నీయాచారము ప్రాచీన వేదకాలమందు ఆర్యులు, పార్సీలుకలిసియుండిన కాలపు మర్యాదను సూచించుచున్నది. మరియు పై భవానీ ప్రసాదపండితుని యభిప్రాయమున నీచైత్రాదిపర్వామే పూర్వము హిందూస్థాన మంతటను నుండెనట. కాని తర్వాత

చాంద్రసౌరమాన భేదములు కలిగిన తర్వాత దక్షిణమున చైత్రమాసమందును నుత్తరమున మేషసంక్రాంతినాడును నీపండుగజేయు నాచారమయ్యెనట. ఈపండితుని యభిప్రాయములు గమనింపదగినవి.

ఫార్సీలలో ఉగాదిని నౌరోజ్ అనగా క్రొత్తదినము అని యందురు. ఇది సాధారణముగా ఇంగ్లీషు మాసముగు మార్చినెలలో వచ్చును. అనగా వసంత కాలారంభమందు వచ్చును. ఇంచు మించు మన ఉగాది వచ్చు కాలములో వారికిని సంవత్సరాది పండుగ వచ్చుచుండును.

శ్రీరామ నవమి.

ఇది విష్ణ్వవ తారమని పేరుగాంచిన శ్రీరామ చంద్రుని పుట్టుక దినము. కావుననే హిందూ ప్రపంచ మంతయు నీ దినమును మహా సుదినముగా భావించి గృహ గృహ మం దుత్సవములు సలుపును. అవతార పురుషుల జన్మదివస ములలో శ్రీకృష్ణాష్టమియు శ్రీరామ నవమియు ముఖ్యమైనవి. శ్రీరామ నవమి ప్రతి సంవత్సరము చైత్ర శుక్ల నవమీ దివస మందు జరుపబడును. ఈ పండుగను గురించి వ్రతచూడామణి యందు అగస్త్య సంహితలో నిట్లు వ్రాయబడినదని యుదా హరింప బడినది.

చైత్రమాసే నవమ్యాంతు జాతో రామస్స్వయంహరిః
పునర్వస్వృక్ష సంయుక్తా సాతిథి స్సర్వకామదా

చైత్రమాస శుక్ల నవమినాడు పునర్వసు నక్షత్రమందు శ్రీమహావిష్ణువు స్వయముగా శ్రీరామావ తారమెత్తెను. ఈ దినము సమస్త కామముల నొనగూర్చునట్టిది.

శ్రీరాముల యవతారమును గురించి చెప్పవలయున

నిన రామాయణ మంత కథయగును. శ్రీరాముల చరిత్రను మొదట వ్రాసినవాడు వాల్మీకి. ఈతని రామాయణమునే యాదికావ్యమని వ్యవహరింతురు. హిందువులలో సీతారాముల కథ తెలియని దౌర్భాగ్యు డొక్కడైన లేడని గట్టిగా జెప్పవచ్చును. కావున నాకథ నిందు వివరింపనైతిని.

హిందువులలో ఏకపత్నీ వ్రతుని నిదర్శనమునకు శ్రీరాములకన్న మించిన యుదాహరణ మింకొకటి కానేరదు. హిందూ స్త్రీలకు పతివ్రతాదర్శమునకై సీతాదేవికన్న మించిన యాదర్శముండదు. రామాయణకథ హిందూపురాణ కథలన్నింటిలో నత్యంత ప్రాచీన మైనదిగా సత్యమైనదిగా గనబడుచున్నది. దక్షిణ అమెరికా దేశములోని మధ్యభాగ మందు నివసించు రెడ్ ఇండియను లనుగు నాదిమ నివాసులలో నేటికిని "సీతారాముల" యుత్సవ మొకటి ప్రతి సంవత్సరము జరుప బడుచున్నదనియు, సీతారాముల గురించిన పాటలు పాడుదురనియు, నీ యుత్సవ సందర్భమున సీతారాముల గూర్చిన నాటకము లాడుదురనియు, చరిత్ర పరిశోధకులు తెలుపుచున్నారు. ఈ యంశమువలన ననేక విశేషములు బయలు పడుచున్నవి. ఒక కాలమందు హిందువులు అమెరికా దేశముతో వ్యాపారము చేసిరనియు నూహించిన నాశ్చర్యమేమియులేదు. వలన ప్రాచీన కాలమందు నేటి సంకుచిత పద్ధతివలె కాక హిందువులు తమ మత ప్రచారమును సర్వఖండములందు చేసినవారు. ఒక కాలమందు హిందువులకు మిం

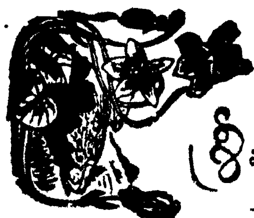
చిన సముద్ర వ్యాపారులు ప్రపంచమందు లేకుండిరి. కావున రామాయణ కథ హిందువులచే కొలంబసుకన్న రెండు మూడు వేల యేండ్లకు పూర్వమే ఖండ ఖండాంతరములందు వ్యాపింప జేయబడినది.

రామాయణము సర్వ ప్రపంచమున కాదర్శ గ్రంథ మనజెల్లును. పితృవాక్య పరిపాలనకును ఏక పత్నీవ్రతత్వమున కును, శ్రీరాములే తార్కాణము. భాతృ వాత్సల్యమునకు లక్ష్మణ భరతులే నిదర్శనము. పతి భక్తికి సీతాదేవియే పేర్కొన దగినది. స్వామిభక్తి, సేవాపారాయణతకు హను మంతుడే పేర్కొన దగిన బంటు. ప్రతి హిందువును నేయితర గ్రంథమును జదువు శ్రమకు బోక శ్రీమద్వాల్మీకి మహర్షిచే రచితమగు శ్రీమద్రామాయణమునే చదివి ధన్యుడగుగాక!

జన్మాష్టమి

శ్రీమన్మహావిష్ణ్వవతారముగా హిందూప్రపంచముచే బూజింపబడు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు శ్రావణ బహుళ దినమున జననమందెను. ఈ కృష్ణుడు అవతారములలో నెనమిదవ యవతారముగా బరిగణింపబడుచున్నాడు. ఈ మహాపురుషుని చరిత్రము సుప్రసిద్ధమైనది. భాగవతములోను హరివంశమందును, నితర మహాపురాణములందును నీతని చరిత్ర వ్రాయబడినది. భారతమందు సహితము శ్రీకృష్ణుడే ప్రధాన పాత్ర యనవచ్చును. భాగవతములో నీ మహా మహుని జన్మమునుండి మొదలుకొని సమగ్రమైన చరిత్ర వ్రాయబడియున్నది. ఈ చరిత్రలో నొక్కయంశము మాత్రము నిందు విమర్శించుచున్నాను. భాగవతమందు శ్రీకృష్ణుడు వ్యభిచారిగ వర్ణింపబడియున్నాడు. దీనివలన శ్రీకృష్ణుని నిర్మల చరిత్ర కొక కళంకము కలిగినది. దీని మూలముననే వ్యభిచారమునకు శ్రీకృష్ణుడొక సామెతగా లోకులచే వ్యవహరింపబడుచున్నాడు. భక్తిపరముగా నీవ్యభిచార కథనమును గ్రహించ

వలసివదగా కొందఱు సమాధానము చెప్పెదరు. కాని యీ భక్తిని ప్రదర్శించుట కిట్టివిధానమును భాగవతరచయిత యవలంబించి నందున దుదకు లోకమందు శ్రీకృష్ణునకు నింద తప్పకపోయెను.

శ్రీకృష్ణుని చరిత్ర చాల గంభీరమైనది. పుట్టినకాలము చాలవిషమ సమయము. తల్లిదండ్రులగు దేవకీవసుదేవులు క్రూరకంసునిచే చెఱసాలలో నుంచబడిరి. కృష్ణుడును బలరాముడును బుట్టిన దాదిగ యశోదానందులను గొల్లదొరల యిండ్లలో దాచబడి పెంచబడిరి. పిమ్మట విద్యనేర్చి పెద్దవారై తమ తల్లిదండ్రుల హింసించిన మేనమామను జంపిరి. తర్వాత జరాసంధ శిశుపాలాది మహావీరుల దెబ్బకు తాళలేక సముద్రతీరమందు ద్వారకానగరమును నిర్మించి కొంతకాలమునకు శత్రువుల సంహరించిరి. శ్రీకృష్ణుడు మహాబలశాలి. బాల్యమందే యనేక దుర్మార్గుల బరిమార్చెను. పెద్దయైన పిమ్మట తన బంధువులగు పాండవుల యొక్క రాజసూయ యాగమందు అగ్రపూజ నందెను. భారతయుద్ధమందు అర్జున సారథియై పాండవులకు జయమునాపాదించెను. శ్రీకృష్ణుడు ౧౧౩ సంవత్సరములు బ్రదికినట్లు భాగవతాదులలోని సందర్భముల వలన తెలియవచ్చును. (వివరములకై భీష్మైకాదశీ వ్రతమున జూడుడు.) ఇతనికి ౮ గురు భార్యలు. అందు ముఖ్యురాలు రుక్మిణి.

శ్రీకృష్ణుడు గొప్ప తత్వవేత్త. లోకోపకారార్థము భగవద్గీతను బోధించిన మహర్షి. ఈ భగవద్గీత హిందూ మత గ్రంథములలో నొక యుత్కృష్ట గ్రంథమై యున్నది.

ప్రతి సంవత్సరము శ్రావణ బహుళాష్టమీ దివసమున శ్రీకృష్ణుని జన్మదినోత్సవము ప్రతిగృహమందును జరుపబడుచున్నది. సాయంకాలమందు శ్రీకృష్ణుని విగ్రహము నూరేగింతురు. శ్రీకృష్ణుడు బాల్యమందు గొల్లల యిండ్లలో బెరిగి పెరుగు పాలు వెన్న దొంగిలించిన దుడుకు చేతలకు నిదర్శనముగ వీధులలో నుట్లుపెట్టి వాటిని జనులచే గొట్టించు వేడుకలు నేటికిని జరుగుచున్నవి. శ్రీకృష్ణుడెన్నియో సాహసములు చేసి యుండ నీ యుట్ల దొంగతనమునే యాదర్శముగా భారతీయులు గ్రహించి యుండుట యాశ్చర్యముగా నున్నది.

భవిష్యత్పురాణమందు శ్రీకృష్ణుని జన్మదినోత్సవమును ప్రతి మనుష్యుడును జేయవలయుననియు అట్లు చేయనివాడు క్రూర రాక్షసుడై పుట్టుననియు శాసింపబడినది.

విమర్శ.

హిందువులుచేయు పండుగ లన్నిటిలో శ్రీరామ నవమి శ్రీకృష్ణ జయంతి యీ రెండును జాల ముఖ్యమైనవి. కాని యేమి చిత్రమో శూద్రులలో ననేకు లనేక ప్రాంతములలో నాగపంచమి వంటి పండుగలకు ప్రాముఖ్య మిచ్చి యీ పండుగను స్మరింపనైన స్మరింపరు. కొన్ని ప్రాంతములలో కృష్ణా

ష్టమి నాడు ఉట్ల పండుగ యనియు ఉట్ల తిరునాళ్లయనియు చేయుదురు. ఈ పద్ధతి ఆంధ్రదేశ మందంతటను విరివిగా నున్నది. ఇది దాక్షిణాత్యులు కొందఱుచేయు "లోట్లపండుగ" కన్న మేలే కాని "గ్రుడ్డిలో మెల్లవంటిది" శ్రీకృష్ణుడు నిందలను బాలయినట్లు ఏ యితర మహాపురుషుడును గాలేదన వచ్చును. ఇట్లు నిందించినవారు వారిపరమ భక్తులే. భక్తి కొఱకే యాపరమ పురుషునిచే చిన్నతనమున దొంగతనము చేయించినారు. వయసున వ్యభిచారము చేయించినారు. ఇట్లు వర్ణించుటచేత జనసామాన్యములో శ్రీకృష్ణుని గౌరవము తగ్గుచు వచ్చెను. శుకసప్తతి కారుడొక గొల్లనిచే నిట్లు చెప్పించినాడు.

సీ. మేరలెంచక యూరి వారిండ్లకేగి పా
ల్పెరుగు వెన్నలు మ్రుచ్చిలించెననుచు
నీరాడుతఱి నాడు నారికట్టినపాత
లెత్తుకపోయి చెట్టెక్కెననుచు
బ్రతుకు భాగ్యము క్రింద బడగ బాపనయిండ్ల
కరిగి యాకటికి కూడడిగెననుచు
కడపట చుట్టాల గరితలప్పైటలో
జెయివేసి యేమేమొ చేసెననుచు

తే. గీ॥ వ్రాసికొన్నారు బాపన బైసిగాండ్రు
కొలముసామి విచారించు కొఱకయిట్లు

చేయునేయంచు బెద్దలచేతవినెదు
కృష్ణకథలందు నిట్టివంటి వెల్లవినుచు.

ఇప్పుడు సూచించున దేమనగ శ్రీకృష్ణుడు పాలు, నేయి, వెన్న, మజ్జిగ, పెరుగు నుట్లలో బెట్టినవి చిన్నతనమున దొంగలించు చుండెనని వ్రాసిన కారణముచేత నిప్పుడా దొంగతనమును నాతని జీవితములో ప్రాముఖ్యమైనదిగా నెంచి యుట్ల పండుగను నూహూర చేయుచున్నారు. దక్షిణ దేశమందు గొన్ని స్థలములందు శ్రీకృష్ణ జయంతి నాడు రాత్రి కాలమందు కొందఱు భక్తులు దంపతులుగా సంకేతిత దేవతా యతనములందు జేరి తప్పత్రాగి యారాత్రి కంచుక క్రీడను చేయుదురట.

ఈ క్రీడకు రవికలే ప్రధానము. కాని వానివరునలైనను తుదకు ప్రధానములు కావు.

కొన్ని తప్పుడు శాస్త్రములు దీనిని ప్రమర్థించుటకై వ్రాసినారు. ఈ హేయమును నుగుఱించి యింతకన్న నెక్కుడుగ వ్రాయనొల్లను. కావున లొట్ల పండుగ కన్న నుట్లపండుగయే మేలని చెప్పితి.

ఇప్పుడిప్పుడు శ్రీకృష్ణుని నిజమగు గొప్పతనమును కొందఱు పండితులు చాటుచున్నారు.

ఈ సందర్భమున శ్రీకృష్ణుని రూప మెట్లుండెనో విచారించుట యప్రస్తుతముగా నుండనేరదని పరిశోధకుల వినోదార్థము నాయభిప్రాయమును ప్రకటించు చున్నాడను.

శ్రీ కృ ష్ణు ని రూ ప ము

శ్రీకృష్ణుని ఫోటో గాని ప్రాచీన చిత్రముగాని మనకు దొఱకి యుండిన మన మందఱము నెంత యాశ్చర్యపడి యుందుమో యేమో! కాని మన యీ భూమండలమున మనము మనకు దోచినట్లుగా శ్రీకృష్ణుని చిత్రించుటను దేవలోక మండలి దివ్యవిగ్రహాలు చూచి యేమనుకొనుచున్నారో పాపము!

నా యభిప్రాయమున ప్రాచీనమునుండి నేటివఱకును సిద్ధముచేయ బడుచుండిన శ్రీకృష్ణ విగ్రహములును, శ్రీకృష్ణ పటములును సరియైనవి కావు. శ్రీకృష్ణుడను మహానుభావుడొక కాలమందుండి నదియు, నాకాలమున నాతడు లోకోత్తరపురుషుడుగా భావింపబడి తుద కవతారములలో నెన్నికగని ప్రపంచ స్వరూపము మార్చిపోయినమాట నిర్వివాదాంశము. అట్టి శ్రీకృష్ణు డెట్టి స్వరూపము కలవాడుగా నుండెనో యను విషయమును విచారింతము. సాధారణముగా శ్రీకృష్ణుడు నీలవర్ణుడుగను, సుందరాకారుడుగను, మీసములు లేని యౌవ్వనుడుగను, స్త్రీలోలుడుగను, లేక సదా మురళీ గానలోలుడుగను, నెమలి పింఛపు తుట్టాకల కిరీటధారిగను, చిత్రింపబడుచున్నాడు. ఈ స్వరూపమును విశేషముగా ప్రచారమునకు దెచ్చి యపచారము చేసిన వారిలో ముఖ్యుడు రాజారవివర్మ. ఇతడును నాలుగైదువందల యేండ్లనుండి లిఖింపబడుచున్న చిత్తరువుల నాధారముగా చేసికొని వ్రాసినవాడు.

"అంధేనైవ నీయమానో యథాంధః" యన్నట్లు తర్వాతి వారందఱును నీతనినే యనుకరించినారు. తుదకు విశేషముగా బొగడ్తగన్నట్టి బెంగాలీ చిత్రకారులు సహితము ఎక్కువ మార్పులు చూపించలేదు.

శ్రీకృష్ణునియొక్క స్వరూప మిదిసరియైనది కాదని నా నమ్మకము. అయితే శ్రీకృష్ణుని నేను ఏ దివ్యజ్ఞాన మూలక ముగా జూచిన వాడనుగాను. కాని మన పురాణగాథలను బట్టి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుటకు గొంత వీలుగలదని నా మనవి.

మొట్టమొదటి దేమన శ్రీకృష్ణుడు నీలవర్ణుడు అనగా నలుపువర్ణము వాడని నిశ్చయించుట సమంజసము. "శ్రీకృష్ణ" పదమున కీయర్థమేకలదు.

రెండవది సాధారణముగా శ్రీకృష్ణుడు సుకుమారగాత్రుడుగా నిరూపింపబడుచున్నాడు. కొన్ని పటములలో నీతడు స్త్రీయో, పురుషుడో గుర్తింప శక్యముకానివాడై యున్నాడు. శ్రీకృష్ణునికి ముక్కుపై నొక ముత్తెపు "బులాకి" నిబెట్టి లావైనట్టియు కండ కలిగినట్టియు చెంపలు పెట్టి యా మోముపై యొకపిల్లనగ్రోలిని బట్టించి దొంతికొన్ని ముత్యాలహారములను కంఠములో ధరింపజేసి స్త్రీత్వమాపాదింప జేయుచున్నారు. ఇది సరియైనదికాదు. శ్రీకృష్ణుడు బాల్యమందు గొల్లలలో బయళ్లలో తిరిగి బెటిగినవాడు. నూనూగు మీసాల

నాడు మంచి జెట్టీలతో బారికర్యశాయుడైనవాడు. పరిపూర్ణవయః పరిపాకమునాడు నానారాజులతో యుద్ధముచేసి వారిని నిర్జించి యసామాన్యుడని యనిపించికొనినాడు. ఇట్టివాడు "నాజూకు" జనుడుగా నేటి నవాబులవలెను మహారాజులవలెను లీలగా నామకార్థముగా కత్తిబట్టినవాడుగా నుండి యుండడు.

శ్రీకృష్ణమూర్తి స్త్రీలోలుడని భావింపబడుచున్నాడు. ఇతనికన్న మించిన నిగ్రహశక్తి సంపన్నుడును, జితేంద్రియుడును మఱియొకడుండడు. "రంగీలా" రాజు ఎన్నటికిని భగవద్గీతను బోధింపజాలడు. కావున చీటికి మాటికి శ్రీకృష్ణుని స్త్రీల గుంపులో నిలిపి పటములు వ్రాయుట అపచారముగా నెంచును.

"అయితే యిక శ్రీకృష్ణు డెట్టివాడో నీవే చెప్పుము చూచెదముగాక" యని నా విమర్శకులందురేమో? నివేదించుచున్నాను.

శ్రీకృష్ణు డాజానుబాహువు. అవతార పురుషుల లక్షణములలో నిదియొక ముఖ్యలక్షణమైయున్నది. కావున నీతడు పొట్టివాడుగాక యెత్తైన విగ్రహమై యుండియుండును. ఇతడు నల్లనివాడని మున్దే నివేదించితిని. యాదవులు మున్నగు నాత్తరాహులా జానుబాహులనియు, యుద్ధములందు ముందువరుసలో నుంచదగిన వారనియు భారతమందు వర్ణింపబడియున్నారు.

ఇతడు మీసములు కలవాడుగా నుండియుండును. శ్రీకృష్ణునికి మీసములనేలయో చిత్రకారులంకఱును గొఱిగివేసినారు. ఇది చాల దౌర్జన్యము. ఈచిత్రకారులు శ్రీకృష్ణుని బావమఱదులగు పాండవులకు బుష్టిగా లోపములేకుండునట్లుగా మీసములుంచియున్నారు. శ్రీకృష్ణుడే యపరాధమును జేయనప్పుడిట్లు శిక్షించుట న్యాయముకాదు. అయితే ప్రాచీనకాల మందార్యులలో మీసములుంచు వాడుకయే లేదని వాదింపవచ్చును. అట్లైన పాండవులకును నుండకూడదు. ఇంతియకాక ప్రాచీనమందు మీసములు చాల గౌరవస్థానము వహించియుండెనని ధర్మశాస్త్రముల శిక్షావిధానమే సూచించుచున్నది. కావున నింతవఱకును వ్రాసిన దానివలన శ్రీకృష్ణుడెట్టైన వాడుగను నల్లనివాడుగను, కర్కశ శరీరుడుగను, మీసములు కలవాడుగను, నేర్పడెను.

ఇంకొక్క యంశము విమర్శనీయమైయున్నది. శ్రీకృష్ణుడే పటమందు చూచినను 30 యేండ్లలోపలి యువకుడుగా గనబడుచున్నాడు. భగవద్గీతలోని ముఖపటములందు శ్రీకృష్ణుడు సారథిగా చిత్రింపబడిన పటములు ముఖ్యముగా గమనింప దగినది. అందును శ్రీకృష్ణుడు ౩౦ యేండ్ల లోపలివాడుగా గోచరించును. కాని యివన్నియు సరిగావు. శ్రీకృష్ణుడు భగవద్గీతా బోధనా కాలము నాటికి ౮౦ యేండ్ల వృద్ధుడు. హరివంశమందును, భాగవతమందును, విష్ణుపురాణమందును, శ్రీకృష్ణుడు ౧౨౫ యేండ్లు జీవించెనని వర్ణింపబడినది. భారతమందు

పాండవుల వయస్సు ౧౧౫ యేండ్లకు పైగానుండి... కావల సినన్ని నిదర్శనములు కలవు. పాండవులలో ధర్మరాజుతప్ప తక్కినవారికన్న శ్రీకృష్ణుడు పెద్దవాడు. కావున శ్రీకృష్ణుని యాయుర్దాయము ౧౧౬ యేండ్లకు తక్కువ కాదనుట నిశ్చయము. అతడు యుద్ధప్రారంభము నాడు (అనగా భగవద్గీత బోధచేసి ననాడు) ఎంతవయస్సువాడని నిర్ణయించుట సులభము. యుద్ధము ముగిసిన వెంటనే గాంధారి తననూర్గురి పుత్రుల కళేబరములను జూచి నిర్భర విషాద యుతయై శ్రీకృష్ణుని జూచి యిట్లనెను. "కృష్ణా! ఇదంతయు నీమూలముననే జరిగినది. కావున నీవు నేటికి ౩౬ సంవత్సరముల యనంతరము దిక్కులేని వాడవై చత్తువుగాక." ఈ శాపమువలన శ్రీకృష్ణుడు భారత యుద్ధమునాటికి ౮౦ ఏండ్ల వృద్ధని విశదమయ్యెడి. ఈ వార్ధక్య చిహ్నము లేపటను నవాను నేను గాంచలేము.

శ్రీకృష్ణుని వయస్సును గురించి ఛాందోగ్యోపనిషత్తునుండి కొంతవరకు నిర్ణయింపవచ్చును. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో శ్రీకృష్ణుని చర్చయుండుటచే శ్రీకృష్ణుడు చాల ప్రాచీన కాలమందే అనగా వేదకాలమందే సుప్రసిద్ధుడనియు విశదమగును.

మం॥ తద్ధైతద్ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ దేవకీపుత్రా

యోక్త్వో వాచాపిపాస ఏవస బభూవ సోంతవే

లాయామేత త్రయం ప్రతిపద్యేతాక్షితమస్యచ్యుతమసి

ప్రాణసంశితమసీతి తత్రైతే ద్వే ఋచౌభవతః॥ ౩-౧౭-౬

దీని యర్థమేమన "పురుషయజ్ఞ విజ్ఞానమును ఆంగిరస

గోత్రుడైన ఘోరుడు అను ఋషికృష్ణుని కుపదేశముచేసి యీ యుపాసనాంగముగా స్థూలశరీరముయొక్క అంత్యకాలమందు మూడు మంత్రములను జపముచేయవలసిన దని చెప్పెను.* ఈ మంత్రమందలి కృష్ణుడింకెవ్వరైన వేరు కృష్ణుడు కావచ్చునని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఏలన నితడు దేవకీపుత్రుడని వర్ణింపబడి యున్నాడు. అయితే మన ప్రకృతాంశమునకు సంబంధించిన దేమన నీపురుషయజ్ఞ మంత్రమును పఠించునాతడు ౧౧౬ ఏండ్లు సంపూర్ణవయస్కుడై యుండునని పై యుపనిషత్తులోని ౧౬ వ ఖండములోని మంత్రములు బోధించుచున్నవి.

మం॥ ఏతద్ధస్మవై తద్విద్వానాహామహీదాస
ఐతరేయస్స కింమ ఏతదుపతపసి యోహమనేన
నప్రేష్యామీతిసహ షోడశంవర్ష శతమ
జీవత్ప్రహషోడశం వర్ష శతం జీవతియ ఏవంవేద॥ 3-౧౬-౭

దీని భావమేమన ఏపురుషుడైనను పురుషయజ్ఞమును పాసించిన నతడు రోగాదివిముక్తుడై ౧౧౬ వర్షములు జీవించి పూర్ణాయువునొందును. కావున శ్రీకృష్ణుడుపై మంత్రమున కర్తృడై బోధింపబడిన వాడన నతడు ౧౧౬ వఱకో లేక యంతకన్న నెక్కుడు కాలమువఱకో జీవించిన వాడని యంద ఱకు నాకాలమున దెలిసిన విషయముగా నుండినందున ఉపని షత్తులో నుదాహృతుడయ్యెననుటలో సందేహములేదు.

ఇదే తృతీయ ప్రపాఠకములోని ౧౬ వ ఖండమందలి యింకొక మంత్రము గమనింపదగినది.

మం॥ అథయ త్తపోదాన మార్జవమహింసా
సత్యవచన మితతా అస్యదక్షిణాః॥

అనగా పురుషయజ్ఞమున కందఱును సర్త్వలుగాకా ఎవ్వరు తపస్సంపన్నులో, దానపరులో, ఇంద్రియ నిగ్రహు లో, అహింసాతత్పరులో, సత్యవంతులో, వారే యీ యజ్ఞ మున కర్త్వలని పై మంత్రము బోధించుచున్నది. ఇందుమూ లమున శ్రీకృష్ణుడు పురుషయజ్ఞమున కర్త్వడయ్యెననివ నతడు "తపోదానమార్జవ మహింసా సత్యవచన" ములందు ప్రఖ్యా తివహించిన వాడని వేదప్రమాణము సిద్ధాంతీకరించుటచే దద్విరుద్ధముగా వచించు పురాణములన్నియు శుద్ధాబద్ధములే యగును.

ఇట్టి తపఃప్రభావుని, జితేంద్రియుని, సత్యవాక్పరిపాల కుని ఉట్లదొంగగా వల్లవీ పల్లవునిగా, వ్యభిచారిగా వర్ణించిన పురాణములన్నియు చాల యపచారముచేసిన వని చెప్పక తప్పదు.

కావున పై ప్రమాణములచేత శ్రీకృష్ణుడు ౧౧౬ ఏండ్ల కన్న హెచ్చుకాలము జీవించినవాడని నిశ్చయ మయ్యెను.

ఇది నాకు దోచిన శ్రీకృష్ణ స్వరూపము. ఇక నీతడెట్టి వేషము ధరించియుండెనో విచారింతము. సాధారణముగా మన చిత్రకారులు శ్రీకృష్ణునికి వైదికపు ధోవతి పింజకట్టును, చెంచువారివలె నెత్తిన నెమలి పింఛపు కట్టను నుంచుదురు.

ఇది సరియైనదో కాదో నేను చెప్పజాలను. కాని అజంటా ఎల్లోరా గుహాలలో హిందూదేవతల విగ్రహముల అలంకార ములను పరీక్షించవలెను. ఆచిత్రములు ౨౦౦౦ యేండ్ల క్రింద టివి. అంతకన్న ప్రాచీనమగు చిత్తరువులు మనకు లభింప లేదు. అందుచేత పురాణపురుషుల చిత్తరువులను అజంటా చిత్తరువుల కనుకూలముగా చిత్రించుట యుక్తము.

ఈ ప్రకారముగా మహబూబు నగరము జిల్లాలోని మార్చాల గ్రామ వాసులగు శ్రీమాన్ కే. రామాచార్యులను చిత్రకారులచే శ్రీకృష్ణుని పటము తయారుచేయించి యీగ్రంథ మందు ముద్రించినాడను. శ్రీకృష్ణుని సంబంధ మగు నితర విష యములను భీష్మైకాదశీ వ్రతమున జూడగలరు. శ్రీకృష్ణుని జీవితమును గురించి యనేక గ్రంథములు ఆంధ్రమందును వెలు వడి యున్నది. అందుచేత నిట వ్రాయబడలేదు.

హనుమజ్జయంతి.

ఈ జయంతిని ప్రతి చైత్ర పౌర్ణిమా దివసమున జరుపుదురు. హనుమంతుడు వానరజాతిలో జేరినవాడు. ఇతని తల్లిపేరు అంజనీదేవి. ఈమె పూర్వజన్మమందు పుంజికస్థల యను పేర బరగు నొక యప్సరయై యుండెను. ...ప ఫలితముగా వానరాంగనయై జన్మించి కేసరియను వాన...ని పెండ్లాడెను. ఒకనాడు వాయుగతిచే యీమె వలువలు ...రి వలుద గుబ్బలు బయల్పడ వాయుదేవునికి మనస్సుచెదిరి ...హ మెను గట్టిగా గాగిలించుకొని యీమెతోడి సంబంధ ఫలి...ముగా నొక కొడుకును బ్రసాదించెను. ఆమె కొడుకునే అంజ...యుడని బిలుతురు. ఇతడు కేసరికి క్షేత్రజుడుగను, వాయువు...స నౌరసుడుగను నేర్పడెను. ఇతని నొక గుహలోగని యుచ...నే తల్లి పెంచుచుండ నొకనాడీతడు సూర్యబింబమును జూచి ...ల మను నాపేక్షచే దాని గబళింపబోయెను. అప్పుడిం...ద్రుడు తన వజ్రాయుధముచే నీతని గొట్టెను. నాటినుండి హను...మంతుడను పేరు గలిగెను. కొడుకును గొట్టినది వాయువుజూచి ...తాను ప్రపంచములో సంచరించుట మానుకొనగా నఖిలభూత...ములు దేవతల వమేతముగా నార్వజొచ్చెను. అప్పుడు బ్రహ్మ

హనుమంతునికి చిరంజీవత్వమును ప్రసాదించి వాయువు కుందు మాన్పెను.

హనుమంతుడు పెద్దవాడై సంస్కృతాద్యనేక విద్యల నేర్చెను. సీతతో మాట్లాడునప్పుడు మనుజ భాషను మాట్లాడెను. ఇతడు నిత్య బ్రహ్మచారిగా నుండెను. పెద్దవాడైన తర్వాత సుగ్రీవునాశ్రయించి యతనికి మంత్రియైయుండి రామునికి సుగ్రీవునికి సంధి కుదిరించి వాలిజంపించి, పిమ్మట సీతాన్వేషియై సీతనుజూచి లంకగాల్చి రామునికి వార్తదెలిపి యుద్ధమందు జవసత్త్వములజూపి సంజీవపర్వతమునేదెచ్చి యిచ్చి లక్ష్మణు మూర్ఛదెలిపి శ్రీరామునికి నమ్మిన బంటై జీవనము గడపిన మహానుభావుడు. ప్రపంచములో శ్రీరాములవంటి యజమానిపుట్టలేదు. హనుమంతునివంటి సేవకుడు పుట్టబోడు.

ఈ హనుమజ్జయంతి మధ్వాలకు ముఖ్యమగు పండుగ. వానర జాతి యేజాతియో పండితులు నిర్ణయించుటకు వీలులేనివారై యున్నారు. కొందరు తోకలు కలిగిన మనుజులే యనియు గొందఱు అడవి మనుష్యులనియు దలచుచున్నారు. ఏది యెట్లున్నను హనుమంతు డాదర్శపురుషుడు అనుకరణీయుడు పూజ్యుడు.

———

భీష్మైకాదశి, (భీష్మాష్టమి)

భీష్ముడు భారతవీరాగ్రేసరుడని యందఱకు దెలియును. ఇతని జీవితము చాలగంభీరమైనది. ఇతడుశంతనునికిని గంగాదేవికినిబుట్టినవాడు. ఈయన తల్లిదండ్రుల వివాహమును గుఱించియు నితనిబాల్యమునుగుఱించియుతర్వాత యితడు తండ్రికొఱకై సత్యవతినితెచ్చి పెండ్లిచేయుటయు నా సందర్భమున తాను రాజ్యపదవిని వదలుకొనుటయు, నిత్యబ్రహ్మచారిగానుండుటకై వ్రతము బూనుటయు నీమున్నగు కథలనన్నింటిని భారతమందు జూడనగును. సత్యవతివలన నీతనితండ్రికి విచిత్రవీర్యుడుద్భవించెను. అతనికి అంబ అంబాలికలను కన్యలను రాక్షసముగాదెచ్చి పెండ్లిచేసెను. కాని విచిత్రవీర్యు డనపత్యుడై గతించెను. అతనిభార్యలను వ్యాసుడుపొంది పాండుధృతరాష్ట్రుల బుట్టించు కథనుగూడ భారతమందు జూడనగును.

ఇచ్చట మనము కేవలము భీష్మసంబంధములగు వ్రతములను గుఱించియే చర్చింతము. భీష్మైకాదశీ వ్రతమని యొకటి కలదు. కార్తిక శు॥ ౧౧ నాడు భీష్ముడు పది దివసములు యుద్ధముచేసి యంపశయ్యపై పడిపోయెను. ఆ సంద

భీష్ముడు

ర్థపు జ్ఞాపకార్థమై యీ యేకాదశి వ్రతమాచరింప బడు చున్నది.

కార్తికైకాదశినాడు భీష్ముడంపశయ్యపై బడినాడని యు, మాఘ శుద్ధాష్టమినాడు చనిపోయి నాడనియు వ్రత గ్రంథములు వ్రాయుచున్నవి. మాఘ శుద్ధాష్టమినాడు చని పోయినట్లు భారతమందు సరియగు ప్రమాణము లున్నవి. కాని యతడంపశయ్యపై బడినది మార్గశిర శుద్ధైకాదశియే. కార్తీక శుద్ధైకాదశి కాదని విజయ దశమీ యను పండుగ వివరములలో వ్రాసినాడను అందు జూడనగును.

భీష్ముడు యుద్ధములో గూలి పడినను ఉత్తరాయణము వచ్చిన తర్వాతనే మృతించెను. ఉత్తరాయణము మాఘ శుద్ధ ౮ దివసమున వచ్చెనని ప్రమాణములు కలవు. నిర్ణయ సింధు వులోను ధర్మసింధువులోను మాఘ శుద్ధ ౮ దివసమున భీష్ము నికి దిలాంజలి విడిచి పూజింప వలెనని నిర్దేశింపబడినది. ధర్మ సింధుకారు డిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.

"మాఘశుక్లాష్టమీ భీష్మాష్టమీ అస్యాంభీష్మోద్దేశేన
యేశ్రాద్ధం కుర్వంతితే సంతతిమంతో భవంతి తత్రశ్రా
ద్ధకామ్యం తర్పణంతునిత్యం తర్పణేకృతే సంవత్సరో
పాత్త దురితనాశః అకృతే పుణ్యనాశః—తత్రతర్పణ మంత్రః॥
"వైయాఘ్రపద్యగోత్రాయ సాంకృత్య ప్రవరాయచ
గంగాపుత్రభీష్మాయ ఆజన్మబ్రహ్మచారిణే"

ఈ పై శ్లోకము వలన భీష్ముని గోత్ర ప్రవరములు తెలియవచ్చెడి. భీష్మాష్టమినాడు భీష్మునికి శ్రాద్ధ కర్మలు చేయు వారికి సంతానాభివృద్ధి కలుగుననియు, పుణ్యము కలుగునని యు, చేయని వారికి పుణ్యనాశ మగుననియు పై ప్రమాణముల వలన విశదమగును.

ఇట్లు భీష్మైకాదశియు, భీష్మాష్టమియు పుణ్యదివస ములై యున్నవి. భారత వీరులలో నెవ్వరెవ్వ రేతిథులందు జన్మించిరో సరిగా జెప్పుట కష్టమైనను భీష్ముని యంపశయ్యా దివసము, మరణ దివసమును నిశ్చితములై యున్నవి. ఈయన యెప్పుడు పుట్టెనో యెంతకాలము జీవించెనో యీ వివర ములు సరిగా గానబడవు. అయినను గొన్ని యాధారములచే నతని వయస్సించుమించుగా నెంతయుండెనో పరీక్షింతము. భారతమందు శ్రీకృష్ణుని యొక్కయు పాండవుల యొక్కయు వయస్సు మనకించుమించు సరిగా గుఱుతు పడుచున్నది. శ్రీకృ ష్ణుడు ౧౨౫ సంవత్సరములు జీవించెనని భాగవత పురాణ ప్రమాణముల వలన దెలియ వచ్చెడి.

భాగవతమం దిట్లున్నది:—

> యదోర్వంశే వతీర్ణస్య భవతః పురుషోత్తమ
> శరచ్ఛతం వ్యతీతాయ పంచవింశాధి కం విభో.

ఈ శ్లోకమును పోతనామాత్యుడిట్లు తెనింగించినాడు:—

సీ॥ అఖిలలోకేశ! సర్వేశ! యభవ! నీవు
నుదయ మొందుట భూభార ముడుపు కొరకు

పంచవింశోత్తర శతాబ్దపరిమితంబు
నయ్యె విచ్ఛేయు నైకుంఠ హార్మ్యమునకు.

(ఏకాదశస్కంధము)

కాని ఛాందోగ్యోప నిషత్తులో శ్రీకృష్ణుడు ౧౧౬ సం నత్సరములు జీవించి యుండినట్లు ప్రమాణము లుండుటచేతను పురాణములకన్న ఉపనిషత్తులే యెక్కువ ప్రామాణ్యమైనవి కనుకను మనము ౧౧౬ ఏండ్ల వయస్సునే అంగీకరించవలెను.

మఱియు భారతమందంతటను శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుకు నమస్కారము చేయుటయు భీమునాలింగనము చేయుటయు, నరుని నాశీర్వదించుటయు వర్ణింప బడినది. అనగా ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునికన్న పెద్దవాడు. భీముడు సమానీకుడు- అర్జునుడు చిన్నవాడని దీని యభిప్రాయము. ధర్మరాజుకన్న భీమార్జును లొక్కొక్క సంవత్సరము చిన్నవారు. కావున ధర్మరాజు వయస్సు ౧౧౭ సంవత్సరములున్న, భీముని వయస్సు ౧౧౬ సం॥ లున్న, అర్జుని వయస్సు ౧౧౫ అనియు నిర్ణయము చేయవలసి వచ్చును. ఈ యూహను భారత ప్రమాణముల చేతనే సమర్థించెదను.

ధర్మరాజు శతశృంగమునుండి వచ్చినప్పుడు అతని వయస్సీ క్రింది వాక్యము వలన తేటపడును.

"యుధిష్ఠిర భీమార్జునయములు క్రమంబున షోడశ పంచదశ చతుర్దశ త్రయోదశ వర్షజాతులై శతశృంగంబునకు

వచ్చి యందు గౌరవులంగలసి యస్త్రవిద్యలం గఱచుచు పద మూడేండ్లుండి యపుడు ధృతరాష్ట్రు నియోగంబున వారణా వతంబునకు జననీ సహితంబుగ బోవసమకట్టిరి.* దీనివలన ధర్మరాజు వారణావతమునకు బోయిన కాలము నాటికి ౨౯ సంవత్సరముల వాడని బోధపడును. వారణావతములో

క॥ ధనధాన్యములను బ్రియభో
జనదానములను విశిష్ట సద్విజతతులన్
దనుపుచునుండగ దత్పుర
మున షణ్మాసములు భరతముఖ్యుల కరిగెన్.

అనగా లక్కయిల్లు కాలువరకు ధర్మరాజు ౨౯½ సంవత్సరముల వాడు. వారణావతమునుండి పాండవులు శాలి హోత్రునొద్దికి వచ్చి యతని దగ్గఱ "అనేక ధర్మశాస్త్ర నీతి శాస్త్రంబు లభ్యసించి యమ్మునివీడ్కొని చని విదర్భ, మత్స్య త్రిగర్త, కీచక విషయంబులు గడచి యేకచక్ర పురంబును గనిరి* ఇట్లు ఏకచక్రపురమందు కొంతకాలముండి బకా సురునిజంపి పాంచాల దేశమునకుబోయి ద్రౌపదిని వివాహ మాడిరి. అనేక ధర్మ నీతిశాస్త్రము లభ్యసించి నానా దేశము లందు సంచారములు చేయుట వీరికి ౧౦ సంవత్సరము లైన పట్టియుండును. కావున ద్రౌపదీ వివాహము నాటికి ధర్మరాజు నకు ౩౯ సంవత్సరముల వయస్సుండును. వివాహానంతరము పాండవులు మామ యింటిల* "ఒక్క సంవత్సరం బుండిరి" అని యున్నది. అనగా ౪౦ సం॥ముల వయస్సు అయ్యెను.

తర్వాత ధృతరాష్ట్రుడు వీరిని బిలిపించుకొనెను. పాండవులు "దుర్యోధనాదులతో గలసి యెప్పటియట్లు రాజ్య వినోదంబుల నేనుసంవత్సరములుండునంత" ధృతరాష్ట్రుడు వారిని ఇంద్రప్రస్థ పురమున కంపెను. అనగా నిప్పటికి ధర్మరాజుకు ౪౫ సంవత్సరములు. తర్వాత వీరు జూదమందోడి పోయిరి. "ఇట్లింద్ర ప్రస్థపురంబున నిరువదిమూడేండ్లుండి పాండవులు పాపద్యూత పరాజితులైరి." అని సభా పర్వాంతములో నున్నది. కావున ధర్మరాజు అరణ్యమునకు బోవువరకు ౬౮ యేండ్లవాడని తెలిసెను. అరణ్యాజ్ఞాత వాసములు ౧౩ యేండ్లు కలిపిన ధర్మరాజు యుద్ధప్రారంభ కాలము నాటికి ౮౧ సంవత్సరముల వాడు. యుద్ధాంతమందు గాంధారి శ్రీకృష్ణునికి శాపమిచ్చును. ఇంక ౩౬ యేండ్లకు శ్రీకృష్ణుడు దిక్కులేని చావు చచ్చునని శపించును. కావున పాండవులు శ్రీకృష్ణుడు చచ్చిన వెంటనే చచ్చినవారు గావున వీరును ౩౬ ఏండ్లు యుద్ధానంతర ముండిరని విశదమగును. అప్పటికి ధర్మరాజుకు ౧౧౭ సంవత్సరముల వయస్సుండును. శ్రీకృష్ణ జయంతిలో వ్రాయుచు ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో శ్రీకృష్ణుడు ౧౧౬ ఏండ్లు జీవించినట్లు నిదర్శనముల చూపినాడను. ఇందు భారత ప్రమాణములను బట్టి చూపిన విషయముల వలన ధర్మరాజు ౧౧౭ ఏండ్లవాడని తేలుటచే శ్రీకృష్ణుఁడు సరిగా ౧౧౬ ఏండ్లవాడని పై ఉపనిషత్తు ప్రమాణము ప్రబలమగుచున్నది. కావున శ్రీకృ

ష్ణుడు ౧౧౯ ఏండ్ల వరకు జీవించి యుండెనని ప్రాచీన ప్రమాణముల సారాంశమై యున్నది.

ఇక మనము భీష్ముని కాలము నిర్ణయింపవలెను. భీష్ముడు ధర్మరాజుకు ౭౦ సంవత్సరముల వయస్సుండినప్పుడు యుద్ధకాలమందు—మృతించెను. భీష్ముడు ధర్మరాజుతాత. ధర్మరాజు ౪౦ వ సంవత్సరమున వివాహమాడెను. ఈ కాలమువలె బాల్యవివాహములు కాక యాకాలమందు క్షత్రియులు కనిష్టము ౩౦ సంవత్సరముల వయస్సు వచ్చినప్పుడే వివాహమాడెడివారు. ఏలయన నాకాలములో స్వయంవరములందు కన్యచే వరింపబడని క్షత్రియులు వరించిన వానిపై యుద్ధము చేసెడివారు. అట్టిచో ౨౦ యేండ్ల పిల్లవాని కేమి యస్త్రవిద్య యుండును? ఎట్టి పాటవముండును. కావున పాండురాజు కుంతిని తన ముప్పదియవ యేట వివాహమాడెనని నిర్ణయించిన కొంతకాలము శాప మనుభవించి నియోగముచే కుంతీదేవియందు పుత్రులను గాంచెను. అనగా ధర్మరాజు పుట్టువరకు పాండురాజు కనిష్టము ౪౦ యేండ్లవాడుగా నుండి యుండును. పాండురాజు తండ్రి విచిత్రవీర్యుడు. విచిత్రవీర్యుడు పుట్టకముందే భీష్ముడు పుట్టియుండెను. అతడు బ్రహ్మచారిగా నుండు ప్రతిజ్ఞనుబూని రాజ్యమున కర్హతను వదలుకొను నప్పటికి ౨౦ సంవత్సరముల వాడుగానుండి యుండవలెను. లేకున్న బాలునియొక్క ప్రతిజ్ఞలు పనికిరానివగును. పైగా మత్స్యగంధి తల్లి దండ్రులు భీష్మునికి భయపడియే యీవరములడిగి

రన్న భీష్ము డప్పటికే సర్వస్థుడై ప్రబలుడై యుండి యుండును. అట్లు ౨౦ సంవత్సరముల యీడునాడు తన తండ్రికి సత్యవతిని దెచ్చి పెండ్లిచేసెను. సత్యవతికి విచిత్రవీర్యుడు పుట్టెను. విచిత్ర వీర్యుడు మనము పైనవ్రాసిన సిద్ధాంతము ప్రకారము ౩౦ సంవత్సరముల యీనాడు పెండ్లి చేసికొనియుండును. అతని కొఱకే భీష్ముడు బలిమిచే అంబయంబాలికలను వడుచుల దెచ్చెను. కావున విచిత్రవీర్యుని పెండ్లినాటికి భీష్ముడు ౫౦ సంవత్సరములవాడు, విచిత్రవీర్యుని భార్యలందు నియోగ ముచే పాండురాజును ధృతరాష్ట్రుడును బుట్టిరి. పాండురాజు ధర్మరాజు పుట్టువఱకు ౭౦ యేండ్ల వయస్సుండునని ముందే తెలిసియుంటిమి. కావున ధర్మరాజు పుట్టువరకు భీష్మునికి ౯౦ యేండ్ల వయస్సుండెననవలెను. భారతయుద్ధమునాటికి ధర్మ జుకు ౮౦ ఏండ్లు అని చెప్పితిమికదా, కావున భీష్ముడు యుద్ధముచేసి చచ్చినపుడు కనిష్ఠము ౧౭౦ ఏండ్లవాడని నిర్ణ యించ వలసివచ్చును.

౧౭౦ ఏండ్లవరకు సాధారణముగా ప్రపంచ మందెవ్వ రును బ్రదుకరని యనుమానింప నవసరములేదు. ఈ కాల మందు నానా దేశములందు కొందరు ౧౭౦ యేండ్లవారున్నా రని పత్రికలలో జదువుచుందుము. అట్టిచో ప్రాచీనకాలమం దును ఆయుః పరిణామము విశేషముగా నుండినవారు కొంద రైనయుండి యుందురు. మఱియు భీష్ముడు నిత్యబ్రహ్మచారి.

మహాబలశాలి. కావున ౧౭౦ యేండ్లు బ్రదికినను బ్రదికి యుం డవచ్చును.

ఇట్టి భీష్ముని నేలపూజింపవలెనో యని సంశయింపబని లేదు. ఇతడాదర్శపురుషుడు. భారతమందు శ్రీకృష్ణుడీతనిగురించి చెప్పుచు నీతడు చనిపోయెనేని ప్రపంచమునకు గొప్పనష్టము కలుగుననియు, నీతనికి దెలిసినన్ని విషయములు మఱెవ్వరికిని దెలియవనియు స్తుతించెను. ఇట్లు వయస్సునందును సర్వజ్ఞత్వమందును నీతడు పరిపూర్ణుడు. ఇక గుణములందును నీతడు తక్కువవాడు కాడు. ముదకతండ్రియొక్క సుఖముకొఱకై వయస్సునందుండిన నీతడు రాజ్యసుఖములను వదలుకొనెను. తుదకు నిత్యబ్రహ్మచారిగా నుండునని వ్రతము పూనెను. కొంతకాలము తర్వాత యంబికను వివాహమాడుమని యతని గురువగు పరశురాముడు బోధించినను వినలేదు. ఈ కారణముచే వారిద్దఱికి ౨౩ దివసములు యుద్ధముజరిగెను. పరశురాముడోడిపోయెను, ఇట్లు గురువుతో యుదము చేయుటకు గూడ జంకలేదు. కాని తనప్రతిజ్ఞా భంగముమాత్రము గలుగకుండునట్లుగా గాపాడుకొనెను. ఇట్లుతిలోకుడై గుణగణోత్తరుడై వృద్ధుడై జ్ఞానఖనియై నిష్కళంక జీవనముగడిపి ప్రార్థించి నట్టి పాండవులకు దనను జంపునుపాయముచూపి తన ప్రాణ

ములర్పించి మరల వారికే సమస్తనీతులు బోధించి "అపునరావృత్తిపదమున కేగిన" భీష్ముడు నిశ్చయముగా సర్వసంపూజ్యుడు. నిత్యస్మరణీయుడు.

ఈతనిపూజలు బ్రాహ్మణులు చేయుదురు. జనసామాన్యమితని గుఱించిన పండుగ చేయదు.

మహాలయ పక్షము.

ఇది భాద్రపద కృష్ణపక్షమునందువచ్చును. ఈపక్ష మందు హిందువులు తమతమ పితృదేవతలకు తర్పణములు విడుతురు. ఇవి చాల ముఖ్యమైన దినములు. ఈ దినములలో దప్పక చచ్చినవారికి శ్రాదకర్మలు చేయవ
ను. ఇది సర్వవర్ణములవారిచే జేయబడును. బ్రాహ్మణులగు
వారు మంత్రపూర్వకముగా తర్పణములు విడుతురు. బ్రాహ్మ
ణేతరులలో విశేష సంఖ్యాకులు మంత్రములు లేకయే చేయు
దురు.

బ్రాహ్మణేతరులు—అనగా శూద్రులు చేయుపదతి
ంచుక విచారింతము. ఈభాద్రపదమాసములో మన యాం
ధ్రదేశమందు రెండు పండుగలను శూద్రులు ముఖ్యముగా
చేయుదురు. ఒకటి "మాల పున్నమ". రెండవది "పితరుల
అమాస." దీనినే నోరుతిరుగక "పెతర్ల అమాస" అనియు,
పెద్దల అమాసయనియు నపభ్రంశముగా నుచ్చరింతురు. ఇందు
రెండవది పేరుచేతనే పితృదేవతల సంబంధము కలదని విశద
మగును. భాద్రపద కృష్ణ ప్రతిపత్తునుండి యమావాస్యవఱ
కెప్పుడైన బితృకర్మలు చేయవచ్చును. కాని శూద్రులీకడపటి

దివసమున జేయుదురు. ఆనాడు కొందరు మాంసముతోను, కొందరు భక్ష్యములతోను బండుగ జేసికొందురు.

ఇక మాలపున్నమ యననేమో విచారింతము. మాల పున్నమనుగుఱించి యిట్లు కథ చెప్పుదురు. జోకరయ్య యను తెలగవాడు మాలపిల్ల నొకదానిని మోహించి దానిని బొం దెనట. కేవలము పొందుటయేకాదు దానియింటిలో దినము మాంసము మెక్కుచుండెనట. ఈతని జారత్వమును గుర్తించి పట్టవలెనని యీతని కులస్థులొకనాడు వీని ప్రియురాలి యిం టికి బోవుచుండిరట. అప్పుడీ జోకరయ్య తన ప్రియురాలి యింట మాంసము భుజించుచు నొక యెముకను గొరుకు చుండెనట. అంత నాతని ప్రేయసి యాతనితో దన బంధువులు వచ్చుచున్నారని తెలుప గబగబ యాయెముకను మ్రింగ బోవ నది వానిగొంతులో నిరికెనట. అంత జోకరయ్య యా వేదనచే జనిపోయెను. అప్పుడు మాలలీ జోకరయ్యను నొక యెండిన గుంతలో బాఱవైచిరట.

జోకరయ్య స్వర్గలోకమునకు బోయెను. అచ్చటికింతకు మునుపే వినాయకులవారు బాగుగ గుంజ్రాళ్లు పరమాన్న మును, కుడుములను భుజించి కుంటుచు పోయియుండెను. (అనగా నీభాద్రపద మాసమందే శుక్ల చతుర్థి దివసమున వినాయక వ్రతము జరుగును.) ఈ విఘ్నేశ్వరుడు స్వర్గలో కము పోయినప్పుడు ఇంద్రుడు "ఏమయ్యా! లోకములో మా

నవుల స్థితిగతు లెట్లున్నవి" అని విచారించెనట. అప్పుడు "వెనకయ్యా", యిట్లనెనట. "ఏమి చెప్పుదు నయ్యా! లోక ములో కాపులు, బాపలు, అందరు బలసిపోయినారు. వర్ష ములు సమృద్ధి. పంటలు పుట్లుపుట్లు. నాకు బొట్టబగుల మంచి మంచి తిండి పెట్టగా మెక్కి పొట్ట బగిలి వచ్చితిని". ఈకథవిని యింద్రుడు వర్షమును బిగియబట్టెనట. లోకమందు వానలు లేక పున్నమవఱకే జనులకిక వర్షమురాదను భయము కలిగె నట. అప్పుడు పున్నమనాడు మనజోకరయ్య యెండిన గుంత లోబడి చావుతప్పి కన్ను లొట్టబోయినట్లు పొర్లి లేచి స్వర్గము నకు బోయెను. ఇంద్రుడిటీవలివార్తలు—శుద్ధ చతుర్థినుండి పున్నమవఱకు లోకములోని జనులసంగతి-యేతంత్రీమూలము నను దెలిసికొనలేదు. కావున మన జోకరయ్య పోయిన వెంటనే "ఏమయ్యా! ఇప్పుడెట్లున్నది మానవలోకము" అని ప్రశ్నిం చెనట. అందులకు జోకరయ్య జవాబు—"ఏమిచెప్పుదునండీ! ప్రపంచమందు వానలు లేనందున లోకులుకూడులేక చచ్చు చున్నారు. నాకు పట్టెడైన పట్టుమని యన్నము పెట్టజాలక యెముక నోటిలోబెట్టి కుక్కిచంపి నట్టి గుంతలో బారవేసిరి. చెఱువులు, కుంటలు బావులు, అన్నియు నెండిపోయినవి."

ఇంద్రునికి దయగలిగెను. తాను బంధించిన మేఘముల మరలవిడిచెను. వర్షములు సమృద్ధియయ్యెను. ఇట్లుపకారము

చేసినందున నీజోకరయ్యను నీ దినను శూద్రులలో తెలగ మాల మున్నగువారు పూజింతురు. జోకరయ్య మాలపిల్లను బొంది మాలడైనందున నీపండుగను మాలపున్నమ యని యందురట.

ఇది మాలపున్నమను గుఱించి యాంధ్ర దేశమందు ప్రచారమందుండు కథ. పౌరాణికు లొకటికల్పించిన ప్రజలు పదికల్పింతురు. ఈకథకు మూలము కేవలము పుక్కిడి పురాణమే. ఇది కల్పితము. అబద్ధము.

ఇక యథార్థమును గుఱ్ఱించెదము. ఈ పండుగ మహాలయపక్ష సంబంధ మైనది. మహాలయ పదమునకు తారానాథుడు తన వాచస్పత్యము నం దిట్లు వ్రాసియున్నాడు:-

> మహాలయ-౧ మహాన్ అత్యంతికే లయోయత్ర
> ౨ కన్యాస్థ రవిక మాస కృష్ణపక్షే.
> "తస్యాం దద్యాత్ నచేద్దత్తం
> పితౄణాం వైమహాలయే"

మహాలయము అనగా గొప్ప వినాశనము లేకచావు. ఇది కన్యాసంక్రమణ మాసమందు వచ్చును. అనగా భాద్రపద కృష్ణపక్షమందు వచ్చును. ఈ పక్షమం దిదివరకు తిలతర్పణములచే పూజింప బడకుండినట్టి పితృదేవతలకు తర్పణము చేయవలెను అని భవిష్యత్పురాణ వచనము. కావున మహా-

లయ పక్షమున పితృపూజలు జరుగును. ఇక యీ మాల పున్నమ అను పదములలో "మాల" యను పదము "మహాలయ" యను పదమున కపభ్రంశము. శూద్రులు మహాలయ యనుమాటను నోరుదిరుగక "మహా" ను "మా" జేసి "మాలయ" యనుటకూడ గష్టముగాదోచి కడపటి అ "య్య"ను బంపివేసి "మాల"ను జేసిరి. మాలయన చండాల జాతిభేదము కనుక జోకరయ్య కథను గల్పించిరి. ఈ పండుగ పితృ సంబంధమనుట కీపున్నమనాడు శూద్రులు మాంసముచేతను, కల్లు సారాయిచేతను బంపుగ చేసికొనుట యొక నిదర్శనము. అయితే పితరులకు (పెద్దలకు) మాంసమునకేమైన సంబంధ మున్నదా యన నున్నదని పురాణ ధర్మశాస్త్రములే చెప్పుచున్నవి. భారత శాంతిపర్వమందును, విష్ణుపురాణమందును, ఆపస్తంబ,మను, ధర్మశాస్త్రాదులందును, ప్రతిమాస మొక్కొకరీతి జంతు మాంసముచే శ్రాద్ధకర్మలు చేయవలెనని యాదేశములు కలవు. మనుస్మృతి యిట్లా దేశించుచున్నది:-

పితౄణాం మాసికం శ్రాద్ధ మన్వాహార్యం విదుర్బుధాః
తచ్చామిషేణ కర్తవ్యం ప్రశస్తేన ప్రయత్నతః.

మాసిక శ్రాద్ధమును ప్రశస్తమైన మాంసముచేత చేయవలసినది అని దీని భావము.

భక్ష్యం భోజ్యంచ వివిధం మూలానిచ ఫలానిచ
హృద్యానిచైవ మాంసాని పానానిసురభీణిచ.

—మను-౩ అ. ౨౨౭

ఈ శ్లోకముకూడ పితృశ్రాద్ధ కర్మలందు బ్రాహ్మణు లకు—అందు ముఖ్యముగా వేదములు జదివిన బ్రాహ్మణు లకు—శ్రాద్ధానంతరము రుచికరమగు మాంసపుగూరచే గుడువబెట్టవలెనని చెప్పుచున్నది.

మనుస్మృతిలోని తృతీయాధ్యాయములో ౨౬౮, ౨౬౯, ౨౭౦, శ్లోకములలో చేపలమాంసముచేతను జింక, పొట్టేలు, పక్షులు, మేక, దుప్పి, ముండ్లపంది, దున్నపోతు, కుందేలు, తాబేలు, వీనిమాంసముచే శ్రాదముచేసిన పితృదే వత లత్యంతముగా తృప్తిపొందుదురని వర్ణింప బడియున్నది.

కాని యిటీవల బ్రాహ్మణులు మాంసభోజనము విడు చుట యుత్తమమని భావించి దాని కాధారము కల్పింపనెంచి వృద్ద పరాశరునిచే "పలపైతృకము" కలియుగమందు వర్జ్యము అని చెప్పించిరి! అయినను శూద్రులు మాత్రమింకను నీవిషయ మున సత్యయుగ ధర్మమునే యాచరించు చున్నారు!!

అయితే "మాలపున్నమ" మహాలయపక్ష సంబంధ మనుటకొక్క యాక్షేపణము కలుగుచున్నది. బహుళపాడ్య మినాడు దీనిఁజేయుచుండిన సందేహమే యుండదు. అయితే యిది శూద్రులందఱిలో నాచారమై యున్నందున వారీ పున్న మనాడే అనగా ఒక దినము ముందుగానే నీ పండుగను జేసి మరల అమావాస్యనాడు అనగా కడపటి దివసమునను నీపం

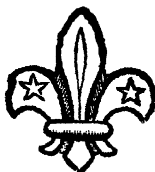
డుగ చేయుటచే నిది మహాలయ (పున్నమ) యగుటలో నేమియు సందేహములేదు.

మనుస్మృతిలో మహాలయశ్రాద్ధ విధినిగుఱించి యిట్లు న్నది.

యత్కించిన్మధునా మిశ్రం ప్రదద్యాత్తుత్రయోదశీం
తదప్యక్షయ మేవస్యాద్వర్షాసుచ మఘాసుచ.

వర్షఋతువునందు భాద్రపద కృష్ణ ౧౩ నాడు తేనెతో శ్రాదముచేసిన నది అక్షయముగా నుండునని దీనిభావము.

ఈ వివరములు తెలిసికొన గోరువారు మనుస్మృతిలో తృతీయాధ్యాయ మందలి ౨౭౩ నుండి ౨౮౬ వరకుండు శ్లోకములను జూచికొన గలరు.

త్రిమూర్తి — ఎలిఫెంటా దీవులు

దత్తాత్రేయ జయంతి.

ఈజయంతి మార్గశిర శుద్ధ దశమినాడు చేయబడును. దత్తాత్రేయుడు త్రిమూర్తుల యవతారమని భావింపబడును. ఇతని సృష్టిని గూర్చి యీ క్రింది యితిహాసముగలదు. నారదుడొకమారు త్రిమూర్తుల భార్యలతో నత్రిభార్యయగు అనసూయను బోలు పతివ్రతలు సర్వలోకములందెందును లేరని చెప్పి కలహబీజము నాటిపోయెను. త్రిమూర్తులను దమ తమ భార్యలు అనసూయా పాతివ్రత్యమునకు భంగముకలిగించునట్లు చేయవలెనని ప్రేరేపణచేసిరి. ముగ్గురు మూర్తులదేప్రకారము మారువేసములతో ననసూయ యింటి కతిథులై వచ్చిరి. అనసూయ వారిని బూజించి భుజంప గూర్చుండబెట్టెను. కాని వారామె నగ్నయైవడ్డిననే భుజంతుమని చెప్పిరి. అప్పుడు అనసూయ తన భర్త పాదములుగడిగి యానీటిని వీరిపై చల్లెను. ఆశ్చర్యము! ఆముగ్గురు దేవతలు పిల్లలై కావు కావు మనిరి. ఆపిల్లల కామె దిగంబరయై పాలిచ్చెను. పిమ్మట వారి నామె నుయ్యాలయందుంచి యూచెను. ఇట్లు మూర్తిత్రయము శిశుత్రయమైరి. వారిభార్యలు వారికై

యెదురుచూచి చూచి తుదకు అనసూయాదేవి యింటికివచ్చి తమ మగల యవస్థనుజూచి ఖిన్నలై యామెను పతిభిక్ష పెట్టుమని ప్రార్థించిరి. అప్పుడామె మరల తన భర్తపాదముల గడిగి యానీటిని వారిపై చల్లగా శిశువులు యథారూపమును దాల్చి త్రిమూర్తులైరి. అప్పుడు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లనసూయా పాతివ్రత్యమునకు మెచ్చి వరమును వేడుమన నామె వారిని వేరురూపమున దనకు బుత్రులై యుండ గోరెను. కాననే దత్తాత్రేయుడు పుట్టెను. ఇతని కాలుచేతులు. మూడు తలలు. మధ్యశిరస్సు విష్ణువుదనియు, దాపికుడిది శివునిదనియు, నెడమది బ్రహ్మదనియు, జెప్పుదురు.

వేదకాలమందు నింద్రాది దేవతల ప్రాముఖ్యము హెచ్చు. పురాణకాలమందు మూర్తిత్రయ మేర్పడెను. ఈ ముగ్గురు మూర్తులు, భిన్నులు కారనియు నొక్కరేయనియు దేవు డొక్కడేయను వేదప్రమాణమును సమన్వయించుటకై యీ దత్తాత్రేయోద్భవ కథాసందర్భ ముద్దేశమై యుండి యుండును. మఱియు పాతివ్రత్య ప్రభావమువలన సాక్షాద్దేవ దేవులనైన దారుమాడు చేయవచ్చునని బోధించుటయు నీ కథోద్దేశములలో నొకటియై యుండును.

కూర్మజయంతి

ఇది వైశాఖ పౌర్ణమీ దివసమున జేయబడును. ఇడంత ప్రాముఖ్యమైనదికాదు. విష్ణువు దేవదానవు లమృతమును మథించినప్పుడు మందరపర్వతము సముద్రమందు గ్రుంకకుండునట్లుగా కూర్మరూపముదాల్చి దానిని మోసెనని పురాణములందు జెప్పుదురు. కూర్మావతారము దశావతారములలో నొక్కటిగా బరిగణింప బడుచున్నది.

ఈ కూర్మావతార విషయమై యాంగ్లపండితు లభిప్రాయ మిట్లిచ్చినారని గుప్తే పండితు డుదహరించినాడు.

"పూర్వ మొకప్పుడు సంపూర్ణ సూర్యగ్రహణము సంభవించెను. అది బెంట్లీపండితుని యభిప్రాయము ప్రకారము క్రీస్తువునకు పూర్వము ౯౭౫౫ వ సంవత్సరమున సంభవించెనట. (అనగా నేటికి ౨౫౯3 ఏండ్ల క్రిందట ఈ సంఘటన మేర్పడెను.) దీనినే దేవదానవుల యుద్ధముగా వర్ణించినారు. దేవతలు వెలుతురునకును దానవులు చీకటికిని గల్పింపబడిరట. ఈ సూర్యగ్రహణమునాడే శనిగ్రహము మొట్టమొదట జ్యోతిష్కులకు గనబడెనట. గ్రహణసమయమున చంద్రుడడ్డము వచ్చి చీకటిని గలిగించినందున నది మందరపర్వతముగా

గల్పింపబడెనట. కౌస్తుభరత్నము దొఱకెననుట, శనిగ్రహము నుత్పత్తించుట యట. తక్కిన దంతయు నుత్ప్రేక్షయట.*
విమర్శకు లేది నిజమో విచారించి కొనగలరు.

ఒకవేళ ఈ సూర్యగ్రహణ నిరూపణమే నిజమైన ఇంతమాత్రము మనము నిశ్చయించుకొనవచ్చును. అదేమన మన పురాణములలో ముఖ్యమైనట్టివి సుమారు ౨౫౦౦ ఏండ్ల క్రిందట వ్రాయబడెను.

నృసింహ జయంతి

ఈ నృసింహ జయంతి ప్రతివైశాఖ శుక్ల చతుర్దశీ దివసమున గావింపబడును.

ఈ జయంతి సర్వవర్ణములవారు చేయవచ్చుననియీక్రింది ప్రమాణము చెప్పుచున్నది.

"సర్వేషామేవ వర్ణానామధికారోఽస్తి మద్వ్రతే"

అయినను నిది కేవలము బ్రాహ్మణులచేతనే చేయబడును. బ్రాహ్మణేతరులలో శ్రీరామ నవమీ కృష్ణాష్టమీ జయంతులే ప్రధానముగా నుండనప్పుడు ఈ నృసింహ జయంతియు ప్రాముఖ్యత నొందలేదని చెప్పవచ్చును.

ఈ వ్రతమును గురించి హేమాద్రి బ్రహ్మాండ పురాణములిట్లు వ్రాయుచున్నవని వ్రతగ్రంథకారుడుదాహరించినాడు.

నృసింహ జయంతి కథ

నృసింహస్వామి హిరణ్యకశిపుని చంపి ప్రశాంతుడై యున్న తర్వాత ప్రహ్లాదుడు చేతులు జోడించుకొని యాస్వామి నిట్లు ప్రశ్నించెను. "ఓస్వామీ! మిమ్ముల ప్రీతుగా జేయుటెట్లు"? ఆమాటకు స్వామి యిట్లానతిచ్చెను. "నాయందు భక్తి కలవాడే నాకు ప్రియుడగును. పూర్వజన్మమందు నీవును

వేశ్యాలోలుడవై యుండి నన్ను భజించినకతన నీయుత్తమజన్మ మును బొందితివి. అదెట్లన. పూర్వము అవంతీపురమందు సుశర్మయను వేదపారగుడగు బ్రాహ్మణుడొకడుండెను. అతని భార్య సుశీలయను సార్థక నామధేయ, ఆపతివ్రత కైదుగురు కొడుకులు పుట్టిరి. అందొకడవు నీవు (ప్రహ్లాదుడు.) నీవు వేశ్యాలోలుడవై నానాపాపము లాచరించితివి. సురాపానము సువర్ణస్తేయము మున్నగు మహాపాతకము లొనర్చితివి.

అట్టి నీవును వేశ్యయు మీరుచేసిన పాపములనుండి నా వ్రతము తెలియకచేసి ముక్తి పొందితిరి. ఒకనాడు నీగృహ మందు కలిపురుషుడు నీబోగపు సానితో గూడి యుండెను. ఆదివసమీ వైశాఖ చతుర్దశి. ఆనూతనవిటునితో నీకు గలహ ము జరుగుటయు, నీహానాడు పగలు మితిమీరి తినుటచే రాత్రి భుజింపక జాగరణ చేయుటయు, నావ్రతము చేయు నదిగా నయ్యెను. దానిచే నీవు విముక్తుడవైతివి. నావ్రతము దేవతలు కూడ జేసినారు. బ్రహ్మదేవుడు సృష్ట్యర్థమై నావ్ర తముచేసెను. ఈశ్వరుడు త్రిపురాసురవధకై నన్నారాధించెను. నావ్రతముచేయుజనులు కల్పశతానంతరముగూడ నీలోకము నకు రారు. వారు నిత్యకైవల్యపదవి బొందుదురు. మఱియు పుత్రులు లేనివారు ధనములేనివారు వేయేల యేయేవస్తువు నభిలషించు వారు నావ్రత మాచరించిన తమ యీప్సితముల బొందుదురు. నావ్రతము చేయనివారు నరకమునకు బోదురు. వ్రతము చేయువాడీ దివసమున నదీతటాకాదులందు స్నాన

ముచేసి శుచియై నన్ను ఋతుకాలోద్భవములైన పుష్పముల చేత బూజింపవలెను. రాత్రి జాగరణ చేయవలయును. బ్రాహ్మణులకు స్వర్ణమయమగు సింహ విగ్రహమును దానముచేయవలయును. ఈ విషయములో విత్తశాఠ్యము చేయ జనదు. అనగా లోభత్వము చూపగూడదు. మఱియు బ్రాహ్మణులను భోజనముచే సంతోషపెట్టవలయును. ఈ ప్రకారముగా నావ్రత మాచరించువాడు సర్వపాప విముక్తుడై సద్గతి పొందును." ఇది నృసింహ జయంతి కథ.

విమర్శ

దశావతారములలో నృసింహావతార మొకయవతారముగా బరిగణింపబడుచున్నది. ఈ యవతారము కథ యందఱకును విదితమే. భాగవత మందీ కథ చాల రమ్యముగా వర్ణింప బడినది. ఆంధ్ర భాగవతమందు సహితము పోతన ప్రహ్లాదుని చరిత్రమును బహురమ్యముగా వర్ణించినాడు. అభిలాషులందీవివరములను జూచికొనగలరు.

ఈ యవతారము కేవలము హిరణ్యకశిపుని వధ కేర్పడినదని పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

వామన జయంతి

శ్రీవామన జయంతిని ప్రతి సంవత్సరము భాద్రపద శుక్లమందు శ్రవణానక్షత్ర యుక్తమైన ద్వాదశినాడు చేయుదురు. భాగవతమందును నీ దినమందే వామనుడుద్భవించెనని యున్నది. ఆంధ్ర భాగవతము నుండి యీ యంశము నుదహరించుచున్నాను.

మ॥ రవిమధ్యాహ్నమునం జరింపగ్రహతా
రాచంద్ర భద్రస్థితిన్
శ్రవణద్వాదశినాడు శ్రోణనభిజిత్
సంజ్ఞాత లగ్నంబునన్
భువనాధీశుడుపుట్టె వామనగతిన్
బుణ్య వ్రతోపేతకున్
దివిజాధీశ్వరు మాతకున్ బరమ పా
తివ్రత్య విఖ్యాతకున్.

దశావతారములలో నీ వామనావతార మొకటిగా భావింపబడుచున్నది.

ఈ వామనుని కథ శ్రీ మహాభాగవత మందు జాల

విపులముగా వర్ణింప బడినది. అందఱకు దెలిసినదియైనను రెండు మాటలలో దానిసారాంశము నిందు వ్రాసెదను.

పూర్వము బలిచక్రవర్తి యను రాక్షసుడు చెలరేగి దేవతల గెలిచి యింద్రుని బాఱదోలి ముల్లోకముల కధిపతి యయ్యెను. ఈ దైన్యమును దేవతల తల్లి యోర్వక కశ్యపుని తో జెప్పికొని విష్ణునారాధించెను. విష్ణువు తన యంశముచే ఆమె గర్భమందు వామనుడై పుట్టెను. ఈ పొట్టివాడు పెద్ద వాడై బలిచక్రవర్తి దానములు చేయుచున్నాడని విని బ్రాహ్మ ణుల గుంపులో గలిసి బలిదగ్గఱకుబోయి మూడడుగుల భూ మిని వేడెను. బలియు దన గురువగు శుక్రుడు వలదని వారిం చినను వినక మాట తప్పనివాడై వామనునికి ధారపోసెను. వామనుడు తన నిజరూపముతో భూమ్యాకాశములను దన రెండు పాదములచే నావరించి మూడవ పాదమునకు దావు లేక బలి శిరస్సుపై నుంచి యతనిని బాతాళమున కడుగ ద్రొక్కెను.

ఇది కథ. ఈబలిచక్రవర్తిని నిర్జించి యింద్రునికి మరల స్వర్గ రాజ్యమిప్పించుటకై యీ యవతార మేర్పడినదిగ పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

విమర్శ

ఈ బలిచక్రవర్తి విషయమై వామనుని మూడడుగుల విషయమై దీపావళి పండుగయొక్క విమర్శన యందు విపరి

చినాడను. అందు జూడనగును. బలచక్రవర్తిని సర్జించుటకు మాత్రమే యీ యవతార మెత్తుటలో విశేషమేమియు గానరాదు.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచదుష్కృతాం
ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే

అని భగవద్గీతయందు బోధింపబడిన రీతిగా దుష్టశిక్ష ణార్థమే యవతారమవసరమగును. అట్టిచో బలిచక్రవర్తి దుష్టుడని నిరూపింపజాలము. అడిగినమాట తప్పువాడు కాడు. తుదకు తన గురుశాపమునైన నోర్చునుగాని సత్యమును తప్పక పోయెను. రాక్షసులందఱు వామనుని కైతవముజూచి కత్తులు కటారులు చేతబూని యుద్ధసన్నద్ధులుకాగా వారిని శాంతి పఱచెను. ఈ బలి రాజ్యములో ప్రపంచ మంతటను సకాల వర్షములు కురిసెననియు ధన ధాన్య సమృద్ధియుండెననియు, ముఖ్యముగా బ్రాహ్మణులు తృప్తిబొంది కోరిన యర్థము(లు) నాతని నుండి పడసిరనియు భాగవతమందు వర్ణించియున్నారు. తుదకు వామనుడే బలి నిట్లు ప్రశంసించెను.

శా॥ బద్ధుండై గురుశాప తప్తుడయి తా
బంధు ప్రజాత్యక్తుడై
సిద్ధైశ్వర్యము గోలుపోయి విభవ
క్షీణుండునై పేదయై

శుద్ధత్వంబును సత్యముఁ గరుణయుఁ
సాంపేమియుందప్పుడు
దృఢుండై యజయాఖ్య మాయ గెలిచెం
బుణ్యుండితం డల్పుడే.

ఇట్టివాని వినాశార్థముగా నీయవతారము వచ్చుట యేలయో యూహింప శక్యముకాదు. ఇంద్రలోకము నీ బలి గెలిచెనను నెపమున నీతడు వామనునిచే పాతాళలోకమున కంపబడెను. ఈపై సందర్భముల బట్టి చూడ నేను దీపావళిని గురించి వ్రాసిన విమర్శలోని విషయములనే యొక రమ్యమగు కథారూపముగా పురాణకారులు వ్రాసిరని విశ్వసింప వలయును.

ఈవామన జయంతి నృసింహ జయంతివలెనే బ్రాహ్మణులకే ప్రధానమైనది. తక్కిన వర్ణముల వారు దీని నాచరించుట లేదు.

తులసీ వ్రతము

ఈ వ్రతమును క్షీరాబ్ధిశయన వ్రతమనియు, క్షీరాబ్ధివ్రత మనియు వ్యవహరింతురు. ఈవ్రతము బ్రాహ్మణులలో, సర్వవర్ణ వితంతువులలో విశేష ప్రాముఖ్యత వహించి యున్నది.

అనేక పురాణములలో ననేక విధముల నీ తులసీ కథ న్వ్రాసియున్నారు. ఒక పురాణమందిట్లున్నది. తులసి పూర్వ జన్మములో కాలనేమియను రాక్షసుని బిడ్డయై జన్మించెను. ఆమెను జలంధరుడను రాక్షసునికిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. ఈశ్వరుడొక మారింద్రునిచే జీవాట్లుతినినప్పు డతని పాలస్థలము చెమ్మరించెనట. ఆచెమట సముద్రమందు బారవేయబడ దానినుండి యీజలంధరు డుత్పత్తియయ్యెను. ఈ జలంధరుడు సముద్రమందు బుట్టినందున దన తండ్రియైన సముద్రునినుండి దేవతలు లాగికొనిన లక్ష్మీకౌస్తుభ పారిజాత కామధేన్వాది వస్తువుల మరల దనకిమ్మని నింద్రునిగోరెను. ఇంద్రుడియ్యకొననందున జలంధరుడు స్వర్గలోకము నాక్రమించుకొనెను. జలంధరునికి బ్రహ్మ యొక వరమిచ్చి యుండెను. ఎంతవర కాతని భార్య జలంధరుని తప్ప నితరుల బొందదో యంతవఱకు జలంధరుని

జంపు వీరుడే లోకమునను నుండడని. ఈ కీలకము నెఱిగి విష్ణువు జలంధరుని వేషమున నతని భార్యయగు తులసిని బొందెను. అప్పుడు ఇంద్రుడు జలంధరుని తలదునుమనాతల తులసి ముందఱ వచ్చిపడెను. తులసి సర్వము నెఱిగి విష్ణువును రాయిగమ్మని శపించెను. గండకీనదిలో దొరకు సాలగ్రామశిలలే యీ శాప ఫలిత శిలలు. విష్ణువుకూడ తులసికి బ్రతిశాపమిచ్చి యామెను మొలకయై యుండుమనెను. గావున నా దేవి యిప్పుడు తులసిచెట్టై యున్నది. అయినను వీరిద్దఱకు నేటి కాలమందు వివాహముచేసి పూజలు చేయుచున్నారు.

పద్మపురాణ మందీకథ యించుక భేదముగా నున్నది జలంధరు డీశ్వరుని మూడవకంటి మంటనుండి జన్మించెనట. ఇతని భార్యపేరు బృంద. ఈ బృంద తనభర్త దేవతలతోడి యుద్ధమందు జయమందుటకై విష్ణువుగూర్చి పూజచేయుచుండెను. అప్పుడు విష్ణువామెకుజలంధరుని రూపమున గనంబడెను. తన భర్త వచ్చెనను సంతోషమున నామె విష్ణుపూజ పూర్తిగా జేయకపోయెను. అకుహానా భర్తయు బృందయు గొన్ని దినములు కాపురము సేయుచుండ జలంధరుని శిరము నునుము బడి యాబృంద ముంగల బడెను. అప్పుడు తులసి విష్ణువును శపింపబోవ విష్ణువామెతో దానెల్ల లోకముల దులసీదేవిగా బూజింపబడునట్లు వరమిచ్చి పోయెను.

బ్రహ్మకైవర్త పురాణమున నీకథ యిట్లున్నది. యుధిష్ఠిరు డరణ్యావాసము చేయుచుండ వ్యాసుల వారు వారి దగ్గ

అకువచ్చి ప్రసంగ వశమున నీ తులసీదేవీకథ నిట్లు జెప్పిరట. "కార్తిక శుద్ధద్వాదశినాడు విష్ణువు క్షీరసముద్రమునుండి మేల్కాంచి బృందావనమునకు వచ్చి యిట్లు లోకమునకు వెల్లడించెను. ఏమానవుడీ దివసమున నన్ను దులసిని బూజించునో వాడు సర్వపాప నిముక్తుడగును. కావున కార్తికశుద్ధ ద్వాదశినాడు తులసికి దీపములు పెట్టి పూజింపవలెను. ఒక దీపదానము చేసిన ననేక పాతకములు నశించును. నూరు దీపములచేత విష్ణు రూపమును బొందును. నూటికి మించిన దీపదానములు చేసిన నా ఫలమును వర్ణించుటయే కష్టము.

తులసీ మహిమ బ్రహ్మకుగూడ దెలియదు. ఈతులసీ పూజను ద్వాదశినాడెవ్వడు చేయడో వాడు జన్మములు చండాలుడై పుట్టును. తులసి చెట్టును పెంచిన వారాచెట్టుకెన్ని వేరులుండునో యన్ని మహాయుగములు విష్ణులోక మందుందురు. దీనిని గుఱించిన కథయొకటి కలదు. కాశ్మీర బ్రాహ్మణులిద్దరు కాశీయాత్ర చేయుచుండిరి. అందొకడు బాటలో నొకతులసిని జూచి దానిని వలగొని నమస్కరింప రెండవ బ్రాహ్మణుడా విశేషమేమని విచారింప వారిరువురొక చింతతో ప్రక్రింద గూర్చుని తులసీ మాహాత్మ్యమును జెప్పుకొనిరి. అంత తటాలున చెట్టుతొఱ్ఱనుండి యిద్దఱు దివ్యపురుషులు బయటకు దుమికి "మహాత్ములారా! మీరు మాకు జాల యుపకారము చేసితిరి. మేముపరసలతోడి వినోదములందు దగిలి రోమశ మహాముని శాపము వలన బ్రహ్మ రాక్షసులమై

తులసీ మాహాత్మ్య శ్రవణానంతరము విముక్తిఁ బొందననుగ్ర హింపఁబడితిమి. మీకు బదివేలు దండములు. మీకు శుభమగును. మేము పని వినియెదము" అని ప్రార్థించి, దీవించి యంతర్ధానమైరి.

వితంతులకిది ముఖ్యముగా నేర్పాటుచేయుట కీ క్రింది కథ ప్రమాణము. పూర్వము ద్వారవతీ నగరమున నొక బ్రాహ్మణుని కూతురు చిన్నతనమందే నవ్యవైధవ్య బహువిధ వ్యథలచే గుంది తండ్రితో నాదుఃఖోపశమనార్థమై జ్ఞానోపదేశము చేయుమని వేడ నాతఁడు సంతసించి యీతులసీ పూజను బటువడజేసెను. ఈ కారణమున నాయమ రెండవ జన్మమున మిత్రవిందయై పుట్టి శ్రీకృష్ణునికి భార్యయయ్యెను.

ఈ తులసీ మాహాత్మ్యమునుగుఱించి యింకొక కథకూడ గలదు. అదెట్లన:—

తంటాల తాకట్టు నారదుఁడొకనాఁడు సత్యభామతో భర్తను వశీకరించు వ్రతమొకటి యున్నదని చెప్పి యందులకై శ్రీకృష్ణునే యాతనికి దానమియ్యవలసినదని బోధించెను. మరల యాకృష్ణుని తూకముతో సమానమగు బంగారునిచ్చి శ్రీకృష్ణు నివిడిపించి కొనవచ్చునని చెప్పెను. సత్యభామ యీయుపాయమున కొప్పుకొని శ్రీకృష్ణునితో దనముచ్చట యొకటి నెరవేర్పవలెనని ప్రార్థించి యొప్పించి యాభర్తను నారదునికి దానముచేసెను. నారదుఁడా కృష్ణునికి వనతంబురాను, జింకతోలును

నిచ్చి మోసికొని తన వెంట రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. శ్రీకృష్ణు డట్లేచేసెను. సత్యభామ పిమ్మట శ్రీకృష్ణుని నొక త్రాసునం దుంచి యాతని తూకమునకు సరిపోవునట్లు తన నగలనన్నిం టిని దూచెను. కాని త్రాసు చింతాకంతకూడ కదలకపో యెను. సత్యభామ ఖిన్నురాలయ్యెను. నారదుడు శ్రీకృష్ణుని వెంట గొనిపోదునని తొందరపెట్టెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుని యితరభార్యలు సహితము తమ యాభరణములను ధనమును సర్వము తెచ్చి కడలందుంచిరి కాని యేమియు త్రాసునందు జలన ములేదు అప్పుడు రుక్మిణీదేవి భక్తితో దులసిని పూజించి యొక్క తులసీపత్రమును దీసికొని త్రాసులో వేయగా శ్రీకృ ష్ణుడుపైకి దూదివలె లేచెను. అప్పుడు నారదుడు రుక్మిణిభక్తిని తులసీమహిమను గొనియాడి సత్యభామ గర్వభంగ మొనరించి శ్రీకృష్ణునికి దాస్యవిముక్తి నిచ్చెను.

ఈకధనే శ్రీకృష్ణ తులాభార మందురు. ఇవి తులసీ సం బంధమగు కథలు.

వి మ ర్శ

ఈ తులసీ మా హాత్మ్యమును గురించి వ్రాసిన కథలు పరస్పర విరుద్ధముగా నున్నవి. ఏప్రమాణమగు శ్రుతిస్మృతి గ్రంధములందును తులసీచర్చలేదు. ఇది తర్వాతి కొన్నిపురాణ ములలో క్రమముగా కల్పింపబడినట్లు తోచును. ఏది యెట్లు న్నను దీని ముఖ్యతత్వము మనము గుర్తింప వలయును. తులసి చాల యుత్తమమగు నోషధి. ఇది ప్రతివారి యింటనుండిన

వా మ ను డు

నారోగ్య కరముగా నుండును. కావున సీతులసిని ప్రతియింట నుంచవలెనని పౌరాణికుల యభిప్రాయమై యుండును. అట్టిచో "మీ యింటిలో దులసిని తప్పక పెంచుడు. అదనేక రోగముల హరించును. దాని వలన మీరు మేలుపొందుదురు." అని వారు చెప్పియుండిన నెవరు వినుదురు. మఱియు నట్లుబోధించుట వారి పద్ధతికాదు. ఏచిన్న విషయమును గాని భక్తుల మనస్సున కెక్కింప వలయుననిన నావస్తువు త్రిమూర్తులకే ముఖ్యాధారమైనట్టిదని చెప్పకుండిన వారికులమునకు దప్పావచ్చును. కావున వారీతులసిని గుఱించి "ఇది యిట్టి పతివ్రత. ఇది విష్ణువు భార్య. ఇది దేవతలచేతనే పూజింప బడినది. ఇది పూజించిన వారు యుగాంతరముల వఱకు విష్ణుసాయుజ్యమొందుదురు." అని వర్ణించి యుందురు.

ఇక తులసి యొక్క గుణము లెవ్వియో విచారింతము-వైద్య గ్రంధములు దీని గుఱించి యిట్లు వ్రాసియున్నవి.

౧. ఇది వాయువును శుభ్రపఱచును.

౨. దీనిని తినిన నాకలి గుణము కలుగును.

౩. ఇది రక్తమును శుభ్రపఱచును.

౪. ప్రక్కనొప్పులను బాగుచేయును.

౫. చర్మరోగముల బాగుచేయును. (గజ్జి, దురద, తామర కలవారిది రుద్దుకొనిన నవ్వి తక్కువయగును.)

౬. మూత్ర వ్యాధుల బోగొట్టును.

౭. తులసి విశేషముగా నిండ్లలో నుంచిన దోసులుండవు. దోమలు లేకుండిన చలిజ్వరములు (మలేరియా) యుండదు. మలేరియాకిది మంచి మందని పాశ్చాత్యులు కూడ నొప్పుకొని యున్నారు.

౮. కుష్ఠ వ్యాధులకును పాముకాటులకును దీనియాకు రసము, వేరువలనిగంధము పనికివచ్చును. ధన్వంతరి నిఘంటునందు తులసిగుణముల నిట్లు వర్ణించినారు.

శ్లో॥ తులసీలఘురుష్ణా రూక్షాచ కఫవాతనుత్
క్రిమిదోషం హరత్యేషా రుచికృద్వహ్నిదీపనీ.

అనగా తులసి తేలికగను చేదుగను ఉష్ణముకలిగించునదిగను నుండును. మఱియు రూక్షముగను కఫవాతము బోగొట్టునదియునై యున్నది. ఇది క్రిమిదోషమును హరించును. రుచికరముగానుండును. ఇంతియకాక అగ్నిదీపనమును గలిగించును మఱియు అష్టాంగహృదయము (వాగ్భటము) లో నిట్లు దీని గుణము వర్ణింపబడినది. "ఈ నల్లతులసి హిక్కకాసము శ్రమశ్వాసము పార్శ్వశూల దౌర్గంధ్యము వీనిని హరించును."

ఇట్టి ద్రవ్యగుణములు గలిగిన యీతులసిని ప్రతి యింటిలో దప్పక యుంచవలసినదే.

కపిలాషష్ఠి

షష్ఠి అనగా ౬౦ సంవత్సరములు. కావున నీవ్రతము ౬౦ సంవత్సరముల కొకమారువచ్చును. భాద్రపదమాసములో కృష్ణపక్ష మందు సూర్యుడు హస్తానక్షత్ర సమీపమందుండినప్పుడు మంగళవారమునాడు రోహిణీ నక్షత్రమున నీవ్రతముచేయవలెను. అనగా నిన్నిగ్రహములు భాద్రపదమాసమందు కూడియుండవలెను. ఏసంవత్సరమిపన్ని యుగూడునో యప్పుడిది చేయవలెనని యర్థము. దీనినిగుఱించి యొక కథ గలదు. అదెట్లన:—

నారదుడొకసారి గంగలో స్నానము చేయుచు రెండు చేపలు క్రీడించుట జూచెను. వానిని జూచి యతనికి సంసార సౌఖ్యముపై కాంక్షగలిగెను. కలిగి యిట్లనుకొనెను. "శ్రీకృష్ణునకి ౧౬౦౦౮ గురు భార్యలట. అందొకతెను నాకిచ్చిన నతని కేమి తక్కువ. కావున నాతనినే యడిగెదను" అని బయలుదేరి శ్రీకృష్ణునితో దన యభిలాష నెఱిగించెను. శ్రీకృష్ణుడును నిదియొక వినోదముగా భావించి కోపగించుకొనక నారదునితో నిట్లనెను. నీవు నాభార్యల యిండ్లకుబొమ్ము. ఏభార్యదగ్గఱ నేనుండనో దానిని నీవుపరిగ్రహింపుము. నారదుడట్లే ౧౬౦౦౮

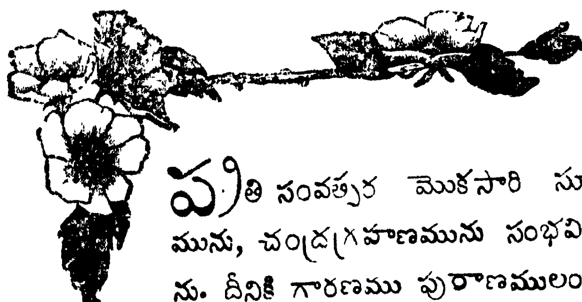
యిండ్లు తిరిగెను. కాని ప్రతి యింటిలో గృష్ణుడే కనబడెను. ఇంతలో నాతడు స్నానముచేయు ప్రొద్దయ్యెను. కావున మరల గంగకుబోయి యొక మునక మునిగెను. మునిగి పైకిలేచు వఱకతడొక సుందర స్త్రీ యయ్యెను. అతడు తన సర్వాంగములు మారినది చూచుకొని విస్మితుడయ్యెను. ఇంతలో నొక సన్యాసివచ్చి యా "నూతన వధువును" చేయిబట్టిలాగి బలవంతపు పెండ్లిచేసికొని తన కుటీరమందే యుంచుకొని యామె వలన క్రమక్రమముగా ౬౦ కుమారుల గనెను. ఇట్లు ౬౦ సంవత్సరములు గడిచెను. పిల్లలబోషింప లేక సంసారము నుండి విముఖురాలై యీ స్త్రీ నారద విష్ణువును బ్రార్థించెను. అప్పుడా సన్యాసిభర్త మాయమై విష్ణువు ప్రత్యక్షమయ్యెను. "ఏమివరముకోరెదవో కోరుము" అనెను. నారదునికి దెలివి వచ్చెను. "స్వామీ నేను మూర్ఖుడనైతిని. నాకీ సంసారములో సుఖమున్నదని తలచితిని. ఇంత దుఃఖభాజనమైనది మఱొకటిలేదు. దీని నుండి నన్ను దప్పించి యీ పెంటిరూపును మాపి నన్ను మునల పూర్వమువలెనే చేయవలెను." అని యనెను. ఇట్లనుచుండగనే యీతని ౬౦ కుమారులు "తల్లి" చుట్టుచుట్టి "కూడో కూడు" అని లబలబ కొట్టుకొను చుండిరి. విష్ణువు కనికరించి యిట్లనెను. "నారదా! నీవు యథాప్రకారముగా పురుషుడవై యుండగలవు. ఈ నీకుమారులు ప్రపంచ రాజ్యమున ఏటేట నొకరి వంతున ౬౦ యేండ్లప్రకారము అనుభవించుచు నుండగలరు." ఇది కథ.

ఈ యరువది కుమారులే ప్రభవ, విభవాది యఱువది సంవత్సరములు. ఈ సంవత్సర విభాగము వింధ్యకు దక్షిణ భాగమందు శాలివాహన శకము చెల్లు దేశము లందున్నది. ఈ విభాగ ప్రకారము ౬౦ ఏండ్లు నిండునప్పుడీ కపిలావ్రతము చేయవలెనని వ్రతకారుల యుద్దేశమై యుండును. మఱియు నీ సంవత్సరముల ప్రాముఖ్యమును జూపుటకై నారదునికీ యుపస్థను గల్పించి యతని కుమారులనుగా వీని నేర్పాటుచేసిరి.

ఈ వ్రతమునాడు నొక విచిత్ర కపిల ధేనువును సిద్ధము చేయవలెనట. దీనికి రెండు బంగారు కొమ్ములుండవలెను. రాగి రేకుతో వీపు చేయవలెను. గిట్టలు వెండివిగా నుండవలెను. తక్కిన భాగము కంచు. దీనిదూడ కూడ నిట్లే యుండవలెను. దీనిని బ్రాహ్మణునికి దానము చేయవలెను. అట్లు చేసిన పాపక్షయమగును.

సూర్య చంద్ర గ్రహణములు

ప్రతి సంవత్సర మొకసారి సూర్యగ్రహణ మును, చంద్రగ్రహణమును సంభవించు చుండు ను. దీనికి గారణము పురాణములందు రాహు వను రాక్షసునియొక్క పీడయని చెప్పబడుచున్నది. భాగవత మందీ కథ అష్టమస్కంధ మందు వ్రాయబడి యున్నది. ఆకథ ను సంక్షేపముగా నాలుగు మాటలలో జెప్పెదను. పూర్వము దేవదానవులకు నిరంతర వైరముండెను. ఆవైరముచే వారికి పోరాటములు జరుగుచుండెను. అందు రాక్షసులే జయము పొందుచుండిరి. అప్పుడు దేవతలందఱును రాక్షసులతో సంధి చేసి వారి గర్వము నణచుటకై శ్రీమహావిష్ణువును బ్రార్థించిరి. విష్ణువు వారికి సముద్ర మథనముజేసి అమృతమును సంపాదిం చుటకై నియోగించెను. దేవతలును రాక్షసులును గలిసి యీ పనికై పూనికొనిరి. రాక్షసులు మందర పర్వతమును సమూల ముగా బెకిలించి కొనివచ్చి సముద్రములో వేసిరి. వాసుకి సర్ప మును కవ్వపు ద్రాడుగా జేసిరి. విష్ణువు కూర్మరూపియై పర్వ తమును మోసెను. సురాసురులట్టి సాధనములతో సముద్ర

మును మథింపగా నందు లక్ష్మి, ఉచ్చైశ్శ్రవము, ఐరావతము కల్పవృక్షము, కామధేనువు మున్నగునవి యుద్భవించెను. తరువాత హాలాహలమను విషముద్భవించి ప్రపంచమును దహింప జొచ్చెను. దానిని శివుడు మ్రింగెను. తుదకు ధన్వంతరి అమృత కుంభముతో సముద్రమునుండి వెడలెను. వెడలిన వెంటనే రాక్షసు లాకుంభమును లాగికొని తామే దానిని భుజింతుమని నిశ్చయించిరి. అప్పుడు విష్ణువు మోహినీ రూప ముదాల్చి రాక్షసుల మోహింపజేసి వారినుండి అమృత కుంభ మునుదీసికొని సురాసురులకు సమముగా పంచియిత్తునని నమ్మ జెప్పి మొదలు దేవతలకా యమృతము బంచిపెట్టెను. రాక్షసులలో నొకడగు రాహువు దేవతల పంక్తిలో గూర్చొని యమృతము త్రాగెను. ఈసంగతిని సూర్యచంద్రులు విష్ణువున కెఱిగింప నాతడు తన చక్రముచే వాని తలదునిమెను. కాని యితడంత వఱకే యమృతము త్రాగినవాడగుటచే వాని శిర మొక గ్రహమై యాకసమున నిలిచెను. ఈగ్రహము ప్రతి సంవత్సరము సూర్య చంద్రులను బట్టి విడుచును. ఇది పురాణగాథ.

విమర్శ

ఈగాథకల్పితము. జోతిశ్శాస్త్ర గ్రంథములన్నియు సూర్య చంద్ర గ్రహణములకు కారణములను వేరుగా జూపుచున్నవి. అవియే విశ్వసనీయములు. ఏలన పంచాంగములను వ్రాయు వారీ జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రకారము గుణించి ప్రతి సంవత్సర

మాయా కాలములందు సూర్యచంద్ర గ్రహణములు కలుగు నని చెప్పినారు. అదే ప్రకారము నేటికిని మన యనుభవ మందు జరుగుచున్నది. ఒక్కొక్క సంవత్సరము గ్రహణములు కనుపించును. వేరు సంవత్సరములందు వేరు దేశములందు గను పించును. ఇవి భూమిచంద్రుల గమనమును బట్టి యుండును. ఈ గ్రహణములకు కారణము గణకానందమను జ్యోతిశ్శాస్త్ర మందిట్లు సూచింపబడినది. చంద్రగ్రహణ కారణము:—

కింతుభూమేరఘసూర్యే క్వోర్ధ్వభాగే నిశాకరః
ఉభయోఃపూర్ణిమాయాంతు రాశి షట్కాంతరంభవేత్
అతోర్ధ్వ వ్యాపిభూచ్ఛాయాం యావద్విశతిచంద్రమాః
తావద్విక్షేపతశ్చాంద్ర గ్రహణస్యమితిర్భవేత్

పౌర్ణిమనాడు సూర్యచంద్రులమధ్య భూమివచ్చిన చంద్రగ్రహణమగును.

సూర్యగ్రహణ కారణము:—

స్వకక్ష్య రాశితుల్యత్వం దర్శాంతే సూర్యచంద్రయోః
భవం త్యేవహిసూర్యస్య కక్ష్యాధస్సంస్థితశ్శశీ
కాలేనయావతిస్సూర్య మాచ్ఛాదయతిపర్వణి
సూర్యస్యతావద్గ్రహణం భవేదత్రనసంశయః

అమావాస్యనాడు సూర్యునికి-భూమికిని మధ్య చంద్రుడువచ్చిన సూర్యగ్రహణము కలుగును-

ఋషిపంచమి

భాద్రపద శుక్ల పంచమీ దివసమున నీవ్రతము చేయబడును. ఇది సర్వజనులకు ప్రాముఖ్యము కాదు. బ్రాహ్మణులలో సహితము కొందఱే చేయుదురు. ఇది సప్తర్షుల నుద్దేశించి చేయబడునట్టి వ్రతము. సప్తర్షు లెవరన:—

కశ్యపుడు, అత్రి, భరద్వాజుడు, విశ్వామిత్రుడు, గౌతముడు, జమదగ్ని, వసిష్ఠుడు—వీరు సప్తర్షులు. ఈ ఋషిపంచమీ వ్రతము చేయువారు వీరితోసహా వసిష్ఠుని భార్యయగు నరుంధతిని గూడ నర్చింతురు. ఈ దివసమున సప్తర్షిపూజలు ప్రత్యేకముగా జేసి తర్వాత యందఱి పూజయు జేయవలెను. ఈ వ్రతమును జేయువారు సర్వపాపములనుండి విముక్తులగుదురని చెప్పబడినది.

ఋషిపంచమీ కథ.

పూర్వము విదర్భదేశమందు ఉదంకుడను బ్రాహ్మణుడును, సుశీలయను వాని భార్యయును చిన్నతనముననే వితంతువైన వానిబిడ్డయు నివసించు చుండిరి. రాత్రి కాలమందావిధవ నిద్రించిన యనంతరము క్రిమిరాశియై పోవుచుండెను. దాని కారణము భార్య విచారింపగా త్రికాలవేదియగు భర్త యిట్ల

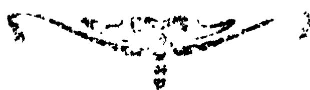
నెను. "పూర్వమీ బిడ్డ యేడవ జన్మమందు ఋతుమతిగానుం డిన కాలమున భాండాది స్పర్శనము చేసిన దోషమున నీజన్మ మునందామె శరీరము పురుగుల కుప్పయగుచున్నది." కావున దీని పరిహారార్థము ఋషిపంచమీ వ్రతము చేసినట్లైన నీ స్త్రీ పరిశుద్ధయగును.

ఈ వ్రతమును గుఱించి శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో నిటు చెప్పెను:—

"రజస్వలయగు స్త్రీ మూడు దినములు క్రమముగా చండాలినివలె, చాకలివలె, బ్రహ్మఘాతినివలె మహాపాతకి నియై యుండును. నాల్గవ దివసమున స్నానముచేసిన పరిశుద్ధ రాలగును. రజస్వలగా నుండు కాలమున దెలిసియో, తెలియ కయో యింటిలోని కుండలు మున్నగునవి ముట్టిన నా స్త్రీ మహాపాతకమును బొందును. పూర్వ మింద్రుడు వృత్రాసురుని వధచే పాపముబొంది యాపాపమును అగ్నికి, జలమునకు, చెట్లకు, స్త్రీలకు బంచిపెట్టి తాను పాపవిముక్తుడయ్యెను. స్త్రీల వంతునకు వచ్చిన పాపభాగమే యీ రజోరూపము దాల్చుచున్నది. దీనిని గుఱించి యొక కథ యున్నది. పూర్వ ము విదర్భ దేశమందు సుమిత్రుడను బ్రాహ్మణుడుండెను. అతని భార్య రజస్వలగానుండిన కాలమందు భాండాదులను ముట్టుకొనెను. ఆపాపముచే వారు జాతిస్మరణ కలిగినట్టి కుక్క లుగా తమ కొడుకు గృహమందే పుట్టిరి. కొంతకాల మిట్లుండ లోకనాథు తండ్రి తద్దినమునకై, యా యింట పాకముచేసిన

పాయస భాండమందొక పాము విషము విడిచిపోయెను. తల్లి యగు కుక్క దీనిని జూచి కుండను ముట్టి కొడుకున కుపకార ముచేసెను. కాని కొడుకది గుర్తింపక దానిని నడుము విఱుగ నడచెను. పెంటికుక్క పోతుతో తమ పూర్వ జన్మపు గొడుకు చెయిదములను జెప్పికొని యేడ్చెను. ఇది కొడుకు విని ఋషు లను సమీపించి వారి యాదేశముచే నీదీనదశనుండి తన తల్లి దండ్రులకు ముక్తినిప్పించుటకై ఋషిపంచమీవ్రతము నేడు సంవత్సరములు చేసెను. అప్పుడు దేవ విమానమందు తల్లిదం డ్రులు శునకరూపముల జాలించి దివ్యలోకముల కేగిరి."

ఇది భవిష్యోత్తర పురాణమందు శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరా జునకు జెప్పినట్టి వ్రతకథ. ఈ ఋషిపంచమీ వ్రతమువలన స్త్రీలు పాపవిముక్తలై సుఖసంపద బొంది పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి కలిగి యుందురని వ్రత ఫలముగా జెప్పబడినది.

సత్యనారాయణ వ్రతము

సర్వవ్రతములలో సత్యనారాయణవ్రతము ముఖ్యమైనట్టిది. ఈవ్రతమునకు నితర వ్రతములవలె నొక ప్రత్యేక దినమేర్పాటులేదు. ఈవ్రతము నెప్పుడైనను చేయవచ్చునని శ్రీ విష్ణుభగవానుడే నారదునికి ఇట్లు చెప్పెను.

"ఈ వ్రతము దుఃఖమును బోగొట్టును. ధన ధాన్యము నిచ్చును. సౌభాగ్యమును సంతతి నిచ్చును. దీని నేదినమందైనను నొక దినమందు సాయంకాల సమయమున జేయవలయును."

ఈ సత్యనారాయణవ్రత ప్రభావ మెట్టిదో తెలుపుటకై స్కాందపురాణమందలి రేవాఖండమందిట్లు వ్రాయబడినది. మున్నొకసారి నారదుడు ప్రపంచమందలి జనులదుర్గతిని జూచి వారి నుద్ధరించు నిమిత్తమై వైకుంఠమున కరిగి విష్ణువును స్తుతించి ప్రసన్నుగావించుకొని యాదేవుని నిట్లు ప్రశ్నించెను—"మర్త్యుల విమోచనార్థమై ఒక సులభోపాయమును తెలియ జేయుడు." అందులకు శ్రీవిష్ణువు సమ్మతించి యిట్లు సెలవిచ్చెను.

"ప్రపంచములో నేజనులు సత్యనారాయణ వ్రత మాచరింతురో వారుసుఖులై, దుఃఖవిముక్తులై ధన ధాన్యసౌభాగ్య

సంతతియుక్తులై సుఖింతురు. ఈ వ్రతమును పూర్వమెవ్వరెవ్వరుచేసిరో యావిషయమును తెలుపుచున్నాను. పూర్వమొకప్పుడు కాశీపట్టణమున నొకదరిద్ర బ్రాహ్మణుడు వ్యాకులుడై దేశదేశముల దిరుగుచుండ సత్యనారాయణుడు కరుణించి వృద్ధ బ్రాహ్మణరూపధారియై యతని కీవ్రతమును భోధించెను. అటులనే యాత డానాడు ఆర్జించిన ద్రవ్యముచే సత్యనారాయణవ్రత మాచరించి సర్వదుఃఖములనుండి విముక్తి బొంది సుఖించెను. ఈ బ్రాహ్మణు డిటులే పలుమారు వ్రతము నాచరించుచుండ నొకనాడొక (కాష్ఠక్రేత) కట్టెలమ్మువాడది చూచి విచారించి సంగతి నెఱిగి తానును జేయ నుద్యుక్తుడయ్యెను. ఇట్లు సంకల్పమాత్రము కలుగగా నా దినము వాని కట్టెలకు క్రయము రెండంతలు దొఱకెను. ఆక్రయమునంతయు వ్రతమునకే వినియోగించి వాడు సుఖించెను. అట్లు సుఖించుచుండగా వాడవసానమందు సత్యలోకమును బొందెను.*

ఈ వ్రతమును గురించి మఱియొక కథయు నిదే స్కాంద పురాణమందు కలదు. అదేమన పూర్వమందు జితేంద్రియుడును సత్యప్రియుడును నగు ఉల్కాముఖుడను రాజు ఈ వ్రతమందు శ్రద్ధాలుడై యుండెను. వ్రతము చేయు కాలమందొక కోమటి వచ్చి దాని విశేషమును రాజువలన నెఱిగి తాను సంతానహీనుడగు కారణమున తనకు సంతానము కలిగిన సత్యనారాయణుని కొలుతునని మ్రొక్కుకొనెను. కొంత కాలమునకు కళావతియను కూతురు వీనికి పుట్టెను. భార్య

తిన్నగా భర్తతో తన మునుపటి మ్రొక్కును జ్ఞప్తికిదెచ్చెను. "బాలిక పెండ్లియప్పుడా వ్రతమును జేయుదము. ఇప్పుడేమిలే" యని యతడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. కన్యకకు పెండ్లియయ్యెను. కన్యతండ్రియు, అల్లుడగు వరుడును కలసి ద్వీపాంతరమునకు వ్యాపారార్థమై వెళ్ళిరి. పెండ్లిజరిగినను వ్రతము జరుపనందున సత్యనారాయణుడు క్రుద్ధుడై వైశ్యునికి ఘోరదుఃఖములు సంభవమగునట్లు శపించెను. వైశ్యుడేద్వీపమునకేగెనో యచ్చట రాజగృహమందు దోపిడియయ్యెను. దొంగలు రాజభటులచే తఱుమబడి వారినుండి విముక్తిగానక మన సెట్టిగారి బసలో తమ దొంగిలిన ధనమును బారవైచి యఖేచ్ఛంజనిరి. సెట్టిగారిని, అల్లుని, రాజభటులు పట్టుకొని రాజసభకు పోయిరి. వారి ద్రవ్యమును లాగికొని వారిని కారా గృహమందు ద్రోయిరి చిరి. సత్యనారాయణుని కోపమంతటితో శమించలేదు. ఇంటిలో సెట్టిగారి భార్యయు, బిడ్డయు దరిద్రులై వీధులందు కూటికి తిరుగసాగిరి. ఇట్లుండ నొకనాడొక భక్తుని యింట వ్రతము జరుగగా నావ్రతాంతమందు స్వామి ప్రసాదము కొంత సెట్టి బిడ్డకు లభించెను. అప్పుడు తల్లిబిడ్డలకు వ్రతము జ్ఞాపకము వచ్చుట తడవ వారా వ్రతమును గావించి దేవుని ప్రసన్నునిగా జేసికొనిరి. ఇట్లు ప్రీతుడై సత్యనారాయణుడు సెట్లను చెఱనుంచిన రాజు స్వప్నమందు గనిపించి వారిని విడుదల చేయునట్లాజ్ఞాపించెను. రాజును మఱునాడు మామయల్లుండ్రను

కారాగృహవిముక్తులనుగా జేసి వారి ద్రవ్యము వారికిచ్చి వారిని మర్యాదతో బంపించెను.

అయితే ధనమదాంధులగు నీవియ్యంకులను మరల పరీక్షింపనెంచి సత్యనారాయణస్వామి వారికొక సన్యాసిగా గనబడి వారియోడలో నేమియున్నదని విచారించగా వారు గర్వముతో నిట్లనిరి—"దానిలోనుండు ధనమును నీవపహరింప నెంచిన నది వ్యర్థప్రయాసమే యగును. అందేమియు లేదు. ఆకు కులపలుతప్ప నింకేమియు లేవు." కుహనాసన్యాసియు "నట్లయగుగాక" యని శపించెను. నైశ్యులు తమధనమునకు మారుగా నిజముగా నట్టికుండలే యుండుట జూచి ఖిన్నులై సన్యాసి పాదములు పట్టుకొని క్షమాపణము వేడి సుముఖునిం గావించుకొని గండము తప్పించికొని తమ దేశమును జేరికొనిరి. చేరినవార్త యింటిలో దెలిసెను. సెట్టిగారి కూతురు వ్రతము చేయుచుండినదై భర్తయు తండ్రియు వచ్చిన వార్తనువిని సంతోషమున వ్రతమును బూర్తి చేయ మఱచి సముద్రతీరమున కెదురేగెన బోయెను. సత్యనారాయణునకు మరల పట్టరాని కోపము కలిగెను. సెట్లనిరువుర సముద్రమందే ముంచివైచెను. మరల వ్రతమును జేసిరి. మరల దేవునికి దయ గలిగెను. మరల కోమట్లు సముద్రముపై తేలివచ్చిరి.

ఇందుల కింకొక కథయు గలదు. ఒక రాజు మృగయా వినోదియై నానాజంతు సంహారమొనర్చి యలసి యొకచో గొల్లలుచేయు వ్రతముచెంత విశ్రమించెను. గొల్లలు ప్రసాద

మర్పించినను తీసికొనడయ్యెను. దేవునికి కోపము వచ్చెను. రాజు రాజ్యభ్రష్టుడయ్యెను. అప్పుడు రాజు తెలివి తెచ్చికొని మరల గొల్లలుండుచోటికి వచ్చి వ్రతమాచరించి హరిచ్చు ప్రసాదమును స్వీకరించి తన రాజ్యమును మరల పొందెను.

ఇవి సత్యనారాయణస్వామిని గూర్చిన వ్రతకథలు. ఈ వ్రతమును సర్వజను లాచరించవచ్చును. ప్రత్యేక కాల నియమ ములేదు. అయినను కొన్ని సమయములలో చేయుట మంచి దని వ్రతగ్రంథములలో చెప్పబడినది.

"పౌర్ణమాస్యా మమావాస్యాం సూర్యసంక్రమణ వ్యతీపాతాష్ట - ద్వాదశీ భౌమభృగు సూర్యపర్వదినేషు చన్ద్రాగ్నిను కూల్యేమ. ఉత్సాహ బ్రాహ్మణ ముఖోక్తే పర్వసువా సత్య నారాయణవ్రతం కుర్యాత్"

అనగా పౌర్ణమా అమావాస్య సూర్యసంక్రమణాది కాలములందును, అష్టమీ ద్వాదశీ తిథులందును లేక బ్రాహ్మణులు సూచించిన దినమునందును నీవ్రతమును నాచరింపవచ్చును. బ్రాహ్మణాది ద్విజులకు వేదోక్తముగ వ్రతముచేయవలయును.

"స్త్రీ శూద్రాదిః కర్తాచేద్వైదికం మంత్రప్రయోగో నకార్యః"

స్త్రీశూద్రులు వ్రతమాచరించిన వారికి వైదికమంత్రములు కూడవు. అనగా పౌరాణికముగా నీవ్రతము వారితో చేయించవలయును.

శ్రావణ పూర్ణిమ

రాకీపున్నమయని నీ పండుగ వ్యవహరింప బడు ను. దీనినే సంస్కృతములో రక్షికాపూర్ణి మయనియు నందురు. రక్షయనగా సంర క్షణ. ఈ రక్షికాపూర్ణిమయే వికృతిరూప మున రాకీపున్నమయైనది. ఈపండుగనాడు బంధువులును స్నేహితులును నొకరికొకరు ముంజేతిపై పట్టు దారమునైన వెండితీగనైన సబంగారుతీగనైన నింకను వెలగల రత్నమౌక్తికములతో జేరిన కంకణములనైన కటుకొందురు. దీనినే రక్షాబంధము అని యుందురు. ఈ పండుగ ప్రతిసంవత్స రము శ్రావణపూర్ణిమనాడు జరుగును. ఈపండుగనాడు యజ్ఞో పవీతధారులగు ద్విజులు క్రొత్తజందెములను ధరింతురు. కావున నీపండుగ బ్రాహ్మణాదులలో ప్రాముఖ్యముగన్నది. శూద్రు లచే నీపండుగ నాచరింపబడదు. రక్షాబంధన విధానము ఆంధ్రదేశమందు విశేష ప్రచారమందు లేదు. ఇదివిశేషముగా నుత్తరహిందూస్థానమందు జరుపబడుచున్నది. కొంకణదేశ ములో నీ దినమునాడు సముద్రమునకు జనులందఱరిగి కొంకా యలతో సముద్రమును బూజింతురు. కావున నాదేశమున నీ పండుగను "నారలీ పూర్ణమ" యని యందురు. ఈ పండుగ

విషయమై భవిష్యత్పురాణ మందిట్లున్నది. "పూర్వము రాక్షసులు దేవతలచే నోడింపబడిరి. అప్పుడు బలిమున్నగు రాక్షసులు తమ గురువగు శుక్రునితో తమ విషాదమును దెలుప కొనగా నాతడు దేవతలు రక్షాబంధనముచే నజేయులైరనియు నట్టిరక్షాబంధమునే రాక్షసులకుగూడ నేర్పాటు చేయుదునని చెప్పి వారలకుందుమాన్పెనట. అప్పుడు ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను. ఈరక్షాబంధ మెట్టిది. ఎట్లు ఎప్పుడు చేయవలెను." శ్రీకృష్ణు డిట్లుచెప్పెను:—

శ్రావణ పూర్ణిమనాడు బ్రాహ్మణాది చాతుర్వర్ణ్యముల వారు స్నానముచేసి దేవపితరులను పూజింపవలెను. తర్వాత ఉపాకర్మాదికమును జేయవలెను. మధ్యాహ్నకాలమందు రక్షను సిద్ధముచేయవలెను. గృహమధ్యమందు సలికి పీటను వేయవలెను. అచ్చట యజమాని బ్రాహ్మణ పరివృతుడై కూర్చుని వారిచే రక్షను గట్టించుకొనవలెను. ఈ ప్రకారమొకరి కొకరు నాలుగు వర్ణములవారు రక్షికాబంధమును గట్టుకొనవలెను. ఇట్లు చేసిన నొక సంవత్సర కాలము వఱకు వారుసుఖముగా నుందురు.

పండితభవానీప్రసాదుగారీ శ్రావణపూర్ణిమను గుఱించి తన "ఆర్యపర్వపదతి" యను గ్రంథమందుత్తమ పరిశోధనా ఫలితములగు విషయములు వ్రాసియున్నారు. వానిని క్రింద నుదహరించు చున్నాను.

ఈ పండుగను గురించి పారస్కరగృహ్య సూత్రమంది ట్లున్నది:—

> అథాతో౽ధ్యాయోపాకర్మ । ఓషధీనాం ప్రాదుర్భావే శ్రవణేన శ్రావణ్యాం పౌర్ణమాస్యాం శ్రావణస్య పంచమ్యాం హస్తేన వా ।

భావము:— ఈ యుపాకర్మను శ్రావణ పంచమినాడుగాని పున్నమనాడుగాని చేయవలయును.

మనుస్మృతిలో నిట్లున్నది:—

> శ్రావణ్యాం ప్రౌష్ఠపద్యాం వాప్యుపాకృత్య యథావిధి
> యుక్తశ్ఛందాంస్యధీయీత మాసాన్ విప్రో౽ర్ధ పంచమాన్
> పుష్యేతు ఛందసాంకుర్యాత్ బహిరుత్సర్జనం ద్విజః
> మాఘశుక్ల స్యవాప్రాప్తే పూర్వాహ్ణే ప్రథమే౽హని.

భావము:—

బ్రాహ్మణాదులు శ్రావణపూర్ణిమనాడు కాని భాద్రపదపూర్ణిమనాడు కాని యుపాకర్మచేసికొని నాటినుండి ౪½ నెలలపర్యంతము వేదాధ్యయనము చేయవలెను. తర్వాత పుష్యమందుగాని మాఘమందుగాని మైదు నెలలు ౧౫ దినములైన వెంటనే యధ్యయనము చాలింపవచ్చును.

“పై ప్రమాణములవలన శ్రావణ పూర్ణిమనాడు నూతన యజ్ఞోపవీతధారణము చేసికొని బ్రాహ్మణాది ద్విజాతులు ౪, ౫ మాసముల వఱకు వేదాధ్యయనము జేయవలసిన విధియై యుండెను.

"కాని నిక్కాలమందా యాచారము లన్నియు నడుగంటినవి. మధ్యవచ్చిన యప్రధానమగు రక్షికాబంధము ప్రాముఖ్యత వహించినది.

"ఈ రక్షాబంధనమునకు ప్రమాణము భవిష్యత్పురాణమందు దప్ప మరెందునులేదు. మఱియు నీ యాచారము మొగలాయి రాజులు ఢిల్లిలో సామ్రాజ్యమారంభించిన కాలములో మునల్మానుల క్రౌర్య నైచ్యముల నుండి స్త్రీలను రక్షించుటకై రాజపుత్రస్థానములో నీ యాచారము ప్రారంభమయ్యెను. రాజపుత్ర స్త్రీలు తాము మెచ్చుకొనిన పేరుని హస్తమందీనాడు రక్షికను గట్టుటచే యా స్త్రీపురుషు లక్కదమ్ములవరుసవారైరి. అట్టి సోదరిని యావజ్జీవము రక్షించు భారమాకృతక సోదరునిదై యుండెను.

చిత్తూరు మహారాణియగు కర్ణావతి తనకోటను గుజరాతు నవాబగు బహదూరుషా ముట్టడింపగా దనను రక్షింపుమని ఢిల్లీచక్రవర్తిగానుండిన హుమాయూను పాదుషాకు రక్షాబంధన మంపి ప్రార్థించెను. అతడా ప్రార్థన మంగీకరించి బహదూరుషాను దఱిమివైచెను. నాటినుండి యీ యాచారము మన దేశమున బహు ప్రాంతముల ప్రబలెను."

విమర్శ

యథార్థమేమన ప్రాచీనములో యజ్ఞోపవీతధారణము ఆర్యులకు ప్రధానాచారమై వారిని అనార్యులనుండి భిన్నింపచేసిననాడు సంవత్సరమున కొకమారు నూత్న యజ్ఞోపవీతము

లను ద్విజులు ధరించుటకై యేర్పాటు చేసికొనిన దివసము ఈ
రక్షికాపూర్ణిమ. అందుచేత దక్షిణ హిందూదేశములో ఈ
దినమున క్రొత్త జందెములను ధరింతురేకాని ఒకరిచేతికొకరు
రక్షనుకట్టుకొను నాచారములేదు. ఇప్పుడిప్పు డందందు ఈ
నూతనాచారము ప్రారంభమగుచున్నది.

రక్షికను కట్టు నాచారము మొదలు రాజపుత్రస్థాన
ములో ప్రారంభమయ్యెనని చారిత్రికాధారములను పైనచూపిం
చినాడను. మహమ్మదీయులు ఉత్తర హిందూస్థానమునాక్రమిం
చుకొని నప్పుడు స్త్రీలపై అత్యాచారము లందందు జరుగు
టకు మొదలయ్యెను. అప్పుడు రాజపుత్రస్థానములో హిందు
వులు తమ యైక్యతకును ఆత్మగౌరవార్థమును, తమ స్త్రీలమా
నసంరక్షణార్థమును నీ రక్షికాబంధ నాచారమును ప్రచారము
నకు తెచ్చిరి. అయితే ఆకాలములో శ్రావణపూర్ణిమనాడే
యీ యాచారము నాచరణయందుంచినట్లు కావరాదు. ఏ
రాజపుత్ర స్త్రీయైనను తనకు శత్రువులనుండి కష్టస్థితి యేర్పడి
నప్పుడు తనకు నచ్చిన వీరునికి—అతని నామెచూచినదైనను,
చూడనిదైనను, లేక ఇకముందును చూడతటస్థము కాకుండి
నను, అతడామెకు పరిచితుడైనను, కాకపోయినను, ఎట్టి పరిస్థి
తులలోనైననుసరే— ఒక మణిబంధమును పంపుచుండెడిది.
అట్లేవీరుని కామె (రక్షికా) మణిబంధము నంపునో ఆతడా
మెకు కృతకసోదరుడయ్యెను. ఆ సోదరుడు తన ప్రాణములనొ
డ్డియైనను తన నూతన సోదరిని రక్షింపవలసినవాడై యుండెను.

ఆసోదరుడు తన యంగీకార సూచకముగా తన నూత్న సోద రికి ఒక పట్టురవికెను ముత్యాలతో పొదిగించిన దానిని పంపెడి. వాడు. ఇట్టియాచారముచేతనే ఈ రాజపుత్రులలో ఐక్యత ఏర్పడుచు వచ్చెను. రాణీకర్ణావతి ఇదే పద్ధతిచే హుమా యూన్ సుల్తాను సహాయము పొందగా నాసుల్తాను తానప్పుడు బెంగాలులో యుద్ధము చేయుచుండినవాడైనను ఆపనిని వదలి మహా వేగముతో చిత్తూరునుచేరి బహదూరుషాను ఓడించి రాణియొక్క శిశువగు ఉదయసింగును సింహాసనముపై ప్రతి ష్ఠించెను.

క్రమక్రమముగా ఉత్తర హిందూస్థానమందలి హిందు వులలో నీయాచారము వ్యాపించిపోయెను. దీనికి ప్రాధాన్యత నిచ్చుటకై తర్వాతి కాలములో దీనిని భవిష్యత్పురాణములో నెక్కించినట్లు తోచుచున్నది. ఏలన మరి యే పురాణమందును దీని నిదర్శనములేదు.

ఏది యెట్లున్నను శాఖోపశాఖలచే భిన్నులైన హిందు వులలో నీయొక్క యాచారమైనను సర్వత్ర ప్రచారమునకు తేదగినదైయున్నది. ఈ శ్రావణపూర్ణిమ శాస్త్రోక్తముగా బ్రాహ్మణాది ద్విజులదేయైనను ఈ కాలములో కేవలము బ్రాహ్మణులకే దక్షిణదేశమందు ప్రధానమైనట్టిది. శూద్రాది వర్ణముల వారికిందు స్థానములేదు. అందుచేత ఉత్తరహిందూ స్థానపు ఆచారము దక్షిణమునను సర్వత్ర వ్యాపించిన హిందు వులలో ఐక్యత కిదియొక ముఖ్య సోపానముగా నుండగలదు.

సంక్రాంతి

ఈ పండుగ ప్రతిసంవత్సర మితర పండుగలు వచ్చి నటు ఒకే దినమునాడు రాదు. ఏలన నీపండుగ సూర్యుని సంచారమును బట్టి యేర్పడును. సూర్యుడారుమాసముల కాలము దక్షిణాయన మందుండి పిమ్మట యుత్తరాయణమునకు బోవును. ఆసందర్భమున నీపండుగను జేయుదురు. సాధారణముగా నిది మార్గశీర్ష మాసమందు వచ్చును. లేదా పుష్యమాసమందైన వచ్చును.

సంక్రమణమునాడు జనులుపవసించి పితరులకు తిలోదకములు విడిచి తామును నూలపిండితో శరీరమును రుద్దుకొని స్నానము చేయుదురు. కొన్ని ప్రాంతములందు సంక్రాంతి పండుగ మూడు దినముల వఱకుకూడ చేయుచుందురు. ఆదినములలో ప్రతిదినము ఇంటిముంగట నలికి రంగు రంగుల పిండితో ముగ్గులుపెట్టి గోమయముతో గురుగులుచేసి వానిలో నానా విధములగు రంగులపూలను నూలు బియ్యమును రేగు పండ్లనుపెట్టి యిండ్లవలంకరించి కొందురు. మఱియు ప్రతిదివసము కొందఱు నూలతో రొట్టెలనుజేసి భుజింతురు. సజ్జలు పండు భూములలో నివసించువారు సజ్జరొట్టెలకు నిండుగా నూలనంటించి చేసి భుజింతురు. సంక్రాంతి పండుగ చలికాల

మందు వచ్చును. సజ్జలు ఉష్ణము గలిగించు స్వభావముకలవి. కావున వీనితో జేసిన రొట్టె లాకాలమందు భుజించుటకు జాల యోగ్యములైనవి. సంక్రాంతి పండుగనాడు నానావిధములగు కూరల నన్నింటిని గలిపి వండుదురు. ఆగినము బ్రాహ్మణులకు కూరగాయలను ధాన్యమును దక్షిణను నిచ్చెదరు.

మొదటిదినము చేయుపండుగను భోగియందురు. రెండవ దినమునాడు సంక్రాంతి చేయుదురు. దీనిని మకరసంక్రాంతియని యందురు. ఈ సంక్రాంతి పండుగనాడు బ్రాహ్మణులకు కుంకుమ సుగంధద్రవ్యములు, తండులములు, గుడము పుష్పములు, వస్త్రములు మున్నగు వానిని స్త్రీలు దానము చేయవలయునని పురాణములు బోధించియున్నవి.

ఈ పండుగ కేవలము సూర్యుని నుద్దేశించి చేయబడునట్టిది. సూర్యుడు దక్షిణమునుండి యుత్తరాయణమునకు బోవును గాన నీపండుగ జేయబడును.

విమర్శ

సంక్రాంతి మాసమున కొకసారి వచ్చును. జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు ౧౨ నక్షత్రరాశులను నేర్పాటు చేసియున్నారు. ఒక్కొక్క మాసమందు సూర్యు డొక్కరాశియందు వచ్చుటచే నామాసమందా నక్షత్రముతో సంబంధించిన సంక్రాంతియని యందురు. ఈ సంక్రాంతులలో ముఖ్యమైనది మకర సంక్రాంతి. అనగా నాదివసము సూర్యుడు మకరరాశియందు

వచ్చును. కర్కాటకమునుండి మకరసంక్రాంతివఱకు సూర్యుడించుక దక్షిణాభిముఖముగా సంచరించుటచేత నీకాలమును దక్షిణాయనమని యందురు. తిరుగా మకరసంక్రాంతినుండి కర్కాటక సంక్రాంతివఱకు సూర్యుడించుక యుత్తరాభిముఖుడై సంచరించుటచే నీకాలమును నుత్తరాయణమని యందురు. ఉత్తరాయణము దేవతలకు ముఖ్యమనియు, దక్షిణాయనము పితృదేవతలకు ముఖ్యమనియు జెప్పుదురు. కావుననే నుత్తరాయణకాల ముత్తమకాలమనియు దక్షిణాయన కాలము కీడుకాలమనియు జనులు విశ్వసింతురు. మఱియు దక్షిణాయన కాలమందు దక్షిణదిశద్వారము తెఱచియుంచి యుత్తరద్వారము మూసియుంచుదురనియు, నుత్తరాయణ కాలమందే యుత్తరద్వారము తెఱచియుంచుదురనియు జన విశ్వాసము. ఇందుచే దక్షిణాయన కాలమందు మరణించిన వారి కుత్తమగతియుండదనియు, భీష్ముడు దక్షిణాయనములో యుద్ధభూమిపై బడినవాడైనను ఉత్తరాయణము వఱకు ప్రాణముల నిలుపుకొని యుండెననియు జెప్పుదురు. (ఈ వివరములను దీపావళి పండుగయను శీర్షిక క్రింద జూడుడు)

సంక్రాంతి విషయమై జయసింహకల్ప ద్రుమమందిట్లున్నది:—

> తత్ర మేషాదిషు ద్వాదశరాశిషు క్రమేణ
> సంచరతః సూర్యస్య పూర్వస్మాద్రాశేరుత్తరాశౌ
> సంక్రమణప్రవేశః సంక్రాంతిః

అనగా సూర్యుడు క్రమముగా మేషాది ద్వాదశరాశు లందు సంచరించుచు పూర్వరాశినుండి యుత్తరదిక్కు మొగమై ప్రవేశించినప్పుడు సంక్రాంతియగును.

ఉత్తరాయణ దక్షిణాయన పదములలోని అయనము అనుపదమునకర్థము జయసింహాకల్పద్రుమమందిట్లున్నది.

"సూర్యుడు ఋతుత్రయమందుత్తర దక్షిణగామిగా సంచరించు దానిని అయనమని యందురు. ఆఱుమాసములు దక్షిణముగా, నాఱుమాసము లుత్తరముగా సూర్యుడు సంచరించును. మార్గశీర్షమాసమునుండి మొదలుకొని మూడుఋతువులవఱకనగా ఆఱుమాసముల వఱకు సూర్యుడుత్తరాయణమందుండును. జ్యేష్ఠమాసము మొదలుకొని మూడుఋతువుల వఱకు అనగా నాఱుమాసముల పర్యంతము సూర్యుడు దక్షిణాయనమందుండును. కర్కసంక్రాంతి మొదలుకొని సూర్యుడు దక్షిణాయనమందుండును. మకర సంక్రాంతి మొదలుకొని సూర్యుడుత్తరాయణ మందుండును."

ఇటు పై ప్రమాణముల బట్టి మకరసంక్రాంతినాడు సూర్యుడు త్తరాయణ గతుడగుటచే జనులీనాడు సంక్రాంతి పండుగ చేయుచురని విశదమగును.

హిందీగ్రంథకారులగు భవానీప్రసాదుగారి యభిప్రాయమొకటి గమనింపదగినది. అదేదన:—

"ఈ పండుగనాడు నువ్వులు, నెయ్యి, గొంగళ్ళు, బీద

లకు దానము చేయవలయునని వ్రతకారు లాదేశించినారు. దీనియందు మంచియర్థముకలదు. ఈ పండుగ శీతకాలమందు వచ్చును. కావున పై మూడు వస్తువు లుష్ణమును గలిగించునవి కాన నీవిధి చెప్పబడినది.

"నువ్వుల ద్రవ్యగుణమును గురించి వైద్య గ్రంథము లందిది యుష్ణము గలిగించునదని వ్రాసినారు.

"మరియు కంబళి విషయమై చెప్పవలసినది లేదు. "కం బలవంతం న బాధతే శీతః" యని శ్లేషోక్తిగా నొక కవి వర్ణించియున్నాడు.

"నెయ్యి, ఓజస్సు తేజస్సు అగ్నిదీపనము కలిగించున దని వైద్యగ్రంథములు చాటుచున్నవి. కాన యత్యంత శీతల ముండు నుత్తర హిందూస్థానమందీ పండుగనాడీ వస్తువుల దానము చాల సమంజసము"

సంక్రాంతి సర్వసాధారణముగా చలికాలమందు వచ్చును. ఈ సందర్భమునవనే శ్రీనాథకవి తన శివరాత్రి మాహాత్మ్య మందిట్లు రమ్యముగా వర్ణించినాడు:—

"ఇండ్ల మొదలను నీరెండ నీడికలను
ననుగుదమ్ముడు నన్నయా నాటలాడు
అత్తయును కోడలును గుమ్ములాడు కుమ్ము
గాచుచోటికి మకర సంక్రాంతి వేళ"

అనంత చతుర్దశి

అనంత వ్రతము భాద్రపద శుక్ల చతుర్దశీ దినమున జరుగును. ఇది వైష్ణవులకు జాల ముఖ్యమైనది. దీనిని గురించి భవిష్యోత్తర పురాణమందు విశేషముగా వ్రాయబడియున్నది.

పూర్వము ధర్మరాజు రాజసూయ యజ్ఞమందు సకలైశ్వర్య యుక్తుడై యుండినతరి దుర్యోధనుడు మయనిర్మిత హర్మ్యమందు నేలయని భ్రమించి నీటబడినప్పుడు ద్రౌపది పరిహసింపగా దుర్యోధను డుగ్రుడై కొంత కాలమునకు పాండవులను శకుని సహాయుడై మాయాద్యూత మందోడించి యరణ్యావాసము చేయ పాండవుల బంపెను.

అరణ్యమందు ధర్మరాజు ఖిన్నుడై తన్నుజూడ వచ్చిన కృష్ణునితో దాము మరల తమ స్వత్వములబొందు నుపాయ మెట్లని ప్రశ్నింప కృష్ణుడు వారికనంత వ్రతమాచరించు నట్లాదేశించెను. ధర్మరాజు అనంతుడన నేమని ప్రశ్నింప కృష్ణు డిట్లు చెప్పెను.

అనంతుడు అనగా సర్వేశ్వరుడగు విష్ణువు. అతని

గూర్చిన వ్రతమే యనంతవ్రతము. ఆ వ్రతమును పూర్వము
శీలయను పతివ్రత యాచరించి సర్వాభీష్టముల నందెను.

అదెట్లన తొల్లి కృతయుగమందు సుమంతుడను బ్రా
హ్మణుడు దీక్షాదేవియను భార్యవలన శీలయను కూతును
బడసెను. దీక్ష కొంతకాలమునకు మృతింప సుమంతు డింకొక
భార్యను గర్కశయను సార్థక నామధేయను బెండ్లాడెను. శీల
సుశీలయై వినయ విధేయతలచే నొప్పుచుండెను. అంత నామె
పెద్దదికాగా కౌండిన్యుడను బ్రాహ్మణుడొక్కడామెను వివా
హమాడెను. దంపతులు ప్రయాణమగు నప్పుడు సవతితల్లి వారి
కేమియు బహుమతుల నొసగక కఠినముగా వారిని వెడల
నడచెను.

ప్రయాణము చేయుచు దంపతులు యమునానదిని
సమీపించిరి. అచ్చట అనేక పుణ్యస్త్రీలు కుసుంభారుణవస్త్రా
లంకృతలై యమునాపూజలు సేయుచుండిరి. ఆదినము భాద్ర
పద శుద్ధ చతుర్దశి. శీలయాస్త్రీల సమీపించి వారు అనంత
వ్రత మాచరించుట యెఱింగి యా విధానము తానును నేర్చి,
యాచరించి బ్రాహ్మణులకు దమ యన్నమందు సగముభాగ
మిచ్చి మరల ప్రయాణమై భర్తృగృహము చేరెను. అచ్చట
యీయామె గృహము సంపదలకు నిలయ మయ్యెను. ఒకనాడామె
భర్త యామె వామహస్తమందు చతుర్దశ గ్రంథి యుక్తమైన
దోరకమును జూచి యీముళ్ళు గల దారము నీహస్తమందేల
యున్నది. నన్నేమైన వశీకరణముచేయుటకై కట్టుకొనిన తంత్ర

మా యిదియేమి చెప్పుము అని యామెను కఠినముగా నడి గెను. ఆయమ యనంత వ్రతకథను జెప్పెను. భర్త యిది విశ్వ సింపక కోపముతో నాదోరకమును ద్రుంచి యగ్నిలోవైచెను. ఈ దుడుకునకు ఫలితముగా కౌండిన్యుని సంపద యంతయు కొల్లబోయెను. కొలదికాలము లోపలనే సర్వదరిద్రుడయ్యెను. దీని జూచి ఖిన్నుడై యొకనాడు తన భార్యతో దాని కారణ మడుగ నాసాధ్వి యూతడు దోరకమును ద్రుంచివైచి నందు లకీయవస్థ ఘటిల్లినదనియు మరల నావ్రతమాచరించుట యుక్త మనియు బోధించెను.

కౌండిన్యు డప్పుడరణ్యమున కేగి కొంత కాలము ఘోర తపముచేసి పిదప పిచ్చివానివలె వనమంతటను గ్రుమ్మరుచు నెదురగు చేతనాచేతనముల దానంతుని జూచితిరా యని ప్రశ్నింప దొడగెను. ఒక మామిడిచెట్టు చెదలచే నిండియు ఫలవంతమై యొక్క పక్షియేసియు దానిపై వ్రాలక యుండ జూచి కౌండిన్యుడు దానితో ననంతుని విషయమడిగెను. ఆవృ క్షము అనంతుని జూడలేదని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

పిమ్మట యొక యావును దాని దూడను నరణ్యములో బోవుచుండజూచి దానినిగూడ ననంతుని వృత్తాంతమడిగి చూడలేదను ప్రత్యుత్తరమువడసి ముందరిగెను. మఱికొంత దవ్వరిగి రెండు తటాకములను జూచెను. అచ్చటకూడ నదే ప్రత్యుత్తరమందెను. అటుపిమ్మట యొకగాడిదను, గజమును

జూచి వానివలనగూడ నదేశవాబువినెను. ఇట్లు సర్వవిధముల బ్రయత్నించియు ననంతుని సాక్షాత్కారము బొందక హతాశుడై యొకచెట్టుపై యురివేసికొని చావ నంసిద్ధుడయ్యెను. అప్పుడొక వృద్ధబ్రాహ్మణు డచ్చటికివచ్చి కౌండిన్యుని యుద్యమమును వారించి యతనినొక గుహలోనికి గొంపోయెను. అచ్చట నొక గొప్పనగరమగపడెను. ఆనగరమధ్య మందొక మహాప్రాసాదమందొక రత్నఖచిత సింహాసనముండెను. దానిపై ననంతుడు కూర్చుని గరుడునిచే సేవింపబడుచుండెను. అప్పుడా కౌండిన్యుడు వృద్ధబ్రాహ్మణుని పాదములపైబడి తాను మహాపాతకి ననియు దన్నురక్షింపు మనియు బ్రార్థించెను. ఆవృద్ధబ్రాహ్మణుడు తననిజమగు ననంతరూపమునుజూపి కౌండిన్యుని వరమువేడుమని చెప్పెను, కౌండిన్యు డిట్లు పలికెను "ఓ దేవా! నేను సంపదచేగర్వించి నాభార్యచేసిన వ్రతములనరకు గొనక దోరకమున్నద్రుంచి మంటనైచి మిమ్ము నవమానపఱచి మహాదోషినైతిని. దానిఫలితమును వెంటనే యనుభవించితిని. నాసంపదయంతయు నాశనమయ్యెను. బంధువులందఱు నాతో గలహించిరి. మరల మీకరుణచే నిప్పుడు మీదివ్యవిగ్రహమును జూడగంటిని. ఇంతియుచాలును. అయినను నా పాతకముల నెట్లు బాపికొనవలెనో నాకు దెలుప వేడెదను" అనంతుడు కౌండిన్యుని గరుణించి యిట్లానతిచ్చెను. "నీవు నీగృహమునకు బొమ్ము. పదునాల్గు సంవత్సరములవఱకు దోరకమును బూజించి నావ్రతమును జేయుము. నీపాపములన్నియు

నశుసిపోవును. నీవు పుత్ర పౌత్రుల తోడను, సర్వసౌఖ్యముల తోడను వృద్ధికి రాగలవు. ఇంతియకాక యికముందు బ్రపంచ మందెవ్వరెవ్వ రనంతవ్రతమాచరింతురో యెవ్వరెవ్వరు నీభార్యయగు శీలయొక్క చరిత్రమును జదువుదురో వారెల్లరును నీవు పొందునట్టి సౌఖ్యమును ముక్తిని బొందగలరు." ఈమాటలువిని కౌండిన్యుడు ధన్యోస్మియని దేవుని నానావిధముల స్తోత్రముచేసి యా దేవునిట్లు ప్రశ్నించెను.

"దేవా! నేను గొన్ని దృశ్యముల జూచితిని. అవన్నియు నేల యిట్లయ్యెనో సెలవీయువలయును."

అనంతుడు:—నీవు జూచిన మామిడిచెట్టు పూర్వజన్మమున బ్రాహ్మణుడై యుండెను. అతడు తనశిష్యులకు వేదముల బోధింపనందున చెడలకాహారమగు చెట్టుగా బుట్టినాడు. ఆవు భూదేవతగా నుండెను. ఆమె నేను సృష్టించిన యోషధులను మ్రింగినందున జంతువై పుట్టినది చెరువులు బ్రాహ్మణ కన్యకలు. వారు దానముల నెవ్వరికి నీయకుండ నన్నియు దామే యపహరించు చుండినందున చెరువులైరి. గాడిద కోపముయొక్క పరిణామము. ఏనుగు అహంకారము." ఇట్లుచెప్పి యనంతుడదృశ్యుడయ్యెను.

కౌండన్యు డింటికేగి దేవుడానతిచ్చినట్టుల పదునాల్గు సంవత్సరములు వ్రతమాచరించి సంపదలుబొందెను. కాని యీ కాలమం దేభక్తుడైన నొక్క సంవత్సర మీవ్రత మాచరిం

చిన నభీష్టముల బొందును. అని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకి బోధించెను.

ఇదే భవిష్యత్పురాణమందీ వ్రతము త్రయోదశితో కూడిన చతుర్దశినా డాచరించిన నది నిష్ఫల మగుటయేగాక యా సంవత్సర మాచరించిన పుణ్యమంతయు నశించుననియు, కావున పూర్ణిమతో కూడిన చతుర్దశినాడే యీ వ్రతమును జేయవలయు ననియూ నాదేశింపబడియున్నది.

రథసప్తమి

రథసప్తమీవ్రతము మాఘశుక్ల సప్తమీ దినమున చేయబడును. ఈవ్రతము సూర్యునుద్దేశించి చేయబడుచున్నది. సూర్యమాహాత్మ్యమును గురించి సూర్యపూజావిధానమును గురించియు భవిష్యత్పురాణ మందనేకాధ్యాయములు వ్రాయబడియున్నవి. రథసప్తమీ విషయముగూర్చి విశేషముగా వర్ణింపబడియున్నది. ఈ వ్రతమును హిందువులందన్ని వర్ణములవారు చేయరు. ఇది కేవలము బ్రాహ్మణులకే ప్రాముఖ్యమైనది. అయినను పురాణములందు రాజుల నుద్దేశించి చెప్పిన కథలందీ వ్రతమునాడు బ్రాహ్మణులకు బంగారు మొదలుకొని ధాన్యవస్త్రముల వఱకు దానమియ్య వలసినదిగా జెప్పబడి నందున వారియుద్దేశమున నితర వర్ణములకును నీవ్రత ముపకరించుటకేయని భావింపవలెను.

శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముల నొకపరి యుధిష్ఠిరుల వారు రథసప్తమీ వ్రతము నెట్లు చేయవలెను? ఎందులకు జేయవలెను? దాననేమి ఫలము? అని ప్రశ్నింపగా కృష్ణభగవాను లిట్లు సెలవిచ్చిరట:—

కథ

పూర్వము కాంభోజ దేశమందు యవవర్మయను.

రాజుండెను. అతనికి ముసలి మువ్వసకు సర్వవ్యాధియుతుడైన కొడుకొకడు జన్మించెను. బ్రాహ్మణుల బిలిపించి యారాజు దానికారణ మరసెను. త్రికాలవేదు లిట్లనిరి. "రాజా! వీడు పూర్వజన్మములో లుబ్ధాగ్రేసర చక్రవర్తియైన కోమటి. వీడు రథసప్తమీవ్రతమును జేయుచుండ జూడదటస్థించెను. అదర్శనమాత్రా ఫలితముగా వీడు మీకు పుత్రుడై జన్మించెను. వాని కాజన్మమున సంపద లశేషముగా నుండియు నాదినమున చిల్లిగవ్వ గూడ దానము చేసినవాడు కానందున నీ వ్యాధిని వెంటదెచ్చి కొనినాడు." రాజమాటవిని యిట్లనెను. "ఓభూసురులారా! వీని రోగమును బోగొట్టు నుపాయమేమో సెలవిండు." మరల త్రికాలవేదులు గణించి గుణించి తుదకిట్లు తమ యభిప్రాయమును భూపతికి విన్నవించిరి. "ఏవ్రతదర్శనముచేత వీనికీయఖండ వైభవము కలిగినదో, ఏకార్పణ్యముచే వీనికీ జాడ్యము సంభవించినదో యావ్రతమునేచేసి వ్రతానుష్ఠాన కాలమందు షోడశ మహాదానములుచేసిన జాడ్యము కుదిరి పోవును. ఈరథసప్తమీవ్రతము నెవ్వారు భక్తిశ్రద్ధా సమన్వితులై యాచరింతురో వారు చక్రవర్తిత్వమును బొందుటలో నేమియు సందేహము లేదు. కావున నావిధానమును వివరించెదము వినుడు.

మాఘ శుక్ల షష్ఠీ దివసమున నదీకూప తటాకాదులందు పరిశుద్ధ జలమున తిలపిష్టముతో శరీరమును రుద్దుకొని స్నాన

ముచేయవలయును. పిమ్మట సూర్యాలయమునకుపోయి భక్తి పూర్వకముగా మార్తాండ భగవానుని నమస్కరించి పుష్ప ధూపాదులచే సమ్యగారాధన చేయవలెను. పిమ్మట నింటికి వచ్చి పంచయజ్ఞములుచేసి సర్వజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులను పిలిపించి వారిని పూజింపవలెను. సప్తమీదినమున ప్రాతఃకాలమున మేల్కాంచి స్నానముచేసి కింకిణీజాలముతో గూడిన రథము నొకదానిని సిద్ధము చేయించవలెను. రథమును గుఱ్ఱములను సూతుని వీనినన్నిటిని బంగారముతో గాని చేతగానివారు వెండితోనైనను జేయించవలెను. ఆరథమును వస్త్రముతో గట్టిన మంటపమం దుంచవలెను. ఆరథమున బంగరుతో జేసిన సూర్యవిగ్రహము నునిచి మంత్రోక్తముగా పూజలొనర్పవలెను. నానావిధ ఫలములు భక్ష్యభోజ్యములు వీనితో దేవునికి నైవేద్య మొసగవలెను. ఈప్రకారముగా పూజించి రాత్రికాలమందు జాగరము చేయవలెను. ఇటు రాత్రియంతయు కనురెప్ప వాల్పక భక్తియుక్తుడై పూజచేసి ప్రాతఃకాలమున స్నాన మాచరించి బ్రాహ్మణులను ధన ధాన్యాన్న వస్త్రభూషణములచే తృప్తిపరుపవలెను. రథమును గూడ గురువులగు బ్రాహ్మణుల కిచ్చివేయవలయును. ఈ ప్రకారము రథసప్తమీవ్రతమాచరించిన సర్వరోగవిముక్తి కలుగుటయేకాక పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి కలిగి సూర్యలోకమును బొంది యచ్చట నొక కల్పకాలము వసియించి పిమ్మట

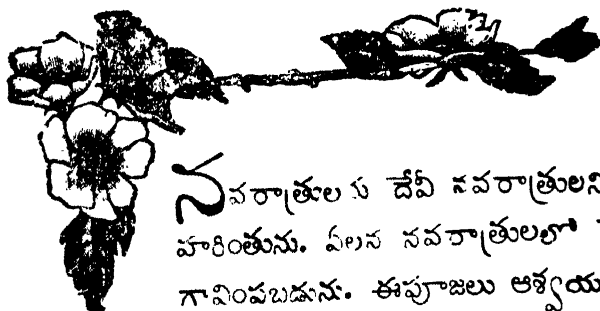
భూలోకమున కవతరించి సర్వ సర్వాంసహా చక్రవర్తియై మానవుడు సౌఖ్యమనుభవింపగలడు.

విమర్శ

ఇది సూర్యసంబంధమైనది. ప్రాచీనకాలమున — వేదకాలమునుండి బహుకాలము వరకు — ఆర్యులలో ప్రకృత్యారాధన చాల ప్రాముఖ్యత వహించియుండెను. అనేక ప్రాంతములలో సూర్యాలయములుండెను. కాని శైవ వైష్ణవ సాంప్రదాయములు ముదిరినకొలది సూర్యారాధనము మాసిపోవుచు వచ్చెను. ఈరథసప్తమీ వ్రతము ప్రాచీన సూర్యారాధనముయొక్క నిదర్శనము.

ఈ సూర్యుని రథమేకచక్ర యుతము. అందు సూర్యుడు కూర్చునును. అదేచక్రమే మనకగుపడు సూర్యబింబమని భావింపవలెను. సూర్యుడనుదిన మారథమందాకాశమున సంచరించునని చెప్పుదురు. యథార్థముగా సూర్యుడు పశ్చిమమార్గమున సంచరింపడు. భూమియే సూర్యుని చుట్టివచ్చుటచేత మనకీ భ్రమలు కలుగుచున్నవి. సూర్యుని రథమునీడ్చు గుఱ్ఱము లేడని చెప్పుదురు. ఈ సప్తసంఖ్య బహుశః ఏడుదినములు కల వారమును సూచించునేమో. ఏడవసంఖ్య కలదివసమందే యీవ్రతమాచరించుట కేర్పాటుచేయుటయు సూర్యునిపూజించు మంత్రములో "సప్తలోక ప్రదీపన" యని యుండుటయు గమనింపఁదగినది.

నవరాత్రులు

నవరాత్రులను దేవీ నవరాత్రులనికూడ వ్యవహరింతురు. ఏలన నవరాత్రులలో దేవీపూజలు గావింపబడును. ఈపూజలు ఆశ్వయుజ శుక్లపక్ష పాడ్యమినుండి నవమివరకు జరుగుచుండును. నవరాత్రులు అనగా తొమ్మిదిరాత్రులు. పార్వతీ దేవియొక్క యవతారములు పదియవతారములనియు నొక్కొక్కయవతారమందు దేవి రాక్షసాదులను జంపి ప్రపంచమును రక్షించెనని యుచెప్పుదురు. మార్కండేయ పురాణమందు దేవీమహాత్మ్య ఘట్టమునందీ విషయముల కథనములు కలవు.

మధుకైటభులను రాక్షసులు విష్ణువుయొక్క చెవిలోని మురికినుండి యుద్భవించిరట! వీరు ప్రపంచమునకు కంటకులు కాగా వారితో విష్ణువు ౫౦౦౦ యేండ్లు యుద్ధము చేసియు నోడింపజాలక యలసిపోయెనట! అప్పుడు మధుకైటభులు మహామాయయొక్క మాయకులోనై దర్పోద్ధతులై కన్నుగానక విష్ణువు తనతో నింతకాలము పోరినందులకు వరమడుగుమని విష్ణువునే కోరిరట. విష్ణువు వారి చావును గోరెనట. ఇట్లు వంచితులై వారు చచ్చిరట!!

మాయాదేవి నల్లనిది, పదితలలు పదికాళ్లు కలదిగా నుండుటచే నామెను మహాకాళియనిపిలుతురు.

మాయాదేవి రెండవ యవతారములో మహిషాసురుని జంపెను. మహిషాసురుడు ఇంద్రుని జయింపగా దేవతలు భీతిల్లి యీశ్వరుని ప్రార్థింప నాతని కోపాగ్నినుండి యీయవతారము వచ్చెనట. మహిషాసురమర్దని సింహవాహనయై మహిషాసురుని జంపెను.

మూడవ యవతారమందు శుంభనిశుంభులు సమయింపబడిరి. పార్వతీదేవి గంగాస్నానము చేయబోవుతరి యాదేవి శరీరమునుండి యొక సుందరి యవతారమెత్తెను. శుంభు డీమెను జూచి మోహించి తన్ను పెండ్లియాడుమని రాయబారము పంపెను. కాని విఫలీకృతుడయ్యెను. అప్పుడీ సోదరులు చండ, ముండయను వీరులవెంట సైన్యమునిచ్చి యామెపై యుద్ధమునకంపిరి. వారిద్దరిని ఆయమచంపి వారితలలు దేవిదగ్గఱకు గొనిపోవ దేవి సంతోషించి యాచండ, ముండుల చంపినందున నామెకు చాముండయని బిరుదునిచ్చెను. పిమ్మట శుంభనిశుంభులు రక్తబీజుడను వానితో గలసి యుద్ధమునకు వచ్చిరి. రక్తబీజుని శరీరమునుండి యెన్నిరక్తబిందువులు భూమిపై బడునో యందఱు రాక్షసు లుద్భవించుచుండిరి. అప్పుడు కాళీదేవి వానిశరీరమునుండి రక్తబిందువులు పడనట్లుగా వాని రక్తము

ను ద్రావెను, దేవి వానిని సునాయాసముగా జంపెను. ఇది మూడవ యవతారము.

ఇక నాల్గవ యవతారమందీదేవి నందుని పుత్రికగా జన్మించెను. కంసుడా శిశువును రాతిపై మొత్తగా నామె యదృశ్యమై కంసుని వధించువాడు క్షేమముగా నున్నవాడని చెప్పి పోయెను.

అయిదవ యవతారమందీ దేవి యొకరాక్షసిని తన దంతములతో చీల్చినందున నీమెకు రక్తదంతియను పేరువచ్చెను

ఆరవ యవతారమున ననేక సంవత్సరములనుండి లోక మందు క్షామముసంభవించి ప్రజలు మలమల మాడుచుండ దేవి వారిని సంరక్షించినందున ఈమెను శాకాంబరియని పిలుతురు.

ఏడవ యవతారమందు దుర్గుడను రాక్షసిని చంపినం దుకు దుర్గయని పిలుతురు. ఎనిమిదవ యవతారమందు మాతంగిగాను తొమ్మిదవ యవతారమందు భ్రమరిగాను నీదేవి యవతారమెత్తెను.

నవరాత్రులలో సాధారణముగా దేవీభక్తు లుపవాస వ్రతములు సలుపుచుందురు. కొందరు దేవికి జంతుబలుల నిచ్చెదరు. మరికొందరు కన్యక నొకదానినిదెచ్చి పూజింతురు

భవిష్యత్పురాణమున నీరాత్రులకు “మహానవమి” యని యున్నది. ఈ దివసములు పార్వతీదేవి యవతారముగు

చాముండీదేవికి చాల ప్రియములని వర్ణించియున్నారు. పార్వతి యొక్క తొమ్మిది యవతారముల కథలు పైన పేర్కొనబడి నట్లుగా నిందులేవు. ఇంకొక్క విషయ మేమన నీదినములలో శస్త్రాస్త్రములను పూజింపవలెననియు, గజ హయాది వర్గము తోను, భటులతోను దేవిని పల్లకిలోనుంచి యూరేగింపు కడ పటినాడు చేయవలయుననియు నిందు వర్ణింపబడియున్నది.

ఈనవరాత్రములయనంతరమే విజయదశమి వచ్చును. విజయదశమి క్షత్రియులపండుగయని యిదివరకే నిరూపింపబడి నది. ఈనవరాత్రులలో శస్త్రాస్త్రపూజ యున్నగు నాచరణము లన్నియు పైయంశము నేస్థిరపరచుచున్నవి.

ఈ నవరాత్రులు స్మార్తులకు శైవులకు ప్రధానమగు నుత్సవ కాలములు.

అక్షయతృతీయ.

ఈపండుగ ప్రతి వైశాఖ శుక్లతృతీయ నాడు వచ్చును. భవిష్యోత్తర భాగమందిట్లున్నది. " ఈఅక్షయ తృతీయ కృతయుగారంభ దివసముగా నున్నది. ఈ దినమందెవ్వరు దానములిచ్చెదరో వారు సర్వసంపదలతో నుండెదరు. పూర్వమొక కోమటి ధర్మనాముడు చాల దరిద్రుడు. వానిభార్య వలదన్నను వినక తనకున్న దానిలో మరల యుత్తరులకు దానముచేయుచుండెడివాడు. కొంతకాలమునకు వాడు చనిపోయి క్షత్రియుడై మరల జన్మించెను. అప్పుడు నిత్యాన్నదానమును, జపహోమములను చేయుచు తనకున్న దంతయువ్యయముచేయదొడగెను. కానియాతనిద్రవ్యముక్షయ మగుటకు మారుగా " అక్షయము " గానుండెను. కావున నీ పండుగనాడు చేసిన దానమువలన అక్షయ సంపదలు కలుగుటచే నీపండుగను అక్షయ తృతీయయని పిలిచిరి.

ఈ దినమునాడు బ్రాహ్మణులకు ఛత్రము చెప్పులు దానముచేసిన పితరులు తృప్తిచెందుదురు. ఇది భవిష్యత్పురాణకథ.

ఈ తృతీయనాడే పరశురాముడు జన్మించెనందురు.

"అస్యామేవ తృతీయాయాం పరశురామోజాతః
పరశురామ జయంతీత్యుచ్యతే."

పరశు రాముని జన్మ దినమగుటచే దీనిని పరశురామ జయంతియనియు చెప్పుదురు.

బ్రహ్మ పురాణ మిట్లనుచున్నది

వైశాఖే తృతీయాయాం శుక్లాయాంతు జనార్దనః
బ్రహ్మలోకాత్ త్రిపథగాత్ పృథివ్యామవతారయత్
వివముత్పాదయామాస రవౌ మధ్యందినే సతి
ప్రోక్తా పరశురామస్య జయంతీతిచ సూరిభిః

ఈ వైశాఖ శుక్ల తృతీయయందు మధ్యాహ్న కాలమందు బ్రహ్మలోకమునుండి సాక్షాత్పరమేశ్వరుడే యవతారమెత్తెను. కావున పండితులు దీనిని పరశురామ జయంతియని చెప్పుదురు. ఈ తిథిప్రభావమును గూర్చి భవిష్యత్పురాణమందిట్లున్నది.

"ఈ తిథినాడు దేవతలను గుఱించి పితరులను గుఱించియు జేసిన పూజ అక్షయముగా నుండును."

గణేశ చతుర్థి.

గణపతి, వినాయక, విఘ్నేశ్వర, గణేశమున్నగు పేర్లతో నొప్పునీ దేవునిపూజ ప్రతిసంవత్సరము భాద్రపద శుద్ధచతుర్థినాడు జరుపబడును. ఈవిఘ్నేశ్వరుడు పౌరాణిక కాలమందు చాల ప్రాముఖ్యతకు వచ్చెను. హిందువుల ప్రతిశుభకార్యమునకు ముందు విఘ్నేశ్వరునిపూజ జరుపుట యాచారమైనది. ఈ విఘ్నేశ్వరునికి నింతటి ప్రాముఖ్యత కలుగుట యేకారణముననో యూహింప శక్యముగాదు.

పౌరాణికము:—ఈ విఘ్నేశ్వరుని యుత్పత్తి విషయమై యీ ప్రకారముగా చెప్పుదురు. శివుడొకనాడు వేటాడుటకై వెడలెను. పార్వతి యింట స్నానము చేయుటకై సిద్ధమగుచు ద్వారము గగ్గఱ కావలియుండుటకై యొక మంటి విగ్రహమును జేసి దానికి జీవము కల్పించి స్నానపు గదిలోనికి ఎవ్వరిని రానియ్యకుమని యాజీవపు బొమ్మకుజెప్పి తాను స్నానము జేయబోయెను. ఇంతలో శివుడు వేటనుండి తిరిగి వచ్చి లోపలకోవప్రయత్నింపగ నీ విఘ్నేశ్వరుడు నివారించెను. శివునికి కోపము వచ్చి తలనఱికి లోపలికేగెను. పార్వతి యీ సమాచారమును విని తన సృష్టించిన కుమారుని మరల పునర్జీవుని చేయుమని పట్టుపట్టెను. శివుడు తానుఱికిన తలను

మరల మొండెమున కతికింప నెంచి చూడగా నాతల కవబడక పోయెను. అప్పుడు సమీపముననుండిన యొక యేనుగుతలను కోసి యీ మొండెమున కతికించి జీవమువచ్చునట్లుజేసెను. ఈ యేనుగు తలగలదేవుని విఘ్నేశ్వరుడని వ్యవహారింతురు. ఇట్లు విశారముగా నొనరించిన కారణమున దానికి ప్రత్యామ్నాయముగా నీ విఘ్నేశ్వరుని కగ్రపూజ జరుగునట్లేర్పాటు చేసెను. కొంతకాలమున కీదేవుడు విద్యకుగూడ నధిపతియయ్యెను.

నామములు:—భాద్రపద శుద్ధ చతుర్థినాడు విఘ్నేశ్వరుని విగ్రహ మొకటి మట్టితో జేసి పూజింతురు. ఈ వినాయకునికి వాహనము ఎలుక. కావుననే యితనిని మూషకవాహనయని యందురు. ఇతనికొ కేదంతము. కావుననే యేకదంతాయని సంబోధింతురు. ఇతనికడుపు పెద్దది. తిండికాడు. కావుననే లంబోదరా యని పిలుతురు. చెవులు చేటల వంటివి. కావుననే శూర్పకర్ణా యని వ్యవహారింతురు. సర్వసిదులను గలిగించువాడని యితనిని సర్వసిద్ధిప్రదాయకుడని వ్యవహారింతురు. ఈ ప్రకారముగా నీదేవునికి సహస్రనామము లున్నవని యందురు.

పూజావిధి:—ప్రతి గృహమందును శుద్ధచతుర్థి నాడు వినాయకుని ప్రాతఃకాలమందు మంత్రపూర్వకముగా నానా విధములగు పత్రపుష్ప ఫలములతో పూజింతురు. భాద్రపద మాసమందలి ఫలపుష్పములన్ని యునసమర్పింతురు.

మాలతీపత్రము, భృంగరాజపత్రము, బిల్వపత్రము, బదరి, శమీపత్రము అపామార్గపత్రము బృహతీపత్రము, కర

క్షీరము అర్కము విష్ణుక్రాంత, దానిమ్మయాకులు, దానిమ్మ పండు దేవదారు, అశ్వత్థము. మొగలిపువ్వులు మున్నగు వానిచే విఘ్నేశ్వరుని పూజింతురు.

వినాయకునికి కుడుములు యిష్టము కావుననే,

నానాభాద్యమిదందివ్యం తుష్ట్యర్థంతే నివేదితం
ఏకవింశతి సంఖ్యాకాః మోదకాః ఘృతపాచితాః
నైవేద్యం సఫలం దద్యాం నమస్తేవిఘ్ననాశనే

౨౧ కుడుములు నేతితోచేసి నట్టివి లెక్కపెట్టి వీరికి నైవేద్యముగా నిడవలయునట. వినాయకుని దగ్గఱ నొక దీపము వెలిగించి యుంచుదురు. ఇది యారిపోనట్లుగా మరునాటి వఱకుంచుదురు. మఱుదివసము సాయంకాలము వినాయకుని మట్టిప్రతిమను బావిలో లేక నదిలో వేయుదురు.

విఘ్నేశ్వరుడు సర్వాభీష్టముల నొసంగువాడని యందఱు నీవ్రతమాచరింతురు. వ్రతచూడామణి యందీ వ్రతమును గుఱించి యిట్లు వ్రాయబడినది.

నైమిశారణ్యమున శౌనకాది మునులు సర్వకార్యములు నిర్విఘ్నముగా నడచు మార్గమెద్దియని సూతుని విచారింపగా నాతడిట్లని చెప్పదొడగెను. పూర్వము కురుపాండవ సేనలు యుద్ధముచేయుగడగినప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణునితో దాను జయమందుటకు మార్గమెద్దియని విచారించెను. అందులకు శ్రీకృష్ణు డిట్లుచెప్పెను. "నీవు గణాధ్యక్షుడగు గణపతిని పూజింపుము. నీరాజ్యము నీకు లభింపగలదు."

యుధిష్ఠిరుడు ఆపూజయెట్లు చేయవలెనని విచారింపగా కృష్ణుడిట్లు చెప్పెను.

భాద్రపద శుక్ల చతుర్థి మధ్యాహ్నమందు లేక శ్రావణమాసమందుగాని మార్గశీర్ష మాసమందుగాని వినాయకుని మంత్రయుక్తముగా పూజించి యతనికి నైవేద్యము సమర్పింపవలయును. ఆదినము బ్రాహ్మణులకెంత దక్షిణ యిచ్చిన యంత పదియంతలు మరల యిచ్చిన దాతకు సమకూరును.

ఈ చతుర్థినాడు చంద్రునిచూచిన వారికొక సంవత్సర పర్యంతము లేనిపోని యపవాదములు కలుగుచుండునని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. ఈ దోష పరిహారార్థమై యీక్రింది మంత్రము నుచ్చరించ వలయునట.

"సింహః ప్రసేన మవధ త్సింహో జాంబవతా హతః
సుకుమారక మారోదీస్తవ హ్యేషస్యమంతకః"

ఈ మంత్రమును జదువుటయేకాక స్యమంతకో పాఖ్యానమును గూడ వినవలయును. చంద్ర దర్శన దోషమునకు కారణమిట్లుచెప్పుదురు. విఘ్నేశ్వరుడు తననుపూజించినబ్రహ్మకువరము లొసగి మూషకముపై స్వారిచేయుచు చంద్రలోకమును జేరుటకై తట్టుకపడెను. అది చూచి తన సౌందర్యమునకు గర్వించిన చంద్రుడు పక్కున నవ్వ వినాయకునికి పట్టరాని కోపమువచ్చి "ఓరీ చంద్రా! నీముఖమును జూచిన వారందరును మిథ్యాపవాదములకు లోనగుదురు గాక" యని శపించెను. చంద్రుడు భయభ్రాంతుడై సముద్రమున దాగెను.

లోక మంధకార బంధురమయ్యెను. దేవతలు తల్లడిల్లిరి. అప్పుడు త్రిమూర్త్యాదు లందఱును జేరి చంద్రునికి వినాయకునిపూజించు విధానమునేర్పి వినాయకుని ప్రసన్నునిగా జేసిరి. వినాయకు డప్పుడు శాపము కేవలము భాద్రపదశుద్ధ చతుర్థి దినము నాటికి మాత్రమే వినియోగ మగునని సెలవిచ్చెను. ఆనాడు పొరపాటుతో చూచిన వారికి సహితము విముక్తియె ట్లని ప్రార్థింపగా నాదినము వినాయకుని పూజించి బ్రాహ్మణులకు దక్షిణ లిచ్చి స్యమంతకోపాఖ్యానము జదువు వారికే యపవాదములు నుండవని చెప్పెనట.

స్యమంతకోపాఖ్యానము:—

ఈ కథ భాగవతమందును స్కాంద పురాణమందును నున్నది. దీనినే యిచ్చట సంగ్రహముగా సూచింతును. శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకలో రాజ్యము చేయుచుండగా నందొక యాదవు డుగ్రసేనుడను వాడుండెను. అతనికి సత్రాజిత్తు, ప్రసేనుడను నిరువురు కుమారులుండిరి. అందు సత్రాజిత్తు సూర్యసంబుద్ధ శోచనుడై సూర్యభగవాను నారాధింప నాదేవుడతనికి ప్రత్యక్షమై వరమును గోరుమనెను.

సత్రాజిత్తు స్యమంతకమణి నిమ్మని కోరెను. సూర్యుడ దేవిధముగ నామణినిచ్చుచు నిట్లు చెప్పెను. "ఈమణియ సాధారణమైనది. ప్రతి దినమును నిది తన తూకమంత యెనిమిదంతల బంగారము నిచ్చుచుండును. ఎవ్వడు నిర్మలుడో

ఎవ్వఁడు సన్మార్గుఁడో వాఁడే దీనిని ధరింప గలఁడు. పాతకియైన వాఁడు దీనిని ముట్టునేని వెంటనే నశించును." సత్రాజిత్తా మణిని ధరించుకొని ద్వారకకు రాగా వారలందఱు దాని కాంతి జూచి సూర్యుఁడే సమీపించెనేమోయని భ్రమించిరి. సత్రాజిత్తు శ్రీకృష్ణుని దర్శనార్థమై యరుగగా శ్రీకృష్ణుఁడా మణినిచాల ప్రశంసించెను. అంతట శ్రీకృష్ణుఁడెన్నఁడైన దానిని తన వద్దనుండి యపహరించునని సత్రాజిత్తు భయపడి తన తమ్ముఁడగు ప్రసేనునికి దాని నిచ్చెను. ప్రసేనుఁడును శ్రీకృష్ణుఁడును నొకనాడు వేట కరిగిరి. అనంతరము శ్రీకృష్ణుఁడు మాత్రము తిరిగి వచ్చెను. ప్రసేనుఁడు రాలేదు. శ్రీకృష్ణుఁడు తన తమ్ముని సంహరించి మణి నపహరించెనని సత్రాజిత్తు నింద జేయ దొడగెను. జనులు గుసగుసలాడజొచ్చిరి. శ్రీకృష్ణుఁడు చాల నొచ్చికొని యడవిలో ప్రసేనుని వెదకబోయెను. ఒకచో ప్రసేనుఁడు చచ్చిపడినది జూచి యొక సింహము వీనిని జంపిన జాడవలన గుర్తెఱింగి యాసింగపు జడలవెంట పోయెను. కొంత వడికి సింహశవమును జూచెను. ఆసింహమొక యెలుగు బంటుచే జంపబడి యుండెను. ఎలుగు జాడలను బట్టి పోవంబోవ నొక మహాగుహ యెదురయ్యెను. ఆగుహ ౧౦౦ మైళ్ళ పొడవై యుండెను. అందొక మేడ యుండెను. ఆమేడలో నొక శిశువు నిద్రించు చుండెను. ఆశిశువు జాంబవంతుని కుమారుఁడు. ఆ శిశువు యొక్క ఉయ్యాలపై శమంతకమణి కట్టబడి యుం

డెను. ఆయుయ్యేల నొక సుందరాంగి యూచుచుండెను. ఆకన్యక జాంబవంతుని కూతురు. ఆమె యిట్లు పాడుచుండెను.

"ప్రసేనుని సింహము చంపెను. సింహమును జాంబవంతుడు చంపెను. కావున ఈమణిసీదే. ఓబాలక యేడువవలదు" శ్రీకృష్ణు డుయ్యేలను సమీపింపగా బాలిక అతనిని జూచి మోహించి కృష్ణునితో సీమణి తిసికొని తన తండ్రి మేల్కాంచు లోపల పారిపొమ్మని చెప్పెను. కృష్ణుడు నవ్వి తన శంఖమును పూరించి జాంబవంతుని యుద్ధమునకు పిలిచెను. ఇద్దరికిని యుద్ధము ౨౧ దినముల వరకు జరిగెను. కృష్ణుని వెంట వచ్చిన పరివారము గుహవెలుపల వారము దినములు నిరీక్షించి కృష్ణుడు రానందున నాతడందే మృతించెనని నిశ్చయించి నగరమునకుబోయి యావార్త తెలిపి యాతని యంత్యకర్మల సహితము చేయించిరి. అచ్చట గుహలో జాంబవంతుడు శ్రీకృష్ణునితో ఘోరముగబోరి తుదకోడిపోయి యాశమంతకమణితో గూడ తన కూతురు జాంబవతిని శ్రీకృష్ణునికిచ్చి గౌరవించెను. శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకువచ్చి సభజేసి యందఱియెదుట మణియొక్క వృత్తాంతమునుచెప్పి సత్రాజిత్తునకు దాని నిచ్చెను. సత్రాజిత్తుకూడ దానన్యాయముగా కృష్ణుని నిందించినందులకు సిగ్గుపడి తనకూతురగు సత్యభామను శ్రీకృష్ణునికిచ్చి పెండ్లిచేసెను.

పాపము సత్రాజిత్తు మాత్రము మణి మూలమున మృతినొందెను. శతధన్వుడనువాడామణి నపహరించి సత్రాజిత్తు నుజంపెను. పిమ్మట శ్రీకృష్ణుని భీతిచే నామణిని అక్రూరుడను వానికిచ్చి ద్వారకనుండి పారిపోయెను. కృష్ణుడును బలరాముడును వానిని వెన్నంటి చంపిరి. కాని మణిని మాత్రము కానలేదు. మరల కృష్ణుడు దాని నపహరించె ననునట్టి యపవాదమునకు పాలయ్యెను.

అక్రూరుడా మణిని దీసికొని కాశిలో దాని నుండి వచ్చు బంగారముచే దినదినము దానములు చేయుచుండెను. ఇచట శ్రీకృష్ణుడు మణి దొరుకనందున చాల విచారమునొందుచుండెను. ఇట్లుండ నొకనాడు నారదుడు శ్రీకృష్ణుని సందర్శించి వారి పరితాపమునకు గారణమరసి తెలిసికొని భాద్రపదశుద్ధ చతుర్థినాడు చంద్రుని శ్రీకృష్ణుడు చూచియుండినందున నిందలకు పాలయ్యెనని చెప్పి యాచంద్రదర్శన దోష సంబంధ కథనంతయు దెలిపి వినాయకుని పూజసేయుటకై బోధించెను. శ్రీకృష్ణుడదే విధముగా చరించి దూరునుండి విముక్తుడయ్యెను. ఇది శమంతకమణి వృత్తాంతము.

విఘ్నేశ్వరుడు సత్యవినాయక నామముచేతగూడ గొంతటిచే పూజింపబడుచున్నాడు. దీనిని గురించి బ్రహ్మాండ పురాణములో వ్రాయబడియున్నది. అందు కుచేలుడు కడుదరిద్రుడై శ్రీకృష్ణుని జూడబోవ శ్రీకృష్ణుడతనితో సత్యవినాయక పూజసేయుమని బోధించెననియు నతడట్లుచేసి ధనాధికుడయ్యె

ననియు జెప్పబడియున్నది. భాగవతములోని కుచేలునికథనే యించుక మార్చి పెంచి బ్రహ్మాండ పురాణములో వ్రాసి యున్నారు.

విశేషాంశములు:—

ఈ వినాయకుని నిజమగు తత్వమేమో యూహింప జాలము. సాధారణముగ ఇంద్రాది దేవత లొక్కొక్క ప్రకృతి తత్వమున కధిపతులుగా నుందురు. ఆరీతిగా నాలోచించిన వినాయకుడు పురుషు లొనరించు కార్యములు నిర్విఘ్నముగా గొనసాగవలెనను తలపుతో పూజింపంబడి యుండును. గుప్తె పండితు డీ వినాయకుడు పంటల దేవుడని యూహించినాడు. ఏలయన పంటలను నాశనము చేయునట్టివి యెలుకలు. ఆ యెలుక యీతని వాహనము, అనగా నేవస్తువును వీరులు నిర్జింతురో దానిని వాహనముగా చేసికొందురనియూ, శ్రీకృష్ణుడు కాళీయసర్పము నోడించినందున దానిపై నాట్యమాడెననియు, నీశ్వరుడు నందికేశ్వరుని జయించినందున నందిపై స్వారిచేసె ననియు, నదేవిధమున నెలుకలను నాశనముచేయు వినాయకుని కెలుక వాహనమనియు నాపండితుని యభిప్రాయము. మఱియు చెవులు చేటలవంటివని వర్ణించుటచే చేటలును దూర్పెత్తుట మున్నగు ధాన్యసంబంధ కార్యములలో వాడబడుచు న్నందున నీయుపమానముకూడ పంటల సంబంధమైనదని వారు వ్రాసినారు. ఏకదంతముయొక్క యర్థము నాగలిగా

భావింప వచ్చుననినారు. ఈ వాదమే నిజమని భావించిన వినాయకుని పూజా విధానములో సమర్పింపబడు పత్రిపుష్ప ఫలములను గూడ నాలోచింప వలయును. అనగా ప్రకృతి యంతయు పంటలచే నుండినప్పుడీ దేవుడు కొలువబడుచు న్నాడు. ఈవాదము సరియైనదో కాదో నిర్ణయింప జాలము. వినాయకుని పూజ కొక ప్రత్యేక దినము పూర్వులు నిర్ణయిం చినట్లు కనబడదు. భాద్రపద మందుగాని శ్రావణమందుగాని మార్గశీర్ష మందుగాని చేయవచ్చు ననుటలో నేమి సందర్భమో దురూహ్యము.

విమర్శ

గణేశ పూజను గురించి యనేక పండితులు (ప్రాచ్యులు ప్రతీచ్యులును) తమ తమ తెలివినంతయు వినియోగించి యిద మిత్థమని నిర్ణయింప ప్రయత్నించినారు.

గణపతిని గురించి ఐతరేయ బ్రాహ్మణములో ౧, ౨౧ లో చర్చగలదు. అందితడు బ్రహ్మ, బ్రహ్మణస్పతి, లేక బృహస్పతిగా వర్ణింప బడినాడు.

మ్యూర్ (Muir) అను పాశ్చాత్య పండితు డిట్లను చున్నాడు:—

"ప్రాచీన వేదాంతులు లేఖక కళను మంచి పద్ధతిపై నుపయోగించిరి. సమానార్థద్యోతకములగు పదములన్నియు నొకచో చేర్చబడెను. వీనినే "గణములు" అని పేర్కొనిరి.

ఈ "గణముల అధిపతి"ని బ్రహ్మణస్పతియని నిర్వచించిరి. తర్వాత దీనినే విద్యతో సరి పోల్చిరి. ఈ విద్యనే బ్రహ్మ యనియు, వేదమనియు ననిరి."

యాస్కుడు ఇట్టి గణములను సమకూర్చెను. ఈ పండితుని అభిప్రాయమున నీగణముల (విద్య) యధిపతియే గణేశుడు.

శివమహాపురాణములో గణేశునికి వివాహముచేసియున్నారు. ఇతనికి బుద్ధి, సిద్ధి అను నిద్దఱు భార్యలు. వీరిరువురికి క్షేమ, లాభ—అను పుత్రులు కలిగిరట. ఈ పదముల యర్థము చూచిన వినాయకుడు విద్యాధిదేవత యనియే బోధ యగుచున్నది.

గణపతి పూజ చేయునప్పుడు పురోహితులీ మంత్రమును జదువుదురు.

మం॥ గణానాం త్వాగణపతిం హవామహే
కవింకవీనా ముపమశ్రవస్తమం
జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత
ఆనశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీదసాదనం॥

ఋగ్వేద, మం ౨, ౨౩, ౧.

పై వివరింపబడిన బ్రహ్మణస్పతినామమే గణపతినామమని దీని యభిప్రాయము, కాని యీమంత్రము మనగణేశుని సంబంధము కాదని గోవిందదాసుగారి యభిప్రాయము. అది ముందు వివరింతును.

తైత్తిరీ యోపనిషత్తులో నీక్రింది మంత్రమున్నది.

మం॥ తత్పురుషాయ విద్మహే
వక్రతుండాయ ధీమహి
తన్నోదంతిః ప్రచోదయాత్ ॥

దీనిభావము:—

"ఆ పురుషుని తెలిసికొనుచున్నారము. వక్రతుండుని ధ్యానించుచున్నాము. ఆధ్యానమందు మమ్ములను మహాదంతి ముగల దేవుడు ప్రేరేపించుగాత"

ఈమంత్రము సుప్రసిద్ధమగు గాయత్రీమంత్రము నమూనాపై సిద్ధము చేయబడినది. ఇట్టి మంత్రములీ యుపనిషత్తులో విశేషముగా నున్నవి. అయితే విశేషమేమన అన్నిటికిని భాష్యము వ్రాసినట్టి శ్రీమత్ శంకర భగవత్పాదులవారు ఈ మంత్రముల కేమియు భాష్యము వ్రాయలేదు. ఈయుపనిషత్తు యొక్క పాఠభేదములు నానాప్రాంతములందును కలవు. కొన్ని ప్రాంతములవారు ఈ మంత్రములు గల పాఠభేదముల నొప్పుకొనరు. దీనివలన మనకు బోధయగుటయేమన, శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యుల యనంతరమెవ్వరో శైవభక్తులీ మంత్రముల నీతైత్తిరీయోపనిషత్తునందు చేర్చినారు.

ఒక పండితుడు గణపతి యుత్పత్తిని గురించి యిట్లు ఇంగ్లీషుభాషలో వ్రాసియున్నాడు:—

"క్రీస్తు శకానంతరము ౩౦౦ లేక ౩౫౦ ఏండ్ల తర్వాత,

బౌద్ధజన్మ కథలను తిప్పగా హైందవ పురాణముల లోనికి మార్చుకొన మొదలుపెట్టిరి. మాయాదేవిని బౌద్ధులు గజముచే నభిషేకింపబడినట్లు చిత్రించుచుండిరి. ఈ గజయుక్త మాయాదేవినే పౌరాణికులు గజలక్ష్మినిగ జేసిరి. అదేప్రకారము బౌద్ధుల "జంభాల" యను దేవతను వీరు గణేశునిగా జేసిరి. జంభాలుని వాహనము ముంగిస. దీనినే చిట్టెలుకగా మార్చి గణేశుని వాహనము చేసిరి."

గోవిందదాసుగారు "హిందూమతము" (Hinduism) అను నాంగ్లగ్రంథమందు గణేశుని గురించి బహుతీవ్రముగా ఖండనపూర్వకముగా వ్రాసియున్నారు. ఎట్లువ్రాసినను భిన్నాభిప్రాయములను గూడ పాఠకుల యెదుట నుంచుటలో దోషముండనేరదు.

"ఆధునికులలో ప్రతిపూజకును మొదట రక్తవర్ణుడును, అటుక భొజ్జకల వాడును, చతుర్భుజుడును, ఏనుగుతలవాడును, ఎలుక నెక్కిన సామియునగు గణేశుని పూజించుట యాచారమైపోయినది. ఈ వికారపు దేవుని తత్త్వమందేదో పరమార్థమున్నదని నిరూపింప కొందరు ప్రయత్నింతురు. కాని యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి కాలమువఱకే యితనిని మంచి దేవతగా బరిగణింపక దుష్టదేవతగా నెంచినారు, (చూడుడు స్మృతి ౧, ౨౭౦, ౨౮౯, ౨౯౩) ఇతడు వాల్మీకికి బరిచితుడే కాడు. (అనగా రామాయణ కాలమున లేడు) ఇతడనేకేతర దేవతల

వలె అనార్య దేవతగా నుండినను కొందఱు "గణానాం త్వా గణ పతిం హవామహే" యను ఋగ్వేదమంత్రము నీతని కే సమ న్వయింతురు. కాని యథార్థముగా నీమంత్రము బృహస్పతి నుద్దేశించి చెప్పబడినది. ఇదే ప్రకారము వేదనుందలి రుద్రు లను పౌరాణిక మహా దేవునికి (శివునికి) అంటగట్టుదురు. ఇది తప్పు.

"మానవగృహ్య సూత్రముల ప్రకారము (౨, ౧౪) ఈ గణేశుడు ఒకే దేవుడు కాడు. గృహ్యసూత్రములలో నలు గురు దేవతల పేరులున్నవి. అవేవన (౧) శలకటంకట (౨) కూష్మాండ రాజపుత్ర (౩) అజస్మిత (౪) దేవయజన ఈనలు గురును మానవుల పీడించి వారికి గష్టముల గలుగ చేయుచుం డిరట. ఈ దుష్టులను తృప్తిపఱచుటకై పైగృహ్యా సూత్రము లు పూజావిధాన మిట్లు నిరూపించినవి. వీరికి పచ్చిమాంసము, చేపలు, మద్యము నైవేద్యముగా నియ్యవలెను.

"యాజ్ఞవల్క్యుని కాలము వఱకీ నాల్గు దేవతలు ఒకే దేవతయయ్యెను. కాని పేరులు మాత్రము ఆఱయ్యెను. అవే వన (౧) శాల (౨) కటంకట (౩) కూష్మాండ (౪) రాజ పుత్ర (౫) మిత (౬) సమ్మిత.

"ఈ పేరులను జూచిన పైనాల్గు నామములనే తలతోక విఱిచి ఆరుచేసినారని విశదమగును. మొదటి నాల్గింటిలోని దేవయజన నామము మాత్ర మెగుర గొట్టబడినది.

"[illegible] త్రకాలము వచ్చువఱకు [illegible]ములైన ౧౧ రుద్ర[illegible]నాయకులును క్రమముగా ఒకే మహా దేవుడుగను, [illegible] మారెను. ఈ గణపతి పార్వతీ మహాదేవులకు [illegible]య్యెను.

"[illegible] సర్వసత్కార్యము లను నాశనము [illegible]యువాడుగాన "విఘ్న[illegible]" డయ్యెను. ఇట్టి దయ్యమును విద్యాధిదేవతగా [illegible] విచిత్రము. ఇతని కేనుగుతలను, [illegible]పోతు తనమును [illegible] పెద్దపొట్టను, పెట్టుటయేగాక [illegible] వికార పరిణామ[illegible] యెలుకను సవారి గుఱ్ఱముగా జేసినారు.

"[illegible]శ భక్తులు ఆరు తెగలవారు. కొందఱు వామ మా[illegible]లు. ఈ వామమార్గియుల దేవతను ఉచ్ఛిష్ట గణపతి [illegible]. ఈ విగ్రహము ప్రక్కన నొక నగ్న దేవి యుండును. [illegible]పై గణపతి యొక్క తుండము ఆడుచుండును.

"[illegible]దాగమము" అను తంత్రగ్రంథమందిట్లున్నది. తెలివిగల [illegible] (వినాయకుడు) తన తండ్రిని (శివుని) తన [illegible] కారణమేమని యడుగగా జనకు డిట్లనెను."

"[illegible]ను నీతల్లియగు పార్వతియు హిమవంతమందు సంచరించు[illegible]డగా మేము ఏనుగులు రమించు చుండుటను జూచితిమి. అప్పుడే మాకును ఏనుగుల రూపుతో గూడవలెనని కోరిక [illegible]. ఆసంభోగ ఫలితముగా నీవు జన్మించితివి."

ఇవి గోవిందదాసు గారి యభిప్రాయములు. మొత్తము పై వారి యభిప్రాయమున వినాయకుడు అనార్యుల దేవతయై యుండి తర్వాత నార్యులచే పూజింప బడజొచ్చెను.

నాయభిప్రాయమున మ్యూరు (Muir) పండితుని యభిప్రాయమే సమంజసముగా నున్నది. ఋగ్వేద మందు వర్ణించబడిన బ్రహ్మణస్పతియే గణములకు (అనగా శబ్దములకు—లేక విద్యకు) అధిపతి—అతడే గణపతి అతనికే తర్వాతి పౌరాణికులు శైవసంబంధము కల్పించి నానా విధముల నతని యుత్పత్తి ప్రకారమును సృష్టించి విఘ్నముల కధిపతినిగా జేసి యుందురు.

చాతుర్మాస్య వ్రతము

శేష ధర్మమందు ద్రౌపది భీష్మునితో స్త్రీలకు సకల సంపత్కరమగు వ్రతమేదియని విచారించగా నా పితామహుడిట్లు చెప్పెనని యున్నది.

"గీ॥ అధిక మేకాదశీవ్రతం బందు శ్రావ
ణంబు మొదలుగ మాసముల్నాలుగింట
నాచరించినవారికి నఖిల వాంఛి
తంబు లీడేరు నిందిరాధవుని కరుణ"

"నారాయణ దేవుండు శ్రావణ మాసంబున శుక్ల పక్షంబున నేకాదశీ దినంబున యోగనిద్రగైకొని కార్తికంబున ప్రసన్నుండగు నాశేషశయనుండు మేల్కాంచిన దినంబు ద్వాదశి యనంబరగు. అందు బూజించిన వారికి సర్వపాప విముక్తియు హరిసాలోక్యంబు నబ్బు."

ఈ నాలుగు మాసములలో అనగా శ్రావణ, భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, కార్తిక మాసము లందలి ఏకాదశీ దివసములం దుపవసించి జాగరముండుట ముఖ్యము.

ఈ చాతుర్మాస్యము శేషధర్మమందు స్త్రీలకే ప్రధానమని చెప్పినను నాచరణలో సన్యాసులు పీఠాధిపతులు,

బ్రాహ్మణులు మున్నగువారుకూడ దీనినాచరింతురు. శ్రీమహా విష్ణువు ఈ నాలుగు మాసములు యోగనిద్ర నొందుననుట యుక్తికి సరిపోదు. యథార్థమేమన నీ నాలుగుమాసములు వర్షకాలమున వచ్చినవి. ఈ నాలుగు మాసము లందే వనోత్పత్తియు, సకల పిపీలికాది కీటకముల యుత్పత్తియు విశేషముగా నుండును. జనులీ కాలములలో విశేషముగా సంచరించిన సూక్ష్మ జీవరాసులకు ప్రాణహానియని జైనుల విజృంభణకాలమున మనవారు గ్రహించి యుందురు. మఱియు రాజులకు పరదేశములపై పీఠాధిపతులకు తమ శిష్యకోటిపై అర్థులకు దాతలపై దండయాత్ర చేయుటకీ నాలుగు మాసములందు దుస్తరపంకమును, పరిపూరిత నదీతటాకములును, నడ్డుపెట్టుటచే నెచ్చటికిని కదలక యున్నచోటనే కాలము గడపుట యుక్తమని మన పెద్దలు భావించి యీ చాతుర్మాస్యము నేర్పాటుచేసి విష్ణునికి యోగ నిద్రను కల్పించి యుందురు.

పరశు రామ జయంతి

పరశురామ జయంతి ప్రతి వైశాఖ శుద్ధ తృతీయ నాడు జరుప బడును. ఈ పరశురాముడు దశావతారములలో నొకడుగా బరిగణింప బడుటచేత శ్రీరామాద్యవతార పురుషుల వలె నీతని జయంత్యుత్సవము సహితము ఆ బ్రాహ్మణ చండాలముగా జరుపబడవలసి యుండగా నిప్పుడది కేవలము బ్రాహ్మణులకే ప్రాముఖ్యమైనదై యుండుటకు గారణమేమో!

పరశురాముడు క్షత్రియ స్త్రీయగు రేణుకకును, బ్రాహ్మణుడగు జమదగ్నికిని బుట్టిన వాడగుటచే నేటియాచారమునుబట్టి సంకరజాతిలో జేరవలసిన వాడు. కాని పూర్వ కాలమందుండిన శాస్త్రముల యాధారమున నేమి మర్యాదలవలన నేమి బ్రాహ్మణుడు దక్కిన మూడు జాతుల స్త్రీలను బొందుట కర్హుడై యుండెను. కావున జామదగ్ని యొక్క యుత్పత్తి అనులోమపద్ధతిచే సశాస్త్రీయమే.

ఈ పరశురాముని చరిత్ర అతి విచిత్రమైనది. ఇతడు చాల ముక్కోపి. తండ్రి నుండి యీధనమును వారసత్వపు హక్కుగా పొంది వృద్ధిచేసి కొనినట్టివాడు. జమదగ్ని భార్య

యగు రేణుక ప్రతిదినము నదికేగి యచట ఇసుకతో నొక
బిందెను సిద్ధముచేసికొని దానిలో నీరుతెచ్చి హోమాదికములను
జేయుచుండెడిది. ఒకనాడు నదీతీరమున నొక గంధర్వుడు విహరించియుం
డెను. అతని సౌందర్యమును, వైభవమును రేణుక చూచి
చూచి కొంతమనసు చెదరినదయ్యెను. ఆ నాడెన్ని ప్రయత్న
ములుచేసినను యిసుకకుండ సిద్ధము కాకపోయెను. తుదకెటు
లో నింటికిపోయెను. జమదగ్ని తన భార్యతో నాలస్యమున
కేమి కారణమనియడిగి సరియగు సమాధానము కానక తన
యోగదృష్టిచేతనే యామె మనశ్చంచలతను గుర్తించి యా
గ్రహోద్రిక్తుడై యలిగి తన కుమారుడగు పరశురాముని
నామెను తలనఱుకుటకై నియోగించెను. గొడ్డలియే మాయుధ
ముగా గలిగి యాపేరు పొందిన పరశురాముడు జంకు గొంకు
లేక యట్లుచేసెను. పితృవాక్య పరిపాలకుడగు కొడుకుయొక్క
యాజ్ఞాపరిపాలన క్రమమునకు సంతసించి వరము కోరుకొనుమని
తండ్రి కోరగా సమయస్ఫూర్తిగల యాబాలుడు తన తల్లిని
పునర్జీవితను గా చేయుటే వరప్రసాదమని జనకుని యొనరిం
చెను.

కొంత కాలమునకు జమదగ్ని తపశ్చర్య సల్పుకొనుచుండ
కొందఱు క్షత్రియులా ఋషిని క్రూరముగా జంపివైచిరి.
దానిని విని పరశురాముడు క్రోధోద్దీపితుడై ధాత్రినంతయును
నిరువది యొక్కమారు చుట్టిచుట్టి క్షత్రియులను వెదకి వెదకి
సంహార మొనర్చెను. ఇట్లు ప్రపంచమును నిండుమించు నిక్ష

త్రముగా నొనర్చి శాంతిబొంది క్షత్రియ నరమేధమో నాగ నాగ యజ్ఞముచేసి యందు దక్షిణగా కశ్యపుడను బ్రాహ్మణు నికి యావత్ప్రపంచమును దానముచేసి తాను మహేంద్ర పర్వతమం దునికి చేసికొనెను.

కొంత కాలమునకు శ్రీరాముడు సీతకొరకై శివధన స్సును భగ్నము జేయగా పరశురాము డచ్చటికివచ్చి రాము నెదిరించి యోడిపోయెను. ఇది మొదటి యోటమి. ఇందు విశేషమేమన ఒక యవతారపురుషుని-ఇంకొక యవతారపురు షుడోడించెను!!

తర్వాత రామాయణ కాలమందే కాక భారత కాల మందును పరశురాముడు మన కగబడు చున్నాడు. భారత మందు భీష్మాచార్యుల కితడు చాపాచార్యుడు.

గురు శిష్యుల కొకసారి యంబవిషయమై పోరాటము జరిగెను. అందు పరశురాముడు శిష్యునిచే నోడింపబడెను. ఇది రెండవ యోటమి.

ఈ పరశురాముని దగ్గఱ శస్త్రాస్త్ర విద్యల గఱచు టకై కర్ణుడుపోయి తాను ద్విజుడనని బొంకి యాయన యొద్ది విద్దెను నేర్చుకొనెను. కాని యింద్రుని కైతవముచే పరశురా మునకు యథార్థమును గుర్తించి కర్ణునికి శాపమిచ్చి చాపవిద్య యందు జెడినవానిగ జేసెను. ఇది యాతని చరిత్ర.

వి మ ర్శ

పరశురాముని కాలమందు క్షత్రియులకును బ్రాహ్మణులకును జాత్యున్నతి విషయమై కలహములు జరుగుచుండెనని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. ఒక సమయమున క్షత్రియులు మొదటితరగతిని బొంది బ్రాహ్మణులను రెండవదర్జాకు నెంచి యుండిరి. దీని సంబంధమగు నిదర్శనములు జాతక కథ లందు గూడ జాలకలవు. కావున తీవ్రముగా నుత్కృష్టత్కై పెనగు చుండిన వీరి వివాదమును గొడ్డలితో బరశురాముడు తీర్చెను

ఆ కాలమందు క్షత్రియులు చాల ధర్మేతరులై ప్రపంచమును బాధించు చుండిరనియు, నట్టి యుపద్రవమును పరశురాముడు నివారించె ననియు దాన నీత డవతార పురుషుడనియు జెప్పెదరు. కాని యథార్థమేమన తన తండ్రిని జంపిన క్రోధముచే రాజులనందరిని వెదకి వెదకి చంపెను. మరియు ధరిత్రినే నిక్షత్రముగాజై చేసినవానికి క్షత్రియులొక లెక్కయా?

పరశురాముడెట్లు రామాయణ— భారత కాలములందు రెండు యుగాంతరములందు జీవించెనో యాతని వయస్సు ఎంతయని నిశ్చయింపవలెనో యను విషయముల నిర్ణయించుట కష్టము. ఇతడు శ్రీరామ శ్రీకృష్ణుల కాలమందు— రెంటను నుండిన వాడనునది విశ్వసించిన శ్రీరామ శ్రీకృష్ణుల కాలములందు చాల వ్యత్యాసము లేదనియు నించుమించు వీరు సమ

కాలికులనియు జెప్పవలసివచ్చును. అప్పటికిని పరశురామునికి సుమారు ౧౭౦ సంవత్సరముల వయఃకాలమని చెప్పవలసియుండును. అయితే పౌరాణికులు పరశురాముడు చిరంజీవియని చెప్పి యీ చిక్కునుండి తప్పించుకొనుచున్నారు. పరశురాముడొక్కడేకాదు నేటికిని జీవించువాడు. ఇతనితో బాటు నశ్వత్థామ హనుమంతుడు మున్నగు వారు నేటికిని బ్రతికియున్నారట. శ్రీరామకృష్ణులు శతవత్సరముల జీవితానంతరము మరణించిరి కాని వీరుమాత్రము చిరంజీవులై ప్రకృతి విరుద్ధ మర్యాదచే విలసిల్లుచున్నారట. ఏమికారణమో? నిజమో? కల్లయో? ఎందున్నారో? ఎవరికగపడు వారో? ఇవన్నియు మనకు నచ్చజెప్పువారెవరో తెలియదు.

పరశురాముడు రామాయణ భారతకాలములందును రెంటను నుండెనది విశ్వసనీయమే. శ్రీరాములు, శ్రీకృష్ణులు, యుగాంతరములలోనుండి నారని విశ్వసించువారు పరశురామునికి చిరంజీవత్వసిద్ధిని ఇయ్యవలసి వచ్చెను. యథార్థమే మన శ్రీరామ శ్రీకృష్ణులకు అంతరాయము విశేషముగాలేనటు కనబడుచున్నది. శ్రీరాముల వార్ధక్యదశలో శ్రీకృష్ణులు బాలుడుగా నుండి యుండును.

రామాయణమందును. భారతమందును వచ్చు వీరులలో పరశురాముడొకడు. ఇంకనుచాలమంది రామాయణములోనివారు భారతమందు కనబడుచున్నారు. ఎట్లనః—

౧. హనుమంతుడు:—

ఇతడు రామాయణమునకే పూర్తిగా చెందినవాడైనను భారతములో వృద్ధునిగా కానవచ్చుచున్నాడు. సౌగంధికాహరణములో భీమునితో కలసి అతనికి సాయపడుచున్నాడు.

౨. బభ్రువాహనుడు:—

ఇతడు జాంబవంతుని మనుమడు. జాంబవంతుడు రామాయణములో ముఖ్యుడు. బభ్రువాహనుడు భారతవీరులలో నొకడు.

3. విభీషణుడు:—

ఇతనిని రాముడు లంకాధీశ్వరునిగా పట్టాభిషేకముచేసి పోయెను. నలుడు దక్షిణదేశ దిగ్విజయ యాత్రకు పోయినప్పుడును ఇతడే వృద్ధుడై రాజ్యముచేయుచుండెను. నలునితో ఢీకొనుటకు మారుగా అడిగిన వెంటనే లోబడి కప్పముగట్టెను.

౪. పరాశరుడు:—

ఇతడు వసిష్ఠుని మనుమడు. భారతములో నితనిగురించి యిట్లు వ్రాయబడినది.

చ. "గతమదమత్సరుండు త్రిజగద్వినుతుండు వసిష్ఠపౌత్రుడు
న్నతమతి శక్తిపుత్రుడ ఘనాశన ఘోరతపోధనుండు ను
వ్రతుడయి తీర్థయాత్రసను వాడు పరాశరుడన్మునీంద్రుడ ।
య్యతివ దరిందరింగనియె నయ్యమునానదియోడ రేవునన్"

—ఆది. 3 ఆ. ౯౪ ప.

పై పద్యమందు పరాశరుని తండ్రి శక్తిపుత్రుడనియు,

తాత వసిష్ఠముని యనియు తెలిసెడి. వసిష్ఠుడు శ్రీరాములకు కులగురువు.

౫. సుగ్రీవుడు:—

తెనుగు భారతములో సభాపర్వమందు సహదేవుని దిగ్విజయములో కిష్కింధా విజయము వదలివేయబడినది. సంస్కృత భారతమందిట్లున్నది.

"గుహామాసాదయా మాస కిష్కింధాంలోక విశ్రుతాం
పురం వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిపాలితం"

కావున సుగ్రీవుడును ఉభయత్ర కనుపించువాడే.

నాకు గోచరించిన విషయములివి. ఇంకను పండితులకు మరెందరు కనుపింతురో యేమో! ఈ విషయములను బట్టి యాలోచించి చూచిన రామాయణ భారతకాలములందు అంతగా అంతరాయము కనుపించదు.

పరశురాముడు ఒకవిధముగా గొప్ప సంస్కర్త. న్యాయముగా అనులోమసంజాతుడు. ఇతని క్షత్రియ సంహారము నేటి వరకును చాల జాతులకు అనుకూలమగు నాధారముగా నేర్పడి యున్నది. పతిహీనలైన క్షత్రియ స్త్రీలనుండి మిశ్రజాతులేర్పడి నట్లు ఎందరో ప్రమాణములను కల్పించుకొనినారు.

"పరశురాముడు భీకరనిజకోపాగ్ని నుగ్రుడై యిరువదియొక్క మారు ధాత్రీతలం బక్షత్రంబుచేసిన దత్ క్షత్రియ సతులు సంతానకాంక్ష నెలయంగ బుతుకాలముల మహావిప్రులదయ చేసిధర్మువుతప్పకుండ బడసిరిపలుపుర గొడుకుల గూతుల"

అని భారతమందు వ్రాసినారు. మరియు స్కాందపురాణములోని సహ్యాద్రి ఖండములో నిట్లు వ్రాసినారు.

"అబ్రాహ్మణ్యే తదా దేశే కైవర్తాన్ ప్రేక్ష్య భార్గవః
స్థాపయిత్వా స్వకీయే సక్షేత్రే విప్రాన్ప్రకల్పితాన్"

తాను కశ్యప బ్రాహ్మణునిచే వెడలగొట్టబడిన వాడై సహ్యాద్రి పర్వతప్రాంతమందు నివసించి అందు బ్రాహ్మణులు లేకుండుటనుజూచి అచ్చటి ఆటవికులైన కొండజాతి వారిని (అనగా శూద్రులకన్న నీచులైన జాతివారిని) జూచి వారి మెడలలో జందెములువేసి వారిని బ్రాహ్మణులనుగాజేసెను. ఇంతటి సంస్కార కార్యము సామాన్యమైనది కాదు.

బుద్ధ జయంతి

దశావతారములలో బుద్ధ భగవానుడొకడు. ఇతడే కడపటి యవతారము. వీరి తర్వాత ముందెన్నడో కల్క్యవతారము కానున్నదని హిందువులు విశ్వసింతురు. అన్ని యవతారముల మాట యటుండ బౌద్ధావతారము హిందువులకు సరిపడినది కాదు. ఒకప్రక్క యవతారమని చెప్పుచు వేరొక ప్రక్క బుద్ధుని నిందింతురు. దీనికి కారణమే మన బుద్ధుడు వేదప్రామాణ్య మొప్పుకొన లేదనియు, జాతి సంకరము చేసెననియు, నాస్తికతను ప్రబలజేసెననియు నిందింతురు. బుద్ధునివంటి భావములనే వెల్లడించిన శ్రీశంకర భగవత్పాదులను సహితము ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడని నిందించినారు. బౌద్ధమత మెట్టిదైనను మనకా ప్రసక్తితో నవసరములేదు. అన్ని జయంతులను గురించి యీ గ్రంథమందు వ్రాసినాము. కావున నీజయంతి విషయము సహితమించుక వ్రాసెదము.

బుద్ధుని జీవితము

కలియుగమందు ౨౪౭౮ వ సంవత్సరమున వైశాఖ పౌర్ణిమనాడు కపిలవస్తు సమీప మందలి లంబినియను నారామ మందు శ్రీబుద్ధ భగవానుడు జన్మించెను. ఇతని తల్లి మా

యాదేవి, తండ్రి శుద్ధోదనుడు. వీరిది క్షత్రియ వంశము. గౌత
మగోత్రము. శాక్యులను శాఖవారు. ఇక్ష్వాకు సంతతివారగు
టచే వీరు సూర్యవంశ క్షత్రియులు. బుద్ధుడు పుట్టిననాడే
యతని భార్యయగు యశోధరయు, బోధివృక్షమును, జన్మించె
నని చెప్పుదురు. బాలుని మొదటిపేరు సిద్ధార్థుడు. అతని జాత
కము చూచి యీతడు చక్రవర్తి యగును లేదా ప్రవక్తయైన
యగునని కాలజ్ఞులు చెప్పిరి. బాలుడు పుట్టిన యేడవనాడే
యీతనితల్లి [illegible]చెను. తండ్రి బాలుని ప్రీతితో పెంచి విద్య
లుచెప్పించెను. అతని ౧౬ వ ఏట యశోధరతో పెండ్లి
యయ్యెను. వీరికి రాహులుడాయను కొడుకుపుట్టెను. ఈ కొడుకు
వారికి ౨౯ వ ఏట పుట్టెను. ఈ కొడుకు పుట్టిననాడే సిద్ధా
ర్థుడు సంసారమును వదలెను. ఇతడెప్పుడు సన్యసించునో
యేమోయను భయముచే నీతనితండ్రి యితనిని సదా భవన
మందే సర్వసౌఖ్యములతో పెంచెను. ఒకనాడు సిద్ధార్థుడు నగ
రముచూచుటకై రథమెక్కిపోయెను. అతడు వీథులందుబోవు
చుండగా నాలుగు దృశ్యములు చూచెను.

౧. మొదలు ఒక ముదుసలినిజూచెను. చూచి రథచోదకుని
తో వాని తల నరసిన కారణము విచారించగా నందరును
నిట్లేముదుక లగుదురని ప్రత్యుత్తరము బడసెను.

౨. తర్వాత నొక జాడ్యస్థునిజూచి తానును జాడ్యముల బొంద
వచ్చునని గ్రహించెను.

౩. అటుతర్వాత నొకశవమును జూచి అందఱును నొకనాడు చచ్చు వారేయని తలపోసెను.

౪. కడపట నొకభిక్షువును జూచి వాడు సర్వసంగ పరిత్యాగియై యుండుటను జూచి ప్రాపంచిక దుఃఖములనుండి విముక్తికిదియె మంచిసాధనమని యాదినమే యర్ధరాత్రిమందు నిల్లు వాకిలి తల్లి పిల్లను వదలి యేకాంతముగా నడవుల కేగెను.

అచ్చట నాఱు సంవత్సరములు తపస్సుచేసి నానా యోగాభ్యాసములుచేసి తుదకవి నిరుపయోగములని గ్రహించెను. తర్వాత నొకనాడు (వైశాఖ పూర్ణిమనాడు) అతనికి దివ్యజ్ఞానము కలిగెను. అప్పుడే బుద్ధుడయ్యెను. నాటినుండియే సిద్ధార్థుని బుద్ధుడనియు నతని మతమునకు బౌదమతమనియు లోకమందు ప్రఖ్యాతి కలిగెను.

ఇట్లు బుద్ధుడై యతడు మొదలు కాశీలోని సారనాథులో మతబోధచేసెను. అనేక బ్రాహ్మణులు వారిశిష్యులైరి. బుద్ధుడైన తర్వాత నతడు ౪౫ సంవత్సరములు మత వ్యాపకము చేసెను. అతడు తన ౮౦ వ ఏట కుశీనరయను స్థలములో రెండు సాలవృక్షముల మధ్య మరణించెను.

బుద్ధుని ముఖ్యసందేశము అహింస. ఈతత్వము పూర్వము హిందువులందు కానము. హిందువులు పశువుల యజ్ఞము పేరజంపి మాంసభక్షకులై యుండిరి. బుద్ధుడిది నిరాకరించెను.

ఈతని తత్వమునే తర్వాతి కాలములో బ్రాహ్మణులు సంపూర్ణముగా నొప్పుకొనిరి.

బుద్ధుని రెండవ సందేశము సర్వసమత్వము. ఆర్యులలో చాతుర్వర్ణ్యములు ముదిరి నానాశాఖలుగా వ్యాపించి పరస్పర ద్వేషములు వ్యాపించియుండెను. బుద్ధుడీకులమును ధ్వంసముచేసెను. అందఱను నొకేకులము వారినిగా జేసెను.

ఈ బౌద్ధమతము తూర్పున జవా (యవద్వీపము) బోర్నియో, సుమిత్ర, బలి, చీనా, జపాను దేశముల వఱకును దక్షిణమున సింహళము వఱకును పశ్చిమమున బాబిలోనియా వఱకును వ్యాపించెను. కాని యేమిచిత్రమో రానురాను తన యుత్పత్తిస్థానమగు హిందూస్థానమందు నామమాత్రావశిష్టమయ్యెను.

జయదేవకవి తన గీతగోవిందములో శ్రీ బుదపరమాత్మను నిట్లు వర్ణించినాడు.

> నిన్దసియజ్ఞవిధే రహహ శ్రుతిజాతం
> సదయహృదయ దర్శితపశుఘాతం
> కేశవ! ధృతబుద్ధశరీర!
> జయజగదీశ! హరే!

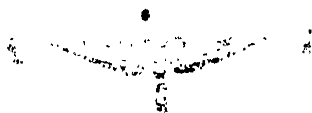
భావము—"హే కేశవ, హేహరే, హేజగదీశ! నీవు బుద్ధావతార మెత్తితివి. బుద్ధావతారమున నీహృదయము దయామయమైనది. నీవు వేదమందు పశుఘాతముచే యజ్ఞము

చేయవలయునని చెప్పెడి శ్రుతిని ఖండించినావు. అనగా అహింసా తత్త్వము ను బోధించినావు."

భారతమందు శాంతిపర్వము లోని 3౪౦ అధ్యాయము లోని యీ క్రింది శ్లోకములో దశావతారములు తారుమారైనవి.

"హంసః కూర్మశ్చ మత్స్యశ్చ ప్రాదుర్భావాద్ద్విజోత్తమ
వారాహో నరసింహశ్చ వామనో రామ ఏవచ
రామో దాశరథిశ్చైవ సాత్వతః కల్కిరేవచ॥

ఎట్లుండినను "సాత్వతః" అను అవతారము బుద్ధావతారమని స్పష్టము.

హోలీ

హోలీ పండుగ ఫాల్గుణ శుక్ల పౌర్ణమీ దివసమున చేయబడుచున్నది. హోలీ పండుగ నేటికాలమందించుమించు హిందూస్థానమందన్ని ప్రాంతములందును గావింపబడుచున్నది. అయినను నిది యుత్తరదేశీయులకుండినంత ప్రాముఖ్యముగా దాక్షిణాత్యులకు లేదనవచ్చును.

హిందువుల యనేక పర్వముల చరిత్రకటిసే యీహోలీ పర్వచరిత్రయు ననమగ్రముగా నున్నది. ఈ పర్వ మెట్లు వాడుకలోనికి వచ్చెనో యిది యేల జేయబడుచున్నదో యేగ్రంథకారుడును తృప్తికరముగా చూపించి యుండలేదు. దీని నిజమైన తత్త్వమేదో నేను విమర్శలో చర్చించి నిర్ణయించెదను. ప్రకృతము ఈపండుగకు సంబంధించిన కథలు, చూపించు కారణములు వివరింతును.

హోలీ పండుగ కామదేవోత్సవ మని కొందఱు, హోలిక యను రాక్షసి గుఱించి శాంత్యర్థముగా చేయు నుత్సవమని కొందఱును, డోలికోత్సవమని మఱికొందఱును, వసంతోత్సవమని వేరు జనులును జెప్పుచున్నారు. వీని వివరములను ముందు చర్చింతము:-

హోలికా సంహారము.

హోలికా సంహారమును గుఱించిన చర్చలు, ధర్మసిం

ధు, నిర్ణయసింధువు లందును, హేమాద్రియందును, జయసింహాకల్పద్రుమమందును భవిష్యత్ పురాణమందును మఱియు నొండు రెండు గ్రంథములందును గలవు. అందు జయసింహకల్పద్రుమ గ్రంథమున, భవిష్యత్పురాణమునను నిట్లు వ్రాసియున్నారు.

"శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరునితో నిట్లు చెప్పెను. పూర్వము కృతయుగమందు రఘునాథుడను సూర్యవంశపు రాజుండెను. అతడు సమస్త దుష్టులను శిక్షించి ప్రజానురంజకముగా బాలించుచుండెను. కాని కొంతకాలమునకు బ్రజలందఱాతనితో హోలిక యను రాక్షసి తమ పిల్లలను హింసించుచున్న దని మొఱలిడిరి. అప్పుడా సభయందుండిన నారదుడిట్లనెను. ఈ హోలికను ప్రతి ఫాల్గుణ పౌర్ణమీ దివసమున పూజించిన శిశువులకే బాధయు నుండదు. రఘునాథు డదేవిధముగా నాచరించుట కాజ్ఞయిచ్చెను. నాటినుండియు నీయుత్సవము చేయబడుచున్నది."

ధర్మసింధువు, నిర్ణయసింధువు అను గ్రంథములందు హోలీయనియు, హోలికా యనియు రెండు పదములుపయోగింపబడినవి. ఈ గ్రంథములలో హేమాద్రినుండియు, భవిష్యత్పురాణము నుండియు ప్రమాణములు గైకొనుచు నిట్లువ్రాసియున్నారు. "ఈ హోలీ పండుగనాడు రాత్రి కాలమందు శిశువులను గృహములందు భద్రముగా దాచియుంచవలెను." దీనినిబట్టి హోలిక యనుదాని భయముచే పిల్లలదాచుచున్నా

రని విశదమగును. దేవదాసీయ వచనమని పై నిర్ణయ సింధు కారు డిట్లుదహరించినాడు.

నిశాగమే ప్రపూజ్యేత హోలికా సర్వదా బుధైః
దివాపూజా మయే ఢుంఢాం పూజితా దుఃఖదా భవేత్.

అనగా రాత్రికాలమందే హోలికను పూజించవలెను. పగటికాలమందు పూజించినవారు దుఃఖముల పాలగుదురు. ఈ శ్లోకమందు హోలికను ఢుంఢయని సంబోధించియున్నారు. హిందీలో ఘులండీయను పదమునకు దీనికిని సామీప్యము కన బడుచున్నది. ఘులండీ అను పదమునకు "దుమ్ము రేపుట" అని నర్థమని కొందఱు చెప్పుదురు. అట్లయిన నీశబ్దము వసంతోత్స వసూచకముగా నున్నది.

మరికొందరు హోలిక హిరణ్యకశిపుని చెల్లెలనియు, హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుని అగ్నిలో త్రోయించినపుడు, హోలిక ప్రహ్లాదునితో నగ్నిలో ప్రవేశించెననియు, నప్పుడు హోలికయే భస్మమయ్యెననియు, తర్వాత నాహోలికను శిశు సంరక్షణార్థమై పూజింప మొదలు పెట్టిరనియు చెప్పుదురు.

కామదేవోత్సవము:—

ఇక హోలికిని కామునికి సంబంధమును గూర్చి యించుక విచారింతము. పూర్వ మొకప్పుడు లోకమంతయు నొక రాక్షసునిచే బాధింపబడుచుండెను. వానిని జంపుటకు శివోద్భవుడే సమర్థుడని దేవతలు నిర్ణయించిరి. శివుని ప్రథమ భార్యయగు సతీదేవి దక్ష ప్రజాపతి యజ్ఞములో దనకును దనభర్తకును నవమానము కలిగెనని దేహమును విసర్జించెను.

సతీదేవి శరీరమును జాలించి పార్వతియై పుట్టెను. ఈశ్వరుడు సతీదేవి మరణానంతరము విరాగియై ఆత్మధ్యాన పరాయణుడై హిమవత్పర్వతమందు వసించెను. అప్పుడింద్రాది దేవత లాలోచించి మన్మథుని బిలిచి యీశ్వరునికి పార్వతిపై మోహ మంకురించునట్లు చేయగోరిరి! మన్మథుడు తనభార్య యగు రతీదేవి తోడను సఖుడగు వసంతుని తోడను హిమవంతముచేరి పార్వతీదేవి యీశ్వరునికి సపర్యలు పితాదేశముచే చేయుచుండు సమయముచూచి శివునిపై తన పుష్పబాణముల ప్రయోగించి యతని మనస్సును గకావిక లొనర్చెను. ఈశ్వరుడు తన దివ్యదృష్టిచే నీకామునిచర్యల గ్రహించి కోపించి తన మూడవ కంటి మంటచే వానిని దహించెను. రతీదేవి యత్యంతముగా విలపించి భర్తతో సహగమనము చేయ సమకట్ట నాకాశవాణి వారించి యామెకు మరల శుభము కలుగ నున్నదని చెప్పెను. పిమ్మట పార్వతి తపస్సుచే నీశ్వరుప్రసన్ను జేసి యాతని పెండ్లాడెను. మన్మథుడు శరీరము లేకున్నను బూర్వమువలెనే దేవతలలోనుండ ఈశ్వరుడు వరమొసగెను. కావుననే మన్మథుని యనంగుండందురు. ఈమన్మథ దహనమునే ఫాల్గుణశుద్ధ పౌర్ణమీ దివసమున జనులు పండుగగా చేయుచుందురు.

డోలికోత్సవము.

ఈ సందర్భముననే నింకొక యంశము సూచింపదగినదై యున్నది. నిర్ణయ సింధువులో నిట్లున్నది.

నరో డోలాగతం దృష్ట్వా గోవిందం పురుషోత్తమం
ఫాల్గున్యాం సంయతో భూత్వా గోవిందస్య పురంవ్రజేత్.

అనగా గోవిందుడు (కృష్ణుడు) దోలికయందు (ఉయ్యేల యందు) ఎక్కినకాల మీఫాల్గుణ దివస మండగుటచే నీనాడు నియతిచే బూజసేయు నరుడు వైకుంఠమును బొందును. పై ప్రమాణ రీత్యా బెంగాలులో నేటికిని నీపండుగునాడు శ్రీకృష్ణ విగ్రహమును నుయ్యేలలో నుంచి పూజింతురు.

ఆ చా ర ము.

ఈ యుత్సవమునాడు జనులు కొన్ని హేయమగు పనులను జేయుదురు. కొన్ని ప్రాంతములలో వీధులలో జనులొకరిపై నొకరు దుమ్ము జల్లుకొందురు. కావుననే ఈయుత్సవమును ధులండీయని వ్యవహరించియుందురు. మఱియు నొకరి నొకరు తిట్టుకొందురు. రంగులు చల్లుకొందురు. కొన్ని ప్రాంతములలో నదేపనిగ వారకాంతలను కూలికి బిలుచుకొనివచ్చి మంగళవాద్యములతో నూరేగింపుచేయుచు వారిపై రంగులను చెంబులతోడను పిచికారీలతోడను జల్లుచుందురు. కొన్నిప్రాంతములలో నీదివసమున మందియిండ్లలోదూరి పాలు పెరుగు భక్ష్యాది భోజన పదార్థములను దొంగిలించుకొని పోదురు. మఱియు రాత్రికాలమందు వీధులలో కామదేవుని పటమును దహింతురు. దహించుటకు గట్టెలనుగూడ దొంగిలింతురు. ఆంధ్ర దేశమందీ యుత్సవమును కామదహన మనియు, కాముని పున్నమ యనియు వ్యవహరింతురు. ఆంధ్ర దేశమునకన్న

మహారాష్ట్ర దేశమందింకను హేయమగు పనులు చేయుదురు. ఇందూరు సంస్థానమందును దత్పరిసర దేశములందును నీపండుగ నాడు "నత్థూరాం" అను గొప్పవిగ్రహము నొకటిచేసి దాని కొక గొప్ప లింగము నుంచుచుండిరట. ఈ యంగమును స్త్రీ పురుషులు పూజించు చుండిరట. ఇట్టి హేయమును రోసి యిచ్చటి శిష్టులెల్లరును నొక మెహజరును దర్బారి వారికిచ్చి నివేదించుకొనగ నీ యాక్షేపణీయాంగమును దీసివైచి విగ్రహమును పూజించుకొనవచ్చునని యాజ్ఞ యయ్యెను. (హైద్రాబాదు నగరములో కూడ మార్వాడీ లుండు బేగంబజారు మున్నగు ప్రాంతాలలో సిన్న మొన్నటివరకు ఈ "నత్థూరాం" యొక్క వికార విగ్రహములు బజారులలో స్థాపింపబడుచుండెను.

వసంతోత్సవము

ఈ హోలీ పండుగ వసంతోత్సవమని కొందరందురు. వసంతోత్సవమును గురించి కొన్ని గ్రంథములలో జెప్పగలదు. కాని తిథి భేదముచే నిదనిశ్చయముని నిర్ణయించుట కష్టము. నిర్ణయ సింధువునం దిట్లున్నది:—

> ప్రవృత్తే మధుమాసేతు ప్రతిపద్యుదితే రవౌ
> కృత్వాచావశ్య కార్యాణి సంతర్ప్య పితృదేవతాః
> వందయేద్ధోలికా భూమిం సర్వదుఃఖోపశాంతయే॥

చైత్రశుక్ల ప్రతిపత్తునాడు హోలికాభూమిని నమస్కరించిన సర్వదుఃఖ శాంతియగునట!

భవిష్యత్పురాణమందు "మదన మహోత్సవము" అను దానిని వర్ణించియున్నారు. ఇందు నేను పై వర్ణించిన మన్మథ దహన కథయంతయు వివరింపబడియున్నది. అందీ శ్లోకము గాన నగును:—

అస్మిన్ వసంతసమయే శుక్లపక్ష త్రయోదశీ
అస్యాం మనోభవో దేవి! భవిష్యతి శరీరవాన్.

అనగా చైత్రశుక్ల త్రయోదశినాడు అనంగుడు సశరీరుడగునట. ఈయుత్సవమునే చైత్రోత్సవమనియు నీ భవిష్యత్పురాణ శ్లోకమునుండి విశదము కాగలదు.

చైత్రోత్సవే సకలలోక మనోనివాసం
కామం వసంత మలయాద్రి మరుత్సహాయం
రత్యా సహార్చ్య పురుషః ప్రవరాచయోషిత్
సౌభాగ్యరూప సుతసౌఖ్యయుతా సదాస్యాత్॥

అనగా సకలలోక మనోనివాసుడగు మన్మథుని, వసంతుని, రతీదేవిని చైత్రోత్సవమందు పూజించువారు సౌభాగ్యరూప సుత సౌఖ్యయుతులై యుందురు.

ఇట్లు చైత్రోత్సవమనియు, వసంతోత్సవమనియు మన్మథోత్సవములు చేయవలెనని భవిష్యత్పురాణ నిర్ణయ సింధు ప్రమాణములున్నను నీయుత్సవము చైత్రమాసాదియందని యొకరును, శుక్ల త్రయోదశియందని యొకరును నిర్ణయించుట వలన హోలికా సంబంధము కాదనవచ్చును. కాని చైత్రశుక్ల ప్రతిపత్తున జేయవలయునను శాస్త్ర ప్రమాణమునకు హోలి

నాడను. అనగా నీపండుగు హోలికా రాక్షసీ తృప్త్యర్థమనియు కామదహనోత్సవ మనియు డోలికోత్సవమనియు పలువురు పలువిధముల తలచుచున్నారు. కావున నిందేది నిజమో యేది యసమంజసమో విచారింతము.

రాక్షసికథ:— రఘుమహారాజు కాలమందొక రాక్షసి రాజ్యమందలి బాలికలను చంపుటచేత దానిని శాంతి పఱచుటకై యీపండుగును రఘుమహారాజు చేయ నాజ్ఞాపించెనను టకు భవిష్యత్పురాణ నిర్ణయసింధువంటి గ్రంథములందు ప్రమాణములున్నను నవి యవిశ్వసనీయములు. రాక్షసి బాలురను హింసించుటకు హేతువేమి రఘుమహారాజు వంటి వానికి దానిని సంహరించుట కేల సామర్థ్యము చాల లేదో నురూహ్యము. ఒకవేళ రాక్షసిని సంహరింపలేక పోయి నను కొన్ని హేయపద్ధతులచే దానిని శాంతింపజేయుటయు నస మంజసముగా నున్నది. ఈహోలికారాక్షసిని తృప్తి పఱచుటకై దొంగతనముచేయ వలయునట. చండాలుర యింటినుండి దానినంటుపెట్టుటకై యగ్నిని తేవలయునట. బూతులతో తిట్లు తిట్టవలయునట. ఈ క్రింది ప్రమాణము లీవిషయమున గమనింపదగినవి.

పురుషార్థ చింతామణి యను గ్రంథములో నీక్రిందివిధముగ నుదహరించియున్నారు.

దశస్యాః శోధనాస్త్రాసుకాష్ఠ స్తేయం విధీయతే
అపశ్చైర్వాథకృష్ణైర్వా యువాభిర్వా దివాత్యయే

ప్రాప్తేయం పూర్ణిమాయాం తుకుర్యాత్తత్కాష్ఠదీపనం
చండాల సూతికా గేహాచ్ఛిశు హారిత వహ్నినా
భద్రాముఖం పరిత్యజ్య హోలాయాదీపనం శుభం

* * * *

గ్రామాద్బహిశ్చమధ్యే వా తూర్య నాదసమన్వితం

ఇట్లు హోలికా దహనము చేయునప్పుడు దీపన మంత్రము లీ క్రిందివిధముగా నున్నవి.

అర్చయిత్వాతు తై రక్తైః కుంకుమేన సుసంస్కృతైః
గీతైర్వాద్యై స్తథానృత్తై రాత్రిః సానీయతేజసైః
తమగ్నిం త్రిఃపరిక్రమ్య శబ్దైర్లింగ భగాంకితైః
తేనశబ్దేనసా పాపా రాక్షసీ తృప్తిమాప్నుయాత్

ఇందు బూతుల నుపయోగించుట కనుజ్ఞయియ్యబడినది. ఇట్లు మానవుల్ని నీచకార్యములుచేయుట రఘుమహారాజునకు సమ్మతమై యుండునా? నాయభిప్రాయమున నీతప్పుడు శాస్త్రములన్నియు మధ్యన కల్పింపబడినవే!

దోలికోత్సవము

ఇదియు కేవల భ్రమాజనితమో యేమోయని నాకను మానము కలుగుచున్నది. హోలికను దోలిక యని భ్రమించి యాపదమునకొక కథను కల్పించి శ్రీకృష్ణుని నుయ్యేలలో బరుండ చేసినారు. ఈ యాచారము బెంగాలులో మాత్రముండుటచే నిది యనాదరణీయము.

కామదహనము—వసంతోత్సవము

ఇక కామ దహనము వసంతోత్సవమును నిర్వచనీయ యములు. నాయభిప్రాయమున నీరెండును నొకటియే. వసంత కాలమందు కామోత్సవము చేయుటచే నీ రెండు పేరులు కలిగినవి. ఈ హోలీపండుగ వసంతోత్సవమే. ఈ విషయమును నిరూపించుటకు పూర్వము హోలీశబ్దమును గుఱించి కొంత చర్చించెదను.

హోలీశబ్ద నిర్వచనము:—

ఈ హోలీపదము సంస్కృత వాఙ్మయమునకు క్రొత్తదిగా నుండినట్లున్నది. కావుననే నిఘంటుకారులు సహితము సరిగా నిర్వచనము చేయకపోవుటయే కాక నితర శాస్త్రకారులును గొంత సంశయించి నట్లున్నది. ఎట్లన. వాచస్పత్య నిఘంటునందిట్లు వ్రాసియున్నారు:—

"హు, విచ్, తంలాతి, లా, కసంజ్ఞాయాంకః." హు అనగా దానాదానము అనియు లా అనిన దానాదానమే అనియు ధాత్వర్థములు. మొత్తముపై ఏమి అర్థమో నిఘంటుకారులు వ్రాయక "వసంతోత్సవభేదే ఉపచారాత్" అని వ్రాసినారు. ఇట్లు వసంతోత్సవ భేదమని అర్థముచేసి నిఘంటుకారులు జైమిని నిట్లుదహరించినారు.

"హోలికాచ ప్రాచ్యాభిమానిరదుక్షీయతే హోలాకాచ
వసంతోత్సవ విశేషః హులీతిప్రసిద్ధః ఏమాదీనేషు కాదిః

దాక్షిణాత్యైః అదిశేషూకం క్వప్వకులాగతం కరంజార్కాది
స్థాకర దేవతాపూజాదికం తద్దేశ ప్రసిద్ధం ఉద్వ్రషధ
యజ్ఞాదిక ముదీచ్యైః క్రియతే.

శబ్దకల్పద్రుమ కోశమందు హోలిక "యను పదమున కిట్లర్థము చేయబడినది.

"తృణాగ్ని భ్రష్టార్ధపక్వ శమీధాన్యం హోలకః।
హోలాఇతీ హిందీభాషా॥

అనగా అగ్నిలో సగముకాలిన గడ్డితోకూడిన గింజలు (కాపిళ్ళు) అని అభిప్రాయము చెప్పుచు నిది హిందీపదము అని తప్పించుకొనినారు. మఱియు వైద్య గ్రంథములందును నిదే యర్థమిచ్చియున్నారు.

అర్ధపక్వశమీధాన్యైః తృణభ్రష్టైశ్చహోలకః
హోలకోల్పానిలో మేదః కఫదోషశ్రమాపహః.

అనగా అగ్నిలో సగము పక్వమైన ధాన్యము హోలక యనబడును. ఇది యుదరమందు స్వల్పముగా నగ్నిదీపనము కలిగించును. కఫదోషముల బోగొట్టును.

ఈ పై రెండు ప్రమాణములచే బూర్వము మన దేశ మందు క్రొత్తగా బండిన ధాన్యమును గడ్డితో తెచ్చి గ్రామస్థు లందఱును నొకచో జేరి దానిని గాల్చి సగము పక్వమైన తర్వాత భుజించుచు పండుగ చేయుచుండిరని యూహింప

వచ్చును. వడ్లును, గోధుమలును, జొన్నలు, సెనగలు ఈఫాలు ణపౌర్ణిమివఱకు బూర్తిగా పండును. కావున వసంతకాలము లోని హోలికాధాన్యమును వేపుకొని భుజించుచుండిరే కాని హోలికా రాక్షసిని గాల్పలేదని నమ్మవచ్చును.

జైమినీ న్యాయమాలలో హోలాకాధి కరణమని ప్రత్యేకాధికరణ మొకటి కలదు. అందు ౧౫ నుండి ౨౩ వఱకు గల సూత్రములలో హోలికా చర్చయిట్లున్నది.

"హోలాకా దేర్వ్యవస్థా స్యాత్ సాధారణ్య ముతాగ్రమః దేశభేదేనదృష్టత్వా త్సావ్యుంమాః సమత్వతః॥ హోలాకా దయః ప్రాచ్యైరేవ క్రియంతే వసంతోత్సవో హోలాకా అహ్నాసైజకాదయో దాక్షిణాత్యైః ఉద్వృషభ యజ్ఞా దయ ఉదీచ్యైఃజ్యేష్ఠ మాసస్య పౌర్ణమాస్యాం బలీవర్దా వభ్యర్చ్యధావయంతి సోయము ద్వృషభయజ్ఞః। ఏవం హోరీ తాదిస్మృతిః। కాచిత్క్వచిద్దేశ విశేషే దృశ్యతే తస్మాద్వ్యవస్థితం ప్రామాణ్యమితిచేత్। మాహైవం। తస్మా తత్వేనా సుమితస్య వేదస్య సర్వ సాధారణత్వేన తేషామపి సర్వసాధారణత్వాత్ అత్రైవ గుడమతమాహ......॥

మొత్తముపై జైమిని యభిప్రాయమేమన దేశాచార మోగా నీహోలికోత్సవ మున్నది గాన నిది ప్రమాణముగా గ్రహింపదగినది. తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యము వ్రాయుచు రంగరామానుజుల వారు "యాన్యస్మాకం సుచరితాని తాని సేవితాని——నో ఇతరాణి" అను దాని కిట్లుదాహరణము చెప్పి

నారు. "శిష్టాచారేష్వపి శ్రుతిస్మృతివిరోధశూన్యతయా యాని సుచరితాని తాన్యేవ హోలాదికాని గ్రాహ్యాణి నలోభాది మూల చరితానీత్యర్థః" అనగా శ్రుతి స్మృతి విరుద్ధములైనను శిష్టాచారములైన హోలాకాద్యుత్సవముల వంటివి చేయావచ్చును. ఇట్లు కొందఱు హోలికాశబ్దమును గుఱించి సంశయించియున్నారు.

అయినను నీహోలికోత్సవము వాత్స్యాయనుని కాలము వఱకే ప్రసిద్ధినొంది వసంతోత్సవముగా భావింపబడినదని వాత్స్యాయనుడే తెలిపియున్నాడు. కామ సూత్రములం దిట్లు వ్రాయబడి యున్నది.

"యక్షరాత్రిః కౌముదీజాగరః...... ....
మదనోత్సవః, దమనభంజికా, హోలాకా, అశోకో
త్తంసికా... తాస్తాశ్చమాహిమాన్యాః దేశ్యాశ్చ క్రీడా
జనేభ్యో విశిష్ట మాచరేయురితి సంభూయక్రీడాః"

పై కామ సూత్రములకు యశోధరుడు తన జయమంగళవ్యాఖ్య వ్రాయుచు హోలాక కిట్లు అర్థము వ్రాసినాడు.

"హోలాకా ఫాల్గుణపూర్ణిమాయాం శృంగకాది ముక్తేన కింశుకాది కుసుమరాగాంభసా పరస్పరోక్షణం మిథః పటవాసప్రక్షేపశ్చ" అనగా ఫాల్గుణపూర్ణిమనాడు పిచికారీలతో (చిమ్మ్రుడు గొట్టములతో) మోదుగు పూలతో సిద్ధము చేసిన రంగులతో జల్లులాడుట బుక్కా చల్లుటయు ముఖ్యవినోదములు. వాత్స్యాయనుడు క్రీస్తుపునకు బూర్వము ౧౫౦ వం

వసంతోత్సవము చేయుచుండిరి. దానినే ఏప్రిల్ ఫూల్ ఉత్సవ మనిరి. (April Fools day) హోలీపండుగను ఫాల్గుణియనియు వ్యవహరింతురు. ఈ ఫాల్గుణీ శబ్దమువంటి ధ్వనికల "పల్లికా" యనునుత్సవము ఈజిప్టులో జేయుబడుచుండెను. దీనినే గ్రీసు దేశములో "ఫ్లో రేలియా" యని వ్యవహరించిరి. ఈపదమునకు "పుష్పోత్సవము" అని అర్థము. మన వసంతవర్ణనమునకు సరి పోవును.

ఈ విధముగా ప్రాచీనమం దార్య శాఖలలో జేరిన జాతు లన్నింటిలో నీవసంతోత్సవ ముండుటయు, సన్నిహితావు లలో నీతిబాహ్యపు చర్యలను పచ్చి శృంగారచేష్టలను జేయుట యు ప్రసిద్ధము. కావున హోలికోత్సవము బహు ప్రాచీనమై నది. హిందువులార్యావర్తమునకు రాకపూర్వము (తక్కిన యార్యశాఖలలో గలసియుండిన కాలము) నుండియు నీయుత్స వమాచార మందుండినది. సర్వవిధముల నిది వసంతోత్సవమే యనుటలో నేమియు సందేహము లేదు.

నాగపంచమి

ప్రతి సంవత్సరము శ్రావణశుద్ధ పంచమీ దివసమున నాగపంచమీ పూజలు జరుగును. తెనుగులో నీపండుగను నాగుల పండుగయని యందురు. ఈపండుగ కేవలము సర్పముల పూజానిమిత్తమై యేర్పడినట్టిది. ఈ పండుగ విషయమై వ్రతచూడామణి యం దిట్లున్నది.

“నాగపంచమీ వ్రతవిషయమై హేమాద్రి ప్రభాన ఖండమందు ఈశ్వరుడు పార్వతితో నిట్లనెను. సర్పములను ప్రతిగృహముయొక్క ద్వారముపై గోమయముతో వ్రాసి శ్రావణశుక్ల పంచమీ దివసమున పూజించవలెను. చతుర్థి నాడుపవాసవ్రత మాచరించి పంచమినాడు బంగారుదిగాని, వెండిదిగాని, కఱ్ఱదిగాని, తుదకు మట్టిదిగాని నొక పంచముఖముల సర్పమును చేయించి దానిని నానా విధములగు ఫల పుష్పములతోడను గంధాది ధూపములచేతను పూజించి బ్రాహ్మణులను ఘృత పాయస మోదకములచేత దృప్తిపఱచవలెను. పిమ్మట బ్రాహ్మణులకు సువర్ణాది దానములను జేయవలెను. ఆనాడు దివారాత్రములం దెప్పుడు భూమినిత్రవ్వకూడదు. ఇట్లు స్కాందపురాణమందు జెప్పబడినది.”

ఎవ్వరైనను పాములచే గఱవబడిన వారి బంధువులు నాగపంచమీ వ్రతమును నిష్ఠతో జేసిన నాబాధలు తొలగి పోవునని పై స్కాంద పురాణమందు వ్రాసినారు.

గాథలు

నాగపంచమి పండుగను గుఱించి హిందూస్థానమందీ క్రింది గాథలు కలవని గుప్తే పండితుడు తన యింగ్లీషు గ్రంథ మందు వ్రాసియున్నాడు.

అనగా ననగా నొక బ్రాహ్మణుడుండెను. అతని కేడుగురు కోడండ్రు. కట్టకడపటి కోడలికి తల్లి దండ్రులులేరు. తక్కినవారందఱు తమతమ పుట్టునిండ్లకు బోగా నీపెమాత్ర ము మామగారి యింటనే యుండి తనకు ఆదిశేషుడు తప్ప వేరే తండ్రిలేడని విచారముతో జెప్పుకొనుచుండెను. ఆదిశేషు డీవార్తను విని జాలినొంది యొకనాడు వృద్ధబ్రాహ్మణ వేష ధారియై యీమె మామదగ్గఱకు వచ్చి తానీబాలిక పినతండ్రి ననియు, తనకూతురును పుట్టినింటికి బిలిచికొని పోదుననియు నడిగెను. కోడలుకూడ మామగారి యింటినివాసమునకు విసిగి తానీ బ్రాహ్మణుని వెంటబోవుట కొప్పుకొనెను. ఇద్దఱును బ్రయాణమైరి. కొంతదవ్వేగిన పిమ్మట మాయా బ్రాహ్మణు డు తన నిజరూపము దాల్చి తన ఫణముపై యాబిడను స్వారి చేయ నాదేశించి నాకలోకమునకుం గొనిపోయి తన యాలు పిల్లలతో నుండ నియమించెను. పిల్లల కందఱకును నీపె నేమా త్రమును హింసించగూడదని శాసించెను. ఇట్లుండ గొంతకాల

మునకు ఆదిశేషుని భార్య ప్రసవించెను. ఇంటినిండ పాముపిల్ల
లు పాఱాడుచుండెను. ఒకనాడీ కోడలు బరువగు కంచు దీప
మును చేతబట్టుకొని భయముచే దానిని జాఱవిడువ పిల్లల
తోకలపై బడి యాతోకలు విఱిగిపోయెను. కొంతకాలమగు
తఱి యాకోడలు మరల తన మామగారి యింటికివచ్చెను.
ఇట్లుండ శ్రావణశుక్ల పంచమీ దివసము వచ్చెను. ఆనాడీ
బాలిక పాముల రూపముల నొకచో జిత్రించి దేవుని గూర్చి
తన పాము తమ్ములను రక్షించుటకై ప్రార్థించుచుండెను.
తోకలు తెగినపాము లానాడే విచిత్రవిధముగ తమ తల్లితో
తాము వికృతులైన కారణమడిగి తెలిసికొని యీ దుష్టబాలి
కను జంపుదుమని పట్టుబట్టి యాపె మామయింటికివచ్చి పొం
చియుండిరి. అప్పుడే యీబాలిక యా తోకదెగిన పాముల
రక్షించుటకై దేవుని బ్రార్థించిన దవిచూచి కరుణాంతరంగి
తహృదయములతో నామె నైవేద్యముగా నుంచిన పాలు పం
ట్లను మెక్కి దీవించి తమ నెలవులకేగెను. నాటినుండి ప్రపంచ
మందీ నాగులపూజ జరుగుచువచ్చెను.

ఇంకొక కథ

ఒకకాపు పొలము దున్నుచుండెను. ఒకనాడు తన
నాగేటిమొన యొక రంధ్రములోబడి యెద్దులచే బైకి మన్ను
పెకలింపబడగా నారంధ్రమందుండు పాము పిల్లలన్నియు జచ్చె

ఎవరైనను పాములచే గఱచబడిన వారి బంధువులు నాగపంచమీ వ్రతమును నిష్ఠతో జేసిన నాబాధలు తొలగి పోవునని పైస్కాంద పురాణమందు వ్రాసినారు.

గా థ లు

నాగపంచమి పండుగను గుఱించి హిందూస్థానమందీ క్రింది గాథలు కలవని గుప్తే పండితుడు తన యింగ్లీషు గ్రంథ మందు వ్రాసియున్నాడు.

అనగా ననగా నొక బ్రాహ్మణుడుండెను. అతని కేడుగురు కోడండ్రు. కట్టకడపటి కోడలికి తల్లి దండ్రులులేరు. తక్కినవారందఱు తమతమ పుట్టునిండ్లకు బోగా నీపెమాత్ర ము మామగారి యింటనే యుండి తనకు ఆదిశేషుడు తప్ప వేరే తండ్రిలేడని విచారముతో జెప్పుకొనుచుండెను. ఆదిశేషు డీవార్తను విని జాలినొంది యొకనాడు వృద్ధబ్రాహ్మణ వేష ధారియై యీమె మామదగ్గఱకు వచ్చి తానీబాలిక పినతండ్రి ననియు, తనకూతురును పుట్టినింటికి బిలిచికొని పోదుననియు నడిగెను. కోడలుకూడ మామగారి యింటినివాసమునకు విసిగి తానీ బ్రాహ్మణుని వెంటబోవుట కొప్పుకొనెను. ఇద్దఱును బ్రయాణమైరి. కొంతదవ్వేగిన పిమ్మట మాయా బ్రాహ్మణు డు తన నిజరూపము దాల్చి తన ఫణముపై యాబిడను స్వారి చేయ నాదేశించి నాకలోకమునకుం గొనిపోయి తన యాలు పిల్లలతో నుండ నియమించెను. పిల్లల కందఱకును నీపె నేమా త్రమును హింసించగూడదని శాసించెను. ఇట్లుండ గొంతకాల

మునకు ఆదిశేషుని భార్య ప్రసవించెను. ఇంటినిండ పాముపిల్ల లు పాఱాడుచుండెను. ఒకనాడీ కోడలు బరువగు కంచు దీప మును చేతబట్టుకొని భయముచే దానిని జాఱవిడువ పిల్లల తోకలపై బడి యాతోకలు విఱిగిపోయెను. కొంతకాలమగు తఱి యాకోడలు మరల తన మామగారి యింటికివచ్చెను. ఇట్లుండ శ్రావణశుక్ల పంచమీ దివసము వచ్చెను. ఆనాడీ బాలిక పాముల రూపముల నొకచో జిత్రించి దేవుని గూర్చి తన పాము తమ్ములను రక్షించుటకై ప్రార్థించుచుండెను. తోకలు తెగినపాము లానాడే విచిత్రవిధముగ తమ తల్లితో తాము వికృతులైన కారణమడిగి తెలిసికొని యీ దుష్టబాలి కను జంపుదుమని పట్టుబట్టి యాపె మామయింటికివచ్చి పొం చియుండిరి. అప్పుడే యీబాలిక యాతోకదెగిన పాముల రక్షించుటకై దేవుని బ్రార్థించిన దవిచూచి కరుణాంతరంగి తహృదయములతో నామె నైవేద్యముగా నుంచిన పాలు పం డ్లను మెక్కి దీవించి తమ నెలవులకేగెను. నాటినుండి ప్రపంచ మందీ నాగులపూజ జరుగుచువచ్చెను.

ఇంకొక కథ

ఒకకాపు పొలమూ దున్నుచుండెను. ఒకనాడు తన నాగేటిమొన యొక రంధ్రములోబడి యెద్దులచే బైకి మన్ను పెకలింపబడగా నారంధ్రమందుండు పాము పిల్లలన్నియు జచ్చె

ను- తల్లివచ్చి యీ ఘోరమును భరింపలేక గాపువాని యింటి కివచ్చి యందఱను గఱచి చంపెను. ఇంతటితో దృప్తినొందక కాపువాని బిడ్డ మగనియింట సంసారము చేయుదానినిగూడ జంపనెంచి యచటికి బోయెను. ఆనాడా కాపు కోడలు ఆది శేషుని పూజ సేయుచుండెను. ఈ పాము పూజ యగువఱకు తామసించ వలసి వచ్చెను. అంతలో నాకలిగొనినదగుట యా బిడ యారగింపుగా నుంచిన పండ్లుతిని. ప్రాలనుద్రాగి శాంతి బొందెను. పిమ్మట పూజచే దృప్తినొంది యా కాపుబిడ్డ ముం గలనిలిచి దానాపె తల్లిదండ్రుల పన్నదమ్ముల జంపిన వృత్తాం తము దెలిపి వరము కోరుకొనుమని యడిగెను. కాపుది వారల నందఱను పునర్జీవులనుగా జేయుమని కోరెను. అటులే వారు మరల బ్రతికింపబడిరి. నాటనుండి నేటివఱకు కాపులు నాగపం చమినాడు భూమి దున్నుకొనుటను మానినారట!

ఆచారము

ఇవి నాగులపండుగను గూర్చిన కథలు. నాగపంచమి నాడు జనులు శిరస్స్నానముచేసి ప్రాతఃకాలముననే సర్పముల ప్రతిమలకు పాలు, కొబ్బెర, అన్నము, ఆరగింపు చేయుదురు. మఱికొందఱు పుట్టలదగ్గఱపోయి పుట్టలలో పాలుపోసి పుట్ట చుట్టును ప్రదక్షిణముచేసి వచ్చెదరు. ప్రతి గ్రామ మందును రాతితో చేయబడిన పాముల విగ్రహము లుండును. నాగపం చమి నాడీ విగ్రహములకు పూజలు చేయబడును.

విమర్శ

నాగపంచమీ విషయమై స్కాంద పురాణమందును భవిష్యత్ పురాణమందును చర్చలు గలవు. వీనినిబట్టిచూడ నిది యార్యులపండుగుగా నుండినట్లుతోచదు. ఇది విశేషము గా ద్రావిడులయొక్కయు ననార్యుల యొక్కయు పండుగగా గనబడుచున్నది. సర్పములు మనుష్యులను హింసించు జంతువు లలో చేరినట్టివి. సింహ శార్దూలాదు లరణ్యములలోనే యుం డుటచే నగరవాసులకు వాని భయము తక్కువ. కాని యీ సర్పములు నగరములందు గ్రామములందు చేలలోను తుడకిండ్ల లోను నివసించి మనుష్యులను కఱచి చంపుటచే వీనిభీతి జను లకు విశేషమయ్యెను. పాముివిషమునకు మందు సాధారణము గా నేటివఱకును మంచిదికనిపెట్ట బడలేదు. అట్టిచో దాని భీతి యింకను విశేషమగుట సహజము. మన పురాణకాలమున నీశ్వరుడు, విష్ణువు, వినాయకుడు, మున్నగు దేవులకు సర్పములు భూషణములై యున్నవి. శివుడు భుజంగ భూషణుడు. విష్ణువు శేషశాయి, కృష్ణుడు కాళియమర్దనుడు. ఈప్రకారముగా పాములకు ప్రాముఖ్యత నీయబడినది. దేవతలకు ప్రియమైన వనిగాన నీపాముల కొకేతల యుండిన లోటేమోయని అయిదుతలలు వేయితలలు గలవిగా వర్ణింప బడినవి. వ్రతచూడా మణి సూచించినరీతిగా నీపండుగ నాగదష్ట వ్రతముగానున్నది.

జనులు సర్పములను పూజించిన సర్పముల బాధ తొలగునని నమ్మి యీప్రకార మొక దిన మేర్పాటుచేసి యాదినము సర్పముల పూజించుటకై ప్రత్యేకించి యుందురు. పాముచాల తెలివిగల జంతువనియు, పగబట్టిన సాధించి తీరుననియు, భారతభూమి యంతటను వేనవేలు గాథలు చెప్పుచుందురు. భారతదేశమం దుండినన్ని పాములు బహుశ యేయితర దేశమందును లేకుండును. మన దేశమున నేటేట వేనవేలు జనులు సర్పముల కాట్లచే మరణించు చున్నారు. కావున నీపై సందర్భములను పర్యాలోచించి వేరు మందుగానక లోకులు వానిని పూజించ మొదలిడియుందురు.

విశేషాంశములు

భవిష్యత్పురాణమందు నాగపంచమిని గుఱించి యిటు వ్రాయబడినది. ఉచ్చైశ్శ్రవమను గుఱ్ఱము సముద్ర మథనమం దుద్భవించెను. అది యంతటను తెల్లనిది. దానినిజూచి కద్రువ అను సర్పము వినతతో నిట్లనెను, "అంతటను గుఱ్ఱము తెలుపే కాని వెంట్రుకలేల నల్లగ నున్నవి." వినత యిట్లనెను. "నాకంతయు తెలుపే కనబడుచుండ నీకు నలుపెట్లుకనబడెను." అంత వారిరువురు పందెము చేసిరి. కద్రువు నలుపుచూపిన వినం దానికి దాసి యగునట్లును చూపకుండిన కద్రువె దాసియగు నట్లును పందెము కుదిరెను. కద్రువింటికివచ్చి తనమాటనిక్కం

చుకొని దలచి తన పిల్లల బిలిచి నల్లని వెంట్రుకలు కలిగిన యశ్వరూపము దాల్చుమని చెప్పెను. పిల్లలు ధర్మవిరుద్ధమని దాని కొడంబడక పోయిరి. అప్పుడు తల్లి వారికి జనమేజయుని సర్పయాగములో నందఱు నశించునట్లు శాపము పెట్టెను. వారు చింత చేయుచుండ బ్రహ్మ కరుణించి వారిని ఆస్తీకుడను వాడు ముందు రక్షించగలడని వరమిచ్చెను. ఈవరమును 1బహ్మదేవుడు పంచమీ దివసమున ననుగ్రహించెను. కావున నా దివసము పాములకు శ్రేష్ఠమైన దినము. ఆదినమునాడు పాముల నెవ్వరు పూజింతురో వారి వంశమందు సర్పదష్ట భయములేదు. అయిను పాములను బంగారువిగాని వెండివి కాని కట్టెవిగాని తుదకు మట్టివిగాని జేసి గోక్షీరముచేతను పాయసముచేతను పూజించి తర్వాత బ్రాహ్మణులను బూజించి వారికి రుచిరాన్నముల భుజింప బెట్టవలయును. నాగపూజ చేసిన భయములేదనుటకీ క్రిందిశ్లోకములను పై భవిష్యత్పు రాణమునుండియే యుదాహరించుచున్నాను.

> వాసుకిస్తక్షకశ్చైవ కాళియో మణిభద్రకః। ఐరావతో
> ధృతరాష్ట్రః కర్కోటక ధనంజయౌ। ఏతే ప్రయచ్ఛంత్య
> భయం ప్రాణినాం ప్రాణజీవితాం పంచమ్యాం స్నపయం
> తీహ నాగాన్ క్షీరేణ యోనరాః। తేషాంకులే ప్రయచ్ఛం
> తి తేభయం ప్రాణదక్షిణాం। శప్తానాగా యదామాత్రా
> దహ్యమానాదివానిశం। నిర్వాపయంతి స్నపనైర్నాగాంశ్చ

శేణమిశ్రితైః। యేస్నపయంతి నాగాన్ భక్త్యా శ్రద్ధాపమ
న్వితాః। తేషాంకులే సర్పభయంనభవేదితి నిశ్చయః॥

పై శ్లోకముల సారాంశ మేమన:-

వాసుకి తక్షకి మున్నగు పేరులు గల సర్పరాజములు ప్రాణకోటి కభయమిచ్చునట్టివి. ఏజనులు పంచమీతిథినాడు పాములను (విగ్రహములను) గోక్షీరముచే స్నానము చేయింతురో వారికి సర్పభయము లేదు. పాములు తమతల్లిచే శపింపబడినవి గాన నవి రాత్రింబవళ్ళును శాపాగ్నిచే దహింపబడుచుండును కావున వానికి క్షీరస్నానము శాంతి కలిగించును అట్లు శాంతిబొందిన వగుట కతన భక్తులను కృతజ్ఞతాసూచకముగా హింసింపనేరవు. తల్లిశాపమును గుఱించిన కారణము ముందే చూపింప బడినది.

ఈ భవిష్యత్పురాణ విషయములను జూచిన సర్పముల భయముచే నీప్రకారము పూజించుట యారంభమయ్యెనని నే నిదివఱకే విమర్శించిన యంశము ప్రబల మగుచున్నది. ఈ పురాణ మందలి సర్పములు కొన్ని మనకితర పురాణములందు పరిచితములై యున్నవి. జనమేజయుని సర్పయాగమందు కొన్ని సర్పములు గనబడుచున్నవి. మఱియు కాళియుడు శ్రీకృష్ణునిచే నొంపబడెను. నలుని కుపకారము చేసినవాడు కర్కోటకుడు.

ఈ నాగ పంచమి యనార్యుల పండుగ యనుట కొక యనుమానము కలుగుచున్నది. ద్రావిడదేశమందు పాముల పుట్టలకు కొబ్బెర బెంకాయల నైవేద్యము నిచ్చుదురు. నారికేళమునుండి కేరళనామము దక్షిణదేశమునకు గలిగెను. ఈ కారణముచేత నిది యనార్యుల పండుగ యనవచ్చును.

పాశ్చాత్య పండితులు "నాగుల" ను గుఱించి కొన్ని చారిత్రిక సిద్ధాంతముల చర్చించి యున్నారు. అందు ముఖ్యముగా ఫర్గూజన్ పండితుడు "నాగపూజ" అను ఇంగ్లీషుగ్రంథమందు వ్రాసిన సిద్ధాంతములలో ముఖ్యాంశములను నిం దుదహరించు చున్నాను.

" In the mountainous country bordering upon Kashmir, especially in the tract lying between Chenab & Ravi rivirs a remnant of the Nagas of the Mahabbharata still survives. Here the serpent gods are worshipped now as they were then, not as dangerous reptiles nor as mere symbols but as the deified rulers of an ancient people whose tribal or racial emblem was the Naga or the hooded serpent and whose chief diety was the sun. These people do not call themselves Nagas. The name of the tribe is Taksha. Taxilas ally of Alexander was a Takshaka. The Naga Temples are not dedicated to the serpents but to the Naga Rajas, the ancient

rulers of the race. Sesh Nag, Basuki Takht. Karkota, Prithu, &c...... are all worshipped in human form."

దీనిభావ మేమన; కాశ్మీర దేశమందలి రావీ, చీనాబు నదుల మధ్య నుండు పర్వత ప్రదేశములందు నేటికిని మహా భారతమందుదహరింప బడిన "నాగ" జాతివారున్నారు. ఇచ్చట శేష, వాసుకి, వాసుదేవ, తక్షకి మున్నగు పేరులు గల దేవతలు పూజింప బడుచున్నవి. కాని ఈ దేవతలు పాములుగావు వీరిని మనుష్య రూపమున నుంచి పూజించుచున్నారు. ఈ జాతి యొక్క జాతీయ చిహ్నములు మాత్రమే సర్పములై యుండును. ఇచ్చటి దేవాలయములు ఈజాతిలోని పూర్వరాజులను పూజించుస్థలములు. ఈరాజులవిగ్రహములపై మూడు, అయిదు. ఏడు, తలలుగల పాముల ఫణములను చిత్రించినారు".

పై యంశములను జూడ మన నాగపంచమికిని పై నాగ జాతికిని గొంత సంబంధ మేర్పడుచున్నది. అర్జునుడు కాశ్మీర ప్రాంతమందలినాడే. కావుననే ఉలూచిని అనగా కాశ్మీర దేశ మందలి నాగజాతిరాజు కూతును పెండ్లాడెను. మఱియు సుప్రసిద్ధమగు నాగానందములోని కథయు నీజాతి సంబంధమైనదిగా నున్నది. వాసుకికి గరుడునికిని ద్వేషముండెను. అనగా వీరిరువురు వేర్వేరుజాతుల రాజులు. వాసుకికి (నాగజాతిరాజుకు)

జీమూతవాహనుడను మంత్రియుండెను. ఇతడు యుద్ధమందు చంపబడెను. వాసుకి దాగుకొనెను. తర్వాత కొంత కాలము నకు వాసుకి తన ప్రజలను జీమూతవాహనుని తనతో బాటిగ పూజింపనాజ్ఞాపించెను. ఈ కథవలన నాగజాతివారను వారు కొందరు ప్రాచీన హిందూస్థానమందుండిరనియు వారనార్యులుగా నుండి రనియు వారికిని నార్యులకును యుద్ధములు జరుగుచుండెననియు నూహింపవచ్చును.

నాగులచరిత్రను గురించి టాడ్ గారు తమ రాజస్థాన కథావళిలో నిట్లు వ్రాసియున్నారు. "సిరియా దేశములో సూర్యారాధనమునకై యుంచిన ధ్వజస్తంభముపై పాములను చిత్రించినారు. అదేవిధమున హిందూ దేవాలయములలో "ఏకలింగస్వామి" విగ్రహము చుట్టును పాముచుట్టియున్నది. ఇదేరీతినే (ఇటలీ దేశములోని) పాంపేనగరమందలి ప్రా... దేవాలయమగు "ఇసిస్" దేవాలయములో నొక ... చుట్టు పామున్నది." (ఇసిస్ మన ఈశన్ పదమును పో... డుట గమనింపదగినది.)

"ప్రాచీన హిందూస్థానములో "ఇందు" వంశము... నాగధ్వజులై యుండిరి. వీరు సూర్యపూజకులు. యాద... గరుడధ్వజులై యుండిరి. ఈ సూర్యారాధకులకు నాగ ధ్వ... కును, గరుడధ్వజులగు యాదవులకును, బహుకాల ద్వేష...

డెను. దీనినే భారతమందు గరుడ సర్పముల ద్వేషకథలనుగా వర్ణించియున్నారు. నాగధ్వజులే నాగజాతి వారనబడిరి. వీరు పాండవుల శత్రువులు. ప్రాచీనకాలమందు బహు దేశములలో సర్పములకు ప్రాముఖ్యత గలిగియుండెను. ఈజిప్టులో హార్మిన్ దేవునికిని, గ్రీసులో మర్క్యూరీ దేవునికి సర్పము ముఖ్య భూషణము."

——Vol. I. Page 419, 420.

టాడ్ గారింకను ఇట్లు వ్రాసియున్నారు.

"Few subjects have more occupied the notice o the learned world than the mysteries of Ophite worship, which are to be traced wherever there existed a remnant of civilization or indeed of Humanity. Among the savages of the savannahs of America and the magi of Fars, with whom it was the type of evil-their Ahrimanes. The Nagas are the serpent-genii of the Rajputs, precisely as the Diodorus describes the snake mother of the Scythae, in whose cuntry originated this serpent worship engrafted on the tenets of Zardusht, oi the Puranas of the priesthood of Egypt and on the fables of early Greece....... The traditions of the Jains or Budhists originated in the land of the Takshas"

——James Tod's "Annals and antiquities of Rajasthan Vol I. Page 455.

దీనిభావమేమన "నాగరికత వ్యాపించిన దేశములందం తటను సర్ప (నాగ) పూజకనబడు చున్నది. అమెరికాలోని

ఆటవికులలో ఫర్ దేశపు "మాజీ" జాతిలో నిదికలదు. సర్ప ములు "అహ్రిమాను" లుగా భావింపబడుచున్నవి. అనగా "మానవు"ల "అరి" (శత్రువులు) అని యర్థము. సిథీజాతి లోను ఈ పూజకలదు, జరత్వోష్టమతమందును, ఈజిప్టులోను, గ్రీసులోను నీయాచారముండెను. జైన బౌద్ధమతములు నాగ జాతిలోనే మొదలు ప్రారంభమయ్యెను"

మొత్తముపై టాడ్ చరిత్రకారుని యభిప్రాయములో నాగపూజ బహుప్రాచీనమునుండి బహుదేశము లందుండినది. ఆర్యావర్తములో నాగులు అన సర్పములుకాదు. సర్పములు జాతీయచిహ్నములు కల జాతియొకటియుండెను. వీరికిని యాదవులకును నిరంతరము ద్వేషముండెను. ఈ కథనే భారతమం దాదిపర్వములో గరుడుని అమృత హరణమందును, జనమేజ యుని సర్పయాగమందును వర్ణించియుందురు.

ఫర్గూసన్ పండితుని యభిప్రాయములో నాగజాతివారే మొట్టమొదట బౌద్ధమతమును స్వీకరించిరి. నాగజాతివారు క్రీ॥ పూ॥ ౬౯౧లో మగధరాజ్యము నాక్రమించికొనిరి. బుద్ధ భగవానులు క్రీ॥ పూ॥ ౬౨౩లో జన్మించిరి. కావున నీమగధ రాజులగు నాగులే మొదట బౌద్ధులైరి. దస్యులను జాతివారును మొట్ట మొదట బౌద్ధులైరనియు, వారు కాశ్మీర, తక్షశిల,

గాంధార దేశమందుండిన ననార్య జాతులనియు, పైపండితుని యభిప్రాయము.

ఇట్టి నాగులు మొదట బౌద్ధులైన కారణమున వారు బౌద్ధులైన తర్వాతకూడ తమ పూర్వపు పూజాస్మరణను మానలేదు. బుద్ధగయలోని శిల్పములలో కొన్ని విగ్రహములు కలవు. ఆ విగ్రహములు క్రీ॥ పూ॥ ౨౫౦ సం॥ లనాడు నిర్మింపబడినవి. బార్హాత్ స్తూపములు క్రీ॥ పూ॥ ౨౦౦ సం॥ లనాడు నిర్మింపబడినవని ఫర్గూసన్ గారి అభిప్రాయము. అచ్చట నాగరాజుల విగ్రహములు కలవు. అచ్చటి యొక స్తంభముపై నుండు శాసనములలో నీవదములున్నవి.

"ఎలాపత్రుడు అనునాగరాజు బుద్ధునిపూజించుచున్నాడు"

అమరావతీ స్తూపములు క్రీ॥ శ॥ ౫౦౦ ప్రాంతములందలివి. అందొక డాగోబాపై బుద్ధుడుకూర్చును స్థలమున బుద్ధునికి మారుగా నొక ౫ తలల సర్పవిగ్రహమున్నది. ఈకారణములచే నాగులు అనువారొక మనుష్యజాతివారనియు, వారు సర్పచిహ్నములుగను సర్పధ్వజులుగను సర్పములందు గౌరవము గలవారుగ నుండిరనియు, వారినుండి భారతాదులందు ప్రసిద్ధులైన నాగరాజులుత్పత్తి యైరనియు, నీపౌరాణిక నాగరాజులు నిజముగా సర్పములు కావనియు, వీరు అనార్యజాతులుగా నుండిరనియు, వీరిని నార్యు లత్యంతముగా హింసించిరనియు,

దీనికి నిదర్శనము జనమేజయుని యజ్ఞమనియు, వీరార్యులతో సంబంధములు చేసిరనియు, దీనికి నిదర్శనము అర్జునాదుల వివాహములనియు, తర్వాత బుద్ధుని కాలములో వీరు బౌద్ధులైరనియు, ఆట్లైనను వీరు తమ జాతీయ చిహ్నములగు సర్పములను వదలక బౌద్ధాలయములందు వీనినుంచి పూజించిరనియు, వీరి యాచారమే తర్వాత హిందువులును స్వీకరించిరనియు, పై ఫర్గూసన్ గారి సిద్ధాంతములనుండి మన మూహింపవచ్చును. ఏది ఎట్లున్నను నీపండుగ హిందువులలో చాల ప్రాముఖ్యమైన దనుటలో నేమియు సందేహములేదు.

శ్రీనాథకవి తనశివరాత్రి మాహాత్మ్యమం దిట్లువర్ణించినాడు.

గీ. చలి ప్రవేశించు నాగుల చవితినాడు
మెఱయ వేసవి రథసప్తమీ దివసమున
ఆచ్చ సీతు ప్రవేశించు బెచ్చుపెఱిగి
మార్గశిర పౌష మాసాల మధ్యవేళ.

ఈ పద్యములో "నాగుల చవితి" యను పదమును గమనించుడు. శ్రీనాథుని పద్యములోని భావములు మొదట నాకు సరిగాబోధపడలేదు. తర్వాత నామిత్రులగు శ్రీయుత ఆదిరాజు వీరభద్రరావుగారు నాకీవిషయమున తెలిపిన దానిని బట్టి సరియైన భావము నిప్పుడు తెలుపుకొనుచున్నాను.

పై పద్యములో మార్గశిర మాసములో నిండు చలి యుండునని చెప్పి నాగుల చవితినాడు చలిప్రవేశించుననియు చెప్పినప్పుడు నాగుల చవితి కార్తికమాసములో వచ్చునని యర్థమగును. నిజాంరాష్ట్రములో నాగులపండుగ నేను ఈపండుగలో వ్రాసినప్రకారము శ్రావణమందు "నాగపంచమి" అను పేరుతో శుద్ధపంచమినాడు చేయుదురు- దానికి శాస్త్రాధారములును చూపించినాను. అయితే నామిత్రులు తెలిపిన దానివలన బ్రిటిషిండియాలోని ఆంధ్రులు "నాగులచవితి" అను పేరుతో నిదేపండుగను కార్తిక శుద్ధ చవితినాడు చేయుదురట, అప్పుడు పై శ్రీనాథుని పద్యములోని భావము సమంజసముగా నున్నదని మనవిచేసుకొనుచున్నాను.

అయితే నిజాంరాష్ట్రములో చేయునట్టి "నాగపంచమి" నే బ్రిటిషు ప్రాంతపు ఆంధ్రులు "గరుడ పంచమి" అను పేరుతో అందందు చేయుదురట. వ్రతగ్రంథములలో "గరుడ పంచమి" చర్చనాకు జ్ఞాపకమున్నంతవరకు లేనట్లే. అయినను దేశాచారముగా నున్నందున పేర్కొనుచున్నాను.

మరికొన్ని విషయములు.

ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రథమ ముద్రణానంతరము నాకు నాగులనుగురించి తోచినకొన్ని విషయములను పరిశోధకులవినోదార్థము మనవిచేసుకొనుచున్నాను. కొందరు పాశ్చాత్యపండి

తులు నాగజాతి మనుష్యులు హిమవత్పర్వత ప్రాంతదేశములందును సింధూతీరములందును నుండినట్లు వ్రాసినారు. ఇది సత్యమే. "నాగులు" అనుఅడవిజాతివారు నేటికిని అస్సాము (శ్యామ) దేశములోనున్నారు. ఈనాగజాతి జనులు పాములుకారు. వీరు ఒకఅనార్యజాతి మనుష్యులు. వీరి తెగలు క్రమముగా హిందూ దేశమంతటను వ్యాపించెను. వీరి ప్రాధాన్యతను చూపుటకై మధ్య పరగణాలలోని నాగపురమును, దక్షిణ దేశమందును ఆంధ్ర దేశమందును నాగశబ్దముతోకూడిన స్త్రీ పురుషనామములు బహుళముగానుండుటయు నిదర్శనములు.

సంస్కృత భారతమందు వీరినిగురించి యిట్లు వ్రాయబడినది.

"బహూని నాగవేశ్మాని గంగాయాస్తీర ఉత్తమే
తత్రస్థానపి సంస్తౌమి మహతః పన్నగానహం"

గంగాతీరమందు అనేక నాగుల ఇండ్లుండెననియు అందు నివసించు నాగులను స్తుతింతుననియు పై శ్లోకభావము. నాగులు పాములే అయిన వారి పుట్టలవర్ణింప వలసియుండెను. కాని వారి ఇండ్లను వర్ణించుటచేత వారు మనుష్యులేయని ద్యోతకమగును. తెనుగు మహాభారతమందు ఆదిపర్వములో నిట్లున్నది.

"ఉతంకుడు తనచేతికుండలంబులు పెట్టి యాచమించుచున్నంత తన తోడనవచ్చి తక్షకుండు నగ్న వేషధరుండై

యక్కుండలంబులుగొని పారిన నుతంకుండును వాని పిరుందన పారి పట్టుకొనుడు" అనియున్నది. పై వాక్యములో నగ్న వేష మును ధరించుట అనునది జైనసిద్ధాంతమును స్ఫురింపజేయుచు న్నది. జైనులకు "క్షపణకులు" అనియు పేరుకలదు. ఈసం దర్భములో "క్షపణక" పదముపయోగించిన నగ్న వేషము నకు పూర్తిగా సరిపోయియుండును. అయితే ఆంధ్రభారతము లో "తస్కరుడు" అని మాత్రమేయుండగా నతనిని సంస్కృత మహాభారతములో "క్షపణకుడు" అనియు వాడియున్నారు. ఎట్లన

"సాధయామస్తావదిత్యుక్త్వా ప్రాతిష్ఠతోత్తంక స్తేకుండ లేగృహీత్వా సోపశ్యదథపథి నగ్నం క్షపణక మాగచ్ఛంతం ముహుర్ముహుర్ దృశ్యమాన మదృశ్యమానంచ."

నగ్న క్షపణకులు జైనులగుటచే ఈ శ్లోకములు జైన మతవ్యాప్తి తర్వాత భారతములో చేర్చినారని చెప్పజాలను కాని క్షపణకు డనగా సన్యాసి యని యైనను అర్థము చేయ వలసియుండును. ఎందుకనగా శబ్దకల్పద్రుమ నిఘంటులో పై శ్లోకమునే యుదాహరణముగా తీసికొని క్షపణక శబ్దమునకు బౌద్ధుడు అను నొకయర్థమును సన్యాసియని యింకొక యర్థ మును వ్రాసినారు. "క్షపణక" శబ్దముయొక్క వ్యుత్పత్త్యర్థము ను జూచిన (క్షపతి దూరం లజ్జామితి క్షపణకః) లజ్జను పోగొట్టుకొన్న చిత్తులవాడు అను నర్థమువచ్చును. ఈతక్షకుడు సర్పమే అయియుండిన అతనికి నగ్నత్వమును సన్యాసమును

కలిగించు శ్రమయెందులకు. కావున నాగులు అనువారు దిగం బరులై తిరుగుచుండిన అడవిజాతివారై యుందురు. ఈజాతి భారతకాలములో గంగాతీరములందుండెనని చెప్పితిమి. అంతే కాదు. ఈ జాతివాడగు శేషుడు "గంధమాదన బదరీతపోవన గోకర్ణ పుష్కరారణ్య హిమవంతంబున..... ......తపంబు చేసెను" అని ఆది పర్వమందున్నది. అనగా పైస్థలములలో నాగులుండిరని యూహింపవచ్చును. ఆస్థలములన్నియు నుత్త రహిందూస్థానములోనివే అనగా నాగులింకను దక్షిణమున కును తూర్పునకు వ్యాపింపలేదని విశదమగును తక్షకుడు పరీక్షి త్తును జంపునప్పుడు తనవారితో బ్రాహ్మణవేషుడై పోయెను. మరియు ఆస్తీకుడు జనమేజయుని వద్దకిపోయినప్పుడు "సకల వేదవేదాంగ పారగులైన విప్రవరులతోడంజని" తర్వాత "ఈ ద్విజనాథుకోర్కె పెంపున వృథసేయగా దగదు" అనియు నీ ఆస్తీకుని కోరికను సభాసదులు బలపరచిరి. ఈ విషయమున నింకొక ప్రశ్న బయలు దేరుచున్నది. నాగులలో బ్రాహ్మణాది వర్ణములుండెనా? లేకున్న ఆస్తీకుడు నాగజాతివాడై యుం డగా వైదికబ్రాహ్మణులలో కలసియుండుటయెట్లు? అతనిని సభాసదులు "ద్విజనాథుని"గా అంగీకరించుటెట్లు?

యథార్థమేమన ఆస్తీకుని తండ్రి జరత్కారుడు. అతడు బ్రాహ్మణుడు. "వివేకన్యాయాన్విత భూసురోత్తమ! జరత్కా రూ!" అని యతని సంబోధించిరి. ఇటు చూచిన జరత్కారు

వలనను నాగజాతి స్త్రీవలనను ఆస్తీకుడు జన్మించి తండ్రికుల ములో అనులోమపద్ధతిచే చేరినవాడయ్యెను. భారతకాల ములో బ్రాహ్మణులును, క్షత్రియులును నాగులతో సంబంధ ములు చేసిరి. అర్జునుడు ఉలూచియను నాగకన్యను వివా హామాడినది సుప్రసిద్ధ విషయమే.

నగ్నశబ్దమునే హిందీలో "నంగా" అందురు. హిమా లయ శిఖరములలో నొకటి "నంగా పర్వతము (నగ్నపర్వ తము) ఈ" నంగా" పదమును "నగ్న" పదమును సమానార్థ ద్యోతకములు. నగ్నులుగా నుండినందున వారికి నాగజాతి యని పేరువచ్చెనో యేమో చెప్పజాలము. లేక నగములందు (పర్వతములందు) ఉండువారు కావున నాగులని యైనను శబ్ద మేర్పడియుండును.

ఏది యెట్లున్నను నాగులు అడవిజాతివారనియు బహు ప్రాచీనకాలమునుండియు వారు భారతదేశమం దుండిన వార నియు నిశ్చయ మయ్యెడి. ఇక ఈనాగజాతికిని నాగపంచమికిని ఏమైన సంబంధ మున్నదో లేదో చెప్పజాలము.

ఏకాదశి.

హిందువులలో ఏకాదశి దినము గొప్ప దివసములలో శ్రేష్ఠముగా పరిగణింపబడుచున్నది. ఏకాదశీ దినమున నుపవాస ముండవలయును. అందుచే దశమి రాత్రి భుజింపకూడదు. ఏకాదశీ దినమున ముఖమైన కడుగకుండుడు. ఏమాత్రమును భుజింపకూడదు. ద్వాదశినాడు ప్రొద్దున భోజనము చేయవలయును

అన్ని యేకాదశులలో ఆషాఢ యేకాదశి చాలాముఖ్యమైనది. దానినే ప్రథమైకాదశి యనియందురు. చాతుర్మాస్యమప్పటినుండి ప్రారంభమగును. ఆషాఢ శుద్ధ ఏకాదశి మొదలుకొని కార్తిక శుద్ధ ఏకాదశి వఱకు చాతుర్మాస్యమనబడును. ఈనాలుగు నెలలందు వచ్చునేకాదశీ దినములు చాల పవిత్రమని భావింప బడుచున్నవి. ఆషాఢ శుక్ల ఏకాదశినాడు చేయు వ్రతమును గోపద్మ వ్రతమందురు. దీనికథ యిట్లు చెప్పుదురు.

పూర్వ మొక మారు యమ సభయందు దేవయక్ష [illegible]సాదులు సభలో గూర్చుని యుండ యమునితో నానభ్యు

లు తమ దుందుభులకై చర్మము నిప్పింపుమని గోరిరి. అప్పు డు యముడు తనభటులకు చాతుర్మాస్య వ్రతమును సంక్రాంతి వ్రతమును చేయని మానవ స్త్రీల చర్మములు తెమ్మని యాజ్ఞాపించెను. ఈసందర్భమును నారదుని వలన శ్రీకృష్ణుడు విని తన నగర మందు స్త్రీలందఱును గోపద్మ వ్రతమును జేయవల యునని యాజ్ఞాపించెను. పూర్వముసూతుడీవ్రతమును జేయువి ధానమును ఋషులతో చెప్పియుండెనట. దానినే శ్రీకృష్ణుడు తన చెల్లెలగు సుభద్రతో నిట్లుచెప్పెను.

"ముఖ్యముగా ఆషాఢశుక్ల ఏకాదశినాడు ప్రారంభించి కార్తిక ద్వాదశ్యంతము వఱకు నీవ్రతమును చేయవలయును. గోష్ఠ మందు గోమయముతో పరిశుభ్రముగా నలికి గంధ పుష్పాదులతో నలంకరించి బ్రాహ్మణులకు వాయనము లియ్య వలెను. కదళీస్తంభములతో మంటపమును నిర్మించి సువర్ణ కల్పితమైన లక్ష్మీ నారాయణ విగ్రహము నందుంచి పూజింప వలెను."

సుభద్రయు నిదే ప్రకారము వ్రతమాచరించెను. వ్రత ము ముగిసిన వెంటనే యమదూతలు సుభద్ర చర్మమునకై వచ్చిరి. సుభద్ర తాను వ్రతమాచరించితినని వారితో జెప్పు చుండగనే విష్ణుదూతలు వచ్చి యమదూతలను మొత్తగాదన్ని పలాయితులనుగా జేయ వారుపోయి తమ మహిషవాహను నితో జెప్పుకొన నాతడంతయు గ్రహించి యికనెప్పటికిని హరి

హారాదుల వ్రతమెందుసాగునో యచ్చటికి యమభటులు పోగూ
డదని శాసించెను.

మార్గశీర్షమాసమందలి యేకాదశి కూడ చాలముఖ్య
మైనదని చెప్పుదురు. కృతయుగమందు మురనామక దానవు
డొకడుండెను. వాడు మహారౌద్రుడును సర్వలోక భయంకరు
డును నై ఇంద్రాది దేవతలను శివబ్రహ్మాది మహాదేవులను
నిర్జించి వారికి నిలువ నీడలేకుండునట్లుగా జేసెను. అందఱును
విష్ణువుతో మొఱపెట్టుకొనిరి. విష్ణువు వారి స్తోత్రములకు ప్రస
న్నుడై యీదానవు డెవడు, వానిబలమెంత, వాడు మిమ్మా
ల బెట్టు శ్రమయెట్టిది అని విచారించెను. ఇంద్రుడిట్లనెను:
"పూర్వము బ్రహ్మసముద్భవుడైన తాళజంఘుడను రాక్షసు
డొకడుండెను. వానికుమారుడే యీమురాసురుడు. వాడు
చంద్రవతీ నామనగరమున కేలిక. వాడిప్పుడు సర్వలోకములను
జయించి మమ్ములను దిక్కులేని వారినిగా జేసెను."

ఈపలుకులవిని విష్ణుడు మహోగ్రుడై వానిని త్వరలో
జంపి దేవతలకు సౌఖ్యము చేకూర్తునని చెప్పియందఱను తమ
తమ నెలవులకుబోవ సెలవొసంగెను. విష్ణువు మురుని పక్షమం
దుండిన రాక్షసులను చంపి మురాసురునితో వేయిసంవత్సర
ములు బాహుయుద్ధముచేసియు వానినోడింపజాలక పోయెను.
ఇట్లుపరాజితుడై విష్ణువు పారిపోయి సింహావతియను గుహయం
దుదాగి యచ్చటికి దానవుడు వచ్చినపైన వానిని తప్పకసంహ

రింతునని నిశ్చయించెను. ఇట్లు సంకల్పముకలిగిన వెంటనేయొక కన్యక యాయన శరీరమునుండి యుద్భవించి వచ్చిన మురుని తో యుద్ధముచేసి వానిని సంహరించెను. ఈమెయే యేకాదశీ దేవి. ఈయేకాదశి చేసినమహోపకారమునకు విష్ణువు సంత సించి యామెనువరముగా గోరుమని చెప్పెను. ఏకాదశి యిట్లు పలికెను.

“తాము నాకు మూడు వరము లనుగ్రహించ వలెను. మొదటిది నేనుసర్వకాలములందు విష్ణుప్రియురాలనుగా నుండ వలెను. రెండవదినేను సర్వతిథులలో ప్రధానమగు తిథిగా పూజింపబడవలయును. మూడవది లోకమందెవ్వరెవ్వరు నాతిథియందు మహాభక్తియుక్తులై యుపవసింతురో వారందఱు ముక్తిని బొందవలయును. విష్ణువదేప్రకారము వరము లొసగుటచేత ప్రపంచమందేకాదశీవ్రతము మొదలయ్యెను.

పూర్వముకుచేలుడు సహితము సర్వదరిద్రుడై యేకా దశీవ్రత మాచరించినందున ధనికుడయ్యెననియు చెప్పబడి యున్నది.

ఈ యేకాదశీ ప్రాముఖ్యతను గుఱించి సుప్రసిద్ధమగు కథయొకటికలదు. అదెట్లన పూర్వము రుక్మాంగదుడను రాజు పాలించుచుండెను. అతని రాజ్యమందుసర్వజనులు ఏకాదశీ దిన మందు భోజన భాజనాదులను వదలి భక్తిచే దేవుని పూజింప వలయునని యాతడాజ్ఞాపించి యుండెను. రాజాజ్ఞాబద్ధులైజనులం

దఱటులేయాచరించుటచే యమలోకమందుజనాభాలెక్కలలో చాలతక్కువమంది లెక్కకువచ్చిరి. మరియు స్వర్గలోకమంతయు భక్తులచే నిండిపోవుటచేత రంభాదులకు చాలకష్టము సంభవించెను. అప్పుడు యముడు తన ముఖ్యులతో నాలోచించి దీనికి ప్రత్యాచరణమెట్లని ప్రశ్నింపవారు రంభను మోహినీ వేషమున రుక్మాంగదుని మోహింపజేసి యాతనివ్రతమును నాశనము చేయవలయునని నిర్ణయించిరి. అదేవిధముగ రంభ యొకనాడు రుక్మాంగదు డడవిలో వేటాడుచుండ సుందరమగు స్త్రీరూపధారిణియై యొకచో రుక్మాంగదుని దృష్టిపథమునవసించి యాతని మోహింపజేసెను. రుక్మాంగదుడాయువిదను పెండ్లాడగోరెను. కాని యువతిమాత్రము బహుభార్యాసక్తులగురాజులనుబెండ్లియాడుట కిచ్ఛగింపలేదు. తుదకు రుక్మాంగదుడామె వశవర్తియై యామెచెప్పినట్లాచరించుకొందునని శపథముచేయగా నామె యియ్యకొని యతని వెంటనరిగి యంతఃపురమందు రాణిగానుండుచుండెను. కొంతకాలమైన పిమ్మట నొక యేకాదశినాడు రంభ తనను సురతకేళి యందు గూడుమని రుక్మాంగదునిగోరెను. రుక్మాంగదుడు నిరాకరించెను. ఆమె యిష్టము నెల్లప్పుడు నేరవేర్తునని మాటయిచ్చినది అతనికి జ్ఞాపకముచేసెను. రుక్మాంగదుడేకాదశీ పుణ్యదినమున సంభోగముకూడదని యెన్నియో విధముల బోధించి యాకానితలపు నుజ్జగింపుమని ప్రార్థించెను. కాని

రంభ తీనపట్టినపట్టును వదలదు. తుదకు రుక్మాంగదుడు తానాపనితప్ప నితరమగు నేపనిచేయుమన్నను చేయుదనని యొప్పించెను. ఇదియే యదనని రంభ యాతని కుమారుని వధింపుమని కోరెను. జంకు గొంకులేక రుక్మాంగదుడు తన కుమారుని చంప నుద్యుక్తుడై శిరమును ఛేదింప తనఖడ్గము నెత్తెను. అప్పుడు విష్ణువు ప్రత్యక్షమై రుక్మాంగదునిభక్తికి మెచ్చికొని యాతనికి మోక్షమొసంగెను.

ఏకాదశి ప్రతిమాసమందు రెండుమారులు శుక్లపక్షమందును కృష్ణపక్షమందును వచ్చును. ఇట్లు మొత్తముపై సంవత్సరమునకు ౨౪ ఏకాదశులు వచ్చును. ప్రతిఏకాదశియు నేదోయొక మాహాత్మ్యము కలదిగా పౌరాణికులు వర్ణించియున్నారు. ఈ విషయములను సంగ్రహముగా నిందు నేకాదశీ మాహాత్మ్యమునుండి యుదహరించుచున్నాను.

౧. చైత్రశుక్లపక్షము—కామదైకాదశి;—
లలిత గంధర్వుడను వాడు సంగీతము సరిగా పాడనందున రాక్షసుడుగా శపింపబడెను. వానిభార్య లలిత యీవ్రతమునుజేసి భర్తనుశాప విముక్తుగావించెను.

౨. చైత్రకృష్ణపక్షము—వరూధి న్యేకాదశి;—
ఈ ఏకాదశి నెవ్వరు చేయుదురో వారికి ౧౦౦౦ గోవుల దానముచేసిన ఫలము లభించును.

౩. వైశాఖ శుక్లపక్షము—మోహిన్యేకాదశి

దుష్ట బుద్ధియను కోమటి తన ధనమంతయు దుర్మార్గ ములందు వ్యయపఱిచెను. అందుచే గృహ బహిష్కృతుడయ్యెను. అడవియందు దిరుగుచు నొక మునిచే నాదేశితుడై యీవ్రతమును జేసి ధనమును బొందెను.

౪. వైశాఖ కృష్ణపక్షము—అపరైకాదశి:—
ఈ నాటి యుపవాసము వలన స్నాన దాన ఫలములు చేకూరును.

౫. జ్యేష్ఠశుక్లపక్షము—నిర్జలైకాదశి:—
భీముడు తిండికాడు. ఏకాదశినాడుపవాస దీక్షకు జాలనివాడు. అందుచే వ్యాసుడితనితో నీయొక్క యేకాదశి నాడు నిర్జల నిరాహార దీక్షతో నెట్లైన నుండుమని చెప్పెను. అతని జన్మలోనిదొక్క యేకాదశిని చేసి అందఱు ౨౪ ఏకాదశులు చేసిన ఫలమును బొందెను.

౬. జ్యేష్ఠకృష్ణ పక్షము—యోగిన్యేకాదశి:—
కుబేరుని తోటమాలి ప్రతిదినము శివార్చనకు పూలు తెచ్చి తన యేలిక కిచ్చుచుండెడివాడు. ఒకనాడు వాడు భార్యాలోలుడై తనసేవయందు ప్రమత్తుడయ్యెను. కుబేరుడు వానిని కుష్ఠుగా శపించెను. ఈ ఏకాదశి యందలి యుపవాసముచే వాడు రోగవిముక్తుడయ్యెను.

౭. ఆషాఢశుక్లపక్షము—శయనైకాదశి:—
ఈనాడు చాతుర్మాస్యము ప్రారంభ మగును. విష్ణువు క్షీరాబ్ధిశయనుడగును.

౮. ఆషాఢకృష్ణపక్షము—కామికైకాదశి:—
అభీష్టసిద్ధి కలుగును.

౯. శ్రావణశుక్లపక్షము—పుత్రదైకాదశి:—
మహీజిత్తనువానికి సంతానములేక యీ యేకాదశి చేసి కొడుకును గనెను.

౧౦. శ్రావణకృష్ణపక్షము- అజైకాదశి:-
హరిశ్చంద్రుడు రాజ్యమునుదారాపుత్రులను బోనాడుకొని యీ వ్రతమునుజేసి మరల యన్నిటినిబొందెను.

౧౧. భాద్రపదశుక్లపక్షము:-పరివర్తన్యైకాదశి:—
విష్ణువు నిద్రచెంది రెండుమాసములైనది. ప్రక్కత్రిప్పినాడు. ఎడమనుండి కుడికిబొరలినాడు. కాన యీయేకాదశిపేరు పరివర్తన్యేకాదశి.

౧౨. భాద్రపద కృష్ణపక్షము:—ఇంద్రైకాదశి:-
ఇంద్రసేనుడనువాడు యమలోకమందు బాధపడుచుండెను. అతని కొడుకీయేకాదశిచేసి తండ్రిని స్వర్గమునకంపెను.

౧౩. ఆశ్వీజశుక్లపక్షైకాదశి:-
ఇది స్వర్గప్రాప్తి నిచ్చును.

౧౪. ఆశ్వీజకృష్ణపక్షము- రమైకాదశి:-
శోభనుడనురాజుకు ఈ ఏకాదశిచే స్వర్గప్రాప్తి కలిగెను.

౧౫. కార్తీకశుక్లపక్షము- ప్రబోధిన్యేకాదశి:-
ఈ దినము చాతుర్మాస్యాంతము విష్ణువు ప్రబోధము (మెలకువ) పొందును కావున నీపేరు.

౧౬. కార్తీక కృష్ణపక్షము- ఉత్పత్త్యేకాదశి:-
మురమర్దన మీనాడే జరిగెననియు, ఏకాదశీదేవియీనాడే జనించెననియు, నింతకు పూర్వము వ్రాసినకథకిది సంబంధించినది.

౧౭. మార్గశీర్ష శుక్లపక్షము-మోక్షదైకాదశి:-
వైఖానసుడనురాజు తన తండ్రి నరకమందున్నట్లు కలగాంచి యీ వ్రతముచేసి తన తండ్రిని స్వర్గమునకంపెను.

౧౮. మార్గశీర్షకృష్ణపక్షము—సఫలైకాదశి:—
మాహిష్మంతుని కొడుకు లుంపకుడనువాడు దేశభ్రష్టుడై యొక యేకాదశినాడు ఏమియు దొఱకక బలవంతపు నుపవాసముండినందున నీయజ్ఞాత కార్యఫలమునకు సహితము సత్ఫలముబొందెను.

౧౯. పుష్యశుద్ధ పక్షము- పుత్రదైకాదశి:—
సుకేతువను రాజీనాటి యుపవాసముచే కొడుకును గాంచెను.

౨౦. పుష్యకృష్ణపక్షము- షట్తిలైకాదశి:—
ఈనాడు ఆఱు విధములుగా నువ్వుల నుపయోగింప వలెను. (౧) స్నానము చేయు నీటిలో వేయవలెను. (౨) తిలపిష్టము శరీరమునకు రుద్దుకొనవలెను. (౩) ఆరు నూలగింజల తినవలెను. (౪) పానోదకములో నూలను వేయవలెను. (౫) బ్రాహ్మణులకు తిలదానము చేయ వలెను. (౬) దేవతలకును సమర్పింపవలెను.

౨౧. మాఘ శుక్లపక్షము:-జయైకాదశి:—
ఇంద్రసభలో పుష్పవంతుడను వాడు తన భార్యను జూచికొనుచు నాట్యములో నెత్తుతప్పగా ఇంద్రుడీదం పతుల రాక్షసులనుగా శపింప వీరీదివసమున నేమియు దినుటకు లభింపనందున నుపవాసముండిన కారణమున శాపవిముక్తులైరి.

౨౨. మాఘకృష్ణపక్షము-విజయైకాదశి:—
రాముడు లంకపై సేతువు నిర్మించిన దీదినమేయుట.

౨౩. ఫాల్గుణ శుక్లపక్షము-ఆమలకైకాదశి:—
చిత్రరథుడు పరశురాము నీదినమునబూజించెను.

౨౪. ఫాల్గుణకృష్ణపక్షము- పాపమోచన్యేకాదశి:—
మంజు ఘోషయను నప్సర మేధావియను ముని తపో భంగ మొనర్చి శపింపబడెను. ఈఏకాదశివలన నామె విముక్తిబొందెను.

వి మ ర్శ

ప్రతిమతమందును నుపవాస పద్ధతికలదు. వైద్యులు సహిత ముపవాస మప్పుడప్పుడుండుట యారోగ్యప్రదమే యని యందురు.

ఈ కారణముచేతగాబోలు హిందువు లేకాదశినా డుపవసింపవలసినదిగా నేర్పాటు చేసియుందురు. ఈ పద్ధతివలన నిహమును బరమును జేకూరునట్లొనర్చినారు. ప్రతిఏకాదశి యందుపవాసవ్రతమును జనసామాన్య మాచరించుటలేదు. బ్రాహ్మణులలో విశేషముగా నుపవాసము చేయుదురు. కాని తక్కిన జాతులు ఆషాఢశుద్ధ ఏకాదశినాడు మాత్రము ఉపవసించి ద్వాదశినాడు పండుగచేసి తృప్తిపడుదురు.

ఏకాదశి వ్రతమును గురించి వేమనయోగి యభిప్రాయముచూడుడు:—

గీ. దశమి యేకాదశి యటంచు వ్రతముబూని
మెతుకు దినకున్న దుర్గుణమేలమాను
పుట్టపై గొట్ట నురగంబు గిట్టబోదు
విమలగుణ రాజ యోగీంద్ర వేమనార్య.

శీతలా సప్తమి

శీతలాదేవిని బెంగాలు దేశమందు తప్ప యితర ప్రాంతములందు పూజింపరు. పేరు మాత్రము భిన్నమైనను నితర ప్రాంతములలో నిట్టి దేవతనే వేరునామములతో పూజింతురు. ఈశీతల స్ఫోటకవ్యాధికి అధిదేవత. ఈ దేవతనే మన తెనుగులో ఎల్లమ్మయందురు. "అమ్మ" పోయుటయనియు స్ఫోటకమునకు ముఖ్యమగు పేరు. ఈఅమ్మ ఎల్లమ్మ. మన దేశములో పామర జనులు ప్రతియేట ప్రతి గ్రామమందు ఎల్లమ్మను చేయుదురు. ఆంధ్ర దేశమందు ప్రాచీనమందును నీ ఎల్లమ్మ చాల ప్రసిద్ధిపొందిన దేవత. ఓరుగంటి ఎల్లమ్మ యనియు, పానుగంటి ఎల్లమ్మ యనియు నేటికిని జనులు వాకొనుచుందురు. వల్లభరాయుడు తన క్రీడాభిరామములో నీ ఎల్లమ్మనే ఏకవీరాదేవినిగా వర్ణించియున్నాడు. అలంపురీ మాహాత్మ్యములో రేణుకాదేవియే ఎల్లమ్మ యయ్యెనని

"ఎల్లమ్మ ఇతి నామ్నా సా దేవీ పరికీర్త్యతే"

అని వర్ణించియున్నారు.

"అమ్మ" పోసిన వారికి ఎల్లమ్మ నైవేద్యము నిచ్చిన జాడ్యము పోవునని జనులు విశ్వసింతురు.

రాజపుత్రస్థానములో మనువుబిడ్డ "ఎల్ల" యనియు నామె బుధుని వివాహమాడెననియు, నీ ఎల్లయే భూదేవత యనియు, టాడ్ తనరాజస్థానకథావళిలో వ్రాసియున్నాడు. ఈ "ఎల్ల"యే రాఠోడులు (రాష్ట్రకూటులు) ఆంధ్ర దేశము నకు వచ్చిన పుడు నాటినుండివచ్చి యిచ్చట "ఎల్లమ్మ" అయ్యెనో యేమో!

ఈ ఎల్లమ్మనే బంగాలు దేశమందు శీతలా దేవి యను పేరుతో బూజింతురు. ఈదేవి వాహనము గాడిద.

"యాదృశీ శీతలాదేవీ తాదృశః ఖరవాహనః"

అని మన దేశమందు సామెతయు గలదు. ఏమిచిత్ర మో యీదేవత వాహనమును జనులు ముట్టుకొనరు. ప్రమా దముచే ముట్టుకొనిన స్నానముచేయుదురు.

ఈ శీతలాదేవిని ప్రతి సంవత్సరము చైత్ర బ॥ ౭ దివస మున బూజింతురు. ఈ దేవికి వేపచెట్టు చాల ప్రియము. కావున జాడ్యస్థులకు వేపపుల్లలతో గూడిన నీటిని ద్రాపు దురు. నిజమగు తత్త్వమేమన వేపచెట్టులో ననేక సుగుణము లున్నవి. స్ఫోటకమునకు ముఖ్యముగా నీవేపపుల్లలతో గాచిన నీటిని నౌషధముగా నిచ్చిన జాడ్యము కుదురునని ఆయుర్వేద గ్రంథములు నిరూపించు చున్నవి. కావున శీతలా దేవికన్న వేపచెట్టేగుణము నిచ్చునది. అదేవిధముగా గార్ద భము యొక్క ప్రాముఖ్యమేమన జాడ్యస్థులకు దాని పాలని

త్తురు. కావున నీజంతువు కూడ వేపచెట్టువలెనే పనికి వచ్చు నట్టిది.

మొత్తముపై యీ శీతలా వ్రతము బెంగాలునకు సంబంధించినది—"టీకాలు" తీయు నీకాలములో నీ దేవీ మాహాత్మ్యము కొంత తగ్గియుండవచ్చును.

ఆయుర్వేద గ్రంథములలో సుప్రసిద్ధ గ్రంథమగు మాధవనిదానములో "అమ్మ" జాడ్యమునకు నాలుగు పేరులు పేర్కొనబడినవి. (౧) శీతలాజాడ్యము (౨) స్ఫోటకము లేక విస్ఫోటకను (౩) మసూరిక (౪) సర్షపిక. స్ఫోటకము అనగా సన్నని బొబ్బలు శరీరముపై స్ఫుటముగా కనిపించుట. మసూరికయనగా సెనగలవలె బెందులుగలజాడ్యము. సర్షపిక అనగా ఆవాలవలె సన్నని బెందులుకల "తట్టు" పోయుట అను స్ఫోటక జాడ్యభేదము. ఈ పేరులన్నియు సూచించు "అమ్మ" జాడ్యమునకు అధిదేవత శీతల లేక యెల్లమ్మ. మాధవ నిధానములో శీతలాజాడ్యమును గురించి యిట్లువ్రాసినారు.

"దేవ్యాశీతల యాక్రాంతా మసూర్యః శీతలా జహిః
జ్వరయేయుర్యథాభూతా ధిష్ఠితో విషమజ్వరః.

పై ప్రమాణమువలన వైద్యమందును శీతలాదేవిని ఈ స్ఫోటకమునకు అధిష్ఠాన దేవతగా జనులు భావించి ప్రాచీనకాలమునుండి పూజించుచు వచ్చినారని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇక ఈ శీతలాదేవియొక్క వాహనమును గురించి కొంత చర్చింతము.

ఏకారణముచేతనో యేమో గాడిద జంతువులన్నింటిలో నీనాడు అస్పృశ్యజాతిలో చేర్చబడినది. శీతలాదేవికి గాడిద వాహనమైనందున జనులు శీతలాదేవిని నీచ దేవతగా భావింతురేమో! అట్టివారి భ్రాంతిని దొలగించుటకై గాడిద యొక్క చరిత్రకూడ సంగ్రహముగా వ్రాయుచున్నాను.

వేదకాలమందును పురాణకాలమందును గాడిదకు గౌరవస్థానమే యుండినది. దేవతలలో శీతలాదేవి కేకా దేవీ కాళరాత్రికిని గర్దభము వాహనముగా నుండినది.

"ఏకవేణీ జపాకర్ణపూరానగ్నా ఖరాస్థితా" అని దేవీకాళరాత్రి వర్ణనలో కలదు. అశ్వినీదేవతలు, దేవలోకములోని ప్రసిద్ధవైద్యులు, వారికి గాడిద (రాసభము) వాహనముగా నుండినట్లు ఈ క్రింది ప్రమాణములు కలవు.

"కదాయోగా వాజినో రాసభస్యయేన యజ్ఞం నాసంత్యో-"

ఋగ్వేదము. ౧, ౩౪, ౯

"యుంజాథాం రాసభం యువమస్మిన్ యామే"

కృ. యజు. ౪-౧-౨

"స గర్దభరథేనాశ్వినా"

ఐ. బ్రాహ్మ. ౪-౨-౯

"తావశ్వినా రాసభాశ్వాహవంమే"

యజురారణ్యకం. ౧-౧-౧౦-౧

శూద్రులు విష్ణువుయొక్క పాదమందు పుట్టగా గాడిదలు బ్రహ్మయొక్క పాదమందు పుట్టినవని మార్కండేయ పురాణము చెప్పుచున్నది.

"పద్భ్యాంచా శ్వాన్ సమాతంగాన్
రాసభాన్ శశకాన్మృగాన్
ఉష్ట్రాశ్చ శ్వతరాంశ్చైవ నానా
రూపాంశ్చ జాతయః"

భారత కాలములో గుర్రములవలె గాడిదలనుకూడ రథములకు కట్టి వాడుకొనుచుండిరి. లక్కయిల్లు కాల్చుటకై దుర్యోధనుడు పురోచనుని నియోగించునప్పుడు వానినిగాడిద రథముపై నెక్కి వారణావతమునకు బొమ్మని చెప్పుచున్నాడు.

"సత్వం రాసభయుక్తేన స్యందనే నాశుగామినా
వారణావతమద్యైవ యథాయాసి తథాకురు."

ఆది. ౧౪౫ అధ్యా.

ఇట్లు ప్రాచీనములో గాడిదకు గౌరవస్థానముండినను మనుస్మృతి కాలమువరకే కొంత గౌరవలోపము కలిగినట్లున్నది. తప్పుచేసినవారిని నెత్తి గొరిగించి గాడిదపైనెక్కించి ఊరేగించవలెనని మనువు శాసించెను. మరియు పూర్వము అశ్వమేధ, గోమేధాది యజ్ఞములుండెను కదా, అందు గర్దభయజ్ఞముకూడ నొకటియుండెను. మనుస్మృతిలో అవకీర్ణికి ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పినాడు. అవకీర్ణియనగా బ్రహ్మచారియై స్త్రీ సంపర్కముచేసినవాడు. అట్టివాడు ఒంటికన్నుగల

గాడిద యొక్క నపచేత పాకయజ్ఞ విధానముచే చతుష్పథ మందు హోమముచేసి ఆ గాడిదచర్మమును కప్పుకొని ఏడింద్లలో బిచ్చము నెత్తవలెను.

(చూడుడు. ౧౧ వ అధ్యాయము.)

పై చెప్పబడిన గాడిద పూర్వము ముట్టరాని జంతువుగా లేకుండెననియు, ముఖ్య వాహనములలో నొకటియై లౌకికముగా నుండెననియు విశదమయ్యెడి.

వసంత పంచమి

ఇది మాఘ శుద్ధ పంచమినాడు జరుగును. ఈ దినమున సరస్వతీ పూజ జరుగును. ఇది ఆంధ్ర దేశములో ప్రచారమందు లేదు.

ఉత్తరహిందూస్థానములోను బెంగాలులోను నిది చాల ప్రాముఖ్యముగా నున్నది. సరస్వతి మన పౌరాణిక బోధయందు విద్యాధిదేవత. బ్రహ్మకు భార్య. సంగీత సాహిత్యముల కధిష్ఠాన దేవత. వీణాపాణి. హంసవాహన.

ఈ పండుగనాడు సరస్వతిని విద్యలభించుటకై విద్యాభిలాషులందఱు పూజింతురు. తాటిఆకులు గంటము గ్రంధములు మున్నగు విద్యాసాధనము లన్నిటినీ దేవి యెదుటబెట్టి గంధపుష్పాదులతో బూజింతురు. విద్యాధి దేవతను కల్పించుట యార్యుల మర్యాదయే కాక గ్రీసురోము దేశవాసులై యుండిన ప్రాచీనులందును గలదని చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి. కవులు తమ తమ గ్రంథములను ప్రారంభించునప్పుడు సరస్వతీ దేవిని ప్రార్థించియున్నారు. ఇట్లు సరస్వతీదేవి విద్యకు అధిదేవతయై మాఘ మాసమందు బూజింపబడుచున్నది. ఈపై విషయములను గుప్తేగారు వ్రాసియున్నారు. కాని హిందీ గ్రంథకారులగు భవానీ ప్రసాదుగారీ పండుగ వసంతర్తు సంబంధమైనదని వ్రాసియున్నారు. ఈ యిరువురు పండితులు తమ తమ సిద్ధాంతములకు దృష్టికరమగు కారణములు గనబఱపలేదు.

మహాశివరాత్రి

ప్రతి సంవత్సరము మాఘకృష్ణ చతుర్దశీ దివసమున నీపంబుగ చేయబడును. ఈ శివరాత్రి శైవులకు చాల ముఖ్యమైనది. ఆనాడు భక్తులందఱు పగలంతయు నుపవాసముండి రాత్రియంతయు మేల్కొని యుందురు. దీనినే జాగరమందురు.

శివరాత్రియందు పైనజెప్పిన రీతిగా నాచరించి శివపూజలు చేయువారి పాపము లన్నియు నాశనమై వారికి ముక్తి దొఱకునని చెప్పుదురు. అట్లాచరించని వారు ఘోర[illegible]ముల ననుభవింతురు. శివరాత్రిని గుఱించి లింగపురాణ[illegible]దిట్లున్నది.

ఒకనాడు కైలాస శిఖరముపై పార్వతీ పరమేశ్వరు[illegible]నులైయుండ పార్వతీదేవి భర్తతో నిట్లు ప్రశ్నించెను. "[illegible]కమందు సర్వ వ్రతములలో నుత్తమ వ్రతమేది. భుక్తి [illegible] ప్రదాయకమగువట్టి వ్రతమును గుఱించి నాకు బోధింప[illegible]ను." అంత శివుడిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. దేవీ! పరమ[illegible]మ్యమగు నీవ్రతమును గుఱించి వినుము. ఆవ్రతమును శివ[illegible]త్రి వ్రతమందురు. మాఘకృష్ణ చతుర్దశీ దివసమున దాని

నాచరింపవలెను. తెలిసికాని తెలియకకాని నా వ్రతమాచరిం
చువాడు మోక్షమును పొందును. ఎన్ని పాపములు చేసిన
వాడైనను నీవ్రతమును చేయు మనుజుడు యమలోకమునుండి
తప్పించుకొని శివలోకమును జెందును. దీనికి నిదర్శనముగా
పూర్వము జరిగిన వృత్తాంతము నొకదానిని వినుడు. పూర్వ
మొకప్పుడు జీవఘాతకుడై జంతుమాంసముచే కుటుంబ పరి
పాలకుడైన నొక నిషాదుడుండెను. వాడు నల్లనిశరీరియు సదా
ధనుర్ధారియు నై యుండు వాడు. వాడొక శివరాత్రినాడొక
కోమటి కప్పుబడి శివాలయములో బంధింపబడెను. రాత్రి
యంతయు వాడు భక్తుల శివ శివా రావ పూర్వక స్తోత్రము
లను విని యుపవసింప వలసిన వాడయ్యెను. ప్రాతఃకాలమున
గొందఱు భక్తులు వాని ఋణమును గోమటికిజెల్లించి వానిని
విముక్తునిగానొనరించిరి. ఇట్లు ముక్తుడై యాబోయ మృగ
యార్థమై యరణ్యమున కరిగెను. అరణ్యమం దొంటరిగా
బోవుచు దాను రాత్రి విని వేసారినట్లె శివ శివ శబ్దములను
హేళనా పూర్వకముగా నుచ్చరించికొన దొడగెను. దినమం
తయు నరణ్యమున మృగముల వెదకి వెదకి తుదకొక్కటియు
గానడయ్యెను. సాయంకాల మగుడు వాడొక తటాకమును
సమీపించి రాత్రి సంచరించు సింహశార్దూలాదుల నుండి
తప్పించు కొనుటకై యొకబిల్వవృక్షము నెక్కెను. ఆవృక్షము
క్రింద నొక గుప్తలింగ ముండినది వాడెఱుగడు. వాడుచెట్టె
క్కునప్పు డడ్డమువచ్చు కొమ్మలవిరిచి క్రింద బారవేయుంచు

డెను. బిల్వపత్రములు లింగమునకు దలపని పూజగా బరిణమించుచుండెను. రాత్రియంతయు చెట్టుపైనుండి పడుదునేమో యను భీతిచే వాడు నిద్రించలేదు. ఉబునుపోనట్టు వేళలపాళ నముగా శివశివయని పదరుచుండెను. ఇట్లు మొదటి మూడు యామములుగడచు వఱకు వానిపాపములలో నాల్గవభాగము నశించిపోయెను. ఇంతలో నొకలేడి జలపానార్థమా చెరువుదగ్గ ఱకు వచ్చెను. దానిజూచి యాకొన్నవాడగుట సంత సించి దానినిజంప వింటిపై బాణము సంధించెను. మృగము సహితము హఠాత్తుగా నాబోయనుజూచి మనుష్యవాక్కుతో నిట్లు సంబోధించెను.

"ఓయీ నన్నేలచంపెదవు!"

బోయ:— నేను నాతల్లియు కుటుంబమును నొకదినమునుండి యాహారములేక యుపవాస మున్నారము. అయితే నేనెన్నియో జంతువుల జంపితిగాని నీవలె మాట లాడనేర్చిన జంతువును జూడలేదు. ఈవిపరీతమునకు గారణము ముందు జెప్పుము.

లేడి:— వ్యాఘోత్తమా! నాయునంతమును వినుము. నేను రంభను. హిరణ్యాక్షుడను దానవుని ప్రేమించి వాని వినోదములందేచిక్కి శివునికొలువుమఱచితిని. ఈశ్వ రుడు నిజమెఱిగి క్రోధారుణితనేత్రుడై నన్నును నా దానవుని పండ్రెండు సంవత్సరములు మృగీమృగము

లుగా నరణ్యమందు సంచరించి పిమ్మట యొక్క వ్యాధుని దర్శనముచే ముక్తి పొందునటుల శాపింప బడితిని. ఓయీ వ్యాధా నేను పూర్ణగర్భవతిని. నాపై మాంసమేమియులేదు. ఇంతలో నింకొక లేడి రాగలదు. దాని మాంసమును దినుము. లేక నన్నే చంపగోరిన నేను నావసతికిబోయి ప్రసవించి యిచ్చటికి వచ్చెదను.

బోయః-నీవు ప్రాణాపాయము నుండి తప్పించుకొనుట కిట్టి యుపాయమును వెదకినట్లున్నది.

అప్పుడు జింక మనేక శపథములు నేసి వ్యాధుని యను మతిబొంది నిజగృహమున కేగెను.

మధ్యరాత్రియయ్యెను. వ్యాధునికి నిదురలేదు. శివశివ యను మాటమాత్రము మఱవలేదు. ఇట్లనాలోచిత వ్రతము చేయ వాని పాతకములు సగమువఱకు క్షాళితములయ్యెను. అంత మధ్యరాత్ర్యనంతరమింకొక పెంటిజింక యాకొలను జేరెను. దానిపై వ్యాధుడు తనబాణము వేయ సంసిద్ధుడయ్యె ను. ఆజింకయు వానినిజూచి యిట్లనెను. "నేను నాభర్తను వెద కుచు నిటువచ్చితిని. నీవేమయిన జూచితివా" లుబ్ధుడు బుద్ధుడై దీని భాషణముజూచి నీకన్న పూర్వ మొక జింకవచ్చియుండె ను. అదేమైన నిన్ను బంపెనా అట్లయిన నీవు చచ్చుటకు సం సిద్ధురాలవై యుండుము. అని యనెను. జింక యిట్లనెను. నేను లేత్రాయముదానను. నేను విరహావ్యథచే నార్తినొందుచు

న్నాను. నన్ను జంపి నీవేమిలాభము పొందుదువు. ఇంతలో నీ మార్గమున నొకబలిసిన జింక రాగలదు. దానిమాంసము నీకు దృప్తి గలిగించును. అటుకాదేని నేను మరల తప్పకవత్తును.

బోయదానిని శపథముచేయుమనెను. జింక యటులే చేసి యింటికి బోయెను. కొంతసేపటికొక కృష్ణమృగమా చక్కివచ్చెను. బోయపూర్వమువలెనే దానిని జంపనుద్యుక్తుడయ్యెను. కృష్ణమృగమా బోయనుజూచి వాడు తన పెంటిని గూడ జంపియుండునని యూహించి యిట్లువిలపింప దొడగెను.

(దాంపత్యలాభమును గురించి చెప్పిన యీభావములు చాల సుందరముగా నుండుటచే మూలము నిచ్చట నుదహరింతును.)

శ్లో॥ తయావిరహితస్యాస్య నూనంమ్మృత్యుర్భవిష్యతి:
మహాకాలంకృతం పాపం యద్భార్యాదుఃఖమాగతం॥
భార్యాసమానసమం సౌఖ్యం గృహేపిచవనేపిచ।
తయావినా న ధర్మోస్తి నార్థకామో విశేషతః॥
వృక్షమూలేపిదయితా యత్రతిష్ఠతితద్గృహం।
ప్రాసాదోపితయాహీనః కాంతారాదతిరిచ్యతే॥
ధర్మకామార్థకార్యేషు భార్యాపుంసస్సహాయినీ।
విదేశేచగతస్యాపి సైవవిశ్వాసకారిణీ॥
నాస్తిభార్యాసమోబంధుర్నాస్తిభార్యాసమంసుఖం।
నాస్తిభార్యాసమంలోకే నరస్యార్తస్యభేషజం॥

యస్యభార్యాగృహేనాస్తి సాపిచేత్ ప్రియవాదినీ।
అరణ్యం తేనగంతవ్యం యథారణ్యం తథాగృహం॥

"భార్యావియోగమనునది మహాపాపఫలము. భార్యా విరహము చావుదెచ్చును. గృహమందుండినను నరణ్యమందుం డినను భార్యగలవాని సౌఖ్యమే సౌఖ్యము. ఆమెలేనిది ధర్మ ములేదు. కామములేదు. అర్థములేదు. చెట్టుక్రింద సంసారము చేసినను భార్యగలవాని కదేగృహము. కాని భార్యలేనివాడు ప్రాసాదము లందుండినను వాని కవియరణ్యతుల్యములే! పురు షుడు భార్యాసహాయుడై సకలపురుషార్థములను సాధించును. విదేశములందు భార్యయే విశ్వాసకారిణి. భార్యతో సాటి యగు బంధువులు లేరు. ఆర్తుడైన నరునికి భార్యవంటి యుత్త మౌషధమింకొకటిలేదు. ప్రియవాదిని యగు భార్యయెవనికి లేదో వాడు వనమున కేగవలసినదే! ఏలయన వాడింట నుండి నను నదియరణ్యతుల్యమే."

ఇట్లు దుఃఖించి వ్యాధునితో "ఓయీ నీవు రెండు వెంటి జింకల జూచితివా? వానినేమైన జంపితివా?" యని ప్రశ్నించెను.

వ్యాధుడవి తనతో మరల వత్తుమని మాటయిచ్చి పోయినట్లుచెప్పెను. అంత కృష్ణమృగ మిట్లనెను "నేను గృహ మునకు బోయి వానితో విహరించి మరల నీదగ్గఱకు వచ్చె దను. పిమ్మట చంపవచ్చును. అని వచ్చుబలికి సెలవు తీసికొని

పోయెను. మృగము గృహమునకు బోవువఱకొక పెంటిజింక శిశువును గనియుండెను. ఇంకొక దానితో క్రీడించి పిమ్మట తన కుటుంబమును జూచి దుఃఖముతో దాను వ్యాధునికి శరీరము సమర్పింప బోవుచున్నానని దెలిపెను. పెంటి జింకలు భర్తవియోగమును భరింపజాలక భర్తతోబాటి లోకమే తమదికూడనని తామును భర్తను వెంబడించి చత్తుమని పట్టు పట్టెను. తుదకు నాలుగు జింకలును తెల్లవాఱువఱకు బోయదగ్గఱకు వచ్చి తమను జంపుమని కోరెను. వ్యాధుని హృదయములో నొక గొప్పమార్పు కలిగెను. జింకలయొక్క సత్యనిష్ఠనుజూచి యాశ్చర్యమంది వానిని జంపుట కియ్యకొనక తన విల్లును తునియలుగా జేసి బాణముల బాఱవైచి నాటి నుండి యికముందు జీవహింస చేయనని వానివలగొని శపథముచేసెను.

అంత నాకాశమునుండి పుష్పవర్షము గురిసెను. దివ్యయానమువచ్చి జింకలను లుబ్ధుని సశరీరముగా దీసికొని శివలోకమునకేగెను. కృష్ణమృగము నేటికిని నాకాశమందొక గొప్ప నక్షత్రమై వెలయుచున్నది దానినే మృగశీర్షయని యందురు. దాని వెనుకనుండు నక్షత్రమునే లుబ్ధక (బోయ) నక్షత్రమందురు. ఇట్లు తెలియకయే శివరాత్రినాడు జాగరణముచేసి యుపవసించినవారికి శాశ్వత పదవులు దొఱకినప్పుడు తెలిసి భక్తిపూర్వకముగా శివునిభజించునరులకు ముక్తిగలు

గునటలో నేమియు సందేహము లేదని శివుడు శివరాత్రి మాహాత్మ్యమును గురించి పార్వతీ దేవితో జెప్పెను.

శ్రీనాథమహాకవి శివరాత్రి మాహాత్మ్యము అను పద్య కావ్యమును రచించిరి. అందు వారు సుకుమార చరిత్రమును వ్రాసినారు. అందలి కథయిట్లున్నది. ఒక మంత్రికి సంతానము లేక లేక బహుతపః ఫలితముగా నొక కుమారుడు సుకుమారుడనువాడు పుట్టెను. వాడు యవ్వనదశలో వ్యభిచరించెను. వాని రాజు వానిని దేశభ్రష్టునిగాచేసెను. నానా దేశములు తిరుగుచు ఒకచోట ఒక చండాలస్త్రీని పొంది దానితోనే యుండి సంతానముగనెను. అగ్నిప్రమాదముచే ఆచండాలియు దాని సంతానమున్ను మడిసిరి. సుకుమారుడు కల్లుత్రాగుట మాంసముతినుట బాగుగా అలవాటుచేసుకున్నాడు. అవసాన కాలమునాడు ఒక శివరాత్రి దినమున అసుకుమారుడు శివ భక్తుల పూజలను చూచుచు వారి భజనల వినుచు మరణిం చెను. తత్ఫలితముగా వానికి కైలాసప్రాప్తి కలిగెను. ఇది శివరాత్రి మాహాత్మ్యములోని కథాసారము. ఈకథ సంస్కృ తములో "ఈశానసంహిత" యను దానిలో సంక్షిప్తముగా నున్నదట.

విమర్శ

ఈ శివరాత్రి శైవులకే ప్రధానమైనది. శ్రీరామనవ మి, లేక కృష్ణాష్టమివలె నీశ్వరుడవతార పురుషుడుగా బరిగ

ణింపబడిన వాడుకాదు. కావున నిది శివజయంతిగా భావింప వలనుపడదు. ఈ శివరాత్రి మాహాత్మ్యమును గుఱించి చెప్పు పురాణములు లింగపురాణ, స్కాంద పురాణములు.

వైష్ణవులు అనంతచతుర్దశి నెట్లు పవిత్రముగా భావింతురో యట్లే శైవులీ శివరాత్రి చతుర్దశిని భావింతురు.

దక్షిణమున నాంధ్ర దేశమున నీశివరాత్రిచాల ప్రాముఖ్యముగా జూడబడుచున్నది. రాత్రియంతయు జాగరము చేయుట దేవుని భజించు నిమిత్తమై యేర్పాటుచేసియుండ యాప్రధాన విషయమును మాటుపఱచి రాత్రియంతయు నాటులో నొకరీతి మేల్కొని యుండుటయే ప్రధానమని యెంచి కొందరు జూదముతో కాలము వెళ్లబుచ్చుచుందురు.

ఈ శివరాత్రినిగుఱించి గుస్తేపండితుఁడొక నూతన సిద్ధాంతమును లేవదీసినాడు. ఇంతకు బూర్వము వ్రాయబడిన లుబ్ధక మృగముల కథను జూడ నీకథ కేవలము మృగశీర్షా నక్షత్రముయొక్క సంబంధమైనదిగా దోచుచున్నదని వారు వ్రాసియున్నారు. సిద్ధాంతులు లుబ్ధక నక్షత్రమును యోగతారయని పిలుతురనియు నీమృగశీర్షా రాసిచంద్రుని యైదవ నక్షత్రమనియు జెప్పుదురట. రత్నమాలయను గ్రంథములో మృగశీర్షను జింకతలగా వర్ణించినారట. ఛాల్డియా దేశము బహుపురాతన దేశము. వేదకాలమందు ఛాల్డియా దేశమునకు మనభారత దేశమునకు వ్యాపారము విశేషముగా జరుగుచుం

డెను. అట్టిఛాల్డియా దేశపు జ్యోతి శ్శాస్త్రమందు నక్షత్ర కూటమందలి తొమ్మిదవ నక్షత్రమండలిని ధనుస్సు అని యం దురట. ఈ ధనుస్సు మన కథలోని ధనుర్జీవియగు లుబ్ధకునితో పరిపోలును. ఛాల్డియా శాస్త్రమందు ధనుస్సుతర్వాతి నక్షత్ర మును (మేషము) మేకయందురు. ఈమేక బహుశః మన కథకు మారుగానుండి యుండును.

అయితే యీ నక్షత్రములకును శివరాత్రికినేమి సంబం ధమని యాలోచించిన శివరాత్రి నాటిరాత్రి చాలదీర్ఘమైన దియు దట్టమగు చీకటితో నిండినదియు నగుటచే నారాత్రి నక్షత్రములను బరీక్షించుట కనువగునని యీదిన మేర్పాటు చేసియుందు రేమో చెప్పజాలను అని యీ గుప్తేపండితుడు వ్రాసియున్నాడు.

ఈ విమర్శన యందు యుక్తి హెచ్చుగా నున్నను యుక్తముగా దోపదు. మనవారు నక్షత్రముల కొఱకు జనుల పండుగను మేల్కొనుమని చెప్పియుండరు. శివరాత్రి మాహా త్మ్యమునకై యొక కథను గల్పించి యాకథనుండి యొకనీతిని బోధించుటకై యానక్షత్రములను భక్తికి నిదర్శనముగా జూపి యుందురు. ఇది మన పౌరాణికులకు క్రొత్తదికాదు. బాల భక్తాగ్రేసరుండగు ధ్రువుడు ధ్రువనక్షత్రమై నిలిచినాడు. సప్తర్షులు నక్షత్రమండలియై నిలచినారు. పతివ్రతాగ్ర గణ్య యగు నరుంధతియు నిజనాథుని ఛాయక యాకాశమందు

భర్త చెంత నిలిచి నూతనవధూవరుల కందఱకును దర్శనీయ మైయున్నది. కావున మనశైవులకు గూడ శివభక్తులైన లుబ్ధకమృగములు నక్షత్రములైనవని బోధించి యున్నారు.

భవిష్యత్పురాణమందు నిపందుగను, "శివచతుర్దశి" యను పేరున వర్ణించినారు. అందులైంగ్యమగు మృగలుబ్ధక కథలేదు. మరియు లింగపురాణమందు మాఘకృష్ణచతుర్దశి దినమును మహాశివరాత్రిగా చెప్పియుండ నిందు మార్గశీర్ష శుక్లత్రయోదశి ముఖ్యదినముగా జేర్కొన బడియున్నది. ఇది యేశివరాత్రియో తెలియదు. కాని జనులందఱు లింగ పురాణరీత్యా యాచరించుటచేత నదియే ప్రమాణముగా గొనవలసియున్నది. ఇంతియకాక శివపురాణమందును మాఘ కృష్ణ చతుర్దశినాడే జాగరణ యుక్తముగా వ్రతమాచరించుట యాదేశితము. ఇదేపురాణమందు ప్రతిమాసమందును కృష్ణ చతుర్దశీ దినమున శివరాత్రిగా భావించి చేయవలెనని వ్రాయ బడియున్నది.

మృగలుబ్ధకుల గుఱించి యించుక విశేషము చెప్ప వలసి యున్నది. అలంపురీ మాహాత్మ్యమను గ్రంథములో పూర్వమొకప్పుడు అలంపురీ దేవాలయమును నాశనముచేసిన "విలీనత్" అనురాజు చాల దుర్మార్గుడై మృగయా వినోదు డైయుండ నొకనాడు వాని సేవకుడొక మృగమును తన స్వామి కాహారార్థమై చంపబోవ నామృగము మనుష్యోక్తి

వానిని వాని మేలికను నిందించినట్లును వాడదివిని ర్యమగ్న మానసుడై విలసత్తుతో నివేదించుకొనగా త్తు ఆజింకను ప్రార్థించి కారణమడుగగా నామృగ ననట. "నీవు దేవాలయమును నాశనము చేసినందున పాతకివైతివి. మరల పాపవిముక్తి పొందదలచిన దేవా యమును గట్టించి యందు నీ విగ్రహమనుదాని యెదుట నా గ్రహమును జెక్కించుము. భక్తులందఱు చూచుచుండ బహుకాలమునకు నీపాపము శమించి నీవుత్తమలోకములను బొందుదువు." విలసత్తు అట్లేచేసెను. ఇది పురాణము. దీనికి నిదర్శనముగా నేటికిని అలంపురీ దేవాలయములో నొక వ్యాధునియొక్కయు జింకయొక్కయు విగ్రహములు స్తంభ ములపై చెక్కబడియున్నవి కానవగును.

శివునికి లింగాకారముండు విషయములో ప్రాచ్యప్రతీచి లోని పరిశోధకులు కొందఱొక నూతన తత్త్వమును లేవదీసి నారు. లింగము పురుషచిహ్నమని వారియభిప్రాయము. బహుపురాతన కాలమందొక నాడు ప్రపంచమందంతటను స్త్రీపురుష చిహ్నముల పూజలుండెనని వారి సిద్ధాంతము. ఈజిప్టులోను, బాబిలోనియాలోను, అసీరియాలోను, కొంత కొంత రోము, గ్రీసు దేశములందును నీయాచారముండెనని వాదింతురు. అదేతత్త్వము మన యార్యావర్తమున లింగపూజ యనబడెనని యందురు.

వివేకానందస్వామి గారి సిద్ధాంతము నొప్పుకొనలేదుం గస్టవ్ ఆపర్టి (Gustav oppert) అను జర్మను పండితుడు సాలగ్రామములు స్త్రీలింగచిహ్నములనియు శివలింగములు పురుషలింగచిహ్నములనియు నాగింపగా దానికిట్లు వివేకానంద స్వామిగారు ప్రత్యుత్తరమిచ్చిరి.

"ఈ సిద్ధాంతములు నిరాధారములు. శివలింగపూజను గురించి అధర్వవేదమందలి యూపస్తంభమును స్తోత్రము జేయు సంస్తోత్రమునుండి ప్రారంభమైనది. ఈమంత్రములో నీయూపస్తంభమును "స్కంభ" మని వర్ణించినాను. ఈస్కంభము ఆద్యంత రహితమై పరబ్రహ్మకు బ్రత్యామ్నాయమైనట్లుగా వర్ణింపబడినది. తర్వాతికాలములో యజ్ఞమందలి అగ్ని, ధూమము, బూడిద, సోమలత, యజ్ఞార్థము కట్టెల మోయునెద్దును, శివుని ప్రకాశమానమగు శరీరముగా, నీలకంఠముగా, జటాజాలములుగా, శివవాహనముగా మార్పబడెను. అదేవిధముగా నీయూపస్తంభము శివునికిబదులుగా బూజింపబడెను. లింగపురాణమందిదే మంత్రమును కథారూపముగా వివరించియున్నారు. సాలగ్రామములూ లింగచిహ్నములను కథ కేవలము కల్పితము. అవిబౌద్ధుల "ధాతుగర్భములు" బోలివగుటచే బౌద్ధులు మొదట వానిని బూజించుచుండిరి. తర్వాతవైష్ణవులు వానిని స్వీకరించిరి"

పైయంశములయొక్క మూలములోని కొంతభాగమిం దుదహరించుచున్నాను.

"The Swami said that the worship of the Siva Lingam originated from the famous hymn in the Atharva Veda Samhita sung in praise of the Yupastambha, the sacrificial post. In that hymn, a description is found of the beginningless and endless Stambha or Skambha, and it is shown that the said Skambha is put in place of Eternal Brahman. As afterwards, the Yajna fire, its smoke, ashes and flames. the Soma plant, and the Ox that used to carry on its back the wood for the Vedic sacrifice-- gave place to the Vedic conceptions of the brightness of Siva's body, his twany matted hair, his blue throat, and the riding on the bull of Siva, and so on ——just so, the Yupa-Skambha gave place in time to the Siva-Lingam and was deified to the high Devahood of Sri Sankara. In the Linga Purana, the same hymn is expanded in the shape of stories meant to establish the glory of the great stambha and the superiority of Mahadeva."

——Swami Vivekananda's works
1923 edition vol. IV. pages 357 & 358

త్రిమూర్తి సిద్ధాంతము వేదకాలమందు లేదనియు క్రమేణ యేర్పడెననియు పండితుల యభిప్రాయము. క్రీ॥ పూ ౨ వ శతాబ్దమందుండిన పతంజలి తనభాష్యములో శివ, స్కంద విశాఖుల విగ్రహములు తనకాలములో వీథులం దమ్మబడుచుండెనని యుదహరించుటచే శైవసిద్ధాంతము అప్పటికే ప్రబలియుండెనని విశదమగుచున్నది.

పాణినీయ సిద్ధాంతకౌముదిలో ౫॥ ౩॥ ౯౯॥ సూత్రములో నిట్లున్నది.

సూ॥ జీవికార్థే చాపణ్యే॥

దీనిపై భాష్యమిట్లున్నది.

జీవికార్థే యదవిక్రీయమాణం తస్మిన్ వాచ్యే కనో లుప్స్యాత్॥
వాసుదేవః॥ శివః॥ స్కందః॥ దేవలకానాం జీవికార్థాసు
దేవప్రతికృతిష్విదం॥ అపణ్యేకిం॥ హస్తికాన్విక్రీణీతే॥

ఇందు సూచితమేమన అమ్మఁదగనట్టి దేవతా విగ్రహములు ఆకాలమందు "దేవలకులు" అమ్ముచుండిరి. అట్టి విగ్రహములలో ముఖ్యమైనవి వాసుదేవునియొక్కయు, శివుని యొక్కయు స్కందునియొక్కయు విగ్రహములు ముఖ్యమైనవి. దీనివలన శివస్కందులు ౨౫౦౦ యేండ్లకుపూర్వమే జన సామాన్యమందు ఎన్నికకెక్కిన దేవతలని స్పష్టము.

శైవమతమాదియందు కులభేదములను పాటింపక గొప్పసంఘ సంస్కారమును జేసెను. కాని తర్వాతి కాలములో నీశైవము సహితము వైష్ణవ మతమువలె శూద్రాది భేదముల పాటింపజొచ్చెను.

పార్థివ లింగ పూజావిధానమును వర్ణించుచు నొక ప్రమాణ గ్రంథమిట్లు శాసించినది.

"స్త్రీ శూద్రులకు వైదికమంత్రపూర్వక పూజావిధి కూడదు. పురాణానుసారమ్ముగనే లింగపూజ చేయువలెను. స్త్రీశూద్రులు ఓంకారశబ్ద విరహితమైన "నమశ్శివాయ" యనుమంత్రము నుచ్చరింపవలెను."

మరియు శివకేశవ విగ్రహములను స్త్రీ శూద్రులు స్పృశించిన నరకమును బొందుదురట!

శూద్రులచే పూజింపబడిన లింగము దూష్యమట!

బసవేశ్వరుని యనంతర కాలమునుండి యెవరిమూలముననో యేమో శైవవైష్ణవులకు బద్ధవైర మేర్పడి యనేక గ్రంథములలో నుభయులును పరస్పరదూషణమును జేసికొనిరి. తైత్తరీయోపనిషత్తు చాల ప్రాచీనమైనది. అందు కొన్ని మంత్రము లిట్లున్నవి.

మం. తత్పురుషాయ విద్మహే।
మహాదేవాయధీమహి।
తన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్.

ఈమంత్రము గణేశుని గురించిన మంత్రమువంటిదే. ఈవిషయమున అచ్చటి విమర్శను జూడనగును.

హిందూస్థానమందు శైవమతవ్యాపకము బహుప్రాచీనమునుండి వృద్ధిపొందినట్టిది. కాశీవిశ్వనాథుడు శైవసాంప్ర

డాయ ప్రాచీనతను ప్రాముఖ్యతను నిరూపించు చున్నాడు. దక్షిణ హిందూస్థానమందునిది ఆంధ్రకర్ణాటకులలో బిజ్జలుని కాలమునుండి బసవేశ్వర, పండితారాధ్యాదులచేత విశేష ప్రచారము చేయబడెను.

ఏది యెట్లున్నను నీశివరాత్రి శైవులయిన వారికిని స్త్రీ శూద్రులకును స్మార్త బ్రాహ్మణులకును చాల ప్రధానమై యున్నదనుటలో నేమియు సందేహములేదు.

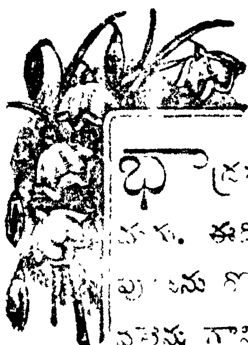
హరితాళిక

ఈ వ్రతము భాద్రపద శుక్ల తృతీయనాడు చేయబడును. భవిష్యోత్తర పురాణమందిట్లు కథ కలదు. పార్వతీదేవి కన్యకగానుండినప్పుడు శివునిదప్ప నితరుని పెండ్లాడనని నిశ్చయించికొని యుండెను. కాని కొంత కాలమైన తర్వాత నారదుని ప్రేరణముచే హిమవంతుడామెను విష్ణువున కియ్యనున్నాడని యామెనిని నొక చెలికత్తెను వెంబడించుకొని యరణ్యమునకు పారిపోయెను. అచ్చట నిసుకతో మూడు లింగములనుజేసి వానిని బూజించుచుండెను. ఈశ్వరుడామె ప్రార్థనలకు సంతసించి యామెను పెండ్లాడుటకు నంగీకరించెను. ఇట్లు (అళి) చెలికత్తెచే హరింపబడి పారిపోయినందున నీవ్రతమును హరితాళికా వ్రతమని యందురు.

కన్యకలు అనుకూల భర్తలను బడుయుటయు, వివాహితలు వితంతువులు గాకుండుటయు నీవ్రతోద్దేశములు. ఈ వ్రతమును జేయు స్త్రీలు రాత్రియంతయు జాగరణచేసి పగలంతయు నుపవసించెదరు. మరియు పార్వతీ పరమేశ్వరుల పూజచేయుదురు.

దూర్వాష్టమి

భాద్రపద శుద్ధాష్టమినే దూర్వాష్టమి యందురు. ఈదినము దూర్వాపూజను జేయవలెను. ఈ పూజను రోహిణీ యుక్తమైన శుక్లాష్టమినాడే చేయవలెను గాని జ్యేష్ఠానక్షత్రముతో గూడిన యష్టమి యందు గూడదు. వ్రతఫలమేమన నే స్త్రీ యీవ్రతమును జేయునో యామె మూడు జన్మములలో వైధవ్యమును బొందదు. ఈ వ్రతమునాడు శంకరుని, వినాయకుని, బూజింపవలె నని భవిష్యత్పురాణము చెప్పుచున్నది.

చంపాషష్ఠి

శ్లో॥ విశాఖా భానువారేణ వైధృత్యా చ సమన్వితా
నభస్య శుక్లషష్ఠీయా సా చంపేతి నిగద్యతే.

విశాఖా నక్షత్రము, భానువారము, వైధృతియోగము, నీమూడును భాద్రపద శుద్ధ షష్ఠియందు సంభవించిన చంపాషష్ఠి యనబడును. ఈ యోగకాలమందు చేసిన స్నానదానాదికములు అక్షయములై యుండును.

స్కందషష్ఠి

స్కందుని కార్త్తికేయుడనియు, దక్షిణమున సుబ్రహ్మణ్యుడనియు, దానినే యాంధ్రమున సుబ్బరాయడనియు వ్యవహరింతురు. కావున నీ స్కందషష్ఠినే సుబ్బరాయ షష్ఠి యనియు అందురు. ఇది విశేషముగా ద్రావిడులలో ప్రాముఖ్యముగ నున్నది. స్కందుడు లేక కుమారస్వామి ఈశ్వరుని కుమారుడు. ఇతని పండుగను కార్తీక శుక్ల షష్ఠినాడు చేయుదురు.

గౌరీతృతీయ

గౌరీదేవియే పార్వతి. ఈ వ్రతము స్త్రీలకు ముఖ్యము. ఈ వ్రతమును చైత్రశుద్ధ తృతీయనుండి వైశాఖ శుద్ధ తృతీయ వఱకు చేయుదురు.

ఈ వ్రతఫలమే మన స్త్రీలు వైధవ్యము పొందరు. ఇందులకు ప్రమాణము జ్యోతిర్నిబంధమందిట్లున్నది.

శ్లో॥ అవైధవ్యకరాస్త్రీణాం
పుత్రపౌత్రి ప్రవర్ధనీ॥

దశహర

దశహర యనగా పది (పాపములను) పోగొట్టునది. ఈపూజ గంగానది నుద్దేశించి చేయబడును. దీనినే గంగోత్సవమనియు నందురు. ఇది జ్యేష్ఠ శుక్ల పాడ్యమినుండి దశమి వఱకు జేయుదురు.

గంగానదిని గంగాదేవిగా భావించుట హిందువుల కందఱకును సమ్మతము. గంగావతరణము భూలోకమున గలిగిన విషయమును పురాణములిట్లు చెప్పుచున్నవి. సగర చక్రవర్తి అనేక యజ్ఞములు చేయుటచే నింద్రునికి దనపదవి పోవునేమోయను భయము వాటిల్లెను. అందుచే నింద్రుడు సగరుని యజ్ఞాశ్వమను దొంగిలికపిలుడను ఋషితపస్సుచేయుచోట నిలిపెను. సగరునికి ౬౦౦౦౦ కొడుకులు. వారుగుఱ్ఱమును వెదకుచు కపిలుడుండు చోటికివచ్చి యతడే ఘోటకతస్కరుడని యెంచి యతనిని హింసించిరి. కపిలుడు తనతపోగ్నిచే వారిని దహించెను. తర్వాత శాంతించి వారిపై గంగోదకము ప్రవహించినవారు సజీవులగుదురని యనుగ్రహించెను. ఈసగరునికి భగీరథుడను మనుమడుండెను, ఆతడు తపస్సుచేసి గంగను ప్రసన్నునుగా జేసికొనెను. కాని గంగ భూమిపై పడిన ప్రమాదము. కావున నీశ్వరుని గుఱించి తపస్సుచేయ నీశ్వరుడు గంగ

ను తనజడలలో నిలికింతునని యొప్పుకొనెను. కావుననే గంగ ఈశ్వరుని భార్యయై యతని నెత్తికెక్కినది. ఆ తావునుండియే యీయమభూమిపై కి తిన్నగా జారెను. ఇట్లు గంగచే సగర సంతతి పుణ్యగతినొందెను.

గంగాదేవిని గురించి యింకొకకథ భారతమందున్నది. ఆమె శంతనునికి భార్యయై భీష్ముని గనెను.

గంగోదకము చాల పవిత్రమని హిందువుల విశ్వాసము. గంగాతీరమున నుండు ప్రదేశము లనేకములు తీర్థస్థలము లైనవి. ఇవన్నింటిలో ముఖ్యమైనది కాశీక్షేత్రము.

అశోకషష్ఠి

ఇది చైత్ర శు॥ ౬ దినమున చేయబడును. ఇది ఉత్తర హిందూస్థానమందే ప్రాధాన్యము వహించినది. స్త్రీలు తమ సంతతికి క్షేమము కలుగుటకై అశోకవృక్షము యొక్క ఆరు పూమొగ్గలను నీటిలో కలిపి త్రాగెదరు. దీనిని గురించిన కథ నిత్య గుప్త పండితుడు వ్రాసినాడు:—

ఒకముని యొకనాడొక బాలికనుజూచి యామెనుపెంచి పెద్దదైనతర్వాత నొకరాజుకిచ్చి పెండ్లిచేసి యామెను వీడ్కొలుపుచు కొన్ని యశోకవు విత్తులనిచ్చి మార్గమందు వానిని జల్లుచు పొమ్మనెను. కొంతకాలమున కామె సంతతియంతయు నశింపగా నామె యశోక వృక్షముల జాడపట్టుకొని తనముని దగ్గఱకుపోయి యాతనివలన మంత్రోదకమును గొని తనసంతతిని బ్రదికించుకొనెను.

ఈ కారణముచే స్త్రీలు నేటికిని తమసంతతియొక్క క్షేమార్థమై యీయశోక షష్ఠినిచేయుదురు.

వారవ్రతములు.

ఆదివార వ్రతము

ఆదివారమును ఆదిత్యవారమని యందురు. ఆదిత్యు డన సూర్యుడు. కావున నీవారమున సూర్యునుద్దేశించి పూజలు సేయవలయును. కైలాస శిఖరమందు పార్వ తీశ్వరు నిట్లొకనాడు ప్రశ్నించెను. "రజోదర్శన కాలమందు దెలిసియో తెలియకయో చేసినపాపములనుండి స్త్రీపురుషులు ముక్తులగు టెట్లు? ". ఈశ్వరుడిట్లనెను. "ఓ పార్వతీ! నీపుచాల హితమైనమాట నడిగితివి. ఇది సర్వలోకోపకారమైన విషయ ము. మనమిద్దఱమును "మహా...సంకల్ప" మందు చిరకాల ముంటిమి. అప్పుడు నీవే వ్రతమును జేసియుంటివో యావ్రత మునే విష్ణువుకూడ తులసీసహితముగా జేసెను. సప్తర్షి భార్య లుకూడ నిదేవ్రతమునుజేసిరి. ఈవ్రతము పేరు అర్కవారవ్రత మందురు. లోకములో స్త్రీలు కామోపేతలు. పురుషులు మూఢులు. దుర్మార్గులు. వీరు తమ పాపములనుండి ముక్తి గోరిన నిరశనార్కవారవ్రతమును జేయవలయును. పూర్వము భూలోకమందొక బ్రాహ్మణు డిదిచేసి ముక్తి పొందెను. ఎట్లన కృతయుగమందు గోదావరీ తీరమందు తుందిలుడను బ్రాహ్మ

ణుడు పూర్వజన్మ పాపఫలితముగా కుష్ఠవ్యాధిగ్రస్తుడై యుం డెను. ఏమిచేసిన నావ్యాధి కుదురక పోయెను. ఇట్లుండ నాతని గ్రామమునకు దూరముగా నొకయగ్రహారముండెను; అచ్చట యర్కశర్మయను బ్రాహ్మణుడును నతని సహధర్మచారిణి యగు సుశీలయను నామెయునుండిరి. ఈయర్కశర్మ యర్క వారవ్రతమును జేయుచుండెను. ఈవ్రతానంతరము హవిశ్శేష మును బ్రాహ్మణులకు భుజింప నిచ్చెను. అది భుజించిన బ్రాహ్మణులలో మనకుష్ఠవ్యాధిగ్రస్తుడు నుండెను. ఇతడు భుజించినవెంటనే కుష్ఠమంతయు మాయమై శరీరము బంగా రువన్నె కలదై ప్రకాశింపజొచ్చెను.

కావున నిట్టివ్రతము నేమానవులు చేయుదురో వారు ముట్టయిన స్త్రీలముట్టిన దోషమునుండియు, నట్టివారితో రమించి రోగములు సంపాదించుకొనిన పీడలనుండియు విము క్తులగుదురు. ఈవ్రతమును జేయువారు రవివారమందుపవ సించి మూడు సంవత్సరముల వఱకు సూర్యారాధన చేయ వలెను.

విమర్శ

ఇతర వారవ్రతములవలె నిదియు కల్పితమే! అర్కశర్మ యనగా సూర్య శర్మయని యర్థము. సూర్యవ్రతము చేయు కథకై యీ అర్కశర్మ సృష్టియైనాడు. యథార్థమేమనగా సూర్యకిరణములు మానవులకు రోగముల హరించునట్టివి

ప్రాతఃకాలమందును సాయంకాలమందును అనగా సంధ్యా కాలమందు ఆకాశముపై కాషాయవర్ణము వ్యాపించుకొనును. ఆకాషాయవర్ణముపై దృష్టినిలిపి (Concentrate) ధ్యానించుట చాల ఆరోగ్యప్రదము. కుష్ఠ, క్షయాదిరోగములను సహిత నది మాన్పును. అందుచేతనే మన ప్రాచీనులు గాయత్రీ జపము సంధ్యాకాలములందే చేయవలెనని ఆదేశించిరి. దాని పరమార్థమును గ్రహించనివారు గాయత్రీ విముఖులైనారు.

ఈకాలములో పాశ్చాత్య దేశములందును సూర్య కిరణ చికిత్సలును, ఆతపస్నానములును (Sun baths) బహుళమైనవి. మన ప్రాచీను లీవిషయము లానాడే గమనించి సూర్యునికి ప్రాధాన్యత నిచ్చియుండిరి. ప్రాచీనమందు ఉత్తర హిందూస్థానమున ప్రత్యేకముగా సూర్యదేవాలయములుండెను.

సోమవార వ్రతము

సప్తవారములు కొన్నికొన్ని మాసములందు పవిత్రముగా నెంచబడుచున్నవి. అందు సోమవారమును గురించి

యిట్లు చెప్పుదురు. సోమవారవ్రత మాహాత్మ్యమును గుఱించి భీష్ముని ధర్మరాజు ప్రశ్నింపగా నతడిట్లు చెప్పెను. కాంచీపురమున దేవస్వామియను బ్రాహ్మణుడుండెను. అతనికి గుణవతి యనుకూతురును నేడ్గురుకొడుకులును గలిగిరి. ఒకనాడొక సన్న్యాసి వారియింటికివచ్చి యాయింటిబిడ్డ పెండ్లిచేసిన విధవయగునని భావిగతి సూచించి దానినిదప్పించుటకై యతడిటు చెప్పెను. సింహళద్వీపమున నొక చాకలిది సోమయను పేరు గలది యున్నది. దానిని మీయింటకి బిలిచికొని నచ్చిన మీ గండము తప్పును. ఈపనికై యాబ్రాహ్మణుని కడపటి కొడుకును కూతురును బ్రయాణమైరి. దారిలో నొక చెట్టుక్రింద నివసించిరి. ఆచెట్టుపై నొక గృధ్రముండెను. దానిపిల్లల కది యాహారము తెచ్చి యీాయ నవిక్రింద నతిథులుండ దాము తినుట భావ్యముగాదనెను. గృధ్రము వారియిష్టము నెరవేర్తు నని చెప్పి వారిని మఱునాడు సింహళములో విడిచెను. వారు చాకలిదాని యింటికిబోయి ప్రతిదినము చీకటియుండే యిల్లూడ్చి శుభ్రముచేయుచుండిరి. ఒకనాడు చాకలి యీానం గతి గమనించి వారిని కారణమడిగెను. వారామెను తమగృహమునకు రమ్మని వేడిరి. అటులే యాయమవచ్చెను. కూతునకు నొకబ్రాహ్మణవరుని దెచ్చి వివాహము చేయుచుండగనే వాడు మరణించెను. అప్పుడు సోమ తనవ్రతఫలమును వానికి

కిచ్చి యాబాలుని బ్రదికించెను. ఇట్లుచేయుగా సోమయింటిలో వందలు మరణించిరి. కాని మరల నామె సోమవ్రతమును జేసి తన వారిని బ్రదికించికొనెను. ఈపూజచేయు నప్పు డశ్వత్థవృక్షమును సోమ వారమునాడు పూజింపవలెను. ఇట్లు ధర్మరాజు ఉత్తరచే పూజచేయించి యామెగర్భమందుండు శిశువును బ్రదికించెనట.

మంగళవార వ్రతము

ఈవ్రతమునే మంగళగౌరీ వ్రతమందురు. ఇది క్రొత్తగా వివాహితులైన దంపతులు మొదటియైదు సంవత్సరములు ప్రతి శ్రావణమాసమందు ప్రతి మంగళవారము చేయుదురు. ఈవ్రతమువలన స్త్రీలు వైధవ్య మొందరట. దీనిని బోధించుటకై శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరుని ప్రార్థనపై యిట్లుకథనుజెప్పెను.

పూర్వకాలమందు కుండిన మనుపురమున నొకకోమటి యుండెను. అతనికి కొడుకులులేరు. అతనియింటిముంగట ప్రతి దినమొక భిక్షుకుడు పోవుచుండెను. కాని వారిభిక్ష యతడు స్వీకరించకుండెను. ఒకనాడు భర్త యాదేశమున భార్య భిక్షుకునిజోలెలో హఠాత్తుగా కొంతభిక్ష యిడెను. దానికి భిక్షుకు

డు కుపితుడయ్యెను. చాలవఱకు ప్రార్థింపగా నతడిట్లనెను.
మీరనపత్యులు. మీవలన భిక్ష తీసుకొనగూడదు. మీరుపుత్ర
వంతులు కాదలచిన సమీపారణ్యమందు భవానీదేవియున్న
ది. ఆమెనుపాసింపుడు. అదేప్రకారము భార్యాభర్తలు దేవి
నుపాసించి యామె కరుణబడసిరి. దేవి వారికొక కొడుకుగలు
గుననియు వాడు ౧౬ ఏండ్లకే చచ్చుననియు వరమిచ్చెను.
ఆకొడుకునుగూడ బడయుటకొక యుపాయము చెప్పెను.
సమీపమందు గణేశవిగ్రహమున్నది. దానిపై నెక్కి యచ్చట
నున్న మామిడికొమ్మలాగి దానినుండి యొకేపండును ద్రుంచ
వలయును. భార్య యదేవిధ మాచరించెను. ఒకకొడుకుపుట్టె
ను. వాడు నానాటికి పెరిగి పెద్దయయ్యెను. కాని తల్లిదండ్రు
లువాని యల్పాయుష్యమును దలచి వగచి పుత్రునికి గాశిలో
మరణమైన సద్గతియైన యుండునని వానిగొని కాశికేగిరి.
మార్గమందొక వింత వారికిగానవచ్చెను. కొందఱు పడుచులు
ఆటలాడుచు తిట్టుకొనుచుండిరి. అందొకపడుచు సుశీలయను
కన్యకను రండా యని తిట్టెను. దానికి సుశీల యిట్లనెను. మా
యింట నేటివఱకందఱును పుణ్యస్త్రీలే, దేవుడు మేలుచేసిన
నేను నట్లే కాగలదానను. ఈమాటలు కోమటులువిని దానిని
వెంబడించి దాని తల్లిదండ్రుల నొప్పించి భూరిధన మొసగి
తమపిల్ల వానికాబిడ్డను పెండ్లిచేసిరి. వధూవరులతో దల్లిదం
డ్రులు తమనగరమునకు తరలిరి. ఈ సుశీల మంగళగౌరీవ్రతము

నెల్లప్పటికిని జేయుచుండెను. మార్గమందు వచ్చుచుండ శ్రావణ మాసమగుటచే నాబిడ్డ మంగళవారమునాడు తప్పక తన దేవిని పూజింప వలెనని అత్తమామలతో చెప్పెను. వారు వచ్చునది యరణ్యము. దేవాలయములేదు. అప్పుడు సుశీల మట్టితో నొక చిన్న బొమ్మరిల్లుచేసి యందు తన మంగళగౌరిని ప్రతిష్ఠించి భక్తితో పూజించెను. అంతే యామె భర్తకు ౧౬ ఏండ్లు నిండెను. చచ్చిపడెను. కాని సుశీల యేమియు చలింపక తన దేవినిపూజించి యాజలముతో భర్తశవముపై చల్లగా వాడులేచి కూర్చుండెను. ఇట్లు సుశీల తన మంగళ గౌరీ ప్రభావముచే భర్తను బ్రదికించుకొనగలైను.

బుధవార వ్రతము

బ్రాహ్మణుల కాపత్కాలమందు వాణిజ్యము వ్యవసాయముచేయవచ్చునని యాజ్ఞయున్నది. ఇదియాపద్ధర్మము గానే యాచరింప వలయును. తక్కిన కాలమందిది నింద్యము.

ఒక కాలమందు బ్రాహ్మణులకు గొప్ప యాపదకలిగెనని "సాతాదావ్యసేన యద్రోక్తం విప్రజీవన కారణం" అని సాతాదావ్యసులవారే స్కాందపురాణమందు సెలవిచ్చిరట. బ్రాహ్మణులను దుష్టరాజులు పీడించిరి. వారందరు

కలయ బలికికొని కాశిలో గంగలో బడిచత్తుము కాకయని తీర్మానించిరి. గంగాతీరమున మూడునాళ్ళు ప్రాయోపవేశ ముచేసిరి. అప్పుడు వారికి సాక్షాద్విశ్వనాథుడే ప్రత్యక్షమై వారియాపదలు పోవునిమిత్తమై బుధవారవ్రతమును దత్క్రమమును బోధించి యంతర్ధానమయ్యెను.

ఈశ్వరుడు బ్రాహ్మణులతో నిట్లు చెప్పెను:-

కలౌ తు పఞ్చసహస్రాణి యావత్సంచ గతానిచ।
విష్ణుస్త్యక్షతి భూలోకం గంగాత్యక్షతి భూతలం॥
అద్యహంతాధికాజాతాః కలావింశతివత్సరాః।
అనూచానకులంనష్టం వేదోనష్టశ్చ సత్పథః॥

ఈశ్లోకముల యర్థము నాకిట్లు తోచుచున్నది.

"కలియుగమందు ౫౦౦౦ యేండ్లు గతించువఱకు గంగా విష్ణువులు భూలోకమును విడుతురు. ఇప్పుడు ౫౦౨౦ యేండ్లైనవి. వేదములు ధర్మము వేదవిదులకులము అంతయు నష్టమయ్యెను. అని పైశ్లోకముల యర్థము. విష్ణువు వెళ్ళి పోయెనో యేమోకాని గంగ యింకను పోలేదు.

గురువార వ్రతము

గురువు అనగా దేవతలగురువు. ఇతడు బృహస్పతి. గురువారము బృహస్పతివారము కావున నీదివసమున బృహ

న్పతిపూజ చేయవలయును. మూడు సంవత్సరముల వఱకు ప్రతిగురువారమును నీపూజచేసి బ్రాహ్మణులకు దానము లియ్యవలెను. దీనినిగుఱించిన కథను సూతులవారు శౌనకాది మహర్షులతో నిట్లుచెప్పిరి.

పూర్వకాలమందు చిదంబర క్షేత్రమందు మణీంద్రు డను బ్రాహ్మణు డుండెను. ఆతడు శక్తిలోపములేకుండ మూడు సంవత్సరము లీవ్రతమును జేసెను. ఆతడు సర్వజ్ఞు డయ్యెను. అతని దగ్గఱ యవనుడు అను పేరుగల తురుష్కుడు నౌకరుగా నుండెను. మణీంద్రుడుగురువారమునాడుపవసింపగా ఆతురుష్కుడును నుపవసించెను. వానికిగూడ వాక్సిద్ధికలి గెను. ఇట్లు చేయుటచే ద్వాపరయుగాదిలో వీరుసర్వోత్త ములై శాపానుగ్రహకర్తలై జన్మించిరి. కావున నీవ్రతము వలన వాక్సిద్ధి ఫలము కలుగును.

శుక్రవార వ్రతము

ఈ వ్రతమునే వరలక్ష్మీవ్రతమనియు నందురు. కైలా సశిఖరమందు పార్వతీపరమేశ్వరు లొకనాడు పాచికలాడిరి. ఆయాటయందు పార్వతి యోడిపోయెను. అంత నాలు మగ లకు వాదముజరిగెను. ఈవాదమును దీర్చుటకు చిత్రనేమి యను వానినిగోరిరి. చిత్రనేమి యీశ్వరుడే గెలిచెనని చెప్పెను.

పార్వతి కోపగించికొని చిత్రనేమికి కుష్ఠరోగము గలుగునట్లు శపించెను. చిత్రనేమి మరల నాదేవిని బ్రార్థించి శాపవిముక్తిని గోరెను. వరలక్ష్మీవ్రతమును శ్రావణ పూర్ణిమనాటి శుక్రవారమునాడు చేసిన నీరోగము పాయునని పార్వతిచెప్పెను. ఇతడట్లేపూజించి మేలుపొందెను. ఈ లక్ష్మీవ్రతమును పార్వతికూడ జేసి షణ్ముఖునిగనెనట! మఱియు నందుడును విక్రమార్కుడును నీవ్రతమునుజేసి రాజ్యముల బొందిరట. నందవిక్రమార్కులు చారిత్రిక పురుషులు. ఒకరుచంద్రగుప్తునిచే నాశనమైరి. రెండవవారు శాలివాహనునిచే. ఇక వ్రతఫలమెట్టిదో యేమో!

శనివార వ్రతము

పూర్వము కోసలదేశమందు దశరథమహారాజు రాజ్యముచేయుచుండ గొప్పక్షామము సంభవించెను. అప్పుడా రాజు శనిగ్రహమును పూజించి యతని ప్రసన్నుని గావించికొని యతనిచే నెవ్వడు శ్రావణమాసమందలి శనివారములందు శనిని బూజించునోవాడు శుభములబొంది ధనధాన్య యుక్తుడగునని వరముబొంది రాజును నదేప్రకార మాచరించి లాభముపొందెను. ఇట్లు స్కాంద పురాణమందు వ్రాయబడినది.

ఈ శనివారములందే తిరుపతి వేంకటేశ్వరునికూడ

భక్తులు పూజించెదరు. ఈ వేంకటేశ్వరుడు కలియుగమందు ముఖ్యదేవుడనియు త్రేతాయుగ మందీతడు కుమారస్వామిగా నుండెననియు స్కాందపురాణమందు వర్ణింపబడినాడు.

మఱియు

శ్లో. మ్లేచ్ఛరాజ సుతోద్వాహ రక్షితాస్తిక మండలః.

అని యితడు స్తుతింపబడినాడు. మ్లేచ్ఛరాజు కూతు నీతడు పెండ్లియాడెనట. మ్లేచ్ఛులన సాధారణముగా తురకల కర్థముచేయుదురు! అయిన నిదేమి విపరీతమో!

భక్తేశ్వర వ్రతము

కార్తిక పౌర్ణిమనాడీ వ్రతమును జేయుదురు. ఇది శంకరునిగూర్చి చేయబడునట్టిది. భక్తేశ్వరుడన ఈశ్వరుడే. ఈవ్రతమును "క్షేమస్థైర్యవిజయాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం। ధర్మార్థకామమోక్ష చతుర్విధఫలపురుషార్థసిద్ధ్యర్థం। పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యర్థం। వంధ్యాత్వనివృత్త్యర్థం। అఖండితలక్ష్మీప్రాప్త్యర్థం..." చేయుదురు.

కథ

దీనిని గుఱించిన కథను శివుడు పార్వతితో నిట్లు చెప్పెను. పూర్వము మధురలో నొకరాజు చంద్రపాండ్యుడను వాడుండెను. అతని భార్య కుముద్వతి. వీరికి సంతానములేదు. వీరనేక వర్షములు శివునిగూర్చి తపస్సుచేసిరి. శివుడు ప్రత్యక్షమై "మీకు చిరంజీవినియు, సౌమంగల్య విహీనయునగు కూతురుకావలెనా లేక అల్పాయువు అతిమేధావియునగు పుత్రుడు కావలెనా?" అని యడిగెను. "మాకు కొడుకే అవసరము" అని వీరనిరి. కొడుకు పుట్టెను. ౧౬ ఏండ్ల యీడు వాడయ్యెను. తల్లిదండ్రులు వాడింక చచ్చునని చింతించి తుదకొక యుక్తి చేయ దలచిరి. అలకాపురి రాజగు మిత్రసహు డొకడుండెను. అతనికి భక్తేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధయగు

కూతురుండెను. ఆబిడ్డను నొప్పించి తమ కుమారునికి పెండ్లి చేసిరి. పెండ్లి ముగిసిన వెంటనే యముడు ప్రత్యక్షమై యా పెండ్లి కొడుకును దీసికొని పోదునని పలికెను. పెండ్లికూతురు భక్తేశ్వర లింగమును సదాపూజించుచుండెను. ఆమెమాహాత్మ్యముచే భక్తేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై యముని చావగొట్టెను. అప్పుడు చిత్రగుప్తాదులు శంకగాని ప్రార్థించి తమ యేలిక తప్పును క్షమింపుమని వేడి యముని బ్రతికించికొని "బ్రతుకు జీవుడా" యని తమ నిలయమునకు పోయిరి. భక్తేశ్వరుడు పెండ్లికూతు భక్తికి మెచ్చి యామెభర్తకు దీర్ఘాయువిచ్చి పోయెను. ఆకారణముచే ప్రపంచమంత వ్రతము నాచరింప దొడగిరి.

కేదారేశ్వర వ్రతము

ఈ వ్రతము భక్తేశ్వర వ్రతము వంటిది. ఇదియు శివునిగూర్చినదే. ఇంత మాత్రమే భేదముకలదు. అదిపూర్ణిమనాటిది. ఇదిఅమావాస్యనాటిది. ఇది అశ్వీయుజబహుళ అమావాస్యనాడు చేయుబడును ఈ వ్రతముకూడ కర్తలకు "ఆరోగ్యమాయుఃకీర్తులు" నిచ్చును. ఈవ్రతముచేతనే పూర్వము పార్వతి ఈశ్వరుని శరీరమందర్థ భాగమును బొందు భాగ్యము కలిగెను. అదెట్లన:

ఒకనాడు కైలాస శిఖరమందు ఈశ్వరుని సభజరిగెను. అందు భోగముమేళముగూడ జరిగెను. రంభ బాగుగానాట్యముచేసెను. తర్వాత భృంగిరిటి యను నతడు భోగపు సానుల ననుకరించుచు వికట నాట్యముచేసి యందఱను నవ్వించెను. పరమేశ్వరుడును ప్రసన్నుడయ్యెను. భృంగిరిటి పార్వతిని వదలి ఈశ్వరుని వలగొని నమస్కరించెను. పార్వతికి కోపమువచ్చెను. తననుగూడ సమానముగా లోకము గౌరవింపవలెనని పట్టుబట్టి తపస్సుచేసెను. అప్పుడు గౌతముడను ఋషి యామెకు కేదారేశ్వర వ్రతముపదేశించెను. ఈ వ్రతఫలముగా నామె యీశ్వరుని మెప్పించి యతని అర్థాంగి యయ్యెను.

చోళభూపాలుడును నతని భార్యయు వ్యామోహముచే మొదలు చేయనందున రాజ్యభ్రష్టులై తరువాత తెలిసి యీవ్రతమునుజేసి సర్వసుఖముల బొందిరి.

యమద్వితీయ – భ్రాతృద్వితీయ

ఇది కార్తీక శుక్ల ద్వితీయనాడు చేయవలసినట్టిది. దీనిని గురించి సనత్కుమార సంహితా వచనముగా నిట్లు చెప్పబడు చున్నది. యమునికి చెల్లెలు యమునానది. పూర్వము యమునాదేవి ప్రతిదివసముపోయి యమునితో దన యింటికివచ్చి భుజించి పొమ్మని ప్రార్థించు చుండెను. యముడిదిగో అదిగో వచ్చెదననుచు రాడయ్యెను. అతనికి పనులు విశేషముగుటచే నవకాశము చిక్కలేదు. తుద కొకనాడు రానేవచ్చెను. ఆదినము కార్తీకశుక్ల ద్వితీయ. తన గణములతోగూడ నతడువచ్చి తన సోదరి వడ్డించిన రుచిరాన్నములను భుజించి ప్రీతుడై నీకేమి వరము కావలెనో కోరి కొనుమని తన భగిని నడిగెను.

భగిని యిట్లనెను. "మీరు ప్రతివర్ష మీదివసము నా యింటికివచ్చి భుజింపవలెను. మఱియు నీదినమున నెవ్వరు సోదరీ హస్తమునుండి వడ్డింపబడిన యన్నమును భుజింతురో వారు నరకమును బొందకుందురు గాక!

యముడట్ల యగుగాక యని వరమిచ్చుచు మఱియు ఇట్లు సెలవిచ్చెను:

"యమునానదిలో నెవ్వడీ దివము స్నానముచేసి పితృదేవతలకు తర్పణములు విడిచి తన సోదరిని బూజించి యామె యింటిలో భుజించు చున్నాడో వాడు నరకద్వారమును నెన్నడును జూడడు. ఇట్లు వరమొసగుటచేత నరులందఱీ దివసమున భగినీ గృహమందు భుజించిన పరలోక సౌఖ్యములందుదురు. మఱియు నేసోదరి తన సోదరుని నీనాడు భుజింపజేసి భక్తితో నర్చించునో యామె వైధవ్యమును బొందదు. ఇది యీ యమద్వితీయాకథ.

ఇదే దివసమున భ్రాతృద్వితీయనుగూడ జేయుదురు. యమద్వితీయకును, భ్రాతృద్వితీయకును భేదమంతగాలేదు. పేరులందే భేదము కనబడుచున్నది. భ్రాతృద్వితీయ యందు సోదరి తన సోదరులను పూజించి యాదరింపవలెను. మఱియు సోదరుఁడును సోదరిని పూజించి వస్త్రాదికములను తన విత్తానుసారముగా నొసగవలెను.

అముక్తాభరణము

ఈ వ్రతమును ప్రతిభాద్రపద శుక్ల సప్తమినాడు వనమున జేయుదురు. ఇది శంకరుని గుఱించి చేయబడునట్టిపూజ. దీనివలన సంతానములేని వారికి సంతానము కలుగునట. దీనిని గుఱించి స్కాందపురాణమందిట్లు కథకలదు.

పూర్వము దేవకీ పుత్రులను కంసుడు సంహరించి నందున దేవకి శోకార్తకాగా రోమశుడను ముని యామెకీ వ్రతము నుపదేశించుచు నీకథనుజెప్పెను.

అయోధ్యలో నహుషుడను రాజుండెను. అతని భార్య చంద్రముఖి. అచ్చటనే విష్ణుగుప్తుడను బ్రాహ్మణుని భార్య భద్రముఖియను నదుండెను. వీరిద్దఱొకనాడు సరయూనదికి స్నానార్థమై వెడలిరి. అందు బ్రాహ్మణ్యాంగనలు వేవురు అవ్యక్తరూపియగు శివునిపూజించి దోరకముల కట్టుకొనుటచూచి విస్మయము కనుగొని తామును దోరకములు కట్టుకొనిరి. కాని వ్రతముచేయుటమఱచిరి. కొంతకాలమునకు చచ్చి రాజుభార్య కోతిగను, బ్రాహ్మణి కుక్కగను జన్మించిరి. కాలాంతరమున నిరువురు మరలచచ్చి పూర్వమువలె నొకరు క్షత్రియుల యిం

టను, నింకొకరు బ్రాహ్మణుల యింటను బుట్టిరి. పూర్వపు చంద్రముఖికి నిప్పుడు ఈశ్వరియను పేరు కలిగెను. పూర్వపు భద్రముఖి నిప్పుడు భూషణ యని పిలిచిరి. వీరిలో భూషణకు సంతానము సమృద్ధి. కాని ఈశ్వరికి పుట్టక పుట్టక ముసలి మువ్వున కొక మూగిబాలుడుపుట్టి వాడునుతొమ్మిదనయేటనే గిట్టెను. ఆకళేబరమును జూచి దుఃఖోపశమనము చేయుటకు భూషణ తన పిల్లలగుంపుతో పోయెను. ఈశ్వరికీ సంతతిని జూచిఈర్ష్యకలిగెను. వారిని చంపించెను. కాని చంపినను వారు మరల బ్రదుకుచుండిరి. ఇదే మాశ్చర్యమని ఈశ్వరి భూషణను బిలిచి విచారించెను. ఆమె యిది యంతయు అముక్తాభరణదోరక మహిమయని వర్ణించెను. ఈవ్రతమును ౧౨ ఏండ్లు చేయుక్రమమును బోధించెను. అట్లామెచేసి సుఖించెను.

ఈ కథను కృష్ణుడు ధర్మరాజుతో జెప్పెనట.

సంకష్టహరణ చతుర్థి

ఇది గణపతి పూజాసంబంధమగు వ్రతము. పూర్వము పార్వతి తన భర్తను బ్రసన్నునిగా జేసికొన దలచి యేమి చేసినను లాభములేక గణపతిని నుపాయమడిగెనట. అప్పు డాతడిట్లనెను. "శ్రావణబహుళ పక్షమందు చతుర్థినాడు రాత్రి చంద్రోదయ పర్యంత ముపవసించి గణపతిని పూజించిన సర్వ కష్టములనుభవించిన లోకులు సౌఖ్యము పొందుదురు. నీవును నీవ్రతమును జేయుము. ఈశ్వరుడు త్రిపురాసుర వధాకాలమున నిది చేసెను. రావణుడును రాముడును, ధర్మరాజును, దమయంతియు, నహల్యయు దీనిని జేసి లాభముపొందిరి."

వటసావిత్రీవ్రతము

ఇది జ్యేష్ఠపూర్ణిమనాడు చేయబడును. క్వచిద్దేశజనై రాచరితం వ్రతమిద" మని వ్రతకారుడు వ్రాయుటచే నీవ్రతము కొన్ని దేశములం దున్నదనియు కొన్నిటలేదనియు విశదమగును. ఈవ్రతమును గుఱించినకథ సుప్రసిద్ధమైనది. కావున మరల వ్రాయవలసిన యవసరములేదు. సావిత్రి యముని వెంటబడి తనభర్తను మరల బ్రతికించికొనినట్టి వీరపతివ్రత. ఈకథ నెఱుగని స్త్రీకాని పురుషుడుకాని హిందువులందు లేరు. ఈ వ్రతమా దేవి నుద్దేశించి పుణ్యకాంతలు తమకు వైధవ్యప్రాప్తి కాకుండుటకై చేయుచుందురు.

ఏరువాక పున్నమ

ఈపండుగ బ్రాహ్మణేతరులలో అందు ముఖ్యముగా వ్యవసాయకులలో జాలప్రాముఖ్యము వహించినట్టిది. ఈపండుగను గుఱించి యేవ్రతగ్రంథమందును జెప్పలేదు. "ఏరువాక" అనుపదము దేశ్యపదము. సంస్కృతపదముః కానందున నిది యాంధ్ర దేశమందే ప్రచారమందున్న పండుగయని తేటపడును. ఈపండుగకు బ్రత్యామ్నాయమైన పదము సంస్కృతమందేమైన యున్నదో యేమో యని వ్రతగ్రంథములందు జూచితిని. ఎందునులేదు. ఈపండుగను జ్యేష్ఠపౌర్ణిమనాడు చేయుదురు. వ్రత గ్రంథములందు జ్యేష్ఠపౌర్ణిమనాడు వటసావిత్రీవ్రతము చేయవలసినదని యున్నది. దానికిని దీనికిని సంబంధమేమియు గానరాదు. కావున నావిషయమును త్రోసివేయవలసివచ్చెను. ఇక ఈపండుగ కేవలము తెలుగువారిలోనందును సేద్యకాండ్రలో నున్నదని ఏరువాక అనుపదమునుండి యూహింప బడుచున్నది. కాని యిది యట్లుకాదు. ఈపండుగ పూర్వకాలమందు హిందువులందఱిచే గావింపంబడుచుండెను. ఏరువాక యను పదమునకు ఆంధ్రదీపికానిఘంటుకారు డిట్లర్థము వ్రాసియున్నాడు.

ఏరు=సర్వావయవములు కలనాగటికి యెడనుపూసినది. సర్వావయములుగలనాగలి. ఏరువాక-దున్నుట కారంభము.

శబ్దరత్నాకర నిఘంటు కారులును నిట్లుసెలవిచ్చి యున్నారు.

ఏరు—ఎద్దులనుగట్టి దున్నుటకు సిద్ధపరచిన నాగలి.
ఏరువాక—దుక్కియొక్క ప్రారంభము.

ఈ రెండర్థములను విచారించి చూచిన నిది వ్యవసాయకులకు సంబంధించినదని విశదమయ్యెడి. ఈపండుగవర్షర్తువుయొక్క యారంభదశలో జేయబడును. అప్పుడు వర్షములు గురిసి భూమి పదునైనయెడల (పునర్వసుకార్తెలో) పునాస విత్తనములు వేయుదురు. (పునర్వసు నుండియే పునాసపద మేర్పడినది.) ఈపండుగనాడెద్దులను కడిగి కొమ్ములకు రంగులుపూసి గజ్జెలు, గంటలు, అద్దము, కుచ్చులు గట్టి యలంకరింతురు. ప్రొద్దుననే యింటిలో పొంగలి (పులగము) చేసి యెద్దులకు బెట్టుదురు. ఎద్దులనుకట్టివేయు గాడికి ధూపదీప నైవేద్యము లిత్తురు. సాయంకాలమందు మంగళ వాద్యములతో నూరి పసులనన్నిటిని యూరిబయటకు దోలుకొని పోవుదురు. ఊరవాకిటి కొక పుంటినారతో జేసిన తోరణము కట్టుదురు. ఈతోరణమును గ్రామజనులు చేతుకోలలతో గొట్టి పీచుపీచుచేసి యెవ్వరికి దొరకినపీచు వారు తీసికొనిపోయి

యింటబెట్టు కొందురు. ఇది పసులకు మేలు కలిగించునదని వారి విశ్వాసము.

ఈపండుగ నాంధ్ర దేశ మందంతటను వ్యవసాయకులకు ప్రాముఖ్యమైనది.

విమర్శ

ఏమి విచిత్రమో వ్యవసాయ ప్రాధాన్యమగు నీభారత వర్షమందు మనుస్మృతి కాలమునుండియే వ్యవసాయము నిరసింపబడినది. ఇది శూద్రుల పనియనియే తలచినారు. ఇట్లు దృక్పథము మారిన నాటినుండియే కాబోలు ఏరువాక పున్నమకూడ వ్రతగ్రంథముల కెక్కకపోయెను. కాని తక్కువజాతులనబడు తక్కిన హిందువులందఱు మాత్రము బహుప్రాచీన సాంప్రదాయ సిద్ధమైన నీపండుగను జేయుటను మానకపోయిరి. పామరుల పండుగ యగుటచే వ్రతగ్రంథకారులును దీని జోలికి బోయినవారు కారు.

యథార్థ మాలోచించిన నీ ఏరువాక పున్నమనే సంస్కృతమందు "ఉద్వృషభయజ్ఞమ" నిపూర్వకాలమందు జేయుచుండిరి. జైమినీయ న్యాయమాలా గ్రంథమందు హోలాకాధి కరణములో నిట్లు మన పండుగ సూచనగానున్నది.

సూ॥ ఉద్వృషభయజ్ఞాదయ ఉదీచ్యైః
జ్యేష్ఠమాసస్య పౌర్ణమాస్యాం బలీవర్దా
అభ్యర్చ్య ధావయంతి సోయమ్ ఉద్వృషభయజ్ఞః॥